UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 347.955(043.3)

CEBAN ALEXANDRU

ÎMPUTERNICIRILE INSTANȚEI DE RECURS ÎMPOTRIVA DECIZIILOR CIVILE DATE ÎN APEL

553.03 – DREPT PROCESUAL CIVIL

Teză de doctor în drept

Conducător științific: BELEI Elena,
doctor în drept,
conferențiar universitar

Autor:

CHIȘINĂU, 2025

CUPRINS

CUPRINS **3**
ADNOTARE **5**
LISTA ABREVIERILOR **8**
INTRODUCERE **9**
1.CONSIDERAȚIUNI GENERALE CU PRIVIRE LA RECURS ȘI SOLUȚIILE INSTANȚEI **16**
1.1. Repere conceptuale și istorice ale recursului împotriva deciziilor date în apel. 16
1.2. Sediul juridic al instituție și aspecte de drept comparat. 24
1.3. Natura și caractere juridice ale recursului împotriva deciziilor date în apel. 32
1.4. Modificările conceptuale cu privire la recurs, condiționate de adoptarea legii nr. 246. din 31.07.2023. 37
2.SOLUȚII PRIVIND ADMISIBILITATEA RECURSULUI ÎMPOTRIVA DECIZIILOR DATE ÎN APEL **42**
2.1. Temeiurile de admisibilitate echivalente cu temeiurile declarării recursului împotriva deciziilor date în apel. 42
2.2. Temeiurile declarării recursului conform Legii nr. 246 din 31.07.2023. 51
2.2.1. interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție; 52
2.2.2. prin admiterea recursului se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție; 56
2.2.3. a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv sau a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen. 61
2.2.4. hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces 63
2.2.5. hotărârea sau decizia este arbitrară sau se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor. 69
2.2.6. instanța nu a fost compusă potrivit legii sau hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale. 75
2.1.2. alte temeiuri de admisibilitate ale recursului împotriva deciziilor date în apel 78
3. SOLUȚII PRIVND FONDRUL RECURSULUI ÎMPOTRIVA DECIZIILOR DATE ÎN APEL **85**
3.1. Respingerea recursului. 85
3.2. Admiterea recursului. 94
3.2.1. Casarea cu pronunțarea unei hotărâri noi. 94
3.2.2. Casarea cu restituirea cauzei spre rejudecare în instanța de apel. 104
3.2.3. Casarea cu restituirea cauzei spre rejudecare în prima instanță. 109
3.2.4. Casarea cu încetarea procesului sau scoaterea cererii de pe rol. 111
3.2.5. Casarea cu modificarea deciziei instanței de apel și/sau hotărârii primei instanțe. 112
3.2.6. Casarea deciziei instanței de apel și menținerea hotărârii primei instanțe. 112
3.2.7. Casarea cu restituirea cererii de apel. 114

4. DECIZIA INSTANȚEI DE RECURS ÎMPOTRIVA DECIZIILOR DATE ÎN APEL ȘI PUTEREA LUCRULUI JUDECAT AL ACESTEIA. 122
4.1. Considerații generale. 122
4.2. Cuprinsul deciziei instanței de recurs împotriva deciziilor date în apel. 123
4.3. Puterea lucrului judecat al deciziei instanței de recurs împotriva deciziilor date în apel. 128
CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI 134
BIBLIOGRAFIE 145
ANEXE 158
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII 167
CV-UL AUTORULUI 168

ADNOTARE

Ceban Alexandru, „Împuternicirile instanței de recurs împotriva deciziilor date în apel", teză de doctor în drept, Chișinău, 2025

Structura tezei. Prezenta lucrare însumează 170 de pagini ce includ: adnotare în limbile română, rusă și engleză, lista abrevierilor, introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie ce conține 166 de titluri. Rezultatele obținute sunt publicate în 5 articole în reviste științifice și 3 articole în lucrările conferințelor științifice.

Cuvinte-cheie: proces civil, recurs, temeiuri de recursului, admisibilitate, împuterniciri a instanței de recurs, decizia instanței de recurs, puterea lucrului judecat.

Scopul general al tezei constă în realizarea unei cercetări complexe a actelor normative aplicabile, studierea opiniilor doctrinare, a practicii judiciare naționale și internaționale în vederea examinării și interpretării exhaustive a modului în care sunt reglementate împuternicirile instanței de recurs împotriva deciziilor date în apel, determinarea și elucidarea carențelor a cadrului legal respectiv.

Obiectivele tezei: analiza împuternicirilor instanței de recurs împotriva deciziilor civile date în apel în coraport cu temeiurile de admisibilitate și nemijlocit de recurs, prin prisma legislației naționale, străine, internaționale, precum și a abordărilor doctrinare, inclusiv în lumina noilor modificări a cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție, intrate în vigoare la 18 august 2023; evaluarea eficacității mijloacelor de apărare a drepturilor justițiabilului în cadrul exercitații recursului împotriva deciziilor civile date în apel; identificarea dificultăților existente la aplicarea cadrului legal existent; identificarea unor soluții interpretative sau legislative pentru anticiparea și/sau depășirea dificultăților existente;

Noutatea și originalitatea științifică rezultă din faptul că în Republica Moldova nu au fost elaborate studii fundamentale dedicate împuternicirilor instanței de recurs împotriva deciziilor date în apel, inclusiv din considerentul că s-a schimbat radical cadrul normativ relevant.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea problemei științifice importante rezidă în *determinarea și elucidarea* carențelor cadrului legal care reglementează împuternicirile instanței de recurs împotriva deciziilor civile date în apel cât și *reconceptualizarea* acestei instituții, fapt care *a condus la clarificarea* pentru teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului *a modului de aplicabilitate în practică* a respectivei instituții.

Semnificația teoretică. Lucrarea elucidează diverse abordări doctrinare privind instituția recursului, temeiurilor de declararea și admisibilitatea acestuia și implicit împuternicirilor instanței de recurs cu eventualele soluții.

Valoarea aplicativă se exprimă prin anticiparea și totodată identificarea soluțiilor la dificultățile în aplicarea în practică a recentelor intervenții legislative în ceia ce privește temeiurile recursului și admisibilitatea acestuia.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării vor fi utilizate în procesul didactic și științific din cadrul Universității de Stat din Moldova. De asemenea, rezultatele cercetării se exprimă prin transferul cunoștințelor către mediul academic și științific, precum și către practicienii din domeniul dreptului, nu în ultimul rând noilor judecători ai Curții Supreme de Justiție care urmează a fi numiți în contextul reformării acestei instituții, în sarcina cărora va fi o misiune de loc ușoară de a implementa noile modificări.

АННОТАЦИЯ

Чебан Александр, „ Полномочия Верховного суда по итогам рассмотрения жалобы на решения, вынесенные в апелляционных палатах по гражданским делам", диссертация на соискание ученой степени доктора наук. Кишинев, 2025

Структура диссертации. Данная работа состоит из 170 страниц, включающих: аннотацию на румынском, русском и английском языках, список сокращений, введение, пять глав, общие выводы и рекомендации, библиографию из 166 источников. Полученные результаты опубликованы в 5 научных работах и в 3 докладах на научных конференциях.

Ключевые слова: гражданский процесс, кассационная жалоба, основания кассационной жалобы, полномочия Верховного суда, res judicata.

Цель дипломной работы заключается в проведении комплексного исследования применимых нормативных актов, изучении доктринальных мнений, национальной и международной судебной практики с целью изучения и исчерпывающего толкования того, как регулируются полномочия апелляционного суда.

Задачи диссертации: анализ полномочиях Верховного суда по гражданским делам, в том числе с учетом новых изменений в нормативной базе, связанных с реформой Высшей судебной палаты, вступивших в силу 18 августа 2023 года; оценка эффективности средств защиты прав истца при осуществлении обжалования вынесенных в апелляционном порядке гражданских решений; выявление существующих трудностей в применении существующей правовой базы; выевления законодательных решений для преодоления существующих трудностей;

Новизна и научная оригинальность обусловлено, тем, что до сих пор в Республике Молдова не было разработано фундаментальных исследований посвященных полномочиям Верховного суда по гражданским делам, в том числе, потому что кардинально было изменено надлежащее законодательство**.**

Полученные результаты, способствующие решению важной научной проблемы, заключаются в определении и выяснении недостатков правовой базы, регулирующей полномочия суда апелляционной инстанции в отношении гражданских решений, вынесенных в апелляционном порядке, а также в переосмыслении этого института. факт, который привел к разъяснению теоретикам и практикам в области права способа применения на практике этого института.

Теоретическая значимость. Работа раскрывает различные доктринальные подходы и решения на проблемы связаны с полномочиями Верховного суда по гражданским делам.

Прикладная ценность выражается в критических взглядах на толкование и практическое применение элементов исследуемого института.

Внедрение научных результатов. Результаты исследования используются в дидактическом и научном процессе в Государственном Университете Молдовы. Также результаты исследования выражаются через передачу знаний академической и научной среде, а также практикам в области права, не в последнюю очередь новым судьям Верховного суда, которые должны быть назначены в контексте реформы юстиции, перед которым будет стоять сложная задача по реализации новых изменений.

ANNOTATION

Ceban Alexandru „Powers of the Supreme Court upon consideration of complaints against decisions rendered in the appellate chambers in civil cases", PhD thesis in law, Chisinau, 2025

Structure of the thesis. This work totals 171 pages that include: annotation in Romanian, Russian and English, list of abbreviations, introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography containing 166 titles. The obtained results are published in 5 scientific papers and 3 communications at scientific conferences.

Keywords: civil process, appeal, grounds of appeal, powers of the court of appeal, supreme court, res judicata.

The general purpose of the thesis: consists in carrying out a complex research of the applicable normative acts, studying the doctrinal opinions, the national and international judicial practice in order to examine and interpret exhaustively the way in which the powers of the Supreme Court for Civil Cases.

Main objectives of the research: analysis of the powers of the Supreme Court in civil cases, including taking into account new changes in the regulatory framework related to the reform of the Supreme Court of Justice, which entered into force on August 18, 2023; assessment of the effectiveness of the means of protecting the plaintiff's rights when appealing civil decisions made in the appellate procedure; identification of existing difficulties in the application of the existing legal framework; identification of legislative solutions to overcome existing difficulties.

The novelty and scientific originality this are due to the fact that until now in the Republic of Moldova no fundamental studies have been developed on the powers of the Supreme Court in civil cases, including considering that the relevant normative framework has changed radically.

The results obtained that contribute to solving the important scientific problem lie in determining and elucidating the shortcomings of the legal framework that regulates the powers of the court of appeal against civil decisions given on appeal, as well as the reconceptualization of this institution, which led to the clarification for theorists and practitioners in the field of law of the practical applicability of that institution.

The theoretical significance The paper reveals various doctrinal approaches and solutions to problems related to the powers of the Supreme Court in civil cases.

The applicative value is expressed in critical views on the interpretation and practical application of the elements of the institution under study.

Implementation of scientific results. The results of the research are used in the didactic and scientific process at the State University of Moldova. The results of the research are also expressed through the transfer of knowledge to the academic and scientific environment, as well as to legal practitioners, not least the new Supreme Court judges to be appointed in the context of the justice reform, which will face the difficult task of implementing the new changes.

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate.

„Res judicata pro veritate habetur şi bis de eadem re ne sit actio" (o chestiune judecată este considerată adevărată, astfel încât să nu se acționeze de două ori pe același caz), sunt adagii străvechi, care exprimă principiul potrivit căruia ceea ce a constituit obiectul unei judecăți nu mai poate fi pus în discuție. Nu mai puțin, s-a admis însă că este posibilă eroarea de judecată, întrucât activitatea de soluționare a litigiilor este, ca orice operă omenească, imperfectă[1].

Astfel, din cele mai vechi timpuri, o dată cu apariția „judecății", indiferent de forma și procedura acesteia, cu titlu de consecință, a apărut și necesitatea remedierii eventualelor erori comise în cadrul procedurii de judecată, care a impus și crearea unor mecanisme în acest scop, aceste fiind căile de atac, care pe parcursul omenirii au evoluat sub diferite forme și proceduri și continuă până astăzi să fie un obiect actual al cercetării și dezbaterilor foarte actual.

Totodată, organizarea şi funcționarea sistemului judiciar este expresia suveranității statale, fiecare țară având dreptul autonom să traseze conduita jurisdicțională, într-un cod demn de urmat atât de participanții interesați nemijlocit în realizarea drepturilor subiective, cât şi de autoritatea învestită cu puterea de a tranșa un anumit diferend. Dreptul afirmat se concretizează în normarea precisă a instrumentelor procesuale de salvgardare a intereselor private, din care principalul îl constituie acțiunea civilă întregită cu toate elementele ce o compun[2], inclusiv căile de atac deschise după parcurgerea procedurii în primă instanță, finalitatea cărora constituie emiterea deciziei irevocabile a instanței supreme, în urma examinării recursului, împuternicirile căreia ne-am propus să l-e analizăm în detaliu în prezenta lucrare.

În aceiași ordine de idei, hotărârea judecătorească este punctul final al unui drum judiciar deseori anevoios, ale cărui intersecții de raționamente converg spre un rezultat ce ar trebui să rezolve raporturile juridice dintre părți şi care, într-un sistem ideal, s-ar bucura de deplina încredere a judecății unei singure instanțe. Suspiciunile nu pot fi ignorate şi oricare dintre părțile litigante cugetă, în firea umană, dacă există o posibilitate de îndreptarea unor erori strecurate în gândirea judecătorului care a tranșat conflictul. Aici intervine rolul căilor de atac, menite să sporească încrederea că un număr mai mare de judecători va putea să dea o dezlegare justă raporturilor juridice deduse judecății, că sunt mai multe minți luminate care pot să descopere adevărul la care se speră[3].

---

[1] SPINEI, Sebastian, *Recurs în procesul civil*, București: Editura Hamangiu, 2008, p. 1. ISBM 978-606-522-019-5.
[2] CIOBANU, Viorel Mihai, *Tratat teoretic şi practic de procedură civilă (vol. II)*, Ed. Național, București, 1997, p. 321. ISBN: 973-9308-00-7.
[3] LOHĂNEL, Mihail, *Recurs în procesul civil*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 2. ISBN 978-606-522-412-4.

Astfel, pornind de la ideea că toate căile de atac, inclusiv recursul, reprezintă mijloacele procesuale prin care participanții la procesul civil își exercită dreptul de a solicita, în condițiile legii, controlul asupra hotărârii judecătorești și desființarea acesteia dacă nu este conformă stării de fapt ori de drept rezultate din circumstanțele cauzei, în prezenta lucrare, s-a încercat a cerceta complex și eficient, împuternicirile Curții Supreme de Justiție, în calitatea sa de instanța supremă, la examinare recursului în procesul civil împotriva actelor de dispoziție a instanțelor de apel, cea mai importantă cale de atac după părerea autorului, prin care se finalizează controlul judiciar în procesul civil.

Scopul lucrării constă în realizarea unei cercetări complexe a actelor normative aplicabile, studierea opiniilor doctrinare, a practicii judiciare naționale și internaționale în vederea examinării și interpretării exhaustive a modului în care sunt reglementate temeiurile înaintării recursului și implicit împuternicirile și soluțiile instanței de recurs.

În rezultatul analizei prevederilor normative aplicabile și a practicii judiciare, prin prezentul studiu s-a depus diligență maximă pentru a identifica elementele importante pentru aplicarea corectă și eficientă a cadrului legal supus cercetării, a scoate în evidență neconcordanțele existente, reglementările inexacte, deficitare sau incomplete, precum și a formula anumite soluții viabile de interpretare sau intervenție legislativă ce ar putea fi puse în aplicare de legiuitor sau practicieni.

Totodată, fiind supusă analizei la zi, legislația, doctrina și jurisprudența, în corelație cu modificările conceptuale foarte recente a temeiurilor de recurs, a admisibilității acestuia și parțial a soluțiilor instanței de recurs, în lipsa la moment a unui studiu doctrinar pe acest aspect și a unei practici judiciare constante, a condiționat o actualitate sporită a problemei abordate și o adevărată provocare pentru a minimiza indispensabilele probleme de aplicare a cadrului normativ nou.

În cadrul cercetării, s-a încercat a efectua o documentare complexă, dar și utilă în același timp, au fost sistematizate cele mai relevante lucrări de teorie din țara noastră cât și practica judiciară relevantă studiului efectuat.

Totodată au fost studiate și lucrării de peste hotarele țării, inclusiv ce vizează cercetarea de drept comparat, încercând a evidenția asemănările și deosebirile care există între reglementările din Republica Moldova și cele de peste hotarele ei.

Un alt scop al lucrării a fost analiza în detaliu a modificărilor conceptuale cu privire la recurs, condiționate de adoptarea Legii nr. 246. din 31.07.2023, și anume: temeiurile de admisibilitate corelate cu temeiurile declarării recursului împotriva deciziilor date în apel și temeiurile noi de declarare a recursului conform Legii nr. 246 din 31.07.2023.

În acest context, am avut drept scop și elucidarea aspectului ce ține de limitele judecării recursului, or, legiuitorul în legea nouă, a extins limitele judecării recursului prin acordarea dreptului instanței de recurs de reapreciere a probele dată de prima instanță și instanța de apel.

Un alt scop al lucrării a fost identificarea dificultăților existente la aplicarea cadrului legal actual și implicit identificarea unor soluții, cu referire la soluțiile privind fondul recursului împotriva deciziilor date în apel cu analiza detaliată a fiecărei soluții în particular, nu în ultimul rând raportat la noile temeiuri de recurs.

În cele din urmă ne-am propus să analizăm în detaliu actul de dispoziție care urmează a fi emis în urma examinării recursului împotriva deciziilor date în apel și implicit identificarea factorilor care ar urma a fi luați în calcul în vederea ridicării calității actului de justiție, cu o analiză complexă în urma căreia să putem veni cu recomandări ce ar trebui să conțină partea introductivă, partea descriptivă, motivarea cât și dispozitivul unei astfel de decizii.

Sub acest aspect a fost propus și o analiză detaliată a caracterelor actului de dispoziție care urmează a fi emis în urma examinării recursului împotriva deciziilor date în apel, cum ar fi exclusivitatea deciziei Curții Supreme de Justiție, incontestabilitatea cât și executorialitatea acesteia.

În aceiași ordine de idei, având în vedere că protecția drepturilor civile și intereselor legitime a justițiabililor se poate realiza pe deplin doar în momentul în care o hotărâre judecătorească devine irevocabilă și, respectiv, obține putere de lucru judecat, ne-am propus drept scop în cadrul prezentului studiu și analiza puterii lucrului judecat al deciziei instanței de recurs împotriva deciziilor date în apel.

Este evident că toate aceste scopuri de care ne-am condus pe parcursul studiului au fost focusate spre soluționarea problemei științifice actuale, și anume, implementarea reformei Curții Supreme de Justiție prin prisma împuternicirilor acesteia împotriva deciziilor civile date în apel, cu identificarea soluțiilor reale și fiabile în vederea transformării Curții Supreme de Justiție într-o veritabilă instanță de casație.

Nu în ultimul rând, un alt scop a fost elucidarea aspectului dacă sunt reale sau nu șansele Curții Supreme de Justiție de a se transforma într-o veritabilă instanță de casație, valorificându-și împuternicirile exercitate pentru a examina și soluționa recursuri împotriva deciziilor civile date în apel.

Obiectivele cercetării rezidă în:

- analiza împuternicirilor instanței de recurs împotriva deciziilor civile date în apel în coraport cu temeiurile de recurs și de admisibilitate a acestuia prin prisma legislației naționale, străine, internaționale, precum și a abordărilor doctrinare, nu în ultimul rând în lumina noilor modificări a cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție, intrate în vigoare la 18 august 2023;

- evaluarea eficacității mijloacelor de apărare a drepturilor justițiabilului în cadrul exercitării recursului împotriva deciziilor civile date în apel;

- identificarea dificultăților existente la aplicarea cadrului legal actual;

- identificarea unor soluții interpretative sau legislative pentru anticiparea și/sau depășirea dificultăților existente;

- formularea unor viziuni și propuneri privind evoluția împuternicirilor instanței de recurs împotriva deciziilor civile date în apel atât sub aspect de practică judiciară, cât și sub aspect de reglementare;

Ipotezele de cercetare în funcție de obiectivele cercetării au fost după cum urmează:

- referitor la evaluarea eficacității mijloacelor de apărare a drepturilor justițiabilului în cadrul exercitării recursului împotriva deciziilor civile date în apel, ipoteza de cercetare a fost că noile modificări a cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție și a Legii nr. 246 din 31.07.2023, nu va transforma CSJ, după cum au menționat principalii promotori a reformei, într-o veritabilă instanță de casație, dar va abstractiza și îngreuna șansa justițiabililor de a accede la justiție.
- referitor la identificarea dificultăților existente la aplicarea cadrului legal actual, ipoteza de cercetare a fost că odată cu lărgirea semnificativă a cercul subiecților care aparent ar fi în drept să declare recurs (și revizuire totodată), similitudinea între temeiurile de recurs și revizuire și, implicit, suprapunerea acestora, introducerea temeiurilor noi de recurs pe alocuri abstracte și evazive, vor crea incertitudine și blocaje la aplicarea în practică.
- referitor la identificarea unor soluții interpretative sau legislative pentru anticiparea și/sau depășirea dificultăților existente, având în vedere amploarea modificărilor legislative recente care au repercusiuni directe la întregul obiect al studiului, ipoteza de cercetare a fost aprecierea posibilității ajustării cadrului legal modificat, pentru revenirea la principiul prin care instanța de recurs urmează să examineze legalitatea actelor de dispoziție contestate, iar în situația în care acest lucru nu va fi posibil, revenirea la cadrul legal anterior.

Sinteza metodologiei de cercetare științifică. La elaborarea tezei de doctorat au fost utilizate un ansamblu de metode, tehnici și procedee, precum: metoda logică (inclusiv, deducției și inducției), istorică, analitică, gramaticală, prospectivă, interviul, empirică și comparativ-juridică.

În procesul de elaborare a tezei au fost studiate: legile, lucrările doctrinare și actele judecătorești relevante, fiind supusă cercetării atât doctrina de specialitate în domeniul dreptului procesual civil, dedicată împuternicirilor instanței de recurs cât și și temeiurilor de declarare a acestuia, cât și doctrina aferentă altor ramuri de drept, cum ar fi: dreptul privat roman și istoria dreptului pentru a identifica evoluția istorică a reglementărilor referitor la instituția recursului.

În procesul de cercetare a fost studiată atât doctrină autohtonă, cât și străină, cu precădere din România, dar și din țărilor din spațiului Uniunii Europene.

Cu privire la suportul normativ, relatăm că au fost supuse examinării în special Constituția Republicii Moldova, Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova, și alte legi care conțin reglementări referitoare la instituția supusă cercetării.

Cercetarea științifică a fost realizată cu precădere prin abordarea practică a problemelor care sunt la moment și care sigur vor mai apărea în urma implementărilor noilor prevedere cu privire la recurs.

În acest sens a fost acordată toată experiența acumulată de autor în activitatea de asistent judiciar din cadrul Grefei Curții Supreme de Justiție a RM, pe parcursul mai multor ani, și ulterior activitatea nemijlocită de judecător, care a permis resimțirea acută a problemelor reale apărute în procesul de înfăptuire a justiției și aplicarea cadrului legal supus cercetării, inclusiv sub aspectul obiectului cercetării.

Teza este structurată în patru capitole, respectiv fiecare capitol conține și câteva subcapitole.

Capitolul 1 „Considerațiuni generale cu privire la recurs și soluțiile instanței" conține patru subcapitole.

În acest compartiment al tezei sunt analizate sursele doctrinare naționale și străine în care a fost examinată instituția recursului și soluțiile instanței, cât și cadrul legal care le reglementează.

De asemenea, este expus un scurt istoric referitor la instituția cercetată și sunt reliefate opiniile diverșilor autori asupra conceptului de recurs, temeiurile declarării acestuia și nemijlocit soluțiile instanței de recurs.

Definițiile oferite de către cercetătorii în domeniu au fost examinate prin prisma elementelor comune și cele care le diferențiază. În aceiași ordine de idei, au fost scoase în evidență variate abordări referitor la elementele principale ale acestui instrument juridic.

Tot în acest capitol este examinat sediul juridic al recursului și implicit temeiurilor și soluțiilor instanței de recurs în actele normative din Republica Moldova, cu precădere Codul de Procedură Civilă, dar și din alte jurisdicții. În același context, au fost examinate și reglementările europene și internaționale în domeniu.

Au fost identificate și analizate trăsăturile caracteristice, condițiilor de fond și de formă și efectele soluțiilor instanței de recurs, inclusiv în coraport cu temeiurile de recurs și admisibilitate acestuia prin prisma legislației naționale, străine, internaționale, precum și a abordărilor doctrinare, nu în ultimul rând modificările conceptuale cu privire la recurs, condiționate de adoptarea Legii nr. 246 din 31.07.2023.

Capitolul 2 „Soluțiile privind admisibilitatea recursului împotriva deciziilor date în apel" este structurat în 3 compartimente în care a fost realizată o analiză a soluțiilor privind admisibilitatea recursului împotriva deciziilor date în apel, fiind atrasă o deosebită atenție la temeiurile de admisibilitate echivalente cu temeiurile declarării recursului împotriva deciziilor date în apel și repercusiunile acestui fapt asupra aplicării în practică a respectivelor reglementări.

În acest sens sa încercat a identifica raționamentele noilor reglementări de care s-a condus legiuitorul și implicit neajunsurile și carențele acestora, fiind elucidate inadvertențele și omisiunile de interpretare și legislative, și implicit propunerea modificărilor, menite să clarifice și să ușureze aplicarea în practică a acestora.

Capitolul 3 „Soluțiile privind fondul recursului împotriva deciziilor date în apel" este structurat în 2 subcapitole și include examinarea detaliată a tuturor soluțiilor când are loc analiza motivelor de recurs.

Subcapitolul 1 este dedicat situației când recursul este respins, iar cel de al doilea situațiilor când recursul este admis, fiind structurat în 6 paragrafe, în dependență de acțiunile instanței după casarea sau modificarea actelor de dispoziție a instanțelor ierarhic inferioare.

Tot în respectivul capitol s-a încercat a anticipa modul de aplicare a respectivelor soluții a instanței de recurs în coraport cu noile temeiuri de recurs și admisibilitate, ori la moment nu există o practică în acest sens având în vedere actualitatea noilor modificări, încercându-se a se anticipa eventualele dificultăți care pot apărea, în vederea clarificării acestora și respectiv identificarea soluțiilor.

În **Capitolul 4 „Decizia instanței de recurs împotriva deciziilor date în apel și puterea lucrului judecat a acesteia”** este compus din trei subcapitole în care este în detaliu studiat actul de dispoziție emis de instanța de recurs în urma examinării recursului împotriva deciziilor date în apel, caracteristicile specifice ale acestuia, cuprinsul nemijlocit al deciziei cât și principale efecte ale respectivelor decizii, unuia dintre cele mai importante efecte puterii lucrului judecat a fost dedicat un subcapitol separat cu o analiză mai profundă a respectivului efect.

În **Concluzii generale și recomandări** sunt expuse principalele categorii de constatări deduse pe parcursul tezei, cauzele unor dificultăți constatate, precum și viziunea autorului asupra modului de evoluție a soluțiilor instanței de recurs în urma examinării recursului împotriva deciziilor instanței de apel.

În acest compartiment s-a ținut cont de faptul că fiecare capitol al tezei a fost însoțit de concluzii dedicate în care au fost expuse cele mai importante constatări ale autorului și recomandările propuse pentru depășirea dificultăților existente.

CONSIDERAȚIUNI GENERALE CU PRIVIRE LA RECURS ȘI SOLUȚIILE INSTANȚEI

1.1 Repere conceptuale și istorice ale recursului împotriva deciziilor date în apel.

Considerăm necesar de a porni de la ideea că recursul împotriva deciziilor instanței de apel, fără îndoială reprezintă un instrument juridic foarte important și extrem de responsabil în mâinile magistraților Curții Supreme de Justiție, or, în finalitatea folosirii lui justițiabilii au o ultimă șansă ca „plângerile" lor să fie auzite, iar instanța de recurs să repare erorile judiciare strecurate în procesul de judecată în instanțele inferioare.

Organizarea şi funcționarea sistemului judiciar este expresia suveranității statale, fiecare țară având dreptul autonom să traseze conduita jurisdicțională, într-un cod demn de urmat atât de participanții interesați nemijlocit în realizarea drepturilor subiective, cât şi de autoritatea învestită cu puterea de a tranșa un anumit diferend. Dreptul afirmat se concretizează în normarea precisă a instrumentelor procesuale de salvgardare a intereselor private, din care principalul îl constituie acțiunea civilă întregită cu toate elementele ce o compun[4], inclusiv căile de atac deschise după parcurgerea procedurii în primă instanță, una dintre care v-a constitui obiectul studiului nostru în prezenta lucrare şi anume, recursul împotriva deciziilor date în apel.

Acest drept, care atinge apogeul lui prin înaintarea recursului care urmează a fi examinat de Curtea Supremă de Justiție, este consfințit în art. 119 din Constituția Republicii Moldova conform căruia *„Împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate şi organele de stat competente pot exercita căile de atac, în condițiile legii"*.

Totodată, conform prevederilor art. 6 parag. 1 fraza 1 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale *„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public şi într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă şi imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor şi obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa"*.[5]

---

[4] DELEANU, Ion, *Tratat de procedură civilă, ed. a 2-a, vol. II*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 115. ISBN: 973-655-774-2.

[5] *Convenția nr. 342 din 04-11-1950 pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale* [online]. [citat 18.01.2024] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115582&lang=ro

Un alt drept fundamental şi principiu conceptual caracteristic instituției cercetate, îl considerăm ar fi principiului accesului liber la justiție, prevăzut de art. 20 din Constituția Republicii Moldova conform căruia „*Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile şi interesele sale legitime. Nici o lege nu poate îngrădi accesul la justiție.*" [6]

Apărarea justițiabililor se impune a fi realizată, în temeiul aceloraşi dispoziții constituționale şi convenționale, într-un termen rezonabil şi în cadrul unui proces echitabil[7].

În această ordine de idei, revenind la instituția recursului, fiind vorba de un concept teoretic cu profunde implicații în practica dreptului, doctrinei i-a revenit sarcina de a propune definiții ale acestei noțiuni şi de a identifica aspectele referitoare la fundamentul, natura juridică, elementele şi condițiile de exercitare a respectivei căi de atac.

Făcând o retrospectivă în istoria reglementărilor instituției juridice cercetate, ne-am ciocnit de un studiu valoros şi o analiză complexă a evoluției istorice a mecanismelor de corectare a erorilor judiciare efectuat de doctrinarul român Sebastian Spinei, care a permis de a ne crea un tablou explicit a dezvoltării istorice a căilor de atac în general şi a instituției recursului în special.

Conform acestui autor „mijloace de corectare a erorilor de judecată au apărut încă din dreptul roman, care a imaginat căi de atac precum *iniquitatis sententiae querela* (prin care se cerea unei instanțe superioare reformarea unei prime hotărâri), *veto* (prin care se oprea executarea unei hotărâri prin intervenția unui magistrat egal în grad cu cel care a pronunțat hotărârea), *supplicatio* (împăratul putea trimite cauza spre rejudecare altui judecător), *intercessio* sau *revocatio in duplum"* (dreptul de intercesiune, odată ce era exercitat de consul, iar mai târziu de tribun şi de pretor, oprea executarea dispozițiilor dintr-o hotărâre, chiar dacă aceasta era pronunțată de un magistrat de acelaşi grad; *revocatio in duplum* permitea invocarea unor vicii de formă sau de fondare hotărârii de către pârâtul *condamnat*, sub sancțiunea plății, în cazul în care ar fi eşuat în calea de atac, a dublului sumei la care fusese obligat inițial)."[8]

Conform Codul Hamurappi,[9] „orice sentință putea fi atacată la rege, fie la Curtea regală din Babilon, fie la instanța domiciliului comun al părților, printr-un împuternicit."[10]

---

[6] Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. Publicat: 29-03-2016 în Monitorul Oficial Nr. 78 art. 140. Registrul de stat al actelor juridice [bază de date online]. [citat 28.01.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro

[7] MĂNIGUȚIU, Niculae, *Soluțiile instanței de recurs în materie civilă*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p.1. ISBN: 978-606-522-531-2

[8] SPINEI, Sebastian, *Recurs în procesul civil*, București: Editura Hamangiu, 2008, p. 2. ISBM 978-606-522-019-5.

[9] *Codul Hamurappi* [online]. [citat 18.01. 2024]. Disponibil: https://ro.scribd.com/doc/258156946/Codul-Lui-Hammurabi (accesat 18.01.2024).

[10] LOHĂNEL, Mihail, *Recurs în procesul civil*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 1. ISBN 978-606-522-412-4.

În procesul dezvoltării sociale ulterioare „au existat mai multe sisteme de distribuire a justiției – fie de către comunitatea căreia îi aparțineau ambele sau una din părțile unui litigiu – fie de către un arbitru sau *judex* privat, apoi de magistrați sau de funcționari ai statului, fie de biserică, de senorii feudali ori de monarh sau delegați ai acestuia."[11]

Ulterior, pe parcurs „ideea de separare a puterilor în stat a dus la apariția conceptelor de autoritate judecătorească, de funcțiune judiciară şi de putere (şi obligație) de control judiciar, adică de verificare a corectitudinii hotărârilor judecătorești în interiorul sistemului judiciar, de către alte instanțe."[12]

O analiza a vechiului drept francez referitor la recurs o găsim la același doctrinar român Sebastian Spinei, conform căreia „în vechiul drept francez (*ancien droit*), în lipsa conceptului de cale de atac sau cel puțin a unui sistem al căilor de atac, se recurgea la duelul propriu-zis între părți (combat judiciaire), al cărui rezultat, considerat cel al intervenției divine (*jugement de Dieu*), punea capăt litigiului."[13]

Același autor, Sebastian Spinei citând operele doctrinarului francez *A. Rodier*, relatează că „spre sfârşitul sec. al XV-lea începe să se distingă, în ceea ce privește erorile de fapt care constituiau motive de exercitare a acestor căi de atac, între erori neprovocate ale judecătorilor şi erori datorate comportamentului dolosiv al părților."

În această ordine de idei, observăm evoluția dezvoltării căilor de atac care până la urmă a cristalizat sistemele actuale ale căilor de atac. Astfel, de la sisteme simple de control judecătoresc de un singur grad de jurisdicție, în urma evoluției şi dezvoltării omenirii, au început a se dezvolta sisteme de ierarhizare a instanțelor.

Concluzionând sub aspectul evoluției istorice, constatam că căile de atac au avut o dezvoltare destul de activă pe parcursul evoluției societății, bineînțeles fiecare țară adaptând aceste mecanisme la propriile necesități şi realități de fapt.

În această ordine de idei, revenind la legislația Republicii Moldova, în speță Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, observăm că aceasta nu evidențiază expres căile ordinare şi căile extraordinare de atac, această clasificarea este una teoretică. Însă, aceasta nu înseamnă că o putem neglija, dat fiind faptul că divizarea căilor de atac în ordinare şi extraordinare are o importantă practică semnificativă, evidențiind condițiile de exercitare a căilor de atac.

---

[11] SPINEI, Sebastian, *Recurs în procesul civil*, București: Editura Hamangiu, 2008, p.2. ISBM 978-606-522-019-5.
[12] LEŞ, Ioan, *Organizarea sistemului judiciar românesc*, Ed. All Beck, București, 2004, p. 5-8, ISBN: 973-655-515-1. *A. Weil, Fr. Terre, op .cit*, p. 207.
[13] SPINEI, Sebastian, *Recurs în procesul civil*, București: Editura Hamangiu, 2008. ISBM 978-606-522-019-5. *Boitard*, op.cit., vol. II, p. 2.

În literatura de specialitate se menționează că ideea căilor ordinare de atac presupune o libertate deplină de exercitare a acestora, fără nici un fel de condiții restrictive. Căile extraordinare pot fi exercitate doar pentru temeiurile și în condițiile expres prevăzute de lege. Obiectul căilor de atac ordinare îl constituie hotărârile nedefinitive, iar al celor extraordinare - hotărârile definitive[14].

O trăsătură specifică a recursului este faptul că acesta este o cale nedevolutivă de atac, care nu provoacă o rejudecare a fondului cauzei. Rolul recursului nu este acela de a realiza o nouă judecată în fond după casarea deciziei atacate, ci doar de a asigura efectuarea unui control de legalitate a acesteia.

În acest context, s-a opinat justificat că „recursul împotriva deciziilor instanței de apel nu reprezintă un al treilea grad de jurisdicție"[15].

Inclusiv și Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei[16] a atenționat asupra „utilității limitării atribuțiilor instanței de recurs doar la chestiunile de drept" or, cauzele au fost deja examinate în alte două instanțe. În aceiași ordine de idei, s-a opinat că „plângerile în a treia instanță trebuie depuse, în primul rând, în cadrul acelor pricini care necesită o a treia examinare judiciară, cum ar fi cele care vor evolua dreptul sau vor contribui la interpretarea uniformă a legii".

La determinarea circumstanțelor ce au importanță pentru soluționare corectă a cauzei, instanța de judecată urmează să identifice normele de drept material aplicabile, totodată, pentru a stabili aplicabilitatea acestora, urmează a fi elucidate circumstanțele relevante de fapt ale cauzei.

În această ordine de idei, reținem că dacă nu sunt stabilite corect circumstanțele de fapt, va fi foarte posibil ca instanța de recurs să nu identifice corect nici normele legale aplicabile, iar cu titlu de consecință se va emite o hotărâre ilegală, pasibilă casării. Astfel, verificarea aplicării corecte a normelor de drept material de către instanța de recurs condiționează inclusiv și verificarea obiectului probațiunii.

Cu toate acestea, instanța de recurs nu este în drept să „verifice corectitudinea stabilirii circumstanțelor de fapt ale pricinii prin examinarea suficienței probelor administrate și a modului de apreciere a lor, dar trebuie să se călăuzească de ficțiunea unei stabiliri corecte a împrejurărilor pricinii expuse în decizia atacată"[17].

---

[14] IOAN, Leș, Tratat de drept procesual civil. – București: Editura ALL Beck, 2001. p. 532.

[15] *Drept Procesual Civil. Partea Specială*: manual. Coord. Elena BELEI. Chișinău: [s. n.], 2016, p. 308. ISBN 978-9975-4072-2-9.

[16] Recomandarea nr. R (95) 5 din 07.02.1995 a Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei cu privire la crearea sistemelor și procedurilor de recurs în materie civilă și comercială și ameliorarea funcționării lor. art. 7.

[17] MUNTEANU, Alexandru *„Admisibilitatea recursului împotriva deciziilor instanței de apel"*. Teza de doctor. p. 23-24. [online]. https://ro.scribd.com/document/238520525/Admisibilitate-Recurs-Munteanu-2007

Verificând legalitatea şi temeinicia deciziilor şi după caz a hotărârilor atacate, instanţa de recurs, atenţionează instanţele ierarhic inferioare asupra greşelilor comise, indică mijloacele procesuale de înlăturare a acestora. Astfel, prin deciziile adoptate, instanţa de recurs previne comiterea repetată a erorilor judiciare.

Recursul „stimulează părţile şi pe alţi participanţi la proces să se apere cât mai complet şi să invoce instanţei încălcările de lege ce ar putea atrage casarea deciziei, deoarece, sperând într-o soluţie favorabilă, fiecare participant la proces are interesul să se emită o hotărâre care să nu fie ulterior anulată."[18]

De asemenea, recursul constituie una din garanţiile dreptului la apărare judiciară, ori interesele părţilor mereu sunt contrarii, respectiv, partea în defavoarea căreia s-a pronunţat hotărârea, practic de fiecare dată va fi nemulţumită şi va avea dorinţa de a folosi toate căile de atac disponibile.

Valenţele atribuite recursului, ca instrument public de asigurarea aplicării şi interpretării uniforme a legii, au impus o reglementare riguroasă a condiţiilor de exercitare, legea statuând asupra motivelor care pot fundamenta controlul judiciar asupra hotărârilor pronunţate în stadiul devolutiv al procesului. Din această perspectivă, distincţia între recurs şi apel este netă, întrucât nu orice nemulţumire a părţii deschide controlul extraordinar, ci numai aceea care se circumscrie preceptelor limitativ prevăzute de lege, fapt ce apropie recursul de căile extraordinare de atac de retractare[19].

O deosebită atenţie urmează a fi acordată şi motivelor de recurs, care reprezintă raţiunea promovării căii de atac şi delimitează câmpul procedural al cercetării legalităţii hotărârii, limitele în care judecătorii sunt obligaţi să se pronunţe în respectarea principiului disponibilităţii.

Importanţa motivelor a fost subliniată în literatură, arătându-se că sistemului prin care legiuitorul a limitat cazurile de recurs, deşi perfectibil, i se recunoaşte meritul de a impune justiţiabililor şi instanţei o anumită disciplină care trebuie să fie temelia oricărei proceduri.

Cu referire la funcţiile temeiurilor de recurs, doctrinarul român Mihail Lohănel a statuat că pentru părţi, existenţa cazurilor de recurs le impune, mai înainte de a formula cererea de recurs, să analizeze dacă nemulţumirea lor se încadrează în vreunul dintre aceste cazuri şi să evite astfel tergiversarea nejustificată a proceselor, cheltuieli suplimentare.

---

[18] CIOBANU, Viorel Mihai, *Tratat teoretic şi practic de procedură civilă (vol. II)*, p. 322. Ed. Naţional, Bucureşti, 1997. ISBN: 973-9308-00-7.

[19] LOHĂNEL, Mihail, *Recurs în procesul civil*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011, p. 185. ISBN 978-606-522-412-4.

Totodată, le obligă a avea o atitudine procesuală corectă, să reliefeze încă din faţa primei instanţe toate argumentele de fapt şi de drept care au determinat procesul, permiţând astfel, pentru echilibrul procesual, adversarului să îşi realizeze pe deplin apărarea. În acest fel, părţile contribuie esenţial la pronunţarea unor hotărâri legale sub ameninţarea produsă de cazurile de recurs ce pot cuprinde multiple motive.

Pentru instanţele de fond, existenţa motivelor de recurs constituie un puternic stimulent în pronunţarea unor hotărâri care respectă legea, un obstacol în calea arbitrariului şi subiectivismului.

Nu în ultimul rând, reglementarea cazurilor de recurs contribuie la realizarea unei practici unitare, întrucât, în caz de casare, hotărârile instanţei de recurs asupra problemelor de drept dezlegate, precum şi asupra necesităţii administrării unor probe sunt obligatorii pentru judecătorii fondului. Se urmăreşte ca în cazuri similare soluţia să fie aceeaşi, fapt ce contribuie la creşterea încrederii în actul de justiţie.

În principiu, nu orice pretinse greşeli de judecată ori nemulţumiri ale părţii pot fi supuse controlului judiciar ierarhic pe calea recursului, ci doar acelea care corespund uneia dintre ipotezele prevăzute de lege ca motive ale acestei căi extraordinare de atac. Cu alte cuvinte, motivele de critică a hotărârii atacate, arătate de recurent în cererea de recurs pe care o formulează sau, după caz, relevate prin memoriu separat (depus în termenul de motivare a căii de atac, prevăzut de lege), constituie cauza recursului, raţiunea pentru care se cere desfiinţare unei hotărâri judecătoreşti pronunţate fără drept de apel, în apel sau de un organ cu activitate jurisdicţională[20].

În doctrina s-a încercat a face şi o clasificare a motivelor de recurs în funcţie de natura legii încălcate, ca fiind:

-formale, referitoare la: compunerea instanţei, pronunţarea hotărârii de alţi judecători decât cei care au luat parte la dezbaterea în fond a pricinii, competenţa, excesul de putere;

-de fond, ce privesc încălcarea legilor ce reglementează fondul dreptului dedus judecăţii: dacă se acordă mai mult decât s-a cerut ori ceea ce nu s-a cerut, hotărârea nu este motivată, interpretarea greşită a actului dedus judecăţii, lipsa de bază legală;

şi în funcţie de soluţia instanţei de recurs:

-de casare, se includ motivele formale;

-de modificare, ce cuprind pe cele de fond.

Prin combinare, cazurile formale conduc la casarea hotărârii, iar cele de fond la modificarea ei[21].

---

[20] SPINEI, Sebastian, *Recurs în procesul civil*, Bucureşti: Editura Hamangiu, 2008. ISBM 978-606-522-019.
[21] LOHĂNEL, Mihail, *Recurs în procesul civil*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011, p. 192. ISBN 978-606-522-412-4.

Un studiu al clasificărilor temeiurilor de recurs în doctrina rusă, îl găsim la procesualistul Alexandru Muntean[22].

Ultimul, a reiterat clasificarea doctrinarului rus S.I. Kaț, care divizează încălcările esențiale ale normelor de drept procedural care duc necondiționat la casarea hotărârii, în trei categorii: 1) încălcările ale principiilor procesului civil; 2) încălcări ale garanțiilor procesuale acordate participanților la proces; 3) încălcări ce țin de perfectarea necorespunzătoare a actelor de procedură.

Aplicarea în practică a acestei clasificări întâmpină unele dificultăți. Astfel, încălcarea regulilor cu privire la limba procesului poate fi plasată în prima categorie, fiind un principiu al procesului civil.

Totodată, această încălcarea poate fi atribuită şi la a doua categorie, deoarece este una dintre garanțiile procesuale acordate participanților la proces. În mod similar, judecarea cauzei în absența unui participant la proces reprezintă o încălcare a principiului contradictorialității, dar şi o încălcare a garanției dreptului la apărare. Dezavantajul acestei clasificări constă în lipsa unui criteriu cert ce ar permite distingerea mai multor categorii caracterizate prin calități proprii specifice.

Conform aceluiaşi studiu, procesualistul rus, M.G. Avdiukov, clasifică temeiurile de ordin procedural de casare necondiționată a hotărârii în patru categorii:

1) ce țin de nerespectarea independenței şi imparțialității judecătorului (cauza a fost judecată de un judecător care nu era în drept să participe la examinarea ei; hotărârea nu este semnată de judecător sau este semnată de judecătorul nemenționat în hotărâre);

2) ce țin de nerespectarea cerințelor principale ale formei procesuale (cauza a fost judecată în absența unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data şi ora şedinței de judecată; instanța a soluționat problema drepturilor unor persoane neantrenate în proces);

3) ce țin de încălcarea regulilor privitor la limba procesului;

4) neîntocmirea procesului-verbal al şedinței de judecată.

Conform aceluiaşi studiu, un alt procesualist rus, V. Juikov clasifică temeiurile de ordin procedural de casare necondiționată a hotărârii în două categorii:

---

[22] MUNTEANU, Alexandru, *Clasificarea temeiurilor de ordin procedural pentru declararea recursului împotriva deciziilor instanței de apel,* Revista Națională de Drept, nr. 7-8, 2010 [online] https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/5.Clasificarea%20temeiurilor%20de%20ordin%20procedural%20pentru%20declararea%20recursului%20impotriva%20deciziilor%20instantei%20de%20apel.pdf

1) încălcările normelor de drept procedural ce atrag nulitatea hotărârii adoptate (cauza a fost judecată de un judecător care nu era în drept să participe la examinarea ei; hotărârea nu este semnată de judecător sau este semnată de judecătorul nemenționat în hotărâre; în dosar lipsește procesul-verbal al ședinței de judecată);

2) încălcările ce atrag nulitatea dezbaterilor judiciare (cauza a fost judecată în absența unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data şi ora ședinței de judecată; în judecarea cauzei au fost încălcarea regulile cu privire la limba procesului; instanța a soluționat problema drepturilor unor persoane neantrenate în proces).

În funcție de caracterul încălcării invocate, temeiurile de declarare a recursului pot fi clasificate în temeiuri absolute şi temeiuri relative.

Temeiuri absolute ale recursului constituie încălcările esențiale ale normelor de drept procedural, care sunt enumerate expres în Codul de procedură civilă. Ele constituie încălcări ale principiilor fundamentale ale procesului civil şi, fiind constatate necondiționat, duc la casarea deciziei, indiferent de influența lor asupra modului de soluționare a pricinii.

Temeiuri relative ale recursului sunt acele încălcări ale normelor de drept procedural care atrag casarea deciziei instanței de apel numai cu condiția că ele au dus sau au putut duce la soluționarea eronată a cauzei. În ipoteza acceptării propunerilor înaintate mai sus privind formularea temeiurilor de declarare a recursului împotriva deciziilor instanței de apel, importanța acestei clasificări ar consta în următoarele: temeiurile absolute sunt prevăzute expres de lege, ducând la casarea oricăror hotărâri; temeiurile relative nu sunt enumerate în lege, fiind stabilite în fiecare caz concret de către instanța de control judiciar; temeiurile absolute vizează încălcările comise atât în instanța de apel, cât şi în instanța de fond; temeiurile relative vizează numai încălcările comise în instanța de apel; temeiurile absolute se verifică în toate cazurile din oficiu de către instanța de recurs; temeiurile relative sunt controlate numai la cererea recurentului; în cazul temeiurilor absolute, recurentul trebuie să demonstreze numai existența lor, fără a fi necesară şi demonstrarea influenței acestora asupra hotărârii atacate; în cazul temeiurilor relative, recurentul urmează nu numai să invoce în cererea de recurs încălcarea comisă[23].

Din punctul de vedere al persoanei ale cărei interese sunt protejate, temeiurile de declarare a recursului pot fi clasificate în temeiuri comune şi temeiuri speciale.

---

[23] MUNTEANU, Alexandru, *Clasificarea temeiurilor de ordin procedural pentru declararea recursului împotriva deciziilor instanței de apel,* Revista Națională de Drept, nr. 7-8, 2010 [online]https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/5.Clasificarea%20temeiurilor%20de%20ordin%20procedural%20petru%20declararea%20recursului%20impotriva%20deciziilor%20instantei%20de%20apel.pdf

Temeiurile comune sunt stabilite în interesele justiției. Temeiurile speciale apără interesele unor persoane concrete. Clasificarea temeiurilor de declarare a recursului în temeiuri comune şi temeiuri speciale se corelează cu interesul drept condiție substanțială înaintată față de recurent. Interesul constă în dorința de înlăturare prin decizia instanței de recurs a acelor efecte negative pe care decizia instanței de apel şi, după caz, hotărârea primei instanțe le produc asupra statutului juridic al recurentului.

Deci, importanța prezentei clasificări constă în următoarele: temeiurile comune sunt stabilite în interesele justiției, ele pot fi invocate de către oricare participant la proces şi fără limite de către instanța de recurs din oficiu; temeiurile speciale sunt stabilite în interesele unor persoane concrete şi pot fi invocate numai de acestea sau din oficiu, însă numai în interesele lor; recursul în care se invocă temeiuri relative poate fi declarat numai de către anumiți participanți la proces, asemenea recurs declarat de către alți participanți la proces urmează a fi recunoscut inadmisibil.

Concluzionând, am constatat că respectiva cale de atac în coroborare cu împuternicirile instanței de recurs, a evoluat din cele mai simple şi primitive proceduri de verificare a legalității acțiunilor membrilor societății. La moment această evoluție a condus la configurarea şi instituționalizarea unor sistemelor moderne ale căilor de atac, în intenția de a pune la dispoziția participanților la activitatea procesuală instrumente diferite, adecvate şi eficiente pentru fiecare, sau orice categorie de eroare judiciară fiind conturate un şir de caracteristici conceptuale ale acestuia. Cum ar fi faptul că recursul se referă, în primul rând, la chestiunile de drept, care vor evolua dreptul şi/sau vor contribui la interpretarea uniformă a legii, cu repercusiuni benefice şi de o importanță semnificativă pentru întreaga societate, implicit instanța de recurs urmează să prevină comiterea repetată a erorilor judiciare şi să îndrume activitatea instanțelor inferioare în spiritul legii, îmbunătățind în ansamblu calitatea hotărârilor emise.

1.2 Sediul juridic al instituție şi aspecte de drept comparat.

În conformitate cu prevederile art. 119 din Constituția Republicii Moldova şi articolul 15 din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, statul garantează participanților la proces şi altor persoane interesate ale căror drepturi, libertăți ori interese legitime au fost încălcate printr-un act judiciar exercitarea căilor de atac împotriva acestuia în condițiile stabilite de lege.

Astfel, recursul împotriva deciziilor instanței de apel este una din aceste căi, fiind reglementat Titlul III, Capitolul XXXVIII, Secțiunea a 2-a din CPC al Republicii Moldova.

În acest sens, după cum a fost menționat anterior, acest drept, care atinge apogeul lui prin înaintarea recursului care urmează a fi examinat de Curtea Supremă de Justiție, este consfințit în art. 119 din Constituția Republicii Moldova[24], conform căruia *„Împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și organele de stat competente pot exercita căile de atac, în condițiile legii".*

În aceiași ordine de idei, conform prevederilor art. 6 parag. 1 fraza 1 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale [25]*„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa".*

Un alt drept fundamental și principiu conceptual caracteristic instituției cercetate, îl considerăm ar fi principiului accesului liber la justiție, prevăzut de art. 20 din Constituția Republicii Moldova conform căruia *„Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Nici o lege nu poate îngrădi accesul la justiție."*

În aceiași ordine de idei, art. 6 parag. 1 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, se recunoaște astfel îndreptățirea oricărei persoane de a se adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime. Soluționarea cererii persoanelor în cauză se impune a fi realizată, în temeiul acelorași dispoziții constituționale și convenționale, într-un termen rezonabil și în cadrul unui proces echitabil.

Sub aspect de drept comparat, după cum a fost fi putut observat în capitolul precedent, dreptul modern se caracterizează printr-o mare diversitate de organizare a căilor de atac. O atare diversitate este prezentă chiar și în legislațiile care se întemeiază pe același sistem de drept, astfel că o analiză comparativă în materia numărului și naturii căilor legale de atac este într-adevăr, cum s-a remarcat de altfel și doctrina, este greu de realizat[26].

---

[24] Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. Publicat: 29-03-2016 în Monitorul Oficial Nr. 78 art. 140. Registrul de stat al actelor juridice [bază de date online]. [citat 28.01.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro

[25] Convenția nr. 342 din 04-11-1950 pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale [online]. [citat 18.01.2024] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115582&lang=ro

[26] LEȘ, Ioan, *Tratat de drept procesual civil, ediția 4*, editura: C.H. Beck p. 625.

Un studiu de drept comparat cu referire diversitatea organizării căilor de atac, care ne-a permis de a ne forma o viziune mai amplă şi clară ce ţine de reglementarea căilor de atac, inclusiv a recursului în alte state cu o bogată tradiţie democratică, îl găsim la doctrinarul român Nicolae Mănigutiu.

Astfel, cu titlu de exemplu a fost învederat că în **Principatul Monaco**, împotriva hotărârilor judecătoreşti pronunţate în materie civilă se pot exercita căile de atac („des voie de recours") prevăzute de art. 422-469 C. proc. civ. *(Code de procédure civile)* promulgat la 5 septembrie 1896 şi declarat executoriu începând cu data de 15 octombrie 1896, anume apelul *(„l'appel")*, terţa opoziţie *(„de la tierce opposition")*, retractarea (*„de la rétractation des jugements ouarrêts"*), recursul în revizuire (*„du pourvoi en révision"*), recursul în interesul legii (*„dupourvoi dans l'intérêt de la loi"*) şi *„de la prise à partie"*[27].

În **Germania**, în materie civilă, sunt reglementate, prin Codul german de procedură civilă[28] („ZPO –Zivilprozessordnung"), căile de atac a apelului („Berufung"), prin §§ 511-541, a revizuirii („Revision"), prin§§ 542-566, şi a plângerii („Beschwerde"), prin §§ 567-577.

În **Austria**, de asemenea, sunt reglementate în materie civilă, prin Codul austriac de procedură civilă[29] („ZPO – Zivilprozessordnung"), drept căi de atac, apelul („Berufung"), prin §§ 461-513, şi recursul („Rekurs"), prin §§ 514-528 a.

În **Spania**, în materie civilă, sunt organizate, prin Legea nr. 1/2000 de procedură civilă („Ley 1/2000, de 7 de enero, de enjuiciamentocivil") căile de atac („recursos") următoare: „recurso de reposición" (art. 451-454); „recurso de apelación y de la segunda instancia" (art. 455-467); „recurso extraordinario por infracción procesal" (art. 468-476); „recurso de casación" (art. 477-489); „recurso en interés de la ley" (art. 490-493); „recurso de queja"(art. 494-495); „de la rebeldia y de la rescisión de sentencias firmes y nueva audiencia al demandadorebelde" (art. 501-508); „revisión de sentencias firmes" (art. 509-516).

Acelaşi doctrinar român Nicolae Mănigutiu, învederează că în **Elveţia**, la nivel federal, împotriva hotărârilor judecătoreşti date în materie civilă se putea exercita, potrivit dispoziţiilor art. 43-74 din Legea federală de organizare judiciară din 16 decembrie 1943 (abrogată începând cu 1 ianuarie 2007), fie calea de atac a recursului în reformă („le recours en réforme"), fie calea de atac a recursului în nulitate („le recours ennullité").

---

[27] MĂNIGUŢIU, Niculae, *Soluţiile instanţei de recurs în materie civilă*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011, p.1. ISBN: 978-606-522-531-2.

[28] *Codul de Procedură Civilă al Germaniei* [online]. [citat 23.02.2024]. Disponibil: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html

[29] *Codul de Procedură Civilă al Austriei* [online]. Disponibil: https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Erv&Dokumentnummer=ERV_2006_1_7

În prezent, urmare a intrării în vigoare, la 1 ianuarie 2007, a Legii cu privire la Tribunalul federal din 17 iunie 2005, Tribunalul federal are atribuții în calitate de jurisdicție ordinară de recurs („juridiction ordinaires de recours"), judecând în această calitate recursul în materie civilă („le recours en matière civile"), recursul în materie penală („le recours enmatière pénale") şi recursul în materie de drept public („le recours en matière de droitpublic"), precum şi în materia recursului constituțional subsidiar („le recours constitutionnel subsidiaire").

De asemenea, Tribunalul federal soluționează cererile de revizuire („révision") de interpretare („interprétation") şi de rectificare („rectification") a unei decizii emise de această instanță, fie în calitate de jurisdicție unică, fie în calitate de jurisdicție ordinară de recurs, fie în calitate de jurisdicție sesizată cu un recurs constituțional subsidiar. Confederația elvețiană se compune din 26 de entități cantonale (cantoane şi semi cantoane) şi de aceea se consideră că există, sub acest aspect, 26 de sisteme diferite de organizare a jurisdicției şi a căilor de atac.

În general, partea care estimează că decizia pronunțată față de ea nu este corectă, poate să recurgă la o autoritate judiciară superioară, iar printre diferitele posibilități de atac existente la nivel cantonal se pot distinge două mari categorii, având adeseori denumiri diferite după cantoane. Există astfel, pe de o parte, apelul sau recursul în reformă („l'appel ou recoursen réforme"): în virtutea acestei căi de atac, cauza este revăzută într-o măsură destul de mare de către un tribunal superior, care reexaminează (uneori cu câteva limitări) *constatarea faptelor* şi aplicarea dreptului.

În general, la nivelul cantoanelor, apelul nu este prevăzut decât în mod restrâns, deoarece pentru cazurile de mică importanță el nu se justifică, iar în cazurile importante, adeseori, un tribunal foarte calificat (tribunal superior, tribunal de comerț) este cel care le rezolvă direct în primă instanță: dacă apelul sau recursul în nulitate este admis, de obicei instanța cantonală superioară statuează direct în fond, adică rezolvă toate chestiunile litigioase.

Există apoi în Elveția, la nivel cantonal, recursul în nulitate („le recours en nullité"), prin care se pot valorifica numai erorile în aplicarea dreptului, faptele putând fi corectate numai dacă se constată că sunt în mod evident arbitrar stabilite. Împotriva hotărârilor care nu pot forma obiectul unui apel sau al unui recurs în reformă recursul în nulitate – mult mai restrâns – este întotdeauna posibil.

Dacă recursul în nulitate este admis, instanța competentă să soluționeze calea de atac nu statuează în principiu asupra fondului, dat fiind că ea nu poate judeca decât chestiunile de drept sau pe cele arbitrar stabilite: cu toate acestea, în mai multe cantoane, instanța superioară cantonală are posibilitatea, din motive de economie procedurală, să judece direct fondul, în loc să trimită cauza la tribunalul inferior, atunci când dosarul cauzei cuprinde toate elementele necesare.

În anul 2008 s-a realizat, la nivelul cantoanelor Confederației elvețiene, unificarea procedurii civile, adoptându-se, la 19 decembrie 2008, de către Adunarea federală a Confederației elvețiene, Codul de procedură civilă, care dispune, prin art. 1, că această lege se aplică înaintea jurisdicțiilor cantonale: în afacerile civile contencioase; cât privește deciziile judiciare ale jurisdicției grațioase; cât privește deciziile judiciare în materie de drept de urmărire pentru datorii şi faliment; în materia arbitrajului. Unificarea vizează şi sistemul căilor de atac, care va cuprinde, în fiecare canton sau semi canton: apelul („l'appel") – care, potrivit art. 310 C. proc. civ. elvețian din 19 decembrie 2008, poate fi exercitat pentru violarea dreptului sau/şi constatarea inexactă a faptelor; recursul („le recours"), ce poate fi exercitat pentru violarea dreptului sau/şi constatarea în mod evident inexactă a faptelor (art. 320 din cod); revizuirea („la révision"); interpretarea şi rectificarea („interprétation etrectification")[30].

În Italia, art. 323 C. proc. civ. italian[31], aprobat prin Decretul regal nr. 1443 din 28 octombrie 1940, dispune că mijloacele (căile) de atac a sentințelor, în afara regulamentului (regulatorului) de competentă în cazurile prevăzute de lege, sunt apelul, recursul în casație, revocarea şi opoziția terțului. Apelul („dell'apello") este reglementat de art. 339-359 Cod de procedură civilă italian, **recursul în casație** („del ricorso per cassazione") este consacrat de dispozițiile art. 360-394 din același cod, revocarea („della revocazione") este prevăzută de art. 395-403 din cod, iar opoziția terțului („dell'opposizione di terzo") este reglementată de art. 404-408 Cod de procedură civilă din Italia.

Codul judiciar **Belgian**[32] stabilește, prin art. 21, căile de atac ce pot fi exercitate de părți împotriva hotărârilor pronunțate în materie civilă. Astfel, căile de atac ordinare sunt desemnate ca fiind opoziția şi apelul, iar căile de atac extraordinare sunt indicate ca fiind recursul în casație, terța opoziție, cererea civilă şi acțiunea recursorie. Opoziția este reglementată de art. 1047-1049, apelul de art. 1050-1072, iar recursul în casație de art. 1073-1121 din Codul judiciar belgian. Terța opoziție este prevăzută, în detaliu, de art. 1122-1131, cererea civilă de art. 1132-1139, iar acțiunea recursorie de art. 1140-1147, toate din Codul judiciar belgian.

---

[30] MĂNIGUȚIU, Niculae, *Soluțiile instanței de recurs în materie civilă*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 5. ISBN: 978-606-522-531-2.

[31] *Codul de Procedură Civilă al Italiei* [online]. [citat 15.01.2024]. Disponibil: https://www.brocardi.it/codice-di-procedura-civile/

[32] *Codul de Procedură Civilă al Belgiei* [online]. [citat 15.01.2024]. Disponibil: http://www.droitbelge.be/codes.asp#jud

În **Columbia**, împotriva hotărârilor judecătorești civile pot fi exercitate, potrivit dispozițiilor art. 348-385 C. proc. civ. columbian din anul 1970[33], următoarele mijloace de atac: cererea de restabilire („reposición"); apelul („apelación"); calea de atac denumită „súplica"; recursul în casație („casación"); plângerea („recurso de queja"); revizuirea („revisión").

În **Paraguay**, în condițiile art. 386-416 Cod de procedură civilă din anul 1988[34], sunt prevăzute căile de atac a hotărârilor judecătorești ce urmează: „del recurso de aclaratoria"; „del recurso dereposición"; „del recurso de apelación"; „del recurso de nulidad"; „de la queja por recursodenegado" şi „de la queja por retardo de justicia". Este reglementat, de asemenea, din anul 1993, şi recursul în casație („recurso de casación"), prin art. 417 bis - 434 bis Cod de procedură civilă din Paraguay.[35]

Același autor, sistematizând evoluția instituției cercetate în dreptul procesual civil român, menționează că Codul de procedură civilă din anul 1865[36], cu modificările şi completările ulterioare, şi legile de organizare şi funcționare a Curții de Casație şi Justiție (din 12 ianuarie 1861, din 19 decembrie 1925 şi din 12 iulie 1939) au consacrat un sistem al căilor de atac care cuprindea două căi ordinare (opoziția şi apelul) şi patru căi extraordinare de atac: recursul (recursul în casație; recursul în interesul legii şi recursul în anulare); revizuirea; contestația (mai întâi numai la executare, dar apoi şi în anulare); acțiunea recursorie (catalogată impropriu cale de atac, întrucât ea nu se exercita împotriva hotărârii, ci a judecătorului care a pronunțat-o).

În vederea accelerării judecății, Legea nr. 97 din 10 iulie 1929 pentru modificarea Legii din 19 mai 1925 pentru unificarea unor dispoziţiuni de procedură civilă şi comercială, pentru înlesnirea şi accelerarea judecăților, înaintea tribunalelor şi a curților de apel, precum şi pentru unificarea competenței judecătoriilor a redus câmpul de aplicare al opoziției, iar ulterior, Legea nr. 394 din 22 iunie pentru accelerarea judecăților în materie civilă şi comercială a desființat această cale de atac, care putea fi exercitată de cel care a fost judecat în lipsă.

---

[33] *Codul de Procedură Civilă al Columbiei* [online]. [citat 15.01.2024]. Disponibil: https://www.oas.org/dil/esp/codigo_de_procedimiento_civil_colombia.pdf

[34] *Codul de Procedură Civilă al Paraguay* [online]. Disponibil: https://www.bacn.gov.py/leyes-paraguayas/3038/ley-n-1337-codigo-procesal-civil (accesat 13.03. 2024).

[35] MĂNIGUȚIU, Niculae, *Soluțiile instanței de recurs în materie civilă*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 7. ISBN: 978-606-522-531-2.

[36] *Codul de Procedură Civilă al României* [online]. 1865. Disponibil: https://lege5.ro/Gratuit/heztqnju/codul-de-procedura-civila-din-1865-al-romaniei/18

În perioada anilor 1948-1952, sistemul căilor de atac din legislația procesuală a fost reconsiderat, intervenind substanțiale modificări, după cum urmează: dispozițiile privind apelul, recursul în interesul legii şi recursul în anulare au fost abrogate (prin Decretul nr. 132/1952); recursul a fost reglementat ca o cale ordinară de atac; alături de revizuire, au fost introduse în Codul de procedură civilă două căi extraordinare de atac, anume contestația în anulare şi cererea de îndreptare, care ulterior s-a numit recurs în supraveghere şi recurs extraordinar. Apoi, prin Legea nr. 59/1993, sistemul căilor de atac a fost din nou restructurat, revenindu-se, în esență, în mod criticabil, la cel reglementat anterior prin Legea nr. 18/1948 de modificare a Codului de procedură civilă: astfel, s-a reintrodus apelul, ca o cale ordinară de atac; a fost păstrat recursul, dar alături de apel, tot ca o cale ordinară de atac; s-a reglementat, din nou, recursul în interesul legii, dar el a fost inclus în categoria căilor extraordinare de atac; s-a reintrodus recursul în anulare; au fost amendate parțial contestația în anulare şi revizuirea, ca urmare a reintroducerii apelului.

Prin O.U.G. nr. 138/2000 pentru modificarea şi completarea Codului de procedură civilă s-au adus anumite corecturi, sub unele aspecte, sistemului căilor de atac, în sensul: consacrării apelului ca unică formă ordinară de atac, precum şi a apelului incident; consacrării recursului ca o cale extraordinară de atac; abrogării parțiale a dispozițiilor art. 318 cu privire la contestația în anulare specială, aplicabile unora dintre hotărârile judecătoriei; introducerii ca motive ale recursului în anulare a situațiilor în care „s-a produs o încălcare esențială a legii, ce a determinat o soluționare greşită a cauzei pe fond, printr-o hotărâre rămasă irevocabilă, în urma epuizării căilor de atac prevăzute de lege", precum şi atunci când „Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale şi faptul că partea, potrivit legii române, poate obține o reparație, cel puțin parțială, prin anularea hotărârii pronunțate de o instanță română"; reconsiderării parțiale a recursului în interesul legii.

Ulterior, modificări esențiale, structurale, mai ales în ceea ce privește competența de soluționare a căilor de atac, au fost realizate prin O.U.G. nr. 58/2003 pentru modificarea şi completarea Codului de procedură civilă, adăugându-se un al nouălea motiv de revizuire, pentru situația când „Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale datorită unei hotărâri judecătoreşti, iar consecințele grave ale acestei încălcări continuă să se producă şi nu pot fi remediate decât prin revizuirea hotărârii pronunțate", şi abrogându-se dispozițiile art. 330-3304 Cod de procedură civilă privitoare la recursul în anulare.

În consecință concluzionează autorul, în prezent, în sistemul procesual civil român sunt reglementate, urmare a modificărilor succesive aduse Codului, următoarele căi de atac a hotărârilor judecătorești: calea ordinară de atac a apelului (art. 282-298); căile extraordinare de atac a recursului (art. 299-316), a contestației în anulare (art. 317-321), a revizuirii (art. 322-328) şi a recursului în interesul legii (art. 329-3307).[37]

Distinct de cele menționate anterior, menționăm că sediul actual al materiei instituției cercetate în țara vecină, este Codul de procedură civilă[38], aprobat prin Legea nr. 134/2010 (M. Of. nr. 485 din 15 iulie 2010), care reglementează căile de atac în Cartea a II-a, „Procedura contencioasă", Titlul II, „Căile de atac". Acesta constituie sediul comun în materia căilor de atac, fiind aplicabil în toate cazurile când legea specială nu prevede altfel.

Conceput după sistemele moderne, codul (în Titlurile IV şi V din Cartea II) instituționalizează căile – ordinare şi extraordinare – ce pot fi exercitate împotriva hotărârilor judecătoreşti şi se preocupă în tot cuprinsul său să le individualizeze pe categorii de proceduri: contencioasă, necontencioasă, arbitraj, executare silită şi speciale, din ultima exemplificând ordonanța președințială, măsurile asigurătorii, divorțul, împărțeala judiciară, cererile posesorii şi materia comercială.

Actualul sistem procesual este conceput pe două grade de jurisdicție în instanțe de fond, din care ultimul se constituie în calea ordinară a apelului, singura de acest fel consacrată de cod. Căile extraordinare sunt recursul, contestația în anulare şi revizuirea. Ca o precizare, toate căile au caracter comun, fiind la îndemâna părților şi putând fi declanşate împotriva oricăror hotărâri, afară de cazul când legea le exclude.[39]

Concluzionând, în urma studiului de drept comparat, este lesne de observat evoluția permanentă (de substanță) a reglementării instituției cercetate, iar în multe situații, statele aprobând legi şi mecanisme noi de reglementare a acesteia prezumându-se scopul nobil de a perfecționa respectiva instituție în vederea apărării efective a drepturilor şi libertăților fundamentale a omului, după o perioadă de aplicare în practică a acestora, revin la reglementări (principii) care au fost anterior abrogate (exemplu României).

---

[37] MĂNIGUȚIU, Niculae, *Soluțiile instanței de recurs în materie civilă*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p.10. ISBN: 978-606-522-531-2.

[38] *Codul de Procedură civilă al României* [online]. [citat 15.01.2024]. Disponibil: http://www.avocatura.com/ll490-noul-cod-de-procedura-civila.html

[39] LOHĂNEL, Mihail, *Recurs în procesul civil*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 6. ISBN 978-606-522-412-4.

Acest fapt, considerăm noi învederează încă o dată complexitatea și importanța instituției cercetate, multitudinea de aspecte atât doctrinare cât și de nivel practic, de implementare, o fac un obiect al studiului (inepuizabil), fapt bine conturat și în țara noastră, chiar în perioada respectivului studiu, ori recent legiuitorul nostru a avut curajul de a modifica radical respectiva instituție cercetată prin modificarea în volum de 100% a temeiurilor recursului și implicit admisibilitatea acestuia, aducând atingere semnificativă și limitelor judecării acestuia, fapt care v-a condiționa cu titlu de consecință (legătură cauză - efect) modificarea aplicării în practică și a soluțiilor instanței de recurs ori acestea sunt strâns legate de temeiurile de casare a deciziilor.

În acest context, în urma studiului, vom încerca a înțelege cât de benefice și practice sunt recentele reforme de amploare în respectiva instituție din țara noastră, implementate prin legea nr. 246 din 31.07.2023 cu privire la modificarea unor acte normative (modificarea cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție) și care sunt riscurile (sau de ce nu șansele) de a reveni la conceptele și legislația anterioară reformei, situație după cum am observat mai sus des întâlnită în multe state ale lumii cu o democrație și cultură jurisprudențială de nivel foarte înalt.

1.3 Natura și caractere juridice ale recursului împotriva deciziilor date în apel.

Pe parcursul timpului, în procesul de reglementare legislativă a recursului s-a încercat definirea acestuia, astfel, cu titlu de exemplu, în reglementarea actuală a României, recursul a fost definit ca fiind *„calea de atac prin intermediul căreia părțile sau Ministerul Public solicită, în condițiile și pentru motivele limitativ determinate de lege, desființarea unei hotărâri judecătorești pronunțate fără drept de apel, în apel, sau de un organ cu activitate jurisdicțională”*[40]. Anterior, imediat după adoptarea O.U.G. nr. 138/2000 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă[41], recursul a fost considerat ca fiind o *„cale de atac* ***extraordinară, de reformare, ne devolutivă*** *și, în principiu,* ***ne suspensivă de executare****, prin care se exercită controlul de* ***legalitate*** *de către instanța ierarhic superioară asupra hotărârilor pronunțate de instanța de apel”*.

Mai recent, de către doctrinarul român Sebastian Spinei, recursul a fost apreciat ca fiind *„calea de atac* ***extraordinară****, comună, de reformare,* ***ne devolutivă*** *și* ***ne suspensivă de executare****, prin care părțile sau Ministerul Public solicită instanței superioare competente* ***să caseze*** *sau* ***să modifice*** *hotărârea instanței inferioare, pronunțată fără drept de apel ori în apel, sau hotărârile altor organe cu activitate jurisdicțională”*.

---

[40] LEȘ, Ioan. *Tratat de drept procesual civil, ediția 4*, 2008 editura: C.H. Beck. ISBN: 978-973-115-253-0.
[41] *Ordonanța de urgență nr. 138 din 14 septembrie 2000* [online]. [citat 15.01.2024]. Disponibil: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/24428

Astfel, recursul, constituie mijlocul procesual prin care se realizează un examen al hotărârii atacate sub aspectul legalității acesteia. De aceea, instanța de recurs, soluționând această cale extraordinară de atac, nu va relua judecata procesului, cu alte cuvinte, nu va examina pricina sub toate aspectele, întrucât recursul nu are caracter devolutiv, ci va verifica numai dacă hotărârea atacată a fost sau nu pronunțată cu respectarea dispozițiilor legale incidente, altfel spus, dacă există concordanță între conținutul hotărârii recurate şi prevederile legii materiale şi procesuale aplicabile concret în speță, pe baza probelor administrate la instanța de fond, fără a se putea produce probe noi, cu excepția înscrisurilor[42].

Instanța de recurs, s-a mai relevat în mod judicios, examinează practic dacă elementelor de fapt – apreciate suveran de judecătorii instanțelor de fond şi considerate „constante" înaintea instanței de control judiciar – legea le-a fost sau nu corect aplicată[43].

Codul de procedură Civilă a Republicii Moldova, nu oferă o definiție a recursului, însă conceptualizarea este posibilă pornind de la analiza caracterelor reieşite din ansamblul normelor ce îi alcătuiesc câmpul de aplicare.

O analiză a lucrărilor doctrinare ne-a permis a identifica următoarele **caractere a recursului**, sistematizate foarte reuşit de doctrinarul rămân, Mihai Lohanel[44] după cum urmează:

a) este o **cale de atac**, un mijloc juridic pus la îndemâna părții şi, în condițiile legii, a procurorului de a solicita instanței competente exercitarea controlului judiciar asupra actelor jurisdicționale;

b) este o cale **extraordinară**, fiind deschisă numai pentru motivele limitativ prevăzute de lege, împotriva hotărârilor definitive;

c) este o cale de **atac comună**, calitate manifestată pe două coordonate, una subiectivă şi alta obiectivă. Pe linia subiectivă, se declară de parte în mod obişnuit, fără a i se cere o anumită calitate. Pe direcția obiectivă, se exercită împotriva tuturor hotărârilor de fond, spre deosebire de apel, al cărui câmp de aplicare este mai redus, deoarece este exclus în cazurile expres prevăzute de lege;

---

[42] MĂNIGUȚIU, Niculae. *Soluțiile instanței de recurs în materie civilă*, Ed. Hamangiu, București, 2011. ISBN: 978-606-522-531-2 p. 28.
[43] BĂLAN, Ioan I., *Motive de recurs*, Ed. Wolterskluwer, p. 19, ISBN: 6068201236.
[44] *A se vedea*, LOHĂNEL, Mihail, *Recurs în procesul civil*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 44-48. ISBN 978-606-522-412-4.

d) este o cale de atac **de reformare**, caracter dat cu predilecție de competența soluționării lui în instanța superioară celei care a pronunțat hotărârea atacată, prin aceasta deosebindu-se de căile de retractare. Dacă ne referim la soluțiile instanței, caracterul își pierde din forță în caz de casare cu trimitere spre rejudecare, însă câștigă teren în situațiile de modificare şi casare cu reținere, când are loc o înlocuire, fie şi parțială, a dezlegării date în instanțele de fond;

e) **este nedevolutiv**, caracter ce îl deosebește esențial de apel, întrucât nu are menirea de a reanaliza starea de fapt reținută de judecătorii fondului, ci doar de a cenzura hotărârea sub aspectul legalității. Parametrii judecății în recurs sunt dimensionați de obiectul şi cauza acesteia, precum şi de probatoriul limitat la înscrisuri, rigori incompatibile devoluțiunii din apel. Trăsătura se păstrează chiar dacă se rejudecă fondul după casarea cu reținere, întrucât se păşeşte într-o altă etapă procesuală, la finele căreia instanța se dezinvesteşte ca una de fond, şi nu de recurs;

f) este **ne suspensiv de executare**. Cu excepția cazurilor când suspendarea executării hotărârilor definitive operează de drept, recursul nu este suspensiv de executare, însă, la cerere, legea permite această măsură, dar care este lăsată la latitudinea instanței;

g) este **subsecvent**, ceea ce înseamnă că recursul nu poate fi exercitat *omisso medio*, trecând peste calea de atac a apelului sau, dacă prin cererea de apel s-au adus critici parțiale hotărârii primei instanțe, restul dispozițiilor intrând în puterea lucrului judecat.[45]

Sintetizând şi concluzionând aspectele ce țin de caracterele juridice a recursului, am încercat a formula o definiție proprie, şi anume considerăm recursul ca fiind: *„un mecanism procesual cu caracter **extraordinar**, **nedevolutiv,** bazat pe motivele **limitative** prevăzute de lege, prin intermediul căruia justițiabilii solicită instanței supreme exercitarea controlului de legalitate şi reformarea hotărârii definitive, prin casarea sau modificarea ei."*

În cele ce urmează ne propunem să identificăm caracterele recursului analizate anterior şi prin prisma cadrului legal relevanta a țării noastre cât şi abordările teoreticienilor naționali.

Natura juridică a recursului diferă substanțial de cea a apelului, ceea ce este şi firesc, dat fiind faptul că, decizia instanței de apel, spre deosebire de hotărârea instanței de fond, este definitivă şi nu ar fi logic ca persoana care a atacat hotărârea judecătorească cu apel să conteste în continuare şi decizia Curții de Apel, în aceleaşi temeiuri şi condiții. Acest fapt ar veni în contradicție cu principiul stabilității raporturilor juridice precum şi principiul puterii lucrului judecat *(res judicata)*[46].

---

[45] LOHĂNEL, Mihail, *Recurs în procesul civil*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 43-45. ISBN 978-606-522-412-4.

[46] *Drept Procesual Civil. Partea Specială*: manual. Coord. Elena BELEI. Chişinău: [s. n.], 2016. p. 307-308 ISBN 978-9975-4072-2-9.

Astfel, recursul împotriva deciziilor instanței de apel este o cale **extraordinară** de atac, deoarece poate fi declarat doar pentru temeiurile şi în condițiile expres şi exhaustiv prevăzute de lege şi doar în cazul hotărârilor definitive care constituie obiectul acestei căi de atac.

O concluzie relevantă ar fi că recursul împotriva deciziilor instanței de apel vizează, în general, legalitatea soluției contestate. Această particularitate a căii de atac în cauză a fost consfințită în art. 432 CPC – legea veche, potrivit căruia *„părțile şi alți participanți la proces sunt în drept să declare recurs în cazul în care se invocă încălcarea esențială sau aplicarea eronată a normelor de drept material sau a normelor de drept procedural"*, temei la care în lumina ultimelor modificări legislative s-a renunțat, aspecte pe care le vom analiza în detaliu în capitolele ce urmează.

Limitarea controlului instanței de recurs numai la chestiunile de drept era justificată şi din punct de vedere practic, ori, părțile deja au avut posibilitatea de a se judeca în fond atât în fața primei instanțe, cât şi în fața instanței de apel, situație în care o examinare a temeiniciei hotărârii atacate în faza recursului nu s-ar mai justifica. O cercetare a temeiniciei hotărârii în această fază a procesului este de natură să întârzie nejustificat finalizarea judecății în termen rezonabil[47].

După cum a fost menționat anterior, recursul, spre deosebire de apel, nu suspendă executarea hotărârii, deoarece deciziile instanței de apel sunt definitive din momentul pronunțării, respectiv sunt pasibile de executare silită imediat, cu alte cuvinte, atât în prezența declarării recursului, cât şi pe parcursul judecării acestuia, urmărirea silită a debitorului în temeiul hotărârii atacate este permisă şi posibilă.

Caracterul ne suspensiv al recursului, are menirea de a proteja interesele părții, în beneficiul căreia a fost emisă hotărârea, precum şi, împotriva abuzurilor părții adverse care, prin folosirea acestei căi extraordinare de atac, ar putea urmări amânarea nejustificată a executării hotărârii.

Totuşi, pentru a fi protejate şi interesele recurentului ce pot fi lezate prin punerea în executare a unei hotărâri ilegale, legiuitorul a prevăzut la art. 435, alin. (1) CPC, următoarele: *„recursul suspendă executarea hotărârii în cazul strămutării de hotare, distrugerii de plantații şi semănături, demolării de construcții sau de orice bun imobil, în alte cazuri prevăzute de lege, precum şi, alin. (2) la cererea recurentului, instanța învestită cu judecarea recursului dispune suspendarea executării hotărârii atacate cu recurs dacă recurentul a depus cauțiune."*

O trăsătură importantă a recursului împotriva deciziilor instanței de apel, este faptul că, potrivit art. 429 alin. (4) CPC, nu pot fi atacate cu recurs hotărârile în a căror privință nu a fost folosită calea de apel, din moment ce legea prevede această cale de atac.

---

[47] LEŞ, Ioan. *Comentariile Codului de procedură civilă*. Vol. II. Bucureşti: Editura ALL Beck, 2001, p.78.

Totuşi, există anumite situaţii când o parte obţine câştig de cauză în prima instanţă, însă ulterior partea adversă atacă hotărârea respectivă cu apel, iar instanţa de apel casează hotărârea, atunci prima parte are dreptul de a ataca cu recurs decizia instanţei de apel, deşi nu a folosit calea apelului, controlul instanţei de recurs se va limita doar la legalitatea deciziei de înrăutăţire a situaţiei.

O altă condiţie stabilită de legiuitor constă în faptul că nu pot fi atacate cu recurs deciziile de trimitere a cauzei la rejudecare ce nu se supun nici unei căi de atac. Această prevedere legală se explică prin scopul urmărit de legiuitor - de a nu permite tărăgănarea abuzivă a procesului, în măsura în care persoanele interesate nu sunt lipsite de accesul la justiţie, pricina urmând a fi rejudecată de instanţa de trimitere.

Curtea Constituţională a Republicii Moldova a menţionată că atât timp cât cauza se află în proces de examinare de către instanţa judecătorească, nu se poate vorbi despre îngrădirea accesului la justiţie. Hotărârea, adoptată în prima instanţă după rejudecare, potrivit normelor supuse controlului constituţionalităţii, poate fi supusă căilor de atac ordinare şi extraordinare, inclusiv recursului. Trimiterea cauzei pentru rejudecare în prima instanţă nu limitează nicidecum principiile fundamentale într-un proces civil, dimpotrivă, permite ca procesul să se desfăşoare conform principiului contradictorialităţii cu participarea părţilor în proces în condiţiile respectării dreptului cetăţenilor la apărare şi al egalităţii lor în faţa legii, creându-se astfel premise pentru asigurarea dreptului lor la satisfacţie judiciară efectivă, ceea ce este în deplină concordanţă atât cu prevederile Convenţiei europene pentru apărarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, cât şi cu Constituţia Republicii Moldova[48].

Aşadar, **concluzionând** reieşind din cele expuse, putem caracteriza recursul împotriva deciziilor instanţei de apel ca fiind o cale de atac **extraordinară**, **comună**, **de reformare**, **ne devolutivă** şi, de regulă, ne **suspensivă de executare**, prin care se exercită controlul de **legalitate** asupra deciziilor pronunţate de instanţa de apel în scopul apărării drepturilor încălcate sau contestate şi asigurării aplicării uniforme a legii de către toate instanţele judecătoreşti.

---

[48] *Hotărârea Curţii Constituţionale nr. 33 din 23.11.1997 privind controlul constituţionalităţii art. 302 alin. 1 pct. 4) din Codul de procedură civilă şi art. 327 alin. 1 pct. 5) din Codul de procedură penală*. [online] Disponibil: https://www.constcourt.md/public/files/file/Actele%20Curtii/acte1997/h_33.pdf (accesat 23.01.2024).

Acestea fiind caracteristice cele mai importante a instituție cercetate, unanim recunoscute de doctrina juridică atât națională cât și internațională, având în vedere că recentele reforme de amploare în respectiva instituție din țara noastră menționate anterior, au adus schimbări semnificative și sub aspectul analizat, am considerat necesar a dedica un subcapitol separat în care vom analiza principalele modificări aduse naturii și caracterelor juridice a recursului în noua legislație procesual civilă.

1.4 Modificările conceptuale cu privire la recurs, condiționate de adoptarea Legii nr. 246. din 31.07.2023.

Conform Legii nr. 246 din 31.07.2023 cu privire la modificarea unor acte normative (modificarea cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție), au fost aduse un șir de modificări semnificative ale Codului de procedură civilă al Republicii Moldova, unele chiar conceptuale, iar în cele ce urmează vom încerca să elucidăm principalele aspecte și raționamente de care s-a condus legiuitorul la adoptarea modificărilor.

În această ordine de idei menționăm că Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225/2003 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 142-148, art. 277), s-a modificat după cum urmează:

Articolul 17, care avea următorul conținut *(1) Pentru aplicarea corectă și uniformă a legislației, Curtea Supremă de Justiție, din oficiu, precum și la propunerea organelor profesionale, create prin lege, ale profesiilor conexe justiției, adoptă și publică hotărâri explicative și opinii consultative privind aplicarea corectă a normelor de drept și soluționarea justă a cauzelor. (2) Hotărârile explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție și opiniile consultative ale colegiilor Curții Supreme de Justiție au caracter de îndrumare și nu sânt obligatorii pentru instanțele judecătorești*, **a fost abrogat.**

În această ordine de ide, observăm în primul rând că legiuitorul prin abrogarea respectivelor reglementări, **a exclus** dreptul Curții Supreme de Justiție de a ridica **din oficiu**, probleme ce țin de *aplicarea **corectă și uniformă a legislației,*** cât și nemijlocit a exclus împuternicirea **de emitere a hotărârilor explicative**, astfel că la moment, având în vigoare prevederile art. 12^2 *Avizele consultative ale Plenului Curții Supreme de Justiție*, Curtea **poate emite** doar Avize consultative, și doar dacă **este sesizată** de către instanțele ierarhic inferioare.

Un alt aspect a modificărilor este că a fost exclus caracterul **de îndrumare** și **faptul că aceste** avize consultative **nu ar fi obligatorii** pentru instanțele judecătorești.

În contextul respectivelor modificări, un moment foarte important îl considerăm faptul că s-a exclus posibilitatea de a ridica **din oficiu**, probleme ce țin de aplicarea **corectă și uniformă a legislației.**

Astfel, având în vedere noile temeiuri de declarare a recursului *a) interpretarea legii din hotărârea contestată* ***este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție****;* și mai ales în situația celui de al doilea de la lit. *b) prin admiterea recursului* ***se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție****;* Curtea Supremă de Justiție pentru a evita și a anticipa aplicarea **greșită și neuniformă a legislației** și a minimaliza eventualele recursuri pe acest temei, urmează să aibă dreptul din oficiu, și chiar este obligată să se autosesizeze în situația **când identifică practică neuniformă**.

Un alt aspect, este faptul că în actuala redacție a legii, o dată cu excluderea art. 17, a rămas incert, ce forță juridică vor avea aceste avize consultative, fiind exclus caracterul **de îndrumare** și **faptul că aceste** avize consultative **nu ar fi obligatorii** pentru instanțele judecătorești, unica normă legală care ar face obligatorii respectivele avize **exclusiv pentru Curtea Supremă de Justiție** sunt prevederile art. 12^2 alin. (4) CPC *Avizul consultativ al Plenului Curții Supreme de Justiție* ***nu mai este obligatoriu*** *pentru Curte în cazul în care ulterior se modifică legea sau se schimbă modul de punere în aplicare a acesteia.*

Astfel, dacă este condiționat caracterul obligatori prin careva circumstanțe (se modifică legea sau se schimbă modul de punere în aplicare a acesteia) în lipsa acestora, deducem logic că în actuala reglementare de lege, avizele consultative sunt obligatorii **exclusiv pentru Curtea Supremă de Justiție.**

Articolul 18, a fost completat cu alineatul (2^1) cu următorul cuprins: *(2^1) Ședințele publice ale Curții Supreme de Justiție sunt înregistrate video, iar înregistrările video sunt disponibile pe pagina web oficială a curții.*

Salutăm respectivele modificări, ori o idee unanim recunoscută este că nu este suficient să se facă justiție, dar acest lucru trebuie să și se vadă, sporind transparența decizională și încrederea în justiției a cetățenilor de care are atâta nevoie țara noastră.

Articolului 430, va avea următorul cuprins: *Articolul 430. Persoanele în drept să declare recurs: Sunt în drept să declare recurs: a) părțile și alți participanți la proces; b) persoanele care* ***nu au participat la proces****, dar care* ***sunt lezate în drepturi*** *prin hotărârea, încheierea sau decizia judecătorească;*

În acest sens, reamintim că art. 430 în precedenta redacție era în felul următor *Articolul 430. Persoanele în drept să declare recurs Sunt în drept să declare recurs: a) părțile și alți participanți la proces; b) martorul, expertul, specialistul, interpretul și reprezentantul, cu privire la compensarea cheltuielilor de judecată ce li se cuvine,* astfel, observăm că respectivele modificări legislative au **lărgit semnificativ cercul subiecților** care aparent ar fi în drept să declare recurs (și revizuire totodată), dar aspectele respective le vom dezvolta la analiza temeiului de recurs prevăzut la litera *d) hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces*; în paragraful dedicat respectivului temei în cele ce urmează.

O deosebită atenție merită modificările *in corpore* ale articolelor 442 și 444.

În contextul modificării art. 442, bine înțeles că ne vom opri în special la aspectul ce ține de ***limitele judecării recursului*** care aparent, și în legea veche și în cea nou este inserat destul de explicit și clar faptul că *judecând recursul declarat împotriva deciziei date în apel instanța verifică, **în limitele invocate în recurs**, **legalitatea** hotărârii contestate prin prisma temeiurilor prevăzute...*

În aceiași ordine de idei, reținem că totuși, legiuitorul în legea nouă, **a extins limitele judecării recursului** prin acordarea dreptului instanței de recurs de **reapreciere** a probelor dată de prima instanță și instanța de apel *când se invocă temeinic art. 432 alin. (1) lit. e),* care reamintim prevede *e) hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor.*

În acest sens atragem atenția la sintagma *se invocă* și nicidecum *se constată* acest temei de către instanța de recurs, astfel în toate cazurile în care se va invoca, fie și temeinic, respectivul motiv nou de recurs, Curtea Supremă de Justiție **va relua de fapt judecata procesului**, va **reanaliza starea de fapt** prin reaprecierea probelor și încadrarea acestora în cadrul legal pertinent, contrar caracterului **nedevolutiv** a recursului analizat anterior.

Dar lucrurile nu se opresc aici, legiuitorul nostru a mers și mai departe și a prevăzut și alt caz când va fi posibil reaprecierea probelor (și chiar prezentarea unor probe noi), și anume *când Curtea Supremă de Justiție examinează cauza după trimitere la rejudecare* fiind prevăzut expres și faptul că *la examinarea recursului într-o cauză care a fost trimisă anterior la rejudecare, prevederile **art. 372 alin. (1) se aplică** în mod corespunzător.*

Reamintim că potrivit prevederilor ***art. 372 alin. (1)*** *Prezentarea unor noi probe şi pretenţii în instanţa de apel. (1) Părţile şi alţi participanţi la proces au dreptul să prezinte* ***noi probe*** *dacă acestea respectă prevederile art. 119/[1] alin. (2), dacă acestea nu au fost reclamate de către prima instanţă la cererea participanţilor la proces sau dacă au fost restituite în mod nejustificat de către prima instanţă.*

Concluzionând în acest sens, considerăm noi că **extinderea limitelor judecării recursului** după cum a fost arătat mai sus, prin acordarea dreptului instanței de recurs de **reapreciere** a probelor, chiar **administrarea probelor noi** în recurs, după regulile de prezentare a acestor în instanța de apel, mai mult examinarea recursului cu înștiințarea și audierea participanților la proces *(în cazul în care se invocă (doar se invocă) întemeiat art. 432 alin. (1)* ***lit. b) și e)),*** constituie de fapt *deschiderea cutiei pandorei* care va transforma Curtea Supremă de Justiție într-o veritabilă judecată în fond - după apel.

În acest sens nu putem să nu menționăm Nota informativă a Guvernului RM, la proiectul Legii cu privire la modificarea unor acte normative (modificarea cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție) conform căruia *„ Obiectivul de bază al acestui proiect constă în crearea unui cadru normativ coerent prin excluderea oricăror neconcordanțe dinte normele noii Legii cu privire la CSJ și alte prevederi legale ce reglementează domeniul sistemului judecătoresc. Urmare a promovării proiectului menționat supra, CSJ va avea* ***competențe mai restrânse*** *și nu va acționa* ***ca o a doua instanță de apel****, cum* ***este în prezent****. Aceasta va avea drept efect* ***reducerea numărului*** *hotărârilor* ***importante*** *emise de CSJ, accentul fiind pus pe* ***ordonarea modului de interpretare și aplicare a legii*** *în sistemul de justiție. De asemenea, va fi* ***debirocratizată*** *procedura de examinare a dosarelor."*[49]

Analizând „așteptările" legiuitorului în sensul modificărilor recente a cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție, cel puțin prin prisma modificărilor semnificative analizate în prezentul capitol, **concluzionăm** cât nu a fi de straniu că de fapt, efectele vor fi diametral opuse așteptărilor, ori nicidecum nu putem vorbi de careva **competențe mai restrânse,** deoarece după cum am menționat anterior, extinderea limitelor judecării recursului va extinde semnificativ aceste competențe, depășind cu mult controlul exclusiv al legalității.

[49] NOTA INFORMATIVĂ a Guvernului RM, la proiectul Legii cu privire la modificarea unor acte normative (modificarea cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție) [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://www.justice.gov.md/sites/default/files/document/attachments/2023.06.27_pl_conex_csj_nota.pdf

Așteptările legiuitorului că în urma modificărilor instanța de recurs *nu va acționa* ***ca o a doua instanță de apel****, cum* ***este în prezent,*** la fel sunt lipsite de careva argumente logice, ori extinderea limitelor judecării recursului după cum a fost arătat mai sus, prin acordarea dreptului instanței de recurs de reapreciere a probelor și administrarea probelor noi în recurs, cu examinarea în ședințe de judecată și citarea părților, va transforma Curtea Supremă de Justiție într-o veritabilă judecată în fond - după apel, lucru de care suntem siguri că ne vom convinge în cel mai scurt timp.

Cu titlu de concluzie, referitor la *accentele* puse de legiuitor care ar reieși din nota informativă menționată anterior, și anume efectul de *reducere a numărului hotărârilor importante emise de Curtea Supremă de Justiție*, în primul rând considerăm că o hotărâre a Curții Supreme de Justiție nu poate fi mai puțin importantă ca cealaltă, ori importanța acestora este legată strict de interesele justițiabililor și percepția repercusiunilor deciziei asupra drepturilor acestora, astfel este imoral ca altcineva decât justițiabilii să califice impactul respectiv.

La fel cu titlu de concluzie, referitor la așteptările legate de *ordonarea modului de interpretare și aplicare a legii,* concluzionăm că acestea la fel sunt iluzorii, ori după cum a fost menționat anterior, fiind exclusă posibilitatea emiterii hotărârilor explicative de către Curtea Supremă de Justiție, ordonarea modului de interpretare și aplicare a legii exclusiv prin introducerea a unor temeiuri noi de recurs, va zădărnici și mai mult acest proces, ori Curtea nu va avea posibilitatea din oficiu să efectueze respectiva „ordonare", dar va fi pusă în situația în care să aștepte o eventuală cerere de recurs pentru a o face.

În final, referitor la pretinsa ***debirocratizare*** *a procedurii de examinare a dosarelor,* care se așteaptă în urma noilor modificări, **concluzionăm** că modificările introduse o dată cu adoptarea Legii nr. 246. din 31.07.2023, nu se referă sub nici o formă la careva simplificări a procedurii de examinare nemijlocită a recursurilor, din contra, în contextul noilor prevederi referitor la posibilitatea examinării recursurilor și în complete de 9 judecători, raportat la micșorarea numărului de judecători ai Curții Supreme de Justiție, se va majora riscul imposibilității formării respectivelor complete, ceia ce va cauza blocaje, cu efecte mult mai periculoase decât presupusele proceduri „birocratice" de examinare a cauzelor în redacția legii vechi.

1. SOLUȚII PRIVIND ADMISIBILITATEA RECURSULUI ÎMPOTRIVA DECIZIILOR DATE ÎN APEL

2.1 Temeiurile de admisibilitate echivalente cu temeiurile declarării recursului împotriva deciziilor date în apel.

Conform Legii nr. 246 din 31.07.2023 cu privire la modificarea unor acte normative (modificarea cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție), au fost aduse un șir de modificări și la art. 433 CPC care reglementează temeiurile inadmisibilității recursului după cum urmează:

„alineatul unic devine alineatul (1), în care:

litera a) va avea următorul cuprins:

„a) recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute la art. 432 alin. (1);"

alineatul se completează cu literele e) și f) cu următorul cuprins:

„e) problema juridică invocată în recurs nu este de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea jurisprudenței;

f) recursul este vădit neîntemeiat."

articolul se completează cu alineatul (2) cu următorul cuprins:

„(2) Recursul declarat în temeiul art. 432 alin. (1) lit. e) nu poate fi declarat inadmisibil în temeiul alin. (1) lit. e) din prezentul articol."

În aceiași a ordine de idei menționăm că conform noilor modificări ale aceleași legi, Articolul 432 care reglementează temeiurile de recurs va avea următorul cuprins:

„Articolul 432. Temeiurile recursului

(1) Recursul este admis dacă:

a) interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție;

b) prin admiterea recursului, se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție;

c) a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv sau a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen;

d) hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces;

e) hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor;

f) instanța nu a fost compusă potrivit legii sau hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale."

Până a purcede nemijlocit la analiza temeiurilor de admisibilitate echivalente cu temeiurile declarării recursului împotriva deciziilor date în apel prin prisma noilor modificări, în **Anexa 5** a respectivei lucrări, am ilustrat comparativ diferențele cât și asemănările între temeiurile de inadmisibilitate a recursului până și respectiv după adoptarea Legii nr. 246 din 31.07.2023, în vigoare 18.08.2023.

În aceiași ordine de idei, în **Anexa 6** a respectivei lucrări, am ilustrat comparativ diferențele cât și asemănările între temeiurile de inadmisibilitate și cele de admitere a recursului, cât și împuternicirile instanței după ce judecă recursul în cazul Codului de procedură Civilă și respectiv Codului Administrativ.

Astfel, cu referire la temeiurile prevăzute la literele: *a^1) recursul este depus împotriva unui act ce nu se supune recursului, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 429 alin.(5); b) recursul este depus cu omiterea termenului de declarare prevăzut la art.434; c) persoana care a înaintat recursul nu este în drept să-l declare;* și cel prevăzut la lit. *d) recursul se depune în mod repetat după ce a fost examinat*, observăm că aceste temeiuri au rămas neschimbate, fiind similare cu cele din legea veche.

Totodată, în legea nouă au fost introduse două temeiuri de inadmisibilitate absolut noi, și anume cele prevăzute la lit. e) *problema juridică invocată în recurs nu este de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea jurisprudenței;* și lit. f) *recursul este vădit neîntemeiat.*

În contextul respectivelor modificărilor operate de legiuitor, sesizăm introducerea a respectivelor două temeiuri noi de admisibilitate, care sunt de fapt echivalente cu temeiuri de declarare a recursului, introduse prin aceiași lege nouă, iar în cele ce urmează vom încerca să elucidăm aspectele respective și problemele care pot eventual surveni în aplicarea în practică a respectivelor temeiuri similare.

Astfel, primul temei de inadmisibilitate și anume cel prevăzut la lit. e) *problema juridică invocată în recurs nu este de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea jurisprudenței* este absolut nou.

Mai mult ca evident acest temei de inadmisibilitate este cel puțin în strânsă legătură, dacă nu chiar similar, cu cele două temeiuri noi de declarare a recursului și anume cele prevăzute la lit. a) *interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție;* și respectiv lit. b) *prin admiterea recursului, se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție;*.

În această ordine de idei, intuim că legiuitorul a făcut o încercare de a „filtra" eventualele recursuri întemeiate pe temeiurile de la lit. a) și b) ale art. 432 CPC. Și dacă este așa, apare întrebarea logică: care e diferența (efectivă) între acest temei de inadmisibilitate și cele două temeiuri noi de declarare a recursului.

Cu regret, nu am identificat nici o diferență. De exemplu, dacă recurentul ar invoca în recurs temeiul de declarare de la litera a), iar Curtea Supremă de Justiție nu va identifica *interpretare... contrară jurisprudenței uniforme* unica soluție logică care se conturează este declararea recursului ca fiind inadmisibil pe temeiul prevăzut la lit. e) a art. 433 *(problema juridică invocată în recurs nu este de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea jurisprudenței)*. Iar în procesul analizei și deliberării asupra circumstanțelor respective (este sau nu - interpretare... contrară jurisprudenței uniforme în hotărârea contestată cu recurs) este indispensabilă examinarea fondului cauzei.

Exact aceiași analiză și cercetare urmează a fi făcută și în cadrul respingerii recursului declarat admisibil, aspecte la care ne vom referi în detaliu în capitolul dedicat împuternicirii de respingere a recursului.

Sub acest aspect, nu putem trece cu vederea nici noul alin. (2) introdus la art. 433 CPC cu următorul conținut *2) Recursul declarat în temeiul art. 432 alin. (1) lit. e) nu poate fi declarat inadmisibil în temeiul alin. (1) lit. e) din prezentul articol.*

Adică, dacă recurentul invocă în recurs că *hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor,* atunci instanța de recurs nu îl poate declara inadmisibil în temeiul alin. (1) lit. e) *problema juridică invocată în recurs nu este de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea jurisprudenței.*

Cel puțin acum încă nu este clară logica legiuitorului și care a fost necesitatea introducerii respectivei prevederi.

Un exemplu foarte simplu, care ar arăta cel puțin carențele normei respective este: dacă în argumentarea recursului recurentul a invocat pretinsul caracter „arbitrar" al hotărârii, iar în urma analizei argumentelor recurentului (că hotărârea ar fi arbitrară) se constată că pe ***problema juridică* (care ar condiționa *arbitrariu*)** există o practică **constantă, uniformă, bine definită a Curții Supreme de Justiție,** de ce nu ar putea fi declarat recursul inadmisibil pe acest temei, nu este clar.

Mai mult ca atât, problema nu este nici de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea jurisprudenței, de ce nu ar putea fi declarat inadmisibil pe respectivul temei recursul? Sau poate problema este în însăși temeiul de inadmisibilitate care este incert și abstract? Sau poate problema este în temeiul de declarare a recursului care operează cu sintagme abstracte ca *hotărâre arbitrară* și *aprecierea vădit nerezonabilă a probelor*?

Înțelegem că într-o cercetare științifică nu ar trebui să se regăsească întrebări retorice, dar fără a pune întrebări nu este posibil de avansat în cercetarea fundamentală a unor reguli noi de aplicarea cărora va depinde viața noastră a tuturor. De aceea vom încerca și răspunsuri să oferim.

Considerăm că *excepția* respectivă instituită de legiuitor nu va face altceva, decât să ofere justițiabililor de rea-credință, care o vor indica formal sau artificial, temeiul de recurs prevăzut de *art. 432 alin. (1) lit. e),* ca să excludă *legal* un posibil temei de declarare a recursului inadmisibil.

Ori chiar și dacă ipotetic ar exista o logică care ar justifica limitarea respectivă (imposibilitatea de a declara inadmisibil recursul într-o anumită situație), credem că judecătorii înaltei Curți, în cadrul aplicării noilor prevederi nu vor admite declararea recursurilor inadmisibile pe temeiuri improprii circumstanțelor de fapt, limitând astfel cumva interesele legitime ale justițiabililor. Mai ales având un asemenea temei nou de inadmisibilitate ca „recursul vădit neîntemeiat", care în modul practic „exclude necesitatea altor temeiuri".

În această ordine de idei, cu titlu *de lege ferenda* propunem excluderea alin. (2) al art. 433 CPC care are următorul conținut *2) Recursul declarat în temeiul art. 432 alin. (1) lit. e) nu poate fi declarat inadmisibil în temeiul alin. (1) lit. e) din prezentul articol.*

Cel de al doilea temei nou de inadmisibilitate a recursului, și anume cel prevăzut la litera f) *recursul este vădit neîntemeiat* în genere considerăm că *dă peste cap* toată instituția admisibilității recursului și implicit examinarea nemijlocită a argumentelor din cererile de recurs.

Un simplu exercițiu logic ne permite să înțelegem că declararea recursului ca fiind inadmisibil pe respectivul temei, ar putea presupune de fapt, examinarea în cadrul admisibilității recursului a oricărui temei de declarare a acestuia prevăzute la art. 432 CPC. Și nu exagerăm când spunem *a oricărui temei*, or, caracterul atât de general și abstract al acestui temei de admisibilitate este absolut inexplicabil, și prezența acestuia exclude de fapt logica celorlalte temeiuri de inadmisibilitate. Aparent orice cerere de recurs, întemeiată pe oricare circumstanțe, argumente și temeiuri ar putea fi declarată inadmisibilă în temeiul prevăzut la litera f) și anume ***recursul este vădit neîntemeiat.***

În această ordine de idei, nu putem să nu menționăm și noile modificări ale art. 440 alin. (2) CPC, care la moment are următorul conținut *Încheierea privind inadmisibilitatea recursului, care **conține sumar** faptele cauzei, **motivele și temeiul inadmisibilității**, se publică pe pagina web oficială a Curții Supreme de Justiție și se expediază părților.*

Analizând noile prevederi cu referire la cum ar trebui să fie *motivată* o încheiere de inadmisibilitate, observăm că însăși legiuitorul a prevăzut că o asemenea încheiere ar trebui să conțină **sumar**, adică foarte succint, faptele, motivele și temeiul inadmisibilității.

Din conținutul respectivei norme e lesne de înțeles că instanța de recurs în cadrul examinării admisibilității cererii de recurs poate să se limiteze la declararea recursului ca fiind inadmisibil exclusiv prin **menționarea** temeiului de inadmisibilitate. Și dacă acest temei este cel prevăzut la lit. f) ***recursul este vădit neîntemeiat,*** cum va înțelege justițiabilul de ce nu a avut posibilitatea de a beneficia de examinarea recursului în fond. Răspunsul este evident – nicicum.

Considerăm că justițiabilul se va alege cu o „declarație" a instanței de recurs că ***recursul este vădit neîntemeiat*** și atât. Sub acest aspect considerăm că declararea inadmisibilității unui recurs ca fiind vădit neîntemeiat printr-o încheiere motivată sumar (nemotivată de fapt) este o încălcare gravă a drepturilor justițiabililor, iar cu titlu de consecință considerăm necesar renunțarea la temeiul de inadmisibilitate a recursului prevăzut la lit. f) a art. 433 cu titlu *de lege ferenda.*

Prin aceste temeiuri de inadmisibilitate însuși Curtea Supremă de Justiție va fi tentată, dacă nu chiar determinată, să procedeze arbitrar (nemotivat, deci neclar pentru justițiabili) și selectiv în raport cu diferiți justițiabili. Estimăm o gravă disonanță cu principiul securității raporturilor juridice, dar și diminuarea substanțială a șanselor de a accede la justiție și de a obține apărare.

Având în vedere că studiul respectiv a fost inițiat și în mare parte definitivat până la apariția unei practici judiciare a Curții Supreme de Justiție privind aplicarea noilor temeiuri de inadmisibilitate, totuși, la finalizarea lucrării, au apărut primele încheieri de inadmisibilitate a recursurilor pe temeiul prevăzut la art. 433 alin. (1) lit. f) CPC, recursul este vădit neîntemeiat, care cu părere de rău **au confirmat așteptările și temerile** noastre.

După o analiză simplă aleatorie a trei încheieri de admisibilitate emise de Curtea Supremă de Justiție, și anume, *Dosar nr. 2ra-1504/23 NR. PIGD 2-21168284-01-2ra-04102023 din 11 decembrie 2024*[50], *Dosar nr. 2ra-1053/24 NR. NR. PIGD 2-23068137-01-2ra-17092024 din 13 decembrie 2024*[51] *și Dosarul nr. 2ra-1661/23 NR. PIGD 2-21170137-01-2ra-01122023 din 11 decembrie 2024*[52], s-a constat, cu părere de rău, că partea de motivare denumită „MOTIVAREA INSTANȚEI" este **absolut identică** în cazul celor trei spețe distincte. Cu titlu de consecință, după cum am mai spus, s-au adeverit temerile noastre că de fapt, justițiabilii sau ales cu o „declarație" a instanței de recurs că recursul este **vădit neîntemeiat** și atât, fără a exista vre-o motivare propriu zisă, raportată la conținutul cererii de recurs. Reacția CSJ începe a fi una generică, „șablonată", valabilă pentru oricare cerere de recurs.

În aceiași ordine de idei, analizând respectivele 3 încheieri emise de Curtea Supremă de Justiție, s-a observat un alt lucru interesant, în partea introductivă a acestora, un chenar cu următorul cuprins *„Recurs declarat după 01 septembrie 2023. Recursul este vădit neîntemeiat. Art. 433 alin. (1) lit. f) din Codul de procedură civilă.* ***Dezacordul recurentului cu decizia instanței de apel nu constituie un temei de casare a ei.****".*

Ceea ce nea atras atenția este fraza prin care instanța supremă, după indicarea expresă a temeiului de inadmisibilitate a recursului, menționează faptul că „dezacordul recurentului cu decizia instanței de apel nu constituie un temei de casare a ei".

Acest fapt ne-a reconfirmat bănuiala, că prin această mențiune, însăși Curtea Supremă de Justiție califică temeiul respectiv de inadmisibilitate ca fiind unul "insuficient de clar", sau chiar „abstract". Altfel nu se poate explica faptul că pe lângă temeiul legal de care s-a condus, Curtea a decis „a se justifica suplimentar" prin mențiunea "dezacordul recurentului cu decizia instanței de apel nu constituie un temei de casare a ei", încadrând fraza respectivă după cum am mai spus în chenarul dedicat temeiului legal de declarare a recursului ca fiind inadmisibil.

Astfel, concluzia este că **CSJ începe a genera artificial un temei nou de inadmisibilitate - *„dezacordul recurentului cu decizia instanței de apel nu constituie un temei de casare a ei".***

În aceiași ordine de idei nu putem să nu analizăm succint și „motivarea" absolut identică a celor 3 încheieri:

---

[50] Încheierea Curții Supreme de Justiție din 11.12.2024. Dosar nr. 2ra-1504/23, NR. PIGD 2-21168284-01-2ra-04102023. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76872

[51] Încheierea Curții Supreme de Justiție din 13.12.2024. Dosar nr. 2ra-1053/23, NR. PIGD 2-23068137-01-2ra-17092024. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76884

[52] Încheierea Curții Supreme de Justiție din 11.12.2024. Dosarul nr. 2ra-1661/23 NR. PIGD 2-21170137-01-2ra-01122023. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76874

Curtea inițial menționează că *„Din analiza prevederilor legale reținute supra, rezultă că admisibilitatea/inadmisibilitatea recursului, urmează să însușească în condițiile Codului de procedură civilă exercitarea efectivă a unui* ***control de legalitate veritabil*** *bazat pe temeiuri concludente și serioase. Astfel, normele citate oferă un drept exclusiv al instanței de recurs de a filtra cererile de recurs* ***care nu prezintă o motivare suficient de serioasă.*** *"*

În acest sens, observăm că de către Curte s-a încercat a interpreta și/sau elucida esența temeiului/temeiurilor de admisibilitate, dar deocamdată neinspirat. Și asta pentru că o calificare a unei motivări a unui recurs ca fiind „*suficient de serioasă*" sau contrariu - „*neserioasă*" aduce o doză și mai mare de incertitudine și frustrare justițiabililor, decât o declarare a recursului ca fiind „vădit neîntemeiat".

În cele ce urmează, *„Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție reține că, Codul de procedură civilă dezvoltă nu doar caracterul nedevolutiv al recursului, dar și* ***cerința de seriozitate*** *a cererii din perspectiva invocării unor veritabile și esențiale încălcări de drept procedural și material capabile să răstoarne deciziile instanței de apel contestate. Completul Curții Supreme de Justiție notează că pentru a trece testul de admisibilitate, cererea de recurs trebuie să conțină o* ***motivare convingătoare și întemeiată*** *în condițiile nominalizate mai sus. În consecutivitate,* ***motivarea cererii de recurs*** *în circumstanțele expuse* ***se referă la formalitățile*** *pe care trebuie să le întrunească cererea în vederea rezistării testului și filtrului de admisibilitate. "*

În această ordine de idei, din motivarea respectivului alineat, desprindem ideea că cererea de recurs ar trebui să fie *„serioasă"*, cu o *„motivare convingătoare și întemeiată"*.

Totodată Curtea, califică aceste condiționalități ca un șir de „formalități" în vederea rezistării filtrului de admisibilitate, fapt care considerăm noi că este într-o contradicție logică. Or, formalitatea reprezintă o condiție de **formă** a unui act juridic și nicidecum de conținut, astfel, o motivare serioasă și convingătoare nu poate fi nicidecum calificată ca fiind o formalitate.

În altă ordine de idei, nu putem să nu fim de acord cu faptul că CtEDO în jurisprudența sa constantă statuează că dreptul de acces la instanțe nu este absolut. Există limitări implicit admise [Golder împotriva Regatului Unit[53], pct. 38; Stanev împotriva Bulgariei[54] (MC), pct. 230].

[53] Hotărârea CtEDO din 21.02.1975, Golder împotriva Regatului Unit, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57496%22]}
[54] Hotărârea CtEDO din 29.06.2010, Stanev împotriva Bulgariei, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-99998%22]}

Acesta este în special cazul condițiilor de admisibilitate a unui recurs, întrucât prin însăși natura sa necesită o reglementare din partea statului, care se bucură în această privință de o anumită marjă de apreciere (Luordo împotriva Italiei[55], pct. 85). Condițiile de admisibilitate ale unui recurs pot fi mai stricte decât pentru un apel (Levages Prestations Services împotriva Franței[56], pct. 45).

Totodată, Curtea a mai reiterat că modul de aplicare a articolului 6 procedurilor în fața instanțelor ierarhic superioare depinde de caracteristicile speciale ale procedurilor respective, urmând de ținut cont de totalitatea procedurilor în sistemul de drept național și de rolul instanțelor ierarhic superioare în acest sistem. (Botten împotriva Norvegiei [57], hotărâre din 19 februarie 1996, p.141, § 39).

La fel, conform jurisprudenței CtEDO, procedurile cu privire la admisibilitatea căii de atac și procedurile care implică doar chestiuni de drept, și nu chestiuni de fapt, pot fi conforme cu cerințele articolului 6 § 1 (a se vedea Helmers c. Suediei[58] 09 octombrie 1991, § 31, Seria A, nr. 212-A).

Dar revenind totuși la legislația națională, în sensul analizei noului temei de inadmisibilitate a recursului prevăzut la litera *f) recursul este vădit neîntemeiat*, și aprecierea necesității introducerii acestuia în calitate de temei nou de inadmisibilitate (care poate asimila toate temeiurile de declarare a recursului), am decis să identificăm esența motivării instanței supreme în cazul în care recursul este declarat inadmisibil pe temeiul de inadmisibilitate prevăzut la litera *a) recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute la art.432 alin.(1)*, care de fapt este identic cu temeiul anterior de inadmisibilitate, și să identificăm oarecum o diferență, dacă există, între motivarea unei încheieri de inadmisibilitate pe temeiul prevăzut la litera a) și respectiv f).

---

[55] Hotărârea CtEDO din 17.07.2003, Luordo împotriva Italiei, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-61231%22]}

[56] Hotărârea CtEDO din 23.10.1996, Levages Prestations Services împotriva Franței, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58065%22]}

[57] Hotărârea CtEDO din 19.02.1996, Botten împotriva Norvegiei, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57970%22]}

[58] Hotărârea CtEDO din 29.10.1991, Helmers împotriva Suediei, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-57701%22]}

Astfel, conform încheierii de inadmisibilitate emise de Curtea Supremă de Justiție, și anume, Dosar nr. 2ra-1514/23, NR. PIGD 2-19015422-01-2ra-06102023 din 27 noiembrie 2024[59], prin care s-a declarat recursul inadmisibili pe temeiul prevăzut la litera a) recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute la art. 432 alin. (1), în același „chenar" din partea introductivă, în care intuim noi Curtea inserează de obicei temeiurile de drept care au stat la baza emiterii actului de dispoziție, este menționat următoarele *„Recursurile declarate după 01 septembrie 2023.* ***Argumentele*** *invocate în cererile de recurs* ***nu constituie temei de admisibilitate*** *a recursurilor. Recursul exercitat conform Secțiunii a II-a are caracter devolutiv numai asupra problemelor de drept material și procedural, verificându-se doar legalitatea deciziei, dar nu și temeinicia ei în fapt".*

În acest sens, fără a mai lectura motivarea nemijlocită a respectivei încheierii, ne dăm bine seama că Curtea, iarăși încearcă într-un fel sau altul să evite conținutul expres al normei de drept pe care și-a întemeiat de fapt declararea recursului ca fiind inadmisibil și anume *a) recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute la art. 432 alin. (1).*

Ori însăși Curtea în prezenta încheiere la rubrica ARGUMENTELE RECURSULUI menționează expres că *„În motivarea recursului depus de ... s-a invocat că instanța de apel nu a exercitat un control judiciar complet, în fapt și în drept, cu respectarea efectului devolutiv al apelului, asupra ceea ce a hotărât prima instanță, iar drept consecință* ***a interpretat și aplicat în mod eronat normele de drept material și procedural pertinente speței****, fapt ce a succedat adoptarea unei soluții nemotivate."*, argumente care cel puțin formal îndeplinesc condițiile de admisibilitate a unui recurs, strict prin prisma cadrului legal în vigoare pe care Curtea și-a întemeiat prezenta încheiere.

Analizând în continuare motivarea respectivei încheiere, în comparație cu încheierile de inadmisibilitate analizate mai sus (recurs vădit neîntemeiat), nu am identificat nici o diferență esențială, în ambele cazuri temeiul de drept (lit. a) și lit. f)), fiind evident abstractizate prin multitudinea de argumente interpretative ale Curții care în final considerăm noi derutează atât justițiabilul cât și reprezentanții acestora, pentru că nu se mai poate înțelege de ce totuși Curtea a calificat recursul ca fiind „neserios" și „neconvingător".

[59] Încheierea Curții Supreme de Justiție din 27 noiembrie 2024, Dosar nr. 2ra-1514/23 NR. PIGD 2-19015422-01-2ra-06102023 din 27 noiembrie 2024. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76691

Un ultim aspect la care dorim să ne referim în sensul motivării respectivelor încheieri, este faptul că în ambele cazuri am identificat argumentarea Curții că *„Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție reține că recursurile exercitate conform Secțiunii a II-a au caracter devolutiv numai asupra problemelor de drept material și procedural, verificându-se* ***doar legalitatea deciziei****, dar nu* ***și temeinicia ei în fapt****.”*, și în acest sens, primul lucru care ne-a venit în gând a fost, dar cum rămâne cu noul temei de recurs prevăzut la lit. e) al art. 432 *„hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant* ***pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor****”*, credem că în situați în care Curtea va fi în fața judecării unui recurs pe acest temei, declarația actuală a acesteia cu referire la caracterul devolutiv al recursului va suferi mari schimbări, dar asta rămâne de văzut.

Revenind la noul temei de admisibilitate a recursului prevăzut la litera e*) problema juridică invocată în recurs nu este de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea jurisprudenței*, la momentul finalizării și definitivării tezei (sfârșitul anului 2024), după scurgerea a mai mult de un an și trei luni din momentul în care a intrat în vigoare acest temei, nu am identificat pe site-ul Curții Supreme de Justiție nici o încheiere de declarare a recursului inadmisibil pe acest temei, fapt care încă o dată demonstrează cât de impropriu este instituției admisibilității recursul, fapt care încă o dată în plus ne întărește convingerea că urmează a fi exclus.

Concluzionând la acest capitol, considerăm că menținerea respectivelor temeiuri de inadmisibilitate, similare cu cele a declarării recursului, va avea drept efect nu altceva decât o aplicare neuniformă (imprevizibilă) a instituției admisibilității în coroborare cu cea a examinării în fond a recursului, astfel, atât temeiul prevăzut la litera e) *problema juridică invocată în recurs nu este de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea jurisprudenței;* cât și temeiul prevăzut la litera f) *recursul este vădit neîntemeiat,* considerăm necesar renunțarea la respectivele temeiuri de admisibilitate, cu titlu de *lege ferenda.*

2.2 Temeiurile declarării recursului conform Legii nr. 246 din 31.07.2023.

Pentru a ușura respectiva analiză, în **Anexa nr. 4** a prezentei lucrări am ilustrat comparativ diferențele cât și asemănările între temeiurile de recurs până și respectiv după adoptarea Legii nr. 246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023.

Astfel, din studiul comparativ respectiv observăm asemănarea între noile și vechile temeiuri de recurs după cum urmează:

- Art. 433 CPC alin. (3) lit. a) – până la modificări *cauza a fost judecată de un judecător care nu avea dreptul să participe la judecarea ei*, similar cu art. 432 alin. (1) lit. f) CPC – după modificări *instanța nu a fost compusă potrivit legii sau....*;
- Art. 433 CPC alin. (3) lit. d) – până la modificări *instanța a soluționat problema drepturilor unor persoane care nu au fost implicate în proces*, similar cu art. 432 alin. (1) lit. d) CPC – după modificări *hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces;*
- Art. 433 CPC alin. (3) lit. f) – până la modificări *hotărîrea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale*, similar cu art. 432 alin. (1) lit. f) CPC – după modificări *...hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale;*
- Art. 433 CPC alin. (4) – până la modificări *...aprecierea probelor de către instanța judecătorească a fost arbitrară...*, similar cu art. 432 alin. (1) litera e) CPC – după modificări *... se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor*;

Totodată temeiurile de la art. 432 alin. (1) CPC – după modificări și anume cele prevăzute la lit. *a) interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție; b) prin admiterea recursului, se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție; c) a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv sau a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen* și *e) hotărârea sau decizia este arbitrară* sunt evident temeiuri absolut noi, care nu pot fi regăsite în legea veche sau cel puțin nu sunt aparent asimilate cu careva temeiuri din cele vechi.

Astfel, în subparagrafele ce urmează vom analiza toate temeiurile declarării recursului conform Legii nr. 246 din 31.07.2023.

2.2.1. interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție;

Respectivul temei, ne duce cu gândul *volens nolens* la prevederile anterioare, abrogate, conform cărora părțile sunt în drept să declare recurs în cazul în care se declară aplicarea eronată a normelor de drept material și anume – ***instanța a interpretat în mod eronat legea.***

Acest temei, după cum a fost menționat anterior, apare în situația când normei juridice i se atribuie un grad mai mare de abstracție sau când există îndoieli la aplicare, iar instanța aplicând norma respectivă, extinde norma juridică dincolo de ipotezele la care se aplică sau din contra a exclus ipoteze concrete din aria de ipoteze pe care le acoperă norma juridică respectivă[60]. În acest context s-a dedus faptul că **aplicarea corectă** de către instanța judecătorească a normelor de drept material este strict legată de **interpretarea corectă** a acestora.

În această ordine de idei, nu putem să nu asociem introducerea respectivului temei de recurs cu abrogarea art. 17 CPC, referitor la emiterea de către Curtea Supremă de Justiție a hotărârilor explicative. Astfel, după cum am observat anterior, legiuitorul prin abrogarea respectivelor reglementări, **a exclus** dreptul Curții Supreme de Justiție de a ridica din oficiu, probleme ce țin de aplicarea **corectă și uniformă a legislației,** cât și nemijlocit a exclus împuternicirea **de emitere** a **hotărârilor explicative**.

Astfel că la moment, având în vigoare prevederile art. 12/2 CPC *Avizele consultative ale Plenului Curții Supreme de Justiție*, Curtea poate emite doar Avize consultative, și doar dacă este sesizată de către instanțele ierarhic inferioare.

Un alt aspect relevant punctat anterior, este și excluderea caracterului **de îndrumare** și faptul că aceste **avize** consultative **nu ar fi obligatorii** pentru instanțele judecătorești.

Considerăm absolut inexplicabile *„tandemul"* respectivelor modificări. Dacă legiuitorul a decis că ar fi oportună existența unui asemenea temei de recurs, și anume: *interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție,* este logic și evident că urma să se mențină împuternicirile Curții Supreme de Justiție de a ridica, inclusiv din oficiu, probleme ce țin de aplicarea corectă și uniformă a legislației prin intermediul emiterii hotărârilor explicative.

Mai mult ca atât, o dată ce legiuitorul a introdus o asemenea *„sancțiune"* instanțelor inferioare care *nu respectă* așa zisa *jurisprudență uniformă*, ar fi logic, cel puțin având în vedere noul temei de recurs, ca și în lege să fie prevăzută expres obligativitatea respectivelor hotărâri explicative și/sau avize consultative, fapt care a fost omis de legiuitor.

Admitem că legiuitorul a estimat mari riscuri de declarare a neconstituționalității unor astfel de prevederi, or, în conformitate cu art. 7 din Constituție, *Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.*

---

[60] Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție privind procedura de judecare a cauzelor civile în ordine de recurs nr. 5 din 11.11.2013, p. 9 [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=357

La fel, unul din principiile activității de legiferare e respectarea ierarhiei actelor normative, ceea ce presupune că un act normativ nu poate deroga de la prevederile unui act normativ cu forță juridică superioară (art. 3 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 100 din 22 decembrie 2017).

Conform art. 114 din Constituție, justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești. Sintagma *„în numele legii"* are semnificația că actul de justiție izvorăște din normele legale, iar forța lui executorie derivă tot din lege, iar hotărârea judecătorească reprezintă un act de aplicare a legii pentru soluționarea unui conflict de drepturi sau interese, constituind un mijloc eficient de restabilire a ordinii de drept democratice și de eficientizare a normelor de drept material. Justiția se înfăptuiește conform legii (procedura), iar hotărârea judecătorească este un act de aplicare a dreptului, care la fel trebuie să fie conform legii.

Sintagma *„conform legii"* relevă una din cerințele înaintate față de hotărârea judecătorească - legalitatea. Acest fapt reiese și din art. 239 CPC, potrivit căruia hotărârea judecătorească trebuie să fie legală și întemeiată, iar conform art. 241 alin. (1) CPC, instanța judecătorească adoptă hotărârea în numele legii.

În această ordine de idei, cu referire la respectivul temei de recurs, aspectele menționate *supra*, credem noi într-un viitor nu foarte îndepărtat vor ajunge totuși obiectul examinării la Curtea Constituțională, chiar și în lipsa unei norme exprese care ar prevedea că respectarea jurisprudenței Curții Supreme de Justiție ar fi obligatorie în cadrul proceselor de deliberare și emiterii a deciziilor de către instanțele ierarhic inferioare.

Într-o altă ordine de idei, analizând temeiul respectiv, aparent, lucrurile s-au *simplificat* până la absurd. Adică chiar în situația în care decizia contestată cu recurs, ar fi legală și întemeiată, ultima poate fi casată pentru că ar contraveni interpretării legii conform jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție. Iar judecătorii în procesul de deliberări, ar trebui să se conducă exclusiv de o practică a unei instanței superioare.

Întrebarea evidentă care apare este ce facem dacă intima convingere a judecătorului dictează altceva, iar acesta motivează poziția strict prin prisma legii. Ori poate de aceste raționamente s-a condus și legiuitorul când *a legalizat* și practica schimbătoare a Curții Supreme de Justiție prin introducerea temeiului de declarare a recursului de la lit. b) *prin admiterea recursului se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție.*

Răspunsul este evident, o modificare legislativă neinspirată, care va avea drept consecințe doar denaturarea și desființarea principiului legalității hotărârilor judecătorești.

În aceste situații, un recurent ar trebui să menționeze expres că decizia instanței de apel corespunde practicii CSJ, adică judecătorii de la apel au interpretat legea fix așa cum au interpretat-o judecătorii de la CSJ, doar că aceste interpretări sunt eronate și/sau depășite și recursul trebuie admis pentru a schimba jurisprudența a instanței de casație însuși.

În aceiași ordine de idei nu putem să nu menționăm faptul că Comisia de la Veneția în opinia sa din 21 octombrie 2022[61] a indicat că interpretările obligatorii ale legii, deși au sarcina de asigurare a aplicării uniforme a legii, pot afecta independența judecătorilor și dezvoltarea normală a legii (par. 14-15).

Totodată, și Curtea Constituțională în hotărârea nr. 21 din 22 iulie 2016[62] (par. 114) a stabilit că „*o hotărâre judecătorească nu poate fi casată doar din considerentul că aceasta este contrară practicii stabilite de Curtea Supremă de Justiție.*"

În acest sens, Curtea Europeană, în jurisprudența sa, a statuat că „*nu există un drept la o jurisprudență constantă, astfel încât schimbarea jurisprudenței impusă de o abordare dinamică și progresivă este admisibilă și nu încalcă principiul securității juridice*" (CtEDO, Unedic c. Franței, 2008, § 74[63]; Legrand c. Franței, 2011[64]), „*dacă sunt întrunite două condiții: noua abordare să fie consecventă la nivelul acelei jurisdicții și instanța care a decis schimbarea interpretării să motiveze detaliat considerentele pentru care a decis astfel*" (CtEDO, Atanasovski c. Macedoniei, 2010, § 38[65]) Curtea amintește că „*judecătorii sunt independenți și se supun numai legii*" (art. 1 alin. (3) din Legea nr. 544).

O concluzie, la prima vedere ar fi că judecătorilor din instanțele ierarhic inferioare li s-a luat o povară de pe umeri și anume aceștia nu ar mai trebui să încerce într-un fel sau altul să interpreteze legea (dacă circumstanțele cauzei justifică o asemenea interpretare), dar ar urma a aplica direct o interpretare a unei instanțe superioare cu care ar putea să nu fie de acord.

Aceste fapt considerăm că va desființa cerința de legalitate a hotărârii judecătorești și o va substitui cu cerința de conformitate cu jurisprudența Curții Supreme Justiție.

---

[61] Opinia Comisiei de la Veneția din 21 octombrie 2022. [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2022)024-e

[62] *Hotărârea Curții Constituționale nr. 21 din 22.07.2016 privind excepția de neconstituționalitatea a articolului 125 lit. b) din Codul penal, a articolelor 7 alin. (7), 39 pct. 5), 313 alin. (6) din Codul de procedură penală și a unor prevederi din articolele 2 lit. d) și 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție.* [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=587&l=ro

[63] *Hotărârea CtEDO din 18.12.2008, Unédic c. Franței*, § 74. [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil:https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-1774%22]}

[64] *Hotărârea CtEDO din 26.05.2011, Legrand c. Franței.* [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22FRE%22],%22appno%22:[%2223228/08%22],%22documentcollectionid2%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-104901%22]}

[65] *Hotărârea CtEDO din 14.01.2010, Atanasovski c. Macedoniei, § 38.* [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%2236815/03%22],%22documentcollectionid2%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-96673%22]}

Această aparentă despovărare a magistraților din instanțele ierarhic inferioare este totuși o iluzie care încă mult timp va plana din simplul considerent că nu avem la moment o jurisprudența cât de cât constantă a CSJ.

Totuși pe finalul respectivului studiu, la datat de 24 martie 2025, Curtea Supremă de justiție a publicat o Fișă tematică[66] întitulată *Procedura penală, Temeiurile de recurs (art. 427 alin. (1) CPP în vigoare din 1 septembrie 2023*, în care a încercat a explica esența temeiului de recurs - *interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție,* **similar** de fapt celui din CPC analizat în prezentul subcapitol și anume, Curtea a explicat următoarele:

„Orice încălcare esențială a unei norme clare de procedură cade sub incidența art. 427 alin. (1) pct. 1) din Codul de procedură penală. (Decizia CSJ nr. 1ra-754/2024, § 40-43). Pentru a cade sub incidența temeiului de la pct. 1), recursul trebuie să conțină cumulativ următoarele aspecte:

1. indicarea clară a prevederii legale, potrivit recurentului, a fost interpretată greșit;

2. caracterul determinant al aceste erori asupra decizie instanței;

3. mențiunea deciziei sau încheierii Curții Supreme de Justiție care ar da o altă interpretare prevederii în cauză."

Astfel, analizând respectiva „elucidare" a temeiului respectiv de către Curte, reconfirmăm concluzia noastră anterioară că de fapt, **o singură deciziei sau încheiere** a Curții Supreme de Justiție, care ar da o altă interpretare decât cea care a fost dată de către instanța de apel, va putea fi calificată drept *„jurisprudență uniformă a Curții Supreme de Justiție"*.

Cu titlu de concluzie considerăm că redacția art. 432 alin. (1) lit. a) din CPC, contravine art. 114 și art. 116 alin. (1) din Constituție, art. 239, 241 CPC și art. 1 alin. (3) din Legea nr. 544 cu privire la statutul judecătorului[67], fiind necesar renunțarea la temeiul de înaintare a recursului prevăzut la lit. a) a art. 432 CPC cu titlu *de lege ferenda.*

2.2.2. prin admiterea recursului se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție;

Respectivul temei, este bine înțeles strâns legat de primul, fiindu-i aplicabil toate raționamentele expuse anterior.

---

[66] *Fișă Tematică, Procedura penală, Temeiurile de recurs (art. 427 alin. (1) CPP în vigoare din 1 septembrie 2023*, [online]. Disponibil: https://csj.md/images/FT_Final-_Temeiurile_de_recurs-_427_CPP_.pdf

[67] Legea nr. 544 din 20.07.1955 cu privire la statutul judecătorului, Publicat: 26-10-1995 în Monitorul Oficial Nr. 59-60 art. 664. [bază de date online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125037&lang=ro

Totodată, la implementarea acestuia în practică, ar apărea un șir de dubii, unul dintre acestea ar fi, aplicabilitatea acestui instrument juridic de către justițiabili. Or, în mod normal, recurenții se plâng pe o viciere a actelor de dispoziție a instanțelor de apel. Dar ipotetic, dacă s-ar folosi de temeiul prevăzut la litera „b)" ar trebui să se plângă exclusiv pe practica existentă a Curții Supreme de Justiție, și ar pune-o pe ultima (Curtea Supremă de Justiție) într-o situație cel puțin jenantă în procesul examinării recursului și mai ales în cazul admiterii recursului pe acest temei.

Din aceste considerente, ajungem la concluzia că de respectivul temei de recurs mai mult are nevoie Curtea Supremă de Justiție decât justițiabilii, pentru a-și putea schimba practica uniformă în caz de necesitate.

În cadrul aplicabilității în practică a respectivului temei de recurs, considerăm noi că și judecătorii din instanța de apel vor avea toate șansele să ajungă în situații stupide, or, pronunțând o decizie legală și întemeiată, inclusiv conformă practicii Curții Supreme de Justiție, vor fi în situația casării acesteia (în cazul admiterii recursului pe temeiul respectiv).

Este practic imposibil să ne închipuim de ce se va conduce Curtea Supremă de Justiție când va admite recursurile pe acest temei. Și asta pentru că judecătorii instanțelor inferioare vor avea încrederea că au decis corect atât din punct de vedere al legalității, cât și din punct de vedere al interpretărilor CSJ.

Deci care ar putea fi temeiurile de **nelegalitate a actelor contestate** cu recurs? Cum se vor respecta limitele prevăzute de art. 442 alin. (1) CPC? Probabil doar semnalând cât de precară a fost legalitatea de până la depunerea recursului. Este incredibil de greu să credem că șansele unui atare recurs sunt reale.

Altfel spus, judecătorii de fond și de apel, încercând să interpreteze legea așa cum o face Curtea Supremă de Justiție, adică conform jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție, vor avea șansele să ajungă în situația casării propriilor hotărâri și/sau decizii pentru că practica judiciară poate lua o altă turnură, uniformă fiind se poate schimba. Dar până la uniformizare, adică stabilizare, acest temei practic este inaplicabil. Nu se știe cât de frecvente vor fi schimbările practicii constante, și nici dacă schimbarea practicii în condiții foarte obscure nu va deveni ea însăși o constantă. În acest caz, considerăm că cele două temeiuri se contrazic între ele. De aceea temeiul de la lit. a) art.432 și cel de la lit. b) art.432 CPC, nu pot fi invocate în aceeași cerere de recurs. Iar sintagma „*prin admiterea recursului (....) se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție*", în general comportă riscuri sfidătoare de tratament inechitabil al recurenților.

În aceiași ordine de idei, reținem că reieșind din limitele judecării recursului, examinate în capitolele anterioare, prin prisma controlului de legalitate a hotărârilor contestate cu recurs, temeiul de recurs analizat, nu urmărește scopul de a corecta careva erori judiciare manifestate prin aplicarea eronată a normelor de drept material sau procedural, dar mai degrabă de a „răsturna" decizii irevocabile care au fost emise de complete de judecată (judecători nemijlocit) cu aceleași sau alte „viziuni" de interpretare, decizii care vor fi răsturnate de către judecători (noi) ai Curții Supreme de Justiție.

În această ordine de idei, considerăm că este absurd ca același complet de judecători să decidă „a schimba jurisprudența" în condiții de fapt și de drept similare.

Un alt aspect deloc de neglijat este că o nouă decizie a Curții Supreme de Justiție prin care eventual „se schimbă jurisprudența", ar condiționa premise pentru un val de cereri de revizuire pe dosare similare.

Mai mult ca atât considerăm că respectivul temei de recurs, de fapt camuflează **o metodă artificială de revizuire** a hotărârilor definitive și irevocabile, care în contextul actualelor temeiuri de revizuire este imposibilă.

În această ordine de idei, considerăm că urmează a atrage atenția și la aspectul referitor la definiția nemijlocită a noțiunii de *„jurisprudență"*, care conform Dicționarului explicativ al limbii române este definită ca *soluție dată cu prilejul dezlegării unei cauze de către tribunale sau alte organe de jurisdicție, prin interpretarea unei norme prevăzute de lege sau de alt act normativ ori, în lipsă, prin determinarea normei juridice aplicabile cazului, cu ajutorul principiilor legislației*[68].

În acest sens este evident că orice decizie judecătorească **privită separat** prin prisma definiției menționate, poate fi calificată ca fiind o jurisprudență care poate fi *schimbată* cum s-a exprimat legiuitorul.

Cu titlu de consecință, orice decizie a Curți Supreme de Justiție la momentul actual, cu „ajutorul" noilor prevederi cu privire la subiecții în drept de a declara recurs (lit. b) a art. 430 – persoane care nu au fost atrase în proces dar ar fi **lezate** în drepturi) poate fi contestată pe temeiul prevăzut la lit. b) a art. 432 CPC, *prin admiterea recursului se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție*.

[68]Dicționarul explicativ al limbii române. [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://dexonline.ro/definitie/jurispruden%C8%9B%C4%83

Respectiv, Curtea Supremă de Justiție are posibilitatea de a admite asemenea recurs, și *a schimba jurisprudența* pe cauza civilă respectivă dacă are „alte viziuni", adică pe o cauză civilă distinctă. Or, este evident că orice interpretare a legii are diferite circumstanțe de fapt specifice cazului judecat, iar determinarea normei juridice aplicabile este la fel de strâns legată de fiecare cauză separat, împuternicire care ar putea duce la *răsturnarea* oricărei hotărâri.

Asemenea *perspective* care au apărut o dată cu introducerea noului temei de recurs și lărgirea vagă a cercului persoanelor în drept să-l declare, trezesc multe semne de întrebare și îngrijorări întemeiate că scopul nobil de care să sperăm că s-a călăuzit legiuitorul la adoptarea lor (uniformizarea jurisprudenței) poate fi diametral opus așteptărilor.

Un alt aspect nu mai puțin important este cea de a doua situație (condiție) de admitere a recursului din temeiul prevăzut la lit. b) a art. 432 CPC, și anume, admiterea recursului ar condiționa *consolidarea practicii*, temei care aduce și mai multă nedumerire și incertitudine, ori apelând iarăși la Dicționarului explicativ al limbii române, **consolida** este definit ca *a (se) face sau a deveni tare, solid, durabil; a (se) întări, a se închega."*[69]

În acest sens, încercând a ne imagina o situație în care ipotetic ar putea fi aplicat temeiul respectiv, în urma exercițiului logic ne-am dat seama că aplicarea acestuia este de fapt contrară oricărei logici juridice, și asta pentru că esența oricărui temei de recurs este generic, de *a aprecia critic* o decizie contestată.

E clar că împuternicirea de la lit. b) a art. 432 CPC se referă la nerespectarea jurisprudenței, iar necesitatea *consolidării,* prin prisma definiției date mai sus, presupune existența deja a unei jurisprudențe de care logic s-ar fi călăuzit instanța ierarhic inferioară, dar care în viziunea curții ar trebui consolidată. Cu titlu de consecință, continuând exercițiu logic început, ajungem la situația când ar urma să se admită un recurs, fără a exista o critică referitor la aplicarea și interpretarea legii de către instanța care a emis decizia contestată, iar admiterea recursului având drept scop final exclusiv necesitatea Curții Supreme de Justiție de „a-și consolida practica", lucru greu de acceptat într-o gândire sănătoasă.

Reținem că în procesul legislativ de introducere a respectivei împuterniciri, menționate anterior, a fost argumentat că *ținând cont de evoluțiile sociale, economice care pot determina modificarea raporturilor juridice este imperios de a atribui Curții Supreme de Justiție dreptul de a reține spre examinare acele recursuri, care vor genera soluții ce pot determina schimbarea sau consolidarea jurisprudenței Curții.*

---

[69]Dicționarul explicativ al limbii române. [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://dexonline.ro/definitie/consolida

Invocarea unui asemenea argument, care contravine direct recomandărilor Comisiei de la Veneția expuse *supra,* considerăm că nu denotă decât neînțelegerea esenței căii de atac a recursului. Evoluțiile sociale, economice, modificarea raporturilor juridice atrag în mod firesc obligația instanței de a aplica legea raportat la circumstanțele respective, fapt care inevitabil va genera modificarea/consolidarea jurisprudenței instanțelor de judecată, dar în albie constituțională, iar funcția Curții Supreme de Justiție la examinarea recursului este de a veghea dacă legea a fost sau nu respectată la adoptarea deciziei contestate.

Un alt aspect care ne ridică semne de întrebare este, cât de morală va fi inadmisibilitatea unui recurs depus în baza acestui temei, atunci când Curtea Supremă de Justiție va scrie că recursul *nu consolidează practica,* ori este evident că această presupusă *practică consolidată* nu este sub nici o formă condiționată de un număr anumit de recursuri admise deja, care ar fi format și implicit consolidat pretinsa practică.

În această ordine de idei, după cum am menționat anterior, la finalul respectivului studiu, prin aceiași Fișă tematică[70] întitulată *Procedura penală, Temeiurile de recurs (art. 427 alin. (1) CPP în vigoare din 1 septembrie 2023*, Curtea a încercat a explica esența temeiului de recurs - *prin admiterea recursului, se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție,* la fel **similar** celui din CPC analizat în prezentul subcapitol și anume, Curtea a explicat următoarele:

„Art. 427 alin. (1) pct. 2) din Codul de procedură penală se referă la schimbarea sau consolidarea jurisprudenței Curții Supreme de Justiție prin admiterea recursului.

Aplicarea acestui temei de recurs ține ***de discreția*** *Curții Supreme de a-și extinde, uniformiza sau schimba jurisprudența.*

Pentru ca acest argument să fie invocat în mod temeinic, recursul trebuie să confirme:

- ***lipsa jurisprudenței*** *Curții Supreme cu privire la problemele de drept invocate în recurs,*

- existența unei jurisprudențe contradictorii a Curții Supreme cu privire la acestea, ***fie***

- modificarea circumstanțelor sociale ***sau juridice*** *care să justifice schimbarea practicii uniforme a Curții Supreme de Justiție."*

Analizând respectiva Fișă, ne-am convins de concluziile noaste anterioare că respectivul temei nu ține de careva aspecte legate de **legalitatea** deciziei recurate, dar *„**de discreția** Curții Supreme de a-și extinde, uniformiza sau schimba jurisprudența".*

---

[70] *Fișă Tematică, Procedura penală, Temeiurile de recurs (art. 427 alin. (1) CPP în vigoare din 1 septembrie 2023*, [online]. Disponibil: https://csj.md/images/FT_Final-_Temeiurile_de_recurs-_427_CPP_.pdf

Totodată, reținem și faptul că Curtea a dat naștere și a două temeiuri care ar condiționa/justifica schimbarea practicii uniforme a Curții Supreme de Justiție, și anume în cazul modificării circumstanțelor **sociale** sau **juridice.** Este greu de înțeles cum modificarea circumstanțelor sociale ar putea schimba modul de interpretare și aplicare a legii, dar și mai greu este de înțeles ce a avut în vedere Curte prin *modificarea circumstanțelor* ***juridice.***

Astfel, considerăm că prin respectiva Fișă tematică Curtea a adus o doză de incertitudine suplimentară respectivului temei de recurs.

Concluzionând, fără îndoială ajungem la aceiași concluzie, și anume că este necesar renunțarea la temeiul de înaintare a recursului prevăzut la lit. b) a art. 432 CPC cu titlu *de lege ferenda.*

2.2.3. a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv sau a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen;

Noul temei de recurs, ține nemijlocit de termenul înaintării cererii de apel și respectiv interpretarea normelor legale care î-l reglementează, în sensul calificării cererii de apel ca fiind depusă în termen, circumstanță care ar condiționa examinarea apelului în fond și invers, calificării cererii de apel ca fiind depusă în afara termenului de apel, fapt care ar condiționa respingerea ca fiind tardiv a apelului.

Astfel, sediul materiei care reglementează termenul de declarare a apelului este art. 362 CPC conform căruia *termenul de declarare a apelului este de 30 de zile de la data pronunțării dispozitivului hotărârii, dacă legea nu prevede altfel.* Totodată, conform alin. (3) al aceluiași articol *repunerea în termen de apel se face de către instanța de apel în cazurile și în ordinea prevăzute de art. 116.*

Analiza o vom începe de la primul caz, și anume situația în care instanța de apel va califica cererea de apel ca fiind depusă în termen și va examina apelului în fond, cu emiterea bineînțeles a uneia din soluțiile prevăzute la art. 385 CPC.

În situația respectivă, evident că „plângerile" recurentului se vor axa pe faptul că apelantul a înaintat cerere de apel peste termenul de 30 de zile de la data pronunțării dispozitivului hotărârii prevăzut la art. 362 CPC, iar neglijând acest fapt instanța de apel l-ar fi examinat în fond cu emiterea unei decizii.

În acest sens, menționăm că potrivit prevederilor 365[1] alin. (2) CPC *în decurs de 10 zile de la repartizarea cererii de apel, completul de judecată care a primit cererea de apel spre examinare verifică dacă aceasta întrunește exigențele prevăzute de lege, fără înștiințarea participanților la proces.* Totodată *dacă cererea de apel nu întrunește exigențele prevăzute de lege, completul de judecată aplică prevederile art. 368 și 369.* În caz contrar, *printr-o încheiere nesusceptibilă de recurs, completul de judecată acceptă cererea de apel spre examinare și dispune intentarea procedurii de apel.*

Totodată, conform prevederilor art. 369 alin. (1) lit. b) și alin. (1[1]) și alin. (2) CPC, *instanța de apel restituie, printr-o încheiere, cererea dacă apelul a fost depus în afara termenului legal, iar apelantul nu solicită repunerea în termen sau instanța de apel a refuzat să efectueze repunerea în termen. Totodată, asupra restituirii cererii de apel decide un complet din 3 judecători, fără citarea participanților la proces iar instanța de apel poate convoca participanții la proces în ședință prealabilă doar în cazul stabilit la alin. (1) lit. b). Încheierea judecătorească de restituire a cererii de apel poate fi atacată cu recurs.*

În acest context legal, ajungem la concluzia că înaintarea unui recurs (în secțiunea 2) pe temeiul analizat, ar putea avea loc în situația în care **instanța nu a constatat din oficiu depunerea acestuia peste termen**, ori **în urma examinării cererii de repunere** în termen a cererii de apel, **apelantul a fost repus în termen**.

Amintim că potrivit prevederilor art. 116 alin. (5) CPC *încheierea judecătorească prin care este respinsă cererea de repunere în termen poate fi atacată cu recurs. Încheierea prin care s-a făcut repunerea în termen* ***nu se supune recursului.***

În situația respectivă, ajungem la concluzia, că în cadrul judecării unui recurs pe temeiul prevăzut la lit. c) a art. 432 CPC (a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv), instanța de recurs se va limita la examinarea legalității încheierii prin care **apelantul a fost repus în termen**, conform prevederilor art. 116 CPC (care nu se supune recursului).

Sau, în situația în care **instanța nu a constatat din oficiu depunerea acestuia peste termen,** se va examina în esență legalitatea **încheierii de intentare a procedurii în apel** (nesusceptibilă recursului) prevăzută de art. 365/[1] alin. (2) CPC ...*printr-o încheiere* ***nesusceptibilă de recurs****, completul de judecată* ***acceptă cererea de apel spre examinare*** *și dispune* ***intentarea procedurii de apel.***

Adică, Curtea Supremă de Justiție va examina legalitatea emiterii unor **încheieri,** una dintre care *nu se supun recursului* și cealaltă *nesusceptibilă de recurs*.

Atragem atenția că legalitatea ambelor încheierii (una care *nu se supune recursului* și cealaltă *nesusceptibilă de recurs*) se va examina în procedura de recurs în baza unui temei de declarare a recursului împotriva unor **acte de dispoziție** ale curților de apel. Este evident că aspectele examinate în recursul nu vor avea nici o legătură cu fondul nemijlocit a cauzei.

Cu referire la cea de a doua situație prevăzută de temeiul de recurs analizat, și anume *a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen*, prin prisma aceluiași cadru legal menționat anterior, constatăm că soluțiile procesuale prin care instanța de apel ar putea ***respinge*** *ca fiind tardiv un apel,* după cum s-a exprimat expres legiuitorul, sunt de fapt două:

- prima, este prin intermediul instituției restituirii apelului (împuternicire prevăzută la art. 369 alin. (1) lit. b) CPC), urmând a fi emisă o încheiere care *poate fi atacată cu recurs* (secțiunea 1),

-a doua situație este emiterea încheierii în temeiul prevederilor art. 116 alin. (5) CPC, prin care se va respinge cererea de repunere în termen a declarării apelului având ca efect direct la fel restituirea cererii de apel în temeiul art. 369 alin. (1) lit. b) CPC, încheiere care la fel *poate fi atacată cu recurs* (secțiunea 1)[71].

În această ordine de idei, observăm cu titlu de concluzie că în ambele cazuri instanța de apel sub nici o formă nu va *respinge ca fiind tardiv* apelul, după cum s-a exprimat legiuitorul în noul temei de recurs (secțiunea 2). Dar, într-un caz va **restitui apelul** și în celălalt caz **va respinge cererea de repunere** în termen a cererii de apel având ca efect direct la fel restituirea cererii de apel. Mai mult ca atât, ambele acte de dispoziție (încheieri) vor putea fi atacate cu recurs (secțiunea 1) și vor trece controlul legalității de către Curtea Supremă de Justiție conform procedurii prevăzute de art. 423-428 CPC (Recursul împotriva încheierilor judecătorești).

Concluzionând la acest capitol, observăm că temeiul respectiv de recurs, în partea ce ține de situația când *a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen* depășește logica juridică elementară. Legiuitorul prevede un recurs împotriva unei decizii care niciodată nu poate fi adoptată, pentru că în asemenea cazuri se emit încheieri judecătorești pasibile de recurs. Nu am identificat vreun caz ipotetic măcar în care ar putea fi aplicat, iar cu titlu de consecință considerăm că normele sterile urmează a fi excluse, cu titlu *de lege ferenda.*

2.2.4. hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces;

[71] Încheierea Curții Supreme de Justiție din 18 decembrie 2024, Dosar nr. 2r-119/24 NR. PIGD 2-23027340-01-2r-05032024. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76691

În analiza noului temei, considerăm necesar a porni de la vechile prevederi conform cărora încălcarea normelor de drept procedural în calitate de temei de recurs constituia, inclusiv situația în care *d) instanța* ***a soluționat problema drepturilor*** *unor persoane care nu au fost implicate în proces*[72].

După cum a fost menționat anterior, reieșind din natura sa juridică, hotărârea judecătorească determină **drepturile și obligațiile** unui cerc **determinat de persoane**, participanți la procesul civil – subiecți ai raportului material litigios ce se examinează, respectiv hotărârea nu poate **să se răsfrângă** asupra unor **persoane** care nu au tangență cu litigiul ce face obiect al cauzei civile.

În această ordine de idei, reținem că hotărârea judecătorească reprezintă un act de dispoziție obligatoriu pentru subiecții raportului material litigios care au participat la judecarea pricinii civile, respectiv li se determină drepturile și obligațiile lor.

În aceiași ordine de idei, prin antrenare în judecarea cauzei, se subînțelege înștiințarea și atragerea în proces a persoanelor și acordarea unui statut procesual de participant la proces conform Codului de procedură civilă (reclamant, coreclamant, pârât, copârât, intervenient, petiționar, persoană interesată), pentru ca cel din urmă să aibă posibilitatea de a-și apăra în mod efectiv drepturile și interesele.

Conform art. 55 CPC, participanți la proces sunt părțile, intervenienții, procurorul, petiționarii, persoanele care, în conformitate cu art. 7 alin. (2), art. 73 și 74, sânt împuternicite să adreseze în instanță cereri în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale unor alte persoane sau care intervin în proces pentru a depune concluzii în apărarea drepturilor unor alte persoane, precum și persoanele interesate în pricinile cu procedură specială.

În acest sens, reținem că pentru persoanele care nu au fost antrenate în judecarea pricinii, hotărârea judecătorească **nu ar trebui să producă efecte juridice**, or, dreptul la un proces echitabil include respectarea **principiului egalității armelor**, aceasta presupune că fiecare parte trebuie să obțină o posibilitate rezonabilă de a-și prezenta cauza în condiții care să nu o plaseze într-o situație net dezavantajată în raport cu adversarul său.

---

[72] Decizia Curții Supreme de Justiție din 01 februarie 2023, Dosar nr. 2ra-1154/2022 NR. PIGD 2-19057479-01-2ra-24082022. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=70696

În aceiași ordine de idei este necesar de a reitera și prevederile art. 62 CPC, conform căruia coparticiparea procesuală este obligatorie dacă examinarea pricinii implică **soluționarea chestiunii cu privire la drepturile sau obligațiile** mai multor reclamanți și/sau pârâți atunci când obiectul litigiului îl constituie drepturile și obligațiile comune ale mai multor reclamanți sau pârâți sau când drepturile și obligațiile reclamanților sau pârâților decurg din aceleași temeiuri de fapt sau de drept.

Totodată, ca urmare a constatării temeiurilor coparticipării procesuale obligatorii, instanța judecătorească va înștiința, din oficiu sau la cererea participanților la proces, pe toți coreclamanții și copârâții despre posibilitatea de a interveni în proces, ca de exemplu în cauzele privind proprietatea comună când trebuie atrași toți coproprietarii, sau în cauzele privind dreptul la succesiune când trebuie de atras obligatoriu toți succesorii.

Acestea fiind menționate, revenim la noul temei de recurs și anume ***hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces,*** și bineînțeles noua sintagmă *„vizează"* este ceia ce atrage atenția, având în vederea *noutatea* acesteia atât în doctrina juridică cât și nemijlocit legislația țării noastre.

Astfel, considerăm logic să începem, după cum am acționat și anterior, de la o definiție dată de *Dicționarul explicativ român* conform căruia a **viza**, ar însemna - *a se referi, a face aluzie la ceva; a ținti, a avea ca obiectiv, a avea ca scop*[73].

Totodată, clarificarea noului temei de recurs, considerăm imperios necesar a fi analizat în coroborare cu prevederile noi ale art. 430 CPC, care menționează persoanele care sunt în drept să declare recurs și anume *a) părțile și alți participanți la proces* cât și *b) persoanele care* ***nu au participat la proces****, dar care* ***sunt lezate în drepturi*** *prin hotărârea, încheierea sau decizia judecătorească.*

Astfel, avem deja a doua sintagmă în legislația procesual civilă care aparent are menirea de a caracteriza aspecte și realități de fapt similare. Și după cum am procedat anterior, apelăm la Dicționarul explicativ român conform căruia **lezat** ar însemna - *insultat, jignit, lovit, ofensat, rănit, ultragiat, vătămat*; *traumatizat, vătăma*; la sensul figurat având semnificația de - *prejudiciat, păgubit*[74].

[73] Dicționarul explicativ al limbii române. [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://dexonline.ro/definitie/viza
[74] Dicționarul explicativ al limbii române. [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://dexonline.ro/definitie/lezat

În această ordine de idei, observăm inițial că legiuitorul a recurs la niște sintagme și calificative foarte abstracte, chiar termeni la „sens figurat", pe care l-e considerăm inadmisibile într-o reglementare procesual civilă și care nu vor face altceva decât vor da naștere la o multitudine de interpretări contradictorii în practică.

De asemenea considerăm că este inadmisibil de a opera cu asemenea termeni vagi în creația legislativă, mai ales cu referire la drepturile justițiabilului, care după părerea noastră pot fi doar **încălcate** sau viceversa - **respectate** și atât.

Nu în ultimul rând, pentru complexitatea analizei respectivului temei de declararea a recursului, considerăm oportun de a pune în evidență temeiul **similar** de revizuire prevăzut la art. 449 lit. c) CPC, conform căruia *revizuirea se declară în cazul în care: c) instanța a emis o hotărâre **cu privire la drepturile** persoanelor care nu au fost implicate în proces* cât și prevederile art. 449 lit. c) CPC care reglementează subiecții care au dreptul de a depune revizuire astfel *sunt în drept să depună cerere de revizuire: a) părțile și alți participanți la proces; b) persoanele **care nu au participat la proces**, dar care **sunt lezate** în drepturi prin hotărârea, încheierea sau decizia judecătorească.*

Astfel, prima concluzie la care ajungem este **aparența similitudinii** între respectivele temeiuri - unul de recurs, și celălalt de revizuire, - care fără îndoială nu este benefic și nu este conform principiului clarității și previzibilității legii.

O altă concluzie care s-a conturat este că formularea noului temei de recurs analizat, *hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces* nu au făcut altceva decât au **abstractizat** cercul persoanelor care ar fi în drept (aparent) să declare recurs și, implicit, ar putea pretinde la casarea actului de dispoziție contestat cu recurs, lucru nu cel mai benefic considerăm noi.

Or, o primă problemă simplă și foarte importantă care va apărea în practică este situația în care ipotetic, va fi admis un recurs a unei persoane **vizate** de decizia contestată (revenim la DEX*: se va face referire la ea în hotărâre, se va face aluzie la ea în hotărâre*...) dar nu va putea obține o calitate procesuală conform art. 55 CPC (nu se va încadra în condițiile obținerii statutului de parte, intervenient), prin prisma lezării concrete a drepturilor acestora, situație banală din care cel puțin noi la moment nu vedem o ieșire procesuală.

În aceiași ordine de idei, concluzionând în contextul similitudinii între temeiurile de recurs și revizuire sesizate anterior și implicit *suprapunerea* acestora, având în vedere carențele și inadvertențele noului temei de recurs prevăzut de legiuitor (abstract și evaziv), considerăm imperios necesar renunțarea la respectivul temei cu titlu *de lege ferenda*. Or, pe lângă faptul excluderii problemelor în aplicarea în practică a acestuia, **nu vor fi afectate în nici un fel drepturile justițiabililor**, care vor avea la îndemână instituția revizuirii (mult mai apropiată conceptual circumstanțelor) în situația în care instanțele vor emite hotărâri **cu privire la drepturile** unor persoane neimplicate în proces.

Un argument în plus în sensul respectivelor modificări legislative care ar fortifica apărarea drepturilor și intereselor justițiabilului ar fi și faptul că termenul de declarare a revizuirii conform prevederilor art. 450 lit. c) CPC este de ***3 luni*** *din ziua în care persoana interesată* ***a luat cunoștință*** *de circumstanțele respective – în cazul prevăzut la art. 449 lit. c),* față de cel al recursului, art. 434 alin. (1) de ***2 luni*** *de la* ***data comunicării hotărârii*** *sau a deciziei integrale, dacă legea nu prevede altfel,* adică mai mare.

În aceiași ordine de idei, o altă concluzie la care am ajuns este că noul temei introdus este *mai aproape* de instituția revizuirii, concluzie desprinsă chiar din prevederile legale citate prin prisma **momentului în care începe a curge** termenul de înaintare. Astfel, la recurs - din data **comunicării hotărârii** (obligația instanței de a comunica hotărârea tuturor părților și participanților la proces) și la revizuire – din data **luării cunoștinței de circumstanțele respective** (la caz, lezarea drepturilor).

Este evident că în situația în care persoana nu a participat la proces (neavând calitate procesuală) instanța nici nu îi va comunica **nimic și niciodată**, astfel fiind **incert momentul** în care va începe a curge termenul de recurs în situația în care **rămâne în vigoare** noul temei de recurs analizat în prezentul subcapitol.

Într-o altă ordine de idei, instituirea acestei categorii de subiect nu le permite exercitarea unei apărări efective prin depunerea recursurilor și asta pentru că *Recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărîrii sau a deciziei integrale, dacă legea nu prevede altfel* (art.434 alin. (1) CPC).

Este greu de închipuit cum instanța de judecată va comunica o hotărâre sau o decizie unei persoane pe care nu a atras-o în proces, dar căreia i-a lezat drepturile. Din acest considerent această categorie de recurenți pot doar să pretindă apărare la CSJ din momentul când au aflat sau trebuiau să afle despre lezarea drepturilor sale. Nu este prevăzută expres această perioadă, o intuim prin analogie cu un elementar standard al procesului echitabil, dar nu ne putem prevala de un gol legislativ moldav, pentru a refuza cuiva apărarea. Dacă un atare recurent face un recurs după ce hotărârea/decizia a devenit irevocabilă prin neatacare (pentru că atunci a aflat), atunci CSJ va fi în esență instanță de revizuire. Drept că împuternicirile instanței de revizuire și ale celei de recurs diferă substanțial (a se compara art. 445 CPC cu art. 453 CPC).

Dacă această persoană, care într-adevăr nu a fost atrasă în proces, dar prin hotărâre judecătorească irevocabilă i s-au lezat drepturi, ar face o cerere de revizuire, competența ar fi a instanței de apel – ultima care s-a pronunțat asupra fondului. Controlul judiciar al CSJ în acest caz nu se anihilează – CSJ fiind competență să judece recursul la o eventuală încheiere de inadmisibilitate a cererii de revizuire.

În plus, diferă cuantumul taxelor de stat pentru o cerere de recurs (70% din taxa de stat achitată în prima instanță,) și a unei cereri de revizuire (55% din taxa de stat achitată în prima instanță).

Practic prin această extindere a cercului recurenților, probabil din scopuri nobile, dar reglementate pripit și neinspirat, s-a făcut o defavoare acestor persoane, oferindu-le iluzoriu un remediu costisitor și lăsându-i fără un răspuns clar referitor la termenele de recurs.

Chiar dacă se subminează competența unei instanțe de revizuire, dreptul respectivilor subiecți de a fi revizuenți, din fericire, nu a fost suprimat. Astfel, dacă o astfel de persoană va dori să facă cerere de revizuire la instanța de apel – ca fiind ultima care s-a pronunțat asupra fondului cauzei – nimeni nu-i va putea reproșa că nu a făcut recurs la CSJ.

Totuși, dacă la CSJ este pendinte un recurs într-un proces în care s-a admis această gravă eroare (persoanele care nu au fost atrase în proces, dar sunt lezate în drepturi prin hotărârea judecătorească), CSJ *ex oficio* trebuie să ia atitudine adică să constate neatragerea în proces a persoanelor respective (art. 442 alin. (1) CPC).

În această ordine de idei, cu titlu *de lege ferenda* considerăm imperios necesar renunțarea la actuala redacție a respectivul temei și revenirea la formula anterioară menționată la începutul prezentului capitol *instanța a soluționat problema drepturilor unor persoane care nu au fost implicate în proces.*

2.2.5. hotărârea sau decizia este arbitrară sau se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor;

Analizând noul temei de recurs, observăm că de fapt norma juridică supusă analizei în prezentul paragraf, implicit temeiul de recurs respectiv, presupune două situații distincte și independente când recursul ar urma a fi admis și anume:

1. hotărârea sau decizia este arbitrară;

2. hotărârea sau decizia se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor;

Cu referire la prima situație, autorul noilor modificări, în Nota informativă a proiectului de lege[75] indică că această noțiune este *utilizată pentru a defini situația în care judecătorii nu aduc* ***nici o motivare*** *pentru deciziile/hotărârile luate, sau când acestea sunt bazate pe* ***greșeli*** *evidente de* ***fapt*** *sau de* ***drept*** *comise de judecători.*

În această ordine de idei, având în vedere că o definiție legală a unei hotărâri arbitrare în legislația actuală lipsește, vom încerca să analizăm intenția legiuitorului la introducerea noului temei de recurs, pornind de la raționamentele respectivei note informative, dar și prin prisma jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.

Inițial, reținem că Curtea Europeană a Drepturilor Omului face o diferențiere între categoriile *hotărâre nemotivată* și *hotărâre arbitrară.*

Nemotivată este acea hotărâre în care instanța nu a dat răspuns explicit la un anumit argument (cauza Lebedinschi c. Republicii Moldova)[76], fie a omis să se expună pe marginea unui argument decisiv (cauza Ruiz Torija c. Spaniei).[77]

În ceea ce privește hotărârea arbitrară, utilizând asemenea noțiune, Curtea are în vedere: *eroare pe care nicio instanță rezonabilă nu ar fi putut-o comite vreodată*; *în mod grosier arbitrară*; *denegare de dreptate* (cauza BOCHAN c. Ucrainei (No. 2))[78].

---

[75] NOTA INFORMATIVĂ a Guvernului RM, la proiectul Legii cu privire la modificarea unor acte normative (modificarea cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție). [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://www.justice.gov.md/sites/default/files/document/attachments/2023.06.27_pl_conex_csj_nota.pdf

[76] Hotărârea CEDO în cauza Lebedinschi c. Republicii Moldova. [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://www.agentguvernamental.md/comunicate-de-presa/lebedinschii-c-republicii-moldova/

[77] Hotărârea CEDO în cauza Ruiz Torija c. Spaniei. [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22002-10601%22]}

[78] Hotărârea CEDO în cauza BOCHAN c. Ucrainei (No. 2). [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-152331%22]}

Făcând abstracție de diferențierea și calificarea Curții Europene a Drepturilor Omului referitor la hotărâre nemotivată și hotărâre arbitrară, ne întoarcem la prevederile legale ale țării noastre și este lesne de înțeles că o analiză în ansamblu a tuturor temeiurilor de recurs în redacția actuală, în coroborare cu temeiurile de recurs abrogate, o hotărâre arbitrară ar absoarbe de fapt vechile temeiuri de recurs prevăzute de art. 432 CPC, în redacția de până la intrarea în vigoare a legii nr. 246 din 31.07.2023, conform cărora *Săvârșirea altor încălcări decât cele indicate la alin. (3) constituie temei de declarare a recursului doar în cazul și în măsura în care acestea au dus sau ar fi putut duce la soluționarea greșită a cauzei sau în cazul în care instanța de recurs consideră că aprecierea probelor de către instanța judecătorească a fost arbitrară, sau în cazul în care erorile comise au dus la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.*

În această ordine de idei, din noua perspectivă a legiuitorului, cu care nu suntem de acord, este evident că orice *încălcarea esențială sau aplicarea eronată a normelor de drept material sau a normelor de drept procedural* cu ușurință ar putea fi încadrată în temeiul nou de declarare a recursului *hotărârea este arbitrară*, mai ales analizând nota informativă la noile modificări menționată mai sus, care definește ca arbitrare hotărârile care sunt bazate pe **greșeli** evidente de **fapt** sau de **drept** comise de judecător.

Sub acest aspect nu putem să nu reamintim prevederile legii vechi, conform cărora erau foarte clar menționate particularitățile temeiurilor de declarare a recursului împotriva deciziilor instanței de apel și anume:

1. Încălcarea sau aplicarea eronată a normelor de drept material. Conform art. 432, alin. (2) - *legea veche* normele de drept material se considerau a fi încălcate sau aplicate eronat în cazul în care instanța judecătorească nu a aplicat legea care trebuia să fie aplicată; a aplicat o lege care nu trebuia să fie aplicată; a interpretat în mod eronat legea; a aplicat în mod eronat analogia legii sau analogia dreptului.

2. Încălcarea sau aplicarea eronată a normelor de drept procedural. Conform art. 432, alin. (3) - *legea veche*, se considera că normele de drept procedural au fost încălcate sau aplicate eronat în cazul în care: pricina a fost judecată de un judecător care nu avea dreptul să participe la judecarea ei; pricina a fost judecată în absența unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data și ora ședinței de judecată; în judecarea pricinii au fost încălcate regulile privind limba de desfășurare a procesului; d) instanța a soluționat problema drepturilor unor persoane care nu au fost implicate în proces; e) în dosar lipsește procesul-verbal al ședinței de judecată; f) hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale.

Cu referire la cea de a doua situație prevăzută de respectivul temei, hotărârea sau decizia *se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor*, acest temei era inserat și în legea veche, în forma *aprecierea arbitrară a probelor de către instanța de apel* reieșind din continuarea aliniatului (4) al art. 432 CPC - *legea veche*.

În acest sens, recurentul urmează să demonstreze că instanța a apreciat arbitral probele, respectiv în cazul în care se va constata acest fapt, decizia instanței de apel urmează a fi casată.

Referitor la aprecierea arbitrară a probelor de către instanța de apel, în majoritatea cazurilor recurenții folosesc inclusiv acest temei. Iar cu titlu de consecință, în cazul în care instanța se va expune și asupra probelor, implicit se creează aparența că instanța soluționează fondul cauzei, deși competența instanței de recurs se limitează strict la controlul legalității deciziei instanței de apel sub aspect al laturii de drept.

În această ordine de idei, reiterăm că recursul este o cale de atac, vizând în exclusivitate doar legalitatea deciziei contestate, or, părțile deja au avut posibilitatea de a se judeca în fond atât în fața primei instanțe cât și în fața instanței de apel. Respectiv, instanța se expune doar asupra laturii de drept și nu de fapt, iar interdicția controlului temeiniciei hotărârii atacate de către instanța de recurs este compatibilă cu principiul dreptului la un proces echitabil[79].

Pe finalul respectivului studiu, am identificat doar o singură decizie a Curții Supreme de Justiție[80], prin care a fost admis recursul pe temeiul prevăzut la art. 432 alin. (1) lit. e) CPC, iar o analiză a respectivei decizii ne-a întărit presupunerile noastre referitor la incertitudinea aplicabilității în practică a noului temei de recurs, din considerentele ce urmează:

În primul rând, ne-a atras atenția pct. 69 din respectiva decizie, în care Curtea a menționat că *„Deși în recurs* ***nu este indicat expres un temei de drept*** *din norma citată conform modificărilor operate prin Legea nr. 246 din 31 iulie 2023, fiind reflectat art. 434 alin. (4) din Codul de procedură civilă, în vigoare până la modificări, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție notează că* ***argumentele*** *recurentului* ***se identifică cu aprecierea arbitrară a probelor****, ce cad sub incidența prevederilor art. 432 alin.(1) lit. e) din Codul de procedură civilă, în vigoare din 01 septembrie 2023, adică aprecierea vădit nerezonabilă a probelor."* Aici observăm că Curtea a încercat a interpreta noul temei de recurs, și anume a califica drept **arbitrar** - *aprecierea probelor* și nicidecum întreaga hotărâre ca fiind arbitrară, după cum a prevăzut legiuitorul în prima parte a respectivului temei de recurs.

---

[79] *Drept Procesual Civil. Partea Specială*: manual. Coord. Elena BELEI. Chișinău: [s. n.], 2016, p. 313. ISBN 978-9975-4072-2-9.

[80] Decizia Curții Supreme de Justiție din 17 septembrie 2024, Dosar nr. 2ra-1379/2023 NR. PIGD 2-21150026-01-2ra-05092023. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76016

În următorul pct. 70 al deciziei, Curtea a considerat necesar menționarea inclusiv a faptului că *„Totodată, în recurs s-a pretins* ***interpretarea eronată a legii materiale*** *la stabilirea cuantumului pensiei pentru întreținerea copiilor minori”,* astfel, aparent Curtea a reținut și acest argument al recurentului, doar că este evident că respectivul temei nu se mai regăsește expres în nici unul din noile temeiuri de recurs.

Analizând în continuare respectiva decizie, atenție ne-a atras pct. 73 în care Curtea a menționat că *„Inițial, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție reține că pentru a verifica legalitatea deciziei contestate,* ***fără a administra noi dovezi****, va recurge la recapitularea esenței litigiului dedus judecății.”,* context în care în pct. precedent s-a făcut referirile la Curtea Europeană care a reiterat că, efectul articolului 6 § 1 este, *inter alia*, de a impune unei instanțe obligația de a efectua o examinare adecvată a argumentelor şi probelor aduse de către părți (a se vedea Perez v. France [GC], nr. 47287/99, § 80, ECHR 2004-I[81]), și faptul că o parte indispensabilă a acestei obligații a instanțelor judecătorești este datoria lor de a-şi motiva hotărârile (a se vedea, printre altele, Hirvisaari v. Finland[82], nr. 49684/99, § 30, 27 septembrie 2001).

În această ordine de idei, am încercat a identifica argumentele Curții în sensul casării actelor de dispoziție contestate pe respectivul temei, și respectiv în pct. 109, Curtea a stabilit *„109. Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție apreciază ca fiind nejustificată concluzia instanței de apel în privința acestor cerințe, fiind rezultatul* ***unei aprecieri vădit nerezonabile a probelor****, or, din argumentarea instanțelor ierarhic inferioare la acest capitol,* ***nu sunt identificate înscrisurile/probele ce ar fi determinat admiterea cerințelor*** *privind permisiunea ieșirii copiilor minori cu traiul permanent peste hotarele țării în România și perfectarea actelor românești pe numele acestora fără acordul tatălui.”.*

[81] Hotărârea CtEDO din 12.02.2004, Perez împotriva Franței, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-61629%22]}
[82] Hotărârea CtEDO din 27.09.2001, Hirvisaari împotriva Finlandei, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-59682%22]}

Ulterior, în pct. 113 a deciziei, Curtea a reținut că *„Corelând prevederile legale citate cu situația de fapt, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție notează că, deși prima instanța, de altfel, dispoziție menținută de instanța de apel, a admis cerința reclamantei privind permiterea plecării pentru stabilirea domiciliului copiilor minori în România, fără acordul tatălui, însă instanța* ***nu a luat în considerare faptul că art. 1 alin. (4) din Legea nr. 269/1994 statuează*** *că în cazul în care minorul își stabilește domiciliul în străinătate, este necesar consimțământul, exprimat prin declarație, al ambilor părinți ale căror semnături se legalizează de notar sau de alte persoane abilitate prin lege cu astfel de funcție, iar în cazul altor reprezentanți legali – consimțământul acestora, exprimat prin decizia autorității tutelare teritoriale."*

În pct. 115 a deciziei Curtea a reținut că *„115. Totodată, o circumstanță importantă la acest capitol, reprezintă și faptul* ***verificării dacă reclamanta deține*** *în proprietate sau cel puțin în posesie un imobil, în care ar urma să locuiască cu copiii, însă* ***cel puțin anumite probe în confirmarea intenției reclamantei/intimatei*** *să se stabilească cu traiul permanent în România și că dispune în acea țară de condiții de trai și instituționalizare pentru copiii minori, care ar fi dus la concluzia că transferul cu traiul permanent în altă țară este în interesul superior al copiilor minori, la materialele cauzei nu se regăsesc."*

În această ordine de idei, observăm că de fapt Curtea a constatat că instanța de apel, nu ar fi administrat în genere probe care ar condiționa admiterea, adică aparent hotărârea în această parte ar fi fără suport probatoriu. Totodată, observăm și constatarea Curții că instanța de apel nu ar fi aplicat art. 1 alin. (4) din Legea nr. 269/1994, adică *nu ar fi aplicat o lege care urma a fi aplicată* (reamintim vechiul temei de recurs).

Concluzionând în sensul respectivei analize, observăm că aplicând noul temei de recurs, Curtea totuși a deviat de la prevederile exprese ale normei respective, identificând suplimentar pe lângă lipsa probelor (reamintim că norma prevede *aprecierea vădit nerezonabilă*) și neaplicarea unei legi care urma a fi aplicată, mai mult ca atât, cu toate că aparent, lipsa probelor în sensul admiterii unei cerințe ar da senzația unei hotărâri „arbitrare", Curtea a evitat a accentua acest aspect în motivarea deciziei sale, cu toate că recursul a fost admis pe temeiul prevăzut la lit. e).

În această ordine de idei, concluzionăm și faptul că există riscul foarte mare ca la categoria hotărârilor arbitrare să fie atribuite și cele pronunțate cu bună știință contrar legii - în sensul art. 307 Cod penal. În lipsa unei definiții a noțiunii de *hotărâre arbitrară*, se creează premise pentru aplicarea abuzivă a acesteia, o asemenea abordare creează riscul ca orice hotărâre considerată de către Curte ca fiind arbitrară (în lipsa unor criterii și reguli clare de apreciere), să servească temei pentru pornirea urmăririi penale în baza art. 307 Cod penal, mai ales în situația în care potrivit art. 445 alin. (1^1) CPC *„dacă recursul este admis în temeiul art.432 alin. (1) lit. e), completul poate emite o încheiere interlocutorie, pe care o expediază inspecției judiciare."*

Astfel, considerăm că introducerea noțiunii precum *hotărâre arbitrară* nu a fost cea mai reușită inspirație a legiuitorului, având în vedere faptul că este o noțiune foarte abstractă și interpretativă, iar tot ce este abstract și interpretativ în mai multe feluri este teren foarte fertil pentru abuzuri.

Nu putem să nu concluzionăm că o asemenea abordare va reduce la zero independența judecătorilor (prevăzută la art. 116 alin. (1) din Constituție), judecătorii transformându-se astfel în niște funcționari publici care se vor supune ordinelor superiorilor lor (Opinia Comisiei de la Veneția din 21 octombrie 2022, par. 15)[83].

În ceea ce privește sintagma *aprecierea vădit nerezonabilă a probelor*, din prezentul temei, concluzionăm că în redacția anterioară a textului – *aprecierea arbitrară a probelor* (care presupune încălcarea regulilor de apreciere a probelor prevăzute la art. 130 CPC) este mult mai reușită, mai mult în situația în care legiuitorul nu definește în nici un fel conceptul de *vădit nerezonabil*, respectiv cu titlu *de lege ferenda* considerăm imperios necesar renunțarea la actuala redacție a respectivul temei și revenirea la formula anterioară.

În această ordine de idei, după cum am menționat anterior, la finalul respectivului studiu, prin aceiași Fișă tematică[84] întitulată *Procedura penală, Temeiurile de recurs (art. 427 alin. (1) CPP în vigoare din 1 septembrie 2023*, Curtea a încercat a explica esența temeiului de recurs - *hotărârea este arbitrară sau se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor,* la fel **similar** celui din CPC analizat în prezentul subcapitol și anume, Curtea a explicat următoarele:

---

[83] Opinia Comisiei de la Veneția din 21 octombrie 2022, [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2022)024-e

[84] *Fișă Tematică, Procedura penală, Temeiurile de recurs (art. 427 alin. (1) CPP în vigoare din 1 septembrie 2023*, [online]. Disponibil: https://csj.md/images/FT_Final-_Temeiurile_de_recurs-_427_CPP_.pdf

„Acesta este cel mai frecvent invocat temei de recurs, însă cel mai greu de justificat." În acest sens considerăm că această concluzie a Curții a fost condiționată anume din considerentul caracterului excesiv de abstractizat a respectivului temei de recurs, după cum am concluzionat anterior și respectiv este folosit cel mai des de către justițiabili pentru a-și exprima dezacordul cu deciziile contestate.

Prin aceiași Fișă tematică s-a menționat că *„Curtea Supremă de Justiție poate admite un recurs declarat în temeiul pct. 6) doar după convocarea părților în ședință, solicitarea referinței și adresarea întrebărilor către părți"*, această mențiune a Curții, ne-a creat impresia că Curtea a făcut o diferențiere a respectivului temei de recurs față de celelalte, acordându-i o mai mare importanță, fapt care cel puțin la moment îl considerăm inexplicabil.

În aceiași ordine de idei, prin aceiași Fișă tematică s-a menționat că *„În cazul hotărârii arbitrare, carența principală vizează încălcarea unei norme legale imperative, adică a unei prevederi normative care nu oferă nicio discreție judecătorului. Lipsa discreției poate rezultă din claritatea textului prevederii normative, fie din practica uniformă și clară de aplicare a normei. Această carență nu se poate datora unei simple greșeli, ci trebuie comisă* ***cu bună știință*** *sau ca urmare a unei erori inexcuzabile. Suntem în prezența unor asemenea situații atunci când instanța de judecată adoptă o hotărâre ce contravine unei norme imperative invocate de participanții la proces sau de instanța judecătorească ierarhic superioară, fără a explica convingător de ce nu aplică acea normă."*

În această ordine de idei, sau adeverit presupunerile noastre anterioare că o asemenea abordare creează riscul ca orice hotărâre considerată de către Curte ca fiind arbitrară, să servească temei pentru pornirea urmăririi penale în baza art. 307 Cod penal.

2.2.6. instanța nu a fost compusă potrivit legii sau hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale;

Analizând noul temei de la litera f), sesizăm că de fapt acesta reprezintă comasarea precedentelor temeiuri inserate în legea veche la literele *a) cauza a fost judecată de un judecător care nu avea dreptul să participe la judecarea ei* și *f) hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale.*

Astfel, după cum a fost menționat anterior, potrivit procedurii de compunere a completului de judecată, Codul de procedură civilă al Republicii Moldova formulează principiul judecării unipersonale și colegiale a cauzelor civile.

Conform art. 46 CPC, cauzele civile se judecă în primă instanță de un singur judecător sau de un complet din 3 judecători. Problema judecării colegiale a cauzei se examinează de către președintele instanței. În instanța de apel, cauzele se judecă de un complet compus dintr-un judecător (președinte al ședinței) și alții doi judecători. Reieșind din aceste norme, participarea în componența completului de judecată a unei persoane fără statut de judecător obținut în mod legal, precum și participarea unui număr insuficient de judecători se consideră compunere ilegală a completului de judecată.[85]

Completul de judecată urmează să fie format cu respectarea principiului independenței și imparțialității judecătorilor. Fiind consfințit în legislația internă a Republicii Moldova, precum și în numeroase acte internaționale, acest principiu este apreciat, pe bună dreptate, ca fiind *o piatră de fundament a motivării și legitimității funcției judiciare în orice stat*[86].

Întru asigurarea respectării acestui principiu, legea a prevăzut mai multe garanții, printre care un loc deosebit ocupă instituția incompatibilității judecătorului în procesul civil.

În conformitate cu prevederile art. 49 CPC, *judecătorul care a luat parte la judecarea cauzei în primă instanță nu mai poate participa la judecarea acesteia în instanță de apel, de recurs și nici la rejudecarea ei în primă instanță, după casare.*

În aceiași ordine de idei, *judecătorul care a luat parte la judecarea cauzei în instanță de apel nu mai poate participa la judecarea ei în primă instanță, repetat, în instanță de apel și nici în instanță de recurs.*

Totodată, *judecătorul care a luat parte la judecarea cauzei în instanță de recurs nu mai poate participa la judecarea ei în primă instanță și nici în instanță de apel sau în cea de recurs.*

În cadrul aceluiași art. 49 CPC la alin (4), legiuitorul a prevăzut expres că *prevederile prezentului articol nu au incidență asupra cazurilor de refuz de primire a cererii de chemare în judecată în temeiul art. 169, de restituire a cererii de chemare în judecată în temeiul art. 170 și 171, de scoatere a cererii de pe rol în temeiul art. 267 sau de încetare a procesului în temeiul art. 265 lit. a) și b), precum și de respingere a pretențiilor ca fiind tardive.*

Aceste prevederi asigură obiectivitatea și imparțialitatea judecătorului în cazul rejudecării pricinii sau al efectuării unui control judiciar.

---

[85] FILINCOVA, Svetlana, BELEI, Elena. Asigurarea acțiunii. În: POALELUNGI, M., et al. *Manualul judecătorului pentru cauzele civile*. Chișinău: [s. n.], 2013, pp. 363-364. ISBN 978-9975-53-197-9.
[86] CIOBANU, Viorel Mihai. *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*. Vol. I. București 1996. p. 18-19.

Așa cum se apreciază și în literatura de specialitate, normele de drept procedural privitoare la incompatibilitate sânt de ordine publică, iar soluționarea pricinii de către un judecător incompatibil afectează valabilitatea hotărârii pronunțate în aceste condiții[87].

Completul de judecată urmează să fie format cu respectarea principiului independenței și imparțialității judecătorilor. De aceea, conform art. 49 CPC, emiterea hotărârii de către un judecător incompatibil atrage casarea hotărârii, considerându-se că respectiva cauza a fost judecată de către un complet format ilegal.

De asemenea, conform art. 50 CPC se va califica drept judecare a cauzei de către un complet compus ilegal participarea în complet a unui judecător în privința căruia există temeiuri de recuzare, dacă s-a înaintat, în ordinea stabilită, cererea de recuzare şi aceasta a fost respinsă. Acest temei nu poate fi invocat dacă participantul la proces a cunoscut despre existența temeiurilor de recuzare dar nu a înaintat în modul corespunzător cererea de recuzare[88].

Dacă însă participantul la proces a aflat despre existența temeiurilor de recuzare a judecătorului instanței de fond sau după caz a instanței de apel, și instanța de recurs constată că judecătorul respectiv trebuia să fie recuzat, hotărârea instanței de fond urmează a fi casată. Prin urmare, emiterea hotărârii de către un judecător incompatibil atrage casarea hotărârii, considerându-se că respectiva cauză a fost judecată de către un complet format ilegal.

Totodată, în această ordine de menționăm că odată cu adoptarea noii Legi nr. 246 din 31.07.2023, a fost modificat conținutul alin. 3) art. 49 CPC, care în redacția veche prevedea că *Colegiul civil, comercial şi de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție judecă recursurile în componența unui judecător (președinte) şi altor 4 judecători*, iar conținutul aceluiași alineat în redacția legii noi prevede: *Curtea Supremă de Justiție judecă recursurile în complete de 3, 5 sau 9 judecători.*

În sensul respectivelor modificări nu putem să nu evidențiem **riscul iminent** care va apărea atunci când se va decide că cauza urmează a fi examinată de un complet de 9 judecători, iar în urma judecării recursul va apărea necesitatea trimiterii cauzei la rejudecare, iar după rejudecarea pricinii evident că cei 9 judecători vor fi incompatibili a o examina, iar formarea noului complet de 9 judecători, în urma micșorării numărului de judecători ai Curții Supreme de Justiție va întimpina dificultăți, iar eventuala imposibilitatea în genere va condiționa un blocaj.

---

[87] LEŞ, Ioan. *Comentariile Codului de procedură civilă*. Vol. II. Bucureşti: Editura ALL Beck, 2001 p. 80.
[88] FILINCOVA, Svetlana, BELEI, Elena. Asigurarea acțiunii. În: POALELUNGI, M., et al. *Manualul judecătorului pentru cauzele civile*. Chişinău: [s. n.], 2013, p. 364. ISBN 978-9975-53-197-9.

Ceia ce ține de **situația în care hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale,** însăși din prevederile Constituției reiese că orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile şi interesele sale legitime.

Competența jurisdicțională constituie acea instituție procesuală a căror norme juridice reglementează delimitarea în cadrul sistemului judecătoresc a împuternicirilor stabilite de lege a instanțelor judecătorești de a examina și soluționa o anumită cauza civilă concretă. Competența jurisdicțională constituie o garanție procesual civilă în apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanei. Cunoscând instanța judecătorească căreia este în drept să se adreseze pentru apărarea drepturilor și intereselor sale, persoanele fizice sau juridice pot cere ca anume această instanță judecătorească să examineze litigiul său. Din acest considerent, competența jurisdicțională trebuie să fie într-un mod clar și riguros prevăzută de lege[89].

Competența jurisdicțională este de două feluri: materială şi teritorială. Normele de competență jurisdicțională materială au un caracter imperativ, neadmițându-se nici o derogare de la ele, iar la primirea cererii judecătorul, stabilind că instanța de judecată nu este competentă să judece pricina civilă, trebuie să restituie cererea de chemare în judecată, iar dacă lipsa competenței jurisdicționale se stabilește după emiterea hotărârii, această eroare urmează a fi corectată prin casarea hotărârii[90].

În ce privești competența jurisdicțională teritorială, normele care reglementează această instituție au, în principiu, un caracter dispozitiv, fiind stabilite în interesele pârâtului, sau a reclamantului după caz. Codul de procedură prevede strict la art. 32-44 când și cum urmează a fi înaintate cererile conform competenței teritoriale și cum urmează a fi soluționate cazurile de conflict.

În concluzie la acest capitol vrem să reiterăm ideea expusă anterior că încălcarea normelor cu privire la competența jurisdicțională teritorială nu ar trebui considerată drept temei absolut de declarare a recursului, ori de cele mai deseori aceasta nu influențează soluția adoptată de instanță.

2.1.2. alte temeiuri de admisibilitate ale recursului împotriva deciziilor date în apel;

---

[89] Note de curs drept procesual civil (partea generală). USEM - 2013. [online]. [citat 12.02.2024]. Disponibil: https://ro.scribd.com/doc/295109389/Drept-Procesual-Civil-I

[90] MUNTEANU, Alexandru *„Admisibilitatea recursului împotriva deciziilor instanței de apel"*. Teza de doctor. p. 140. [online]. [citat 12.01.2024]. Disponibil: https://ro.scribd.com/document/238520525/Admisibilitate-Recurs-Munteanu-2007

a) recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute la art. 432 alin. (1), după cum a menționat în pct. 2.1. din prezentul capitol, în esență acest temei este similar cu precedentul temei de inadmisibilitate a recursului prevăzut la aceiași literă a), doar că temeiurile în care urmează a fi încadrat eventualul recurs sunt cele noi.

Astfel, urmând o logică juridică simplă, concluzionăm că în cazul în care recurentul *nu ar încadra* recursul în temeiurile de declarare a acestuia conform art. 432 alin. (1) CPC, recursul ar trebui declarat inadmisibil.

Sub acest aspect considerăm că urmează de a fi atrasă atenția la sintagma *nu se încadrează*, care în mod normal ar urma a fi interpretată ca fiind situația în care recurentul *nu ar invoca* (nu ar menționa expres) în conținutul recursului cel puțin unul din temeiurile prevăzute de art. 432 alin. (1) CPC.

Dar această sintagmă - *„nu se încadrează"*- considerăm că poate fi interpretată și extinctiv, și anume în sensul eventualei posibilități a instanței de recurs **de a da apreciere** argumentelor invocate în recurs, aparent, pentru a califica dacă acestea *se încadrează* sau nu în temeiurile prevăzute la art. 432 alin. (1) CPC.

Exercițiu de apreciere care dacă va fi efectuat, considerăm că va denatura esența instituției admisibilității recursului, fapt care se și întâmplă actualmente.

Exemplu servind încheierea de inadmisibilitate emisă de Curtea Supremă de Justiție, Dosar nr. 2ra-1514/23, NR. PIGD 2-19015422-01-2ra-06102023 din 27 noiembrie 2024, prin care s-a declarat recursul inadmisibili pe temeiul prevăzut la litera a) recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute la art. 432 alin. (1), și a fost analizată în pct. 2.1. din prezentul capitol.

În aceiași ordine de idei, analizând o încheiere mai veche a Curții Supreme de Justiție[91] prin care a fost declarat inadmisibil un recurs pe același temei, observăm că recurentul, la caz Ministeriul Justiției al Republicii Moldova a declarat recurs, invocând temeiurile art. 432 alin. (1) și alin (2) lit. c) din Codul de procedură civilă (în redacție anterioară) și anume interpretarea în mod eronat a normelor de drept material cât și aprecierea arbitrară a probelor de către instanța de apel.

---

[91] *Încheierea Curții Supreme de Justiție* [online]: nr. 2ra-469/23 din 21.03.2014 [citat 22.03.2024]. Disponibil: www.csj.md

În urma examinării respectivului recurs, instanța l-a declarat inadmisibil, reiterând prevederile art. 432 (în redacția anterioară) și motivând exclusiv *că argumentele invocate în recurs nu denotă încălcarea esențială sau aplicarea eronată a normelor de drept material sau a normelor de drept procedural de către instanța de apel, respectiv, nu constituie temei de casare a deciziei recurate.*

Prin aceiași încheiere, completul de judecată al Curții Supreme de Justiție a reținut că recursul exercitat asupra deciziilor instanțelor de apel are caracter nedevolutiv și controlul judiciar se circumscrie doar asupra problemelor de drept material și procedural, verificându-se în exclusivitate doar legalitatea deciziei, dar nu și temeinicia ei în fapt. Totodată, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție a menționat și faptul că, procedura admisibilității constă în verificarea faptului dacă motivele invocate în recurs se încadrează în cele prevăzute în art. 432 alin. (2), (3) și (4) din Codul de procedură civilă.

În această ordine de idei, observăm de fapt o ușoară contradicțiile în partea de motivare a respectivului act de dispoziție. Pe de o parte este cert că recurentul, la caz Ministeriul Justiției al Republicii Moldova, a încadrat în esență motivele invocate în recurs în cele prevăzute în art. 432 alin. (2), (3) și (4) din Codul de procedură civilă. Pe de altă parte instanța a motivat inadmisibilitatea prin faptul că *argumentele invocate în recurs nu ar denota încălcarea esențială sau aplicarea eronată a normelor de drept material sau a normelor de drept procedural de către instanța de apel, respectiv, nu constituie temei de casare a deciziei recurate*, ceia ce creează aparența justificată, după cum am menționat anterior, că instanța de recurs **a dat apreciere** argumentelor invocate în recurs.

Concluzionând sub acest aspect, cu titlu de *lege ferenda* considerăm necesar modificarea art. 433 lit. a) CPC după cum urmează „*recursul **nu este întemeiat** pe cel puțin unul din temeiurile prevăzute la art. 432 alin. (1)*".

a[1]) recursul este depus împotriva unui act ce nu se supune recursului, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 429 alin. (5), este evident că respectivul temei este în strânsă legătură cu cadrul legal care reglementează actele de dispoziție care pot fi atacate cu recurs, și anume prevederile alin. (1) art. 429 CPC care prevede expres actele de dispoziție care pot fi contestate cu recurs și anume *deciziile pronunțate de curțile de apel în calitatea lor de instanțe de apel, cit și hotărârile pronunțate de curțile de apel.*

În aceiași ordine de idei, legiuitorul a considerat necesar în alin. (4) al aceluiași articol a prevedea expres și actele de dispoziție care nu pot fi atacate cu recurs și anume: *a) deciziile de trimitere a cauzei la rejudecare care nu se supun niciunei căi de atac, b) hotărârile în privința cărora apelul a fost retras în modul prevăzut la art. 374* și *c) deciziile emise de instanța de apel, fără drept de recurs.*

O altă reglementare în acest sens o găsim la aliniatul 5, care reglementează posibilitatea atacării actelor de dispoziție ale instanței de apel în dependență de faptul dacă persoanele în drept să declare recurs, au folosit sau nu calea de atac apelul. Sau în dependență de soluția instanței de apel cu referire la drepturile afectate ale recurentului *nu pot fi atacate cu recurs hotărârile în a căror privință persoanele indicate la art. 430 lit. a) nu au folosit calea apelului prevăzută de lege. Pot ataca cu recurs persoanele care nu au folosit apelul pentru a ataca decizia instanței de apel prin care i s-a înrăutățit situația, precum și persoanele menționate la art. 430 lit. b).*

În aliniatul 6 a aceluiași articol, introdus recent de către legiuitor, a fost reglementată posibilitatea atacării direct cu recurs și a unei hotărâri susceptibile de apel doar în situația în care părțile renunță la calea de atac apelul *o hotărâre susceptibilă de apel și de recurs poate fi atacată, în termen de două luni, direct cu recurs dacă părțile consimt expres în fața primei instanțe că renunță la apel prin înscris autentic sau prin declarație verbală consemnată în procesul-verbal.*

În acest context reținem că potrivit Legii nr. 246 din 31.07.2023, a fost modificat conținutul prevederilor alin. (3) și alin. (5), legea fiind completată cu și cu alin. (6).

În contextul respectivelor modificări legislative, cu referire la modificarea alin. (3), salutăm introducerea sintagmei *sau hotărârii*, ori este evident că pot fi atacate cu recurs și hotărârile emise de instanța de apel, în calitate de primă instanță, care pot fi supuse doar recursului.

Referitor la analiza esenței modificărilor aliniatului (5), aceasta urmează a fi efectuată în concordanță cu modificările aduse la art. 430, care menționează persoanele care sunt în drept să declare recurs și anume *a) părțile și alți participanți la proces și b) persoanele care* ***nu au participat la proces****, dar care* ***sînt lezate în drepturi*** *prin hotărârea, încheierea sau decizia judecătorească.*

În acest sens menționăm că în redacția veche a art. 430 legiuitorul a prevăzut că sunt în drept să declare recurs*: a) părțile și alți participanți la proces;* și respectiv *b) martorul, expertul, specialistul, interpretul și reprezentantul, cu privire la compensarea cheltuielilor de judecată ce li se cuvine.*

În această ordine de idei, observăm că odată cu introducerea noilor modificări, temeiul de admisibilitate a recursului analizat a suferit și el modificări, prin prisma subiecților care sunt în drept de a înainta recurs, astfel, în redacția actuală a legii, în esență, având în vedere că *noii* subiecți ai declarării recursului (persoane care nu au participat la proces dar sunt lezate în drepturi), nu au avut o calitate procesuală (și nu o pot avea în genere), acestora nu li se poate imputa faptul că nu au folosit calea apelului în vederea limitării dreptului de a înainta recurs cât și faptul că decizia instanței de apel le-ar fi înrăutățit situația, în comparație cu limitarea respectivă față de părțile și participanții la proces.

Un alt aspect care considerăm necesar a fi elucidat referitor la temeiul respectiv de recurs este referitor la cauzele civile pentru care recursul la Curtea Supremă de Justiție nu este prevăzut. Unele din aceste sunt cauzele prevăzute la Capitolul XXI[1] CPC al RM întitulat *Procedura în cauzele cu valoare redusă*. În acest capitol, legiuitorul a prevăzut expres în alin. (4) ale art. 276[3] CPC că hotărârile în cauzele respective pot fi atacate doar cu apel.

O altă categorie de cauze civile pentru care recursului la Curtea Supremă de Justiție nu este prevăzut sunt cele cu privire la accesul la informație de interes public.

Astfel, art. 26 alin. (6) din Legea privind accesul la informațiile de interes public[92] prevede expres că hotărârile judecătorești în cauzele respective pot fi atacate cu apel, totodată fiind menționat și faptul că deciziile instanței de apel emise în cauzele respective nu se supun recursului, fiind definitive și irevocabile o dată cu pronunțare acestora.

b) recursul este depus cu omiterea termenului de declarare prevăzut la art. 434;

Acest temei de inadmisibilitate a recursului împotriva deciziilor instanței de apel rezultă expres din prevederile art. 434, alin. (1) CPC, conform căruia recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărârii sau a deciziei integrale, respectiv, va fi inadmisibil recursul declarat cu omiterea termenului legal.

Totodată, potrivit alin. (2) al aceluiași articol, termenul de 2 luni este termen de decădere și nu poate fi restabilit, deși în anumite situații, recurenții pot cerere repunerea în termen din motive întemeiate.

c) persoana care a înaintat recursul nu este în drept să-l declare;

---

[92] Legea privind accesul la informațiile de interes public nr. 148 din 09-06-2023. În: Registrul de stat al actelor juridice [bază de date online]. [citat 16.02.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=137908&lang=ro

Respectivul temei este strâns legat de prevederile art. 430 care reglementează persoanele în drept de a declara recurs împotriva deciziilor instanței de apel. Recursul declarat de alte persoane sau cu nerespectarea condițiilor înaintate față de recurenți analizate mai sus este recunoscut inadmisibil.

d) recursul se depune în mod repetat după ce a fost examinat;

Respectivul temei de admisibilitate a recursului învederează aspectul referitor la unicitatea dreptului de a contesta cu recurs un act de dispoziție a instanțelor ierarhic inferioare, respectiv recursul declarat ulterior, după examinarea lui, urmează a fi declarat inadmisibil pe acest temei.

În acest fel, se asigură o stabilitate a raporturilor juridice judecate deja, aspecte care ne vom referi mai detaliat în ultimul capitol al prezentei lucrări, în special referitor la autoritatea lucrului judecat a deciziilor Curții Supreme de Justiție.

Acest temei de inadmisibilitate este aplicabil doar în cazul în care recursul a fost odată recunoscut admisibil, respectiv a fost examinat de Curtea Supremă de Justiție, cu adoptarea unei decizii.

Totuși, dacă recursul precedent a fost restituit din alte motive cum ar fi neachitarea taxei de stat sau instanța a refuzat cererea de scutire de la plata taxei de stat, sau nerespectarea cerințelor de formă a cererii de recurs, recurentul poate înlătura neajunsurile și să declare recurs repetat, iar dacă v-a înlătura neajunsurile și încă se va încadra în termenul de declararea a recursului, cererea de recurs va putea fi examinată.

Totodată, conform regulilor generale, și anume art. 56, alin. (3) al CPC, participanții la proces sunt obligați să se folosească cu bună-credință de drepturile lor procedurale. Acest principiu, este aplicabil la toate fazele procesului civil, inclusiv și la efectuarea controlului de legalitate în ordine de apel cât și în ordine de recurs asupra deciziilor instanței de apel.

Totodată, același articol în continuare prevedere faptul că în cazul abuzului de aceste drepturi sau al nerespectării obligațiilor procedurale, se aplică sancțiunile prevăzute de legislația procedurală civilă. În acest sens, conform art. 433, lit. d) al CPC, cererea de recurs se consideră inadmisibilă în cazul în care se depune în mod repetat după ce a fost examinat.

În literatura de specialitate se stabilesc două criterii după care exercițiul unui drept subiectiv poate fi catalogat ca abuziv.

Primul criteriu legal se referă la scopul în care este exercitat dreptul subiectiv. Deşi este vorba despre o limită internă, de natură strict juridică, scopul dreptului se exteriorizează odată cu exercițiul său. Respectiv, atunci când vorbim despre existența abuzului de drept în această modalitate, trebuie să fie întrunite următoarele condiții cumulative: a) exercitarea dreptului subiectiv prin deturnare de la scopul acestuia; b) vina celui care acționează astfel; c) un prejudiciu suferit de terț.

Al doilea criteriu, folosit alternativ de Codul civil stabileşte ca exercițiul dreptului subiectiv să fie făcut *într-un mod excesiv şi nerezonabil, contrar bunei-credințe*[93].

În situația specială a abuzului de drept, apreciem că buna-credință valorează mai mult ca onestitate, ce descrie comportamentul unui om corect, decât ca ignoranță justificată, care ar trebui scoasă din discuție, din motiv că titularul dreptului subiectiv e prezumat că ştie care e funcția socială a dreptului pe care îl exercită. Prin urmare, un exercițiu *excesiv şi nerezonabil* al unui drept nu este decât o altă formă de expresie pentru reaua-credință, care împinge limitele de manifestare a dreptului dincolo de scopul său juridic, forțare fără sprijin rațional.

În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului termenul *cerere abuzivă* (temei pentru recunoaşterea cererii drept inadmisibilă în ordinea art. 35 din CEDO[94]) se aplică în două cazuri:

-în primul rând, când reclamantul, intenționat, se bazează pe date eronate;

-în al doilea rând, când reclamantul foloseşte în adresa guvernului statului contractant sau a Curții termeni considerați „ofensivi", „defăimători" sau „excesivi"[95].

---

[93] VASILESCU, Paol, *„Drept civil. Obligații"*, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2012. p. 626. [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://bibliotecahamangiu.ro/carte/isbn/978-606-522-732-3

[94] Convenția nr. 342 din 04-11-1950 pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale [online]. [citat 18.01.2024] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115582&lang=ro

[95] MUNTEANU, Alexandru *„Admisibilitatea recursului împotriva deciziilor instanței de apel"*. Teza de doctor. p. 23-24. [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://ro.scribd.com/document/238520525/Admisibilitate-Recurs-Munteanu-2007

3. SOLUȚII PRIVND FONDRUL RECURSULUI ÎMPOTRIVA DECIZIILOR DATE ÎN APEL

3.1 Respingerea recursului.

După cum a fost menționat anterior, sediul materiei în cazul respingerii recursului sunt prevederile art. 445 lit. (a) CPC, conform cărora *instanța după ce judecă recursul, este în drept să respingă recursul şi să mențină decizia instanței de apel şi hotărârea primei instanțe, precum şi încheierile atacate cu recurs.*

Conform unor păreri din doctrina română, respingerea recursului ca nefondat este rezultatul supunerii hotărârii criticate şi a procedurii urmate de instanța inferioară ierarhic unei examinări în raport cu motivele de recurs invocate de recurent sau ridicate de instanță din oficiu[96]; urmare verificării se apreciază că hotărârea este legală, deci că au fost respectate toate dispozițiile normative aplicabile cauzei, atât sub aspect procesual cât şi material.

Recursul va fi respins, tot ca nefondat şi în ipoteza în care critica adusă şi găsită întemeiată vizează exclusiv motivarea (fie că aceasta lipsește, fie că este necorespunzătoare) ori exclusiv probațiunea, însă soluția adusă în cauză este apreciată ca fiind corectă.

În primul caz, instanța de control va menține hotărârea atacată **doar o va motiva** sau va în locui motivarea necorespunzătoare. Al doilea caz apare în situația în care hotărârea atacată apare ca ***greșită față de probele*** pe care s-a întemeiat, dar față de noile probe din recurs sau urmare ***reaprecierii*** materialului administrat, soluția este calificată ca justă.

Instanța de recurs se poate opri la soluția respingerii şi atunci când nu va proceda ***la o examinare de substanță a litigiului*** dedus judecății[97].

În aceiași ordine de idei, sa opinat[98] în cazul în care instanța competentă să soluționeze recursul constată că hotărârea dată în apel este legală, prin raportare la motivele de recurs invocate de recurent, dar şi la eventualele motive de ordine publică pe care ea le-ar fi putut invoca din oficiu, se va dispune respingerea recursului ca **nefondat**.

---

[96] LEŞ, Ioan, *Organizarea sistemului judiciar românesc*, Ed. All Beck, București, 2004, p. 615, ISBN: 973-655-515-1.

[97] SPINEI, Sebastian, *Recurs în procesul civil*, București: Editura Hamangiu, 2008. ISBM 978-606-522-019.

[98] *În acest sens*, BOROI, Gabriel, D. Rădescu, Dumitru, Codul de procedură civilă comentat şi adnotat, Editura ALL, 1994, p. 493, ISBN: 973-9156-22-3; CIOBANU, Viorel Mihai. *Tratat teoretic şi practic de procedură civilă.* București: Național, 1997, vol. 2, pp. 401. ISBN 973-97574-1-3.

Aceeaşi soluţie se va pronunţa atunci când obiectul recursului îl constituie o hotărâre dată în primă instanţă – de către o judecătorie, un tribunal, un tribunal specializat sau o curte de apel care, potrivit legii, nu este supusă apelului, ci numai recursului, dacă se apreciază că hotărârea atacată este legală şi temeinică.

S-a mai observat în doctrina română că, deşi soluţia *respingerii* recursului şi a substituirii motivării, instaurată pretorian, era practică şi economicoasă, ea nu putea avea o explicaţie logică, întrucât respingerea recursului nu poate fi compatibilă cu ***modificarea*** unei părţi din hotărâre, şi că art. 312 C. proc. civ. al României ar fi rezolvat această problemă, precizând că, *în caz de admitere a recursului*, hotărârea atacată poate fi **modificată**"[99].

În această ordine de idei, reţinem poziţia doctrinarului român Nicolae Măniguţiu că soluţia respingerii recursului şi a substituirii motivării nu mai poate fi îmbrăţişată, atâta vreme cât pentru ipoteza motivului de recurs prevăzut de art. 304 pct. 7 C. proc. civ. al României (hotărârea nu cuprinde motivele pe care se sprijină sau cuprinde motive contradictorii ori străine de natura pricinii) se prevede, prin dispoziţiile art. 312 alin. (2) şi (3) C. proc. civ. al României, în mod expres, soluţia admiterii recursului şi a modificării hotărârii atacate, în tot sau în parte.

Totodată, analizând respectiva posibilitate în contextul cadrului legal existent în ţara noastră, şi lipsa unui temei expres de declarare a recursului care ar prevedea motivarea conformă (sau lipsa motivării) hotărârii considerăm că o asemenea posibilitate la noi ar exista şi ar permite instanţei de recurs de a respinge tot **ca nefondat** recursul – şi în ipoteza în care critica adusă şi găsită întemeiată vizează exclusiv **motivarea** (fie că aceasta **lipseşte**, fie că este **necorespunzătoare**).

În aceiaşi ordine de idei menţionăm cu toate că sunt supuse căii de atac a recursului hotărârile, fără a se distinge între **diferitele părţi din acestea**, respectiv între motivare şi dispozitiv, de aceea, practic, în situaţia menţionată, ar putea fi respins recursul, cu menţinerea soluţiei din dispozitivul hotărârii atacate şi se va proceda la motivarea acesteia, în fapt sau în drept, dacă nu a fost de loc ori insuficient motivată, ori, după caz, se va substitui motivarea iniţială cu propria motivare, dacă motivarea instanţei este contradictorie, străină cauzei sau necorespunzătoare.

---

[99] DELEANU, Ion, *Tratat de procedură civilă, ed. a 2-a, vol. II*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2007, p. 249. ISBN: 973-655-774-2.

În Italia, spre exemplu, printre ipotezele care duc la respingerea recursului în casație – reglementate în mod expres de lege – se află și cea prevăzută de art. 384 alin. (3) C. proc. civ. italian (Codice di procedura civile), potrivit căreia *Nu sunt obiect al casării sentințele motivate eronat în drept, atunci când dispozitivul este conform cu dreptul aplicabil; în acest caz, curtea se limitează să corecteze motivarea.* În acest caz, s-a spus că corectarea motivării de către Curtea de Casație corespunde unei exigențe de economie procesuală, fiind inutil a fi casată sentința și a fi trimisă cauza la instanța de fond dacă eroarea nu este cuprinsă în dispozitiv, iar acesta din urmă este conform cu dreptul.

Ori până la urmă considerăm că scopul final al judecării unei cauzei sunt efectele executorii ale acesteia, inserate în dispozitiv, care în situația analizate vor fi conforme legii și respectiv vor fi satisfăcute cerințele justițiabililor.

În această ordine de idei, considerăm că pentru a efectua o **economie procesuală** și a respecta **termenul rezonabil** de examinare a cauzelor inclusiv a nu lăsa loc de interpretare în legislația actuală, cu titlu *de lege ferenda* propunem modificarea conținutului normei legale prevăzute la art. 445 lit. a) CPC, cu adăugare *inclusiv în situația motivării eronate în drept, atunci când dispozitivul este conform cu dreptul aplicabil. În acest caz, instanța se limitează să corecteze doar motivarea;*

Distinct de cele relatate anterior, revenind la prima împuternicire examinată, reținem că în cazul în care instanța de recurs constată că deciziile atacate sunt legale, fiind emise în conformitate cu normele de drept material și procesual, recursul se respinge ca fiind nefondat și se menține decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe. De asemenea, în cazul în care instanța de apel a casat hotărârea primei instanțe cu pronunțarea unei noi hotărâri, instanța de recurs constatând legalitatea deciziei instanței de apel, o va menține, fără a menține însă și hotărârea primei instanțe. În sensul dat, conjuncția „**și**" din art. 445 alin. (1) lit. a) CPC nu trebuie înțeleasă *ad litteram*[100].

Aceiași percepție conceptuală cu referire la cazul în care recursul este respins, se regăsește și în doctrina rusă, astfel conform doctrinarilor С.Ф. Афанасьев și А.И. Зайцев, în cazul în care instanța de recurs constată că deciziile atacate sunt legale, fiind emise în conformitate cu normele de drept material și procesual, recursul se respinge ca fiind nefondat și se menține decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe.[101]

---

[100] *Drept Procesual Civil. Partea Specială*: manual. Coord. Elena BELEI. Chișinău: [s. n.], 2016, p. 268. ISBN 978-9975-4072-2-9.

[101] С.Ф. Афанасьев; А.И. Зайцев, *Гражданский процесс,* Издательство Норма, Москва 2004, p. 395.

Totodată în cazul în care instanța de recurs a constatat aplicarea eronată a normelor de drept de către instanța inferioară, iar aceste încălcări nu pot constitui temei pentru casarea actului de dispoziție atacat cu recurs, urmează să le indice în decizie sau într-un act de procedură separat, distinct de cel prin care se va menține actul de procedură contestat[102].

Un alt doctrinar rus, А.А. Власов, consideră pe bună dreptate că soluția respingerii recursului este cea mai răspândită împuternicire de care fac uz instanțele de recurs, aducând în acest sens și o statistică care atestă faptul că peste 80 % din recursurile examinate de instanțele de recurs din Federația Rusă se finalizează cu respingerea acestora, fiind lăsate în vigoare actele procesuale contestate, făcând o distincție între cazurile în care de către instanța de recurs nu au fost depistate încălcări atât esențiale cât și neesențiale; și cazul în care instanța a sesizat încălcări neesențiale și a indicat asupra lor în decizie sau într-un act de procedură separat, distinct de cel prin care se va menține actul de procedură contestat[103].

În altă ordine de idei, respingerea recursului ca nefondat este rezultatul supunerii hotărârii criticate și a procedurii urmate de instanța inferioară ierarhic unei examinări **în raport cu motivele de recurs invocate** de recurent sau ridicate de instanță **din oficiu**[104]**.** În acest sens, doctrinarul român, Sebastian Spinei opinează că urmare a verificării se apreciază că hotărârea este legală, deci că au fost respectate toate dispozițiile normative aplicabile cauzei, atât sub aspect procesual cât și material.[105]

Un studiu de drept comparat cu referire la recursul în procesul civil, și respectiv soluțiile care pot fi emise de instanțele de recurs, care a reliefat aspecte ale procedurii în casare din țări cu o veche tradiție precum Belgia, Elveția, Franța, Germania, care într-un mod sau altul au influențat atât procedura română cât și cea a țării noastre, îl găsim în monografia[106] autorului român Mihail Lohănel.

Sintetizând studiul respectiv, observăm că, în linii mari, statele enunțate anterior, prin instituirea diferitor instituții de *filtrare* (admisibilitate) a recursurilor declarate împotriva deciziilor instanțelor inferioare, au minimizat extrem de mult situațiile în care după ce a fost decisă examinarea în fond a recursurilor, instanțele le resping ca fiind neîntemeiate.

---

[102] В.А. Мусин, Н.А. Чечин Д.М. Чечот, *Гражданский процесс,* Издательство Проспект, Москва 2001, p. 400.
[103] ВЛАСОВ, А. А. *Гражданское процессуальное право: учебник. Москва: ТК Велби, 2005,* p. 356. *ISBN 5-98032-357-0.*
[104] LEȘ, Ioan, *Organizarea sistemului judiciar românesc*, Ed. All Beck, București, 2004, p. 615, ISBN: 973-655-515-1.
[105] SPINEI, Sebastian, *Recurs în procesul civil*, București: Editura Hamangiu, 2008, p. 2015. ISBM: 978-606-522-019-5.
[106] LOHĂNE*L, Mihail, Recurs în procesul civil,* Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 345. ISBN: 978-606-522-412-4.

În acest sens s-a menționat exemplul Elveției, unde curtea poate decide refuzul de examinare pe fond a recursului care **nu ridică o chestiune juridică de principiu**, nu se referă la **situații particulare importante**, este în **mod manifest nefundat** sau, dimpotrivă, evident fondat, în particular dacă se îndepărtează de practica Tribunalului federal, dar nu este necesară reexaminare cauzei[107].

În acest context s-a menționat și faptul că spre deosebire de alte state, dreptul federal elvețian nu **concretizează cauzele recursului**, reglementând cu caracter general posibilele motive derivate din încălcarea legii federale, a drepturilor constituționale cantonale, a normelor din materia electorală sau când este prejudiciat dreptul internațional privat.

În aceiași ordine de idei, în Franța, un complet de trei magistrați, poate proceda la **filtrarea recursului** prin declararea acestora inadmisibile ori respinse ca nefondate dacă nu se întemeiază **pe un motiv serios de casare**. Acest complet este chemat în mod normal[108] să soluționeze recursul, dar dacă găsește că judecarea prezintă dificultăți, îl trimite camerei spre examinare. În caz de respingere sau neadmitere a recursului, decizia devine irevocabilă, cu consecința că un nou recurs este inadmisibil. Recurentul este obligat la plata cheltuielilor de judecată și la plata unei amenzi civile către intimat, de până la 3.000 euro, dacă este considerat ca fiind abuziv promovat.

Concluzionând sub acest aspect, credem că de raționamentele și practicile menționate mai sus s-a condus și legiuitorul nostru când prin Legea nr. 246 din. 31.07.2023, a introdus **două temeiuri noi** de declarare a recursurilor **inadmisibile** analizate anterior și anume: *e)* ***problema*** *juridică invocată în recurs nu este de o importanță* ***fundamentală*** *pentru* ***dezvoltarea jurisprudenței****; f) recursul este vădit* ***neîntemeiat.*** Iar în cele ce urmează vom continua analiza pornită la Cap. I, pct. 2.1 și vom încerca să înțelegem esența lor și cel mai important aplicabilitatea în practică prin prisma temeiului de recurs analizat în prezentul capitol.

În acest sens reiterăm că introducerea respectivelor 2 temeiuri noi, a schimbat conceptual instituția admisibilității recursului, având repercusiuni și la împuternicirea (de respingere) examinată de noi în prezentul subcapitol, ori după cum am mai spus, până la modificări instituția admisibilității recursului avea menirea de a filtra recursurile pe aspecte strict procesuale (actul judecătoresc nu poate fi supus recursului, omiterea termenului înaintării, lipsa dreptului de a înainta recurs, recurs repetat - după ce a fost examinat) și strict formale considerăm noi (recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute strict de lege).

---

[107] A se vedea LOHĂNEL, Mihail, *Recurs în procesul civil,* Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 352. ISBN 978-606-522-412-4.

[108] Gerard Couchez, *Procedure civile*, 15e ed., Dalloz, Paris, 2008, p. 478, *apud Mihail Lohănel, op. cit.* p. 360.

Analiza primului temei de inadmisibilitate nou introdus *e)* ***problema*** *juridică invocată în recurs nu este de o importanță* ***fundamentală*** *pentru* ***dezvoltarea jurisprudenței,*** după cum am menționat anterior ne ducem cu ideai la cele 2 temeiul prevăzute de art. 432 de înaintare a recursului și anume *a) interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție;* și *b) prin admiterea recursului, se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție.*

Astfel, un exercițiu logic simplu ne permite să înțelegem că pentru a fi aplicat temeiul de la litera e) în vederea declarării recursului inadmisibil pe acest temei, recurentul **ar urma să invoce** careva **probleme juridice** în sensul vicierii actului contestat cu recurs, iar instanța de recurs în **urma analizei acestora** (altfel este imposibil) le va da apreciere și le va calificat ca *nefiind de o importanță* ***fundamentală*** *pentru* ***dezvoltarea jurisprudenței,*** ca efect al declarării recursului ca fiind inadmisibil.

Inițial vrem să punctăm un aspect strict moral al respectivei prevederi a legiuitorului, ori noi considerăm că orice justițiabil vine în fața instanței (mai ale în fața CSJ) pentru *a i se face dreptate*, vine cu anumite argumente de ilegalitate (indiferent întemeiate sau mai puțin) a hotărârii contestate, iar din actul prin care se resping respectivele plângeri, punându-se punct irevocabil unui litigiu, **urmează să se înțeleagă** (îndeosebi să înțeleagă justițiabilul) legalitatea actelor contestate de el și netemeinicia argumentelor sale, ori până la urmă considerăm că ***dezvoltarea jurisprudenței*** ține strict de obligațiile interne a Curții, și este inadmisibil de a pune punct irevocabil la un litigiu cu argumentul că *plângerile* justițiabilului nu sânt de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea jurisprudenței, ori justițiabilii nu înaintează recurs cu scopul de a fortifica practica judiciară, dar de aș valorifica drepturile care le consideră lezate.

Făcând abstracție de latura morală, revenim la esența respectivei prevederi, care, pentru a fi efectiv aplicată, urmează ca instanța de recurs **să dea apreciere** respectivelor *probleme juridice* (după cum sa exprimat legiuitorul) invocate în recurs, și în mod logic să le respingă, ceia ce înseamnă că se va purcede la examinarea temeiurilor de recurs (*interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție).*

Cu referire la cel de al doilea temei nou introdus de declarare a recursului inadmisibil *recursul este vădit* ***neîntemeiat***, lucrurile sunt și mai simple sub aspectul analizat, ori este evident că pentru a declara inadmisibil un recurs pe acest temei, urmează de a da aprecie **temeiniciei** argumentelor din recurs, și altfel decât printr-o procedură de analiză, cercetare, încadrarea argumentelor și circumstanțelor de fapt în cadrul legal, acest procedeu considerăm că este imposibil.

Astfel, în ambele cazuri este evident că **se resping** recursurile și nicidecum nu **se declară inadmisibile**, pentru că în mod foarte evident instanța este obligată să dea apreciere temeiurilor recursurilor.

Întrebarea logică care apare o dată cu introducerea respectivelor 2 temeiuri de inadmisibilitate, care este sensul menținerii împuternicii de respingere a recursului din prevederile art. 445 alin. (1) lit. (a), ori, o analiză logică simplă ne permite să identificăm doar un caz, când va fi ipotetic posibil aplicarea acestei împuterniciri și anume, în situația în care recursul nu a fost *vădit neîntemeiat* pentru a fi declarat inadmisibil, iar ulterior, după trecerea admisibilității și examinării în fond a acestuia se va considera că totuși este neîntemeiat (dar nu chiar vădit) și se vor menține actele contestate (în asemenea circumstanțe va fi evidentă exclusiv culpa instanței de recurs care nu a sesizat netemeinicia vădită a recursului la faza examinării admisibilității).

O altă problemă care va apărea în practică este și felul în care vor fi motivate încheierile prin care se vor declara inadmisibile recursurile pe temeiurile noi *e)* ***problema*** *juridică invocată în recurs nu este de o importanță* ***fundamentală*** *pentru* ***dezvoltarea jurisprudenței****; f) recursul este vădit* ***neîntemeiat****,* aspect privit în coraport cu o eventuală motivare a soluție în urma examinării unui recurs în fond.

În acest sens, la prima vedere în ambele cazuri ipotetice, instanța de recurs, după reiterarea temeiurilor din cererea de recurs **se va putea limita la simpla concluzie** că *problema juridică invocată în recurs nu este de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea jurisprudenței* sau *recursul este vădit neîntemeiat* adică, **fără a motiva și a da apreciere la toate argumentele,** din cererea de recurs care ipotetic s-ar referi la o *problemă juridică* și sau *practică neuniformă*, adică temeiuri de declarare a recursului.

Mai mult ca atât însăși legiuitorul după cum a fost menționat anterior, a prevăzut expres prin noile modificări, la art. 440 alin. (2) CPC că *încheierea privind inadmisibilitatea recursului, care* ***conține sumar*** *faptele cauzei,* ***motivele și temeiul inadmisibilității****, se publică pe pagina web oficială a Curții Supreme de Justiție și se expediază părților.*

O definiție a calificativului **sumar** o găsim în DEX - *în câteva cuvinte, pe scurt, făcut în pripă, foarte simplu*[109]. Sub acest aspect considerăm că declararea ca fiind inadmisibil un recurs în temeiul că ar fi vădit neîntemeiat printr-o încheiere motivată *în câteva cuvinte, pe scurt, făcut în pripă, foarte simplu* este inadmisibil.

[109] https://dexonline.ro/definitie/sumar

Deci, întrebarea care apare, vor fi sau nu apreciate și combătute argumentele recurenților (temeiurile de recurs de fapt) când vor fi declarate inadmisibile recursurile (în temeiul lit. e) și f))? Dacă NU, atunci e grav (se va abuza de respectiva împuternicire), dar dacă răspunsul este DA, adică **se vor examina argumentele și circumstanțele din recurs și se vor combate**, atunci ce act de dispoziție se va emite - **încheiere** privind declararea recursului ca fiind inadmisibil? Atunci cum rămâne cu prevederile art. 445 alin. (3) CPC conform cărora *în urma* ***examinării recursului,*** *instanța de recurs emite* ***o decizie*** *care rămâne irevocabilă din momentul emiterii.* Probabil în cazul declarării recursului ca vădit neîntemeiat instanța nu îl va examina, da întrebarea rămâne retorică.

Concluzionând sub acest aspect, credem că noile temeiuri de inadmisibilitate (de respingere de fapt a recursului) au condiționat o incertitudine care nu va aduce la altceva decât la abuzuri și interpretări contradictorii, având în vedere marja foarte mare și incertă de apreciere a instanței de recurs la examinarea admisibilității recursurilor pe respectivele 2 temeiuri noi, mai ales în situația în care se va menține practica motivării *sumare* inserată chiar în lege (nu neapărat în sens rău) a încheierilor de declarare a recursurilor inadmisibile.

Or, esența procedurii de admisibilitate în mod conceptual presupune o analiza a unor aspecte simple, formale, de ordin procesual (actul judecătoresc nu poate fi supus recursului, omiterea termenului înaintării, lipsa dreptului de a înainta recurs, recurs repetat - după ce a fost examinat) și formale (recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute stric de lege), iar noile temeiuri nicidecum nu pot fi încadrate în limitele respective.

În cele ce urmează vom analiza o decizie recentă a Curții Supreme de Justiție[110] (în componență nouă – reformată), prin care au fost respinse recursurile, cu menținerea actelor de dispoziție contestate pentru a putea înțelege inclusiv modul de aplicabilitatea a „limitelor judecării recursului" în cadrul împuternicirii analizate în prezentul subcapitol. Obiectul litigiului la caz este *„încălcarea dreptului la examinarea în termen rezonabil a cauzei penale și repararea prejudiciului material și moral".*

În debutul analizei sale, Curtea a menționat concluziile Curții Europene a Drepturilor Omului reținute în cauza Zubac vs. Croația (hotărârea din 05 aprilie 2018)[111] potrivit cărora, reieșind din principiul preeminenței dreptului dedus din art. 1 al Convenției, Curtea Supremă de Justiție nu trebuie să ignore sau să nu aibă în vedere nereguli procedurale evidente.

---

[110] Decizia Curții Supreme de Justiție din 28 august 2024, Dosar nr. 2ra-126/23 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=75867

[111] Hotărârea CtEDO din 05.04.2018, ZUBAC împotriva Croației, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-181821%22]}

Totodată s-a consemnat că legea procesual civilă consacră principiul general potrivit căruia orice hotărâre judecătorească trebuie să fie motivată şi să **reprezinte premisa pentru soluţia din dispozitiv**. În această ordine de idei, observăm poziţia Curţii referitor la necesitatea conformităţii motivării cu dispozitivul deciziei, respectiv este o poziţie în contradictoriu cu raţionamentele noastre despre posibilitatea menţinerii deciziei, cu modificarea motivării, expusă anterior.

Ulterior, în cadrul deciziei, Curtea a reiterat succint poziţiile instanţelor inferioare referitor la circumstanţele constatate a pricinii prin prisma materialului probator şi cadrului legal aplicabil, fiind accentuată poziţia instanţei de apel, referitor la corectitudinea sub toate aspectele a hotărârii primei instanţe.

Curtea, analizând materialele dosarului în coraport cu normele juridice ce guvernează raportul juridic litigios, a consemnat poziţia acesteia referitor la faptul că instanţele de judecată ierarhic inferioare **corect au determinat obiectul probaţiunii** în cauza dedusă judecăţii, acestea **au apreciat corect circumstanţe esenţiale** pentru examinarea justă a cauzei.

Ulterior, recapitulând esenţa litigiului, în scopul verificării aplicării corecte a dreptului material şi procedural, Completul de judecată al Curţii Supreme de Justiţie a reţinut starea de fapt constatată de instanţe ierarhic inferioare şi confirmată de părţi, prin **reiterarea întregului probatoriu a cauzei** cât şi **cadrului legal aplicabil** speţei, totodată, **motivând din nou** corectitudinea aplicării cadrului legal la circumstanţele pricinii (3-4 pagini) şi concluzionând că, instanţele de judecată, aplicând corect legea materială care guvernează raportul juridic litigios, just au constatat faptul că, este reparabil prejudiciul moral cauzat reclamantului în suma stabilită de instanţele ierarhic inferioare, în temeiul Legii nr. 87 din 21 aprilie 2011 şi nr. 1545-XIII din data de 25 februarie 1998, din care considerente recursurile declarate de către Ministerul Justiţiei al RM şi de către Procuratura Generală a RM urmează a fi respinse.

Spre final, Curtea a menţionat că apreciază ca fiind neîntemeiate argumentele Ministerului Justiţiei al RM şi Procuraturii Generale a RM cu referire la faptul că reclamantul **nu a prezentat probe care ar confirma prejudiciul moral** cauzat prin acţiunile organelor de urmărire penală, nefiind temei de a genera obligaţiunea statului la repararea acestuia, dat fiind că acest argument poartă un **caracter declarativ şi formal**, fiind contrar prevederilor art. 2007 alin. (1) lit. a) şi 2037 din Codul civil şi Legii nr. 1545-XIII din 25 februarie 1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acţiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii şi ale instanţelor judecătoreşti.

În urma analizei respectivei decizii, observăm că în esență, Curtea a calificat argumentele din recurs ca **fiind declarative și formale**, motivând de fapt poziția respectivă prin **analiza acestora** și implicit **verificarea legalității** deciziilor instanțelor inferioare **raportate la probatoriul administrat**, în final, fiind foarte clare temeiurile de respingere a recursurilor.

Într-o altă ordine de idei, este foarte evident că o dată cu introducerea noilor temeiuri de inadmisibilitate menționate anterior, recursurile respective vor fi declarate inadmisibile cel puțin în temeiul prevăzut la litera *f) recursul este vădit neîntemeiat*, și/sau cel prevăzut la *litera e) problema juridică invocată în recurs nu este de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea jurisprudenței*;, dar fără o motivare de fapt.

Concluzionând la capitolul respectiv, având în vedere noile temeiuri de admisibilitate a recursului, care au fost examinate în detaliu la Capitolul 2, credem că împuternicirea de respingere a recursului va fi aplicată extrem de rar, având în vedere filtru drastic instituit de legiuitor la faza admisibilității recursului, iar cu titlu de precizare de ordin terminologic, ne alăturăm la acele păreri doctrinare care învederează că recursul urmează a fi respins ca nefondat, şi nu ca *neîntemeiat*, ultima ducând la concluzia, eronată, că recursul ar putea privi şi **temeinicia hotărârii**, contrar scopului edictării lui ca mecanism de control al respectării legii în procedura de elaborare a hotărârii judecătorești. Respingerea recursului ca nefondat nu semnifică cercetarea în fond a pricinii, ci *analiza **în fond** a motivului de casare* ori modificare ce susține calea de atac.

3.2 Admiterea recursului.

3.2.1. Casarea cu pronunțarea unei hotărâri noi.

O a doua împuternicire prevăzute de art. 445 lit. (b) CPC, oferă posibilitatea instanței de recurs *să admită recursul şi să caseze **integral** sau **parțial** decizia instanței de apel şi hotărârea primei instanțe, pronunțând o **nouă hotărâre**.*

În literatura de specialitate s-a opinat că admiterea recursului poate fi de două tipuri **totală** sau **parțială**. O asemenea afirmație poate fi susținută, cu argumentul că exercitarea căilor legale de atac face parte din conținutul categoriei juridice denumite acțiune civilă, la fel ca şi cererea de chemare în judecată.

Or, atâta vreme cât cererea de chemare în judecată poate fi admisă în totalitate sau în parte, prin raportare la obiectul cererii, nu vedem care ar fi argumentele, de natură teoretică şi practică, ce să conducă la concluzia că în cazul căilor de atac, în speţă al recursului, prin raportare la ceea ce se cere prin cererea de recurs şi la ceea ce se acordă, nu se poate dispune admiterea integrală, totală sau, dimpotrivă, parţială a recursului, ci pur şi simplu admiterea acestei căi de atac, fără nici o distincţie[112].

O altă părere a aceluiaşi autor, este că admiterea **în parte** a recursului semnifică faptul că recursul este considerat fondat **numai pentru unul** sau **unele** dintre **motivele de recurs** invocate şi **neîntemeiat** pentru unul sau unele dintre celelalte motive de recurs formulate.

Cu referire la soluţia **modificării** hotărârii atacate, tot acelaşi autor menţionează că a fost reglementată pentru prima dată în dreptul procesual civil român prin prevederile art. 312 pct. (3) C. proc. civ. introdus prin Decretul nr. 132/1952, prevăzându-se că *instanţa judecând în recurs (...)* ***modifică*** *hotărârea atacată în cazul când, deşi* ***faptele au fost bine*** *stabilite, s-a făcut o* ***aplicare greşită a legii*** *sau când* ***soluţia este în contrazicere cu faptele stabilite*** *şi, în ambele cazuri,* ***nu este necesară administrarea de probe noi*** *sau o nouă* ***verificare*** *ori* ***apreciere*** *a vreuneia din probele administrate*. Apoi, prin art. 312 pct. 2 lit. b) C. proc. civ. în formularea dată prin Decretul nr. 471/1957, s-a precizat că *instanţa judecând în recurs (...) admite recursul şi modifică hotărârea atacată în cazul când deşi faptele au fost bine stabilite, s-a făcut o* ***aplicare greşită a legii****, sau când* ***soluţia este în contrazicere cu faptele stabilite*** *şi, în ambele cazuri,* ***nu este necesară administrarea de probe noi.***

Admiterea recursului şi modificarea hotărârii atacate, în **tot** sau în **parte**, se pronunţă, conform dispoziţiilor în vigoare ale art. 312 alin. (3) C. proc. civ., dacă **nu mai sunt probe noi** de **administra**t, în prezenţa motivelor de recurs prevăzute de art. 304 pct. 6 (dacă instanţa a acordat mai mult decât s-a cerut ori ceea ce nu s-a cerut), pct. 7 (când hotărârea nu cuprinde motivele pe care se sprijină sau când cuprinde motive contradictorii sau străine de natura pricinii), pct. 8 (când instanţa, interpretând greşit actul juridic dedus judecăţii, a schimbat natura ori înţelesul lămurit şi vădit neîndoielnic al acestuia) şi pct. 9 (când hotărârea pronunţată este lipsită de temei legal ori a fost dată cu încălcarea sau aplicarea greşită a legii).

---

[112] MĂNIGUŢIU, Niculae, *Soluţiile instanţei de recurs în materie civilă*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011, p. 755. ISBN: 978-606-522-531-2.

În cazurile sus menționate, după ipoteză, instanța de recurs va modifica, așadar, hotărârea atacată, respectiv fie va acorda intimatului numai ceea ce s-a cerut ori îl va exonera de plata a ceea ce nu s-a cerut prin cererea de chemare în judecată, fie va menține soluția din dispozitivul hotărârii atacate, dar o va motiva, în fapt și în drept, dacă nu a fost deloc sau suficient motivată ori, după caz, va substitui motivarea inițială cu propria motivare, în fapt sau în drept, dacă motivarea este contradictorie, este străină de cauză sau necorespunzătoare, fie, menținând sau modificând soluția din hotărârea atacată, va da interpretarea corectă actului juridic dedus judecății, fie, în sfârșit, va modifica în tot sau în parte hotărârea atacată, aplicând actul normativ adecvat, dacă **este lipsită de temei legal** ori a fost dată cu încălcarea sau **aplicarea greșită a dreptului material**.

În cazul admiterii recursului și a modificării în parte a hotărârii atacate, pe data pronunțării deciziei instanței de recurs dobândesc deplină putere de lucru judecat și caracter irevocabil atât hotărârea instanței de recurs, în limitele în care s-a dispus modificarea hotărârii atacate, cât și hotărârea modificată parțial în recurs, în partea privitoare la dispozițiile nemodificate.

Dimpotrivă, în situația admiterii recursului și a modificării totale a hotărârii atacate, considerăm că prin modificarea integrală a hotărârii ce a format obiectul recursului se realizează o substituire de dispoziții judecătorești, iar practic dispozițiile din hotărârea atacată sunt desființate și rămân fără efect, astfel că numai hotărârea instanței de recurs întrunește cerințele specifice puterii lucrului judecat și dobândește caracter irevocabil. Hotărârea instanței de recurs prin care se admite recursul și se modifică hotărârea atacată, în tot sau în parte, poate fi valorificată pe calea executării silite, după învestirea cu formulă executorie, dacă cuprinde dispoziții susceptibile de aducere la îndeplinire pe această cale[113].

Revenind la legislația țării noastre, observă că în împuternicirea analizată în prezentul subcapitol, legiuitorul a prevăzut posibilitatea de casa **integral** sau **parțial** actele de dispoziție contestate cu recurs iar în cele ce urmează v-om încerca a elucida acest aspect.

---

[113] MĂNIGUȚIU, Niculae, *Soluțiile instanței de recurs în materie civilă*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 755. ISBN: 978-606-522-531-2.

În doctrină s-a opinat în mod judicios că, chiar în lipsa unor dispoziții procedurale exprese din corpul legii de procedură civilă, distincția între **casarea** totală şi **parțială** se impunea a fi recunoscută în continuare. Principiile procedurale privitoare la întinderea autorității lucrului judecat şi la nulitatea actelor de procedură, s-a învederat, obligau şi în trecut şi obligă oricum şi în prezent, în mod incontestabil, la o atare distincție; astfel, este recunoscut că autoritatea lucrului judecat se răsfrânge, în principiu, asupra problemelor care nu au format obiectul recursului, dar şi asupra persoanelor ce s-au abținut de la exercitarea acestei căi de atac. Pe de altă parte, s-a arătat, în dreptul modern principiul îl reprezintă nulitatea parțială a actului juridic, nu nulitatea totală, iar această regulă trebuie să își găsească aplicațiune şi în materie procedurală; de altminteri, s-a subliniat, casarea poate fi totală şi din punct de vedere al părților litigante. Aşa fiind, s-a concluzionat că deosebirea dintre casarea totală şi cea parțială se impunea a fi făcută în continuare şi în domeniul nulității hotărârilor judecătoreşti[114].

În această ordine de idei, casarea este **totală** atunci când ea vizează **toate aspectele** cauzei şi toate părțile din proces; dimpotrivă, casarea este *parțială* atunci când ea priveşte fie numai **un aspect obiectiv** (doar o parte din hotărârea atacată), fie un aspect subiectiv (doar unele dintre părțile din proces)[115].

În principiu, casarea totală sau parțială trebuie să rezulte în mod expres din **cuprinsul deciziei** de admitere a recursului şi de casare a hotărârii atacate, care va determina ea însăşi, fără echivoc, limitele şi întinderea casării. În celelalte situații, care ar trebui să fie de excepție, s-a arătat că măsura sau limitele casării se stabilesc urmare a **examinării dispozitivului** deciziei de casare, a motivelor invocate şi a considerentelor, a argumentelor care au stat la baza admiterii recursului[116].

Cu alte cuvinte, determinarea împrejurării existenței unei casări totale sau a unei casări parțiale se poate face prin raportarea deciziei de casare la limitele învestirii instanței de recurs şi la părțile care au exercitat această cale de atac, astfel că, ori de câte ori criticile aduse prin recurs vizează **numai unele aspecte ale cauzei** sau numai **raporturile între unele dintre părțile** litigante, casarea va fi parțială.

---

[114] MĂNIGUȚIU, Niculae, *Soluțiile instanței de recurs în materie civilă*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011, p. 755. ISBN: 978-606-522-531-2.

[115] A se vedea G. Boroi, D. Rădescu, Codul de procedură civilă, p. 493; V.M. Ciobanu, Tratat II, p. 404; I. Deleanu, Tratat (2) II, p. 251; I. I. Bălan, Motivele de recurs, p. 249; I. Leş, Tratat (4), p. 706.

[116] DELEANU, Ion. *„Tratat de procedură civilă"* Vol. 2. Bucureşti, 2005 p. 25.

Regula evocată mai sus, cum s-a reținut, nu are un caracter absolut, deoarece hotărârea poate fi criticată şi numai pentru un singur motiv, iar dacă acesta este de ordine publică, poate determina nulitatea absolută şi totală a hotărârii judecătoreşti; pe de altă parte, asemenea motive de ordine publică pot fi ridicate şi de instanța de recurs din oficiu, iar dacă sunt reținute ca întemeiate, conduc la producerea aceleiaşi consecințe procedurale.

Revenind la legislația țării noastre, este evident soluția de admitere a recursului, se pronunță atunci când instanța califică întemeiate temeiurile de recurs, prevăzute la art. 432 CPC menționate anterior.

Inițial, am considerat necesar a sesiza, asemănarea respectivei împuternici cu cele prevăzute la litera *d) să admită recursul şi să caseze decizia instanței de apel şi hotărîrea primei instanțe, dispunând încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol dacă există temeiurile prevăzute la art.265 şi 267*; şi cea prevăzută la litera *g) să admită recursul, să caseze decizia instanței de apel, cu pronunțarea unei încheieri de restituire a cererii de apel dacă există temeiurile prevăzute la art.369,* ori în toate aceste situații, Curtea **va casa actele de dispoziție** contestate cu recurs şi **va veni cu o soluție definitivă şi irevocabilă referitor la cauza dedusă judecății**, doar că în situația împuternicirilor de la litera d) şi g), respectiva soluție nu va veni în rezultatul **verificării legalității** deciziilor luate **pe fondul cauzei**, dar se va referi la aspecte strict procesuale, cu titlu de consecință actele de dispoziție cu toate că vor fi casate, nu se va examina legalitatea pe fond a acestora, mai mult ca atât pot fi situații şi când acestea urmează a fi casate **fiind perfect legale**, de exemplu în situația încheierii unei tranzacții între părți la faza examinării recursului, aspecte la care ne vom referi în detaliu în subcapitolele următoare.

Astfel, având în vedere că până la momentul definitivării respectivului studiu, Curtea Supremă de Justiție nu a examinat în fond, practic nici un recurs depus în temeiul noilor prevederi referitor la motivele de recurs, care sau modificat *in corpore* şi radical față de prevederile vechi, vom încerca să analizăm (anticipăm) evoluția în practică a acestora şi provocările pe care îi aşteaptă pe judecătorii înaltei curți.

Este evident prin prisma împuternicii examinate că această soluție (casarea şi reținerea cauzei pentru judecare de către instanța supremă) se aplică în situația când, hai să-i zicem generic **eroarea judiciară** poate fi corectată de către instanța de recurs prin emiterea unei hotărâri noi.

În cele ce urmează vom asocia respectiva împuternicire cu fiecare din temeiurile de recurs, pentru a elucida posibilitatea aplicării acesteia în fiecare din cazuri:

În prima situație, *interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție* considerăm, că **doar această împuternicire** (casarea și reținerea cauzei pentru judecare de către instanța supremă) **este aplicabilă**, ori este absurd eventual să se constate că *hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție,* și eventual să se retrimită cauza la rejudecare, ori uniformizarea practicii este o sarcină exclusivă a Curții Supreme de Justiție.

De această părere am fost până la finele cercetării, până când am identificat (probabil prima), Decizia Curții Supreme de Justiție din **30 octombrie 2024**, Dosar nr. 2ra-1471/23[117], emisă în urma unui recurs declarat după 01 septembrie 2023 (pe temeiurile noi). În „chenarul" de care am mai menționat anterior (în care de regulă Curtea inserează temeiul de recurs) a fost menționat „examinarea superficială a litigiului".

Analizând în continuare respectiva decizie, îndeosebi încercând a identifica temeiurile de recurs (**prevăzute de lege**) de care s-ar fi condus instanța supremă, în pct. 100 a deciziei Curtea a menționat că *„Generalizând cele conturate anterior, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia că examinarea cauzei în instanța de apel s-a realizat* ***pripit și evaziv contrar jurisprudenței stabile*** *a Curții Supreme de Justiție, ceea ce impune casarea integrală a deciziei instanței de apel cu trimiterea cauzei spre rejudecare în instanța de apel, în alt complet de judecată."*. Conform pct. 96 a aceleiași decizii *„Totodată, instanța de recurs menționează că* ***jurisprudența*** *Curții Supreme de Justiție la acest capitol* ***este uniformă și suficient de vastă*** *și anume în ceea ce vizează obligația instanțelor de judecată la examinarea litigiilor de încasare a datoriei rezultate din contractele de credit/împrumut încheiate între persoanele fizice și organizațiile de creditare nebancare să verifice inclusiv din oficiu caracterul abuziv al anumitor clauze care poate atrage nulitatea acestora, cu atât mai mult când caracterul abuziv este pretins de debitor. La caz, urmează a fi amintite cauzele: G. Pleșca, N. Guzun vs O.C.N. „Zoom Credit" S.R.L.- decizia nr. 2ra-470/23 din 27 octombrie 2023[118] a Curții Suprem de Justiție; Î.C.S. O.C.N. „Expres Leasing & Microcredit" S.R.L. vs. G. Banari, O. Malic- decizia nr. 2ra- 586/23 din 05 iunie 2023[119] a Curții Supreme de Justiție; Gînsari vs. O.C.N. „Iute Credit" S.R.L., decizia nr. 2ra-632/20 din 26 august 2020[120] a Curții Supreme de Justiție."*

---

[117] Decizia Curții Supreme de Justiție din 30 octombrie 2024, Dosar nr. 2ra-1471/23 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76485

[118] Decizia Curții Supreme de Justiție din 27 octombrie 2023, Dosar nr. 2ra-470/23 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=72780

[119] Decizia Curții Supreme de Justiție din 05 iunie 2023, Dosar nr. 2ra-586/23 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=75063

[120] Decizia Curții Supreme de Justiție din 26 august 2020, Dosar nr. 2ra-632/20 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=57734

Astfel, la caz este evident că Curtea a constata „o jurisprudență uniformă" referitor la obiectului litigiului, dar totodată **neaplicarea acesteia** de către instanțele ierarhic inferioare, fapt care **nu a fost sesizat și sau invocat de către recurent**, deci a constatat **„din oficiu"** temeiuri de recurs, ori în pct. 71 a deciziei, Curtea a menționat că *„71. Deși recurenții în recursul declarat la 22 septembrie 2023 nu au indicat expres niciun temei de drept prevăzut la art. 432 alin.(1) din Codul de procedură civilă, în vigoare din 01 septembrie 2023, făcând referire la temeiurile de drept prevăzute de art. 432 alin.(2) lit. a),c) din Codul de procedură civilă, în vigoare până la 01 septembrie 2023 (încălcarea normelor de drept material prin neaplicarea legii care trebuia să fie aplicată și interpretarea eronată a legii), Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție notează că argumentele aduse de către recurenți* ***se identifică*** *în art. 432 alin.(1) lit.* ***a), e)*** *din Codul de procedură civilă, citat supra."*

Astfel, putem observa, că pe lângă temeiul prevăzut la litera a), instanța a identificat (din oficiu) și cel de la litera e) *hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor,* cu toate că în tot cuprinsul motivării ulterioare nu am identificat argumente în susținerea acestui temei.

Având în vedere „practica" respectivă, ajungem la concluzia că de fapt, recurenții **ar putea să nu indice** nici un temei de recurs expres prevăzut de lege, iar Curtea **ar urma să încadreze** argumentele în unul din temeiurile strict prevăzute de lege. În această ordine de idei, menționăm că pe finalul respectivului studiu, prin aceiași Fișă tematică[121] întitulată Procedura penală, Temeiurile de recurs (art. 427 alin. (1) CPP în vigoare din 1 septembrie 2023, Curtea a „legalizat" respectiva practică menționând expres că *„Legea nu interzice instanței de recurs să recalifice considerentele invocate în recurs de la un temei de recurs la altul".*

Revenind însă la aspectul analizat, menționăm că „jurisprudența uniformă" din speța deciziei analizate, se referă la aprecierea **ca fiind abuzive sau nu a unor clauze a contractului de credit**, în pct. 76 a deciziei, Curtea a menționat că *„76. Pornind de la pretențiile înaintate de reclamant conform cererii de chemare în judecată, obiecțiile oponenților și constatările primei instanțe în rezultatul examinării acestora, instanța de apel verificând legalitatea și temeinicia hotărârii emise prin prisma alegațiilor invocate în apel,* ***urma a analiza*** *și* ***sub aspectul constatării*** *circumstanțelor determinante soluționării corecte și obiective a litigiului inclusiv verificării* ***caracterului abuziv al clauzelor*** *pretinse de pârâți,* ***având în vederea*** *lipsa negocierii individuale a acestora precum și din perspectiva calității de consumatori și de profesionist a reclamantului."*

[121] *Fișă Tematică, Procedura penală, Temeiurile de recurs (art. 427 alin. (1) CPP în vigoare din 1 septembrie 2023*, [online]. Disponibil: https://csj.md/images/FT_Final-_Temeiurile_de_recurs-_427_CPP_.pdf

Mai mult ca atât, la pct. 81 a deciziei *„..Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție* ***reține alegația recurenților*** *precum că instanțele ierarhic inferioare nu au aplicat prevederile ce țin de încheierea contractelor între profesioniști și consumatori* **și nu au fost anulate clauzele abuzive**" În următoarele pct. 81-96, Curtea la fel analizează în cele mai mici detalii temeiurile de nulitate a clauzelor contractuale raportate la circumstanțele speței (clauzele concrete a contractului), dar necătând la acest fapt, decide a remite pricina la rejudecare, nefiind clar de ce „eroarea judiciară" nu poate fi corectată de către ultima, ori la caz este evident prin prisma motivării menționate mai sus, că de fapt **o altă soluție** decât declararea nulității a respectivelor clauze **nu va putea fi emisă** după rejudecare, iar având în vedere că Curtea nu a identificat necesitatea administrării cărorva probe și circumstanțe noi relevante, considerăm că urma a fi emisă o hotărâre nouă de către Curte.

În această ordine de idei, considerăm că de principiu, instanța de recurs nu poate reține ca fiind întemeiat temeiul de recurs prevăzut la litera lit. a) *interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție,* dacă în speță nu au fost stabilite cu exactitate și complex toate circumstanțele de fapt relevante, inclusiv tot probatoriu pertinent. Respectiv, considerăm că „coabitarea", temeiului respectiv cu cel prevăzut de alin. e) hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor, adică constatarea **concomitentă** a acestor temeiuri de casare este imposibilă, ori după cum am mai spus considerăm că doar dacă în speță au fost stabilite cu exactitate și complex toate circumstanțele de fapt relevante, inclusiv tot probatoriu pertinent, poate fi verificat dacă **interpretarea legii** efectuată de instanța de apel (raportată la circumstanțe concrete ale pricinii) este sau nu contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție.

În concluzie, ne menținem poziția formulată anterior că în cazul admiterii recursului pe temeiul prevăzut la art. 432 alin. (1) lit. a), doar împuternicirea de casarea și reținerea cauzei pentru judecare de către instanța supremă este admisibilă.

În cazul celui de al doilea temei *b) prin admiterea recursului, se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție,* este și mai evident, că **doar această împuternicire** (casarea și reținerea cauzei pentru judecare de către instanța supremă) **este admisibilă**, ori iarăși este absurd eventual să se constate că *practica Curții Supreme de Justiție trebuie schimbată,* și eventual să se retrimită cauza la rejudecare, ori uniformizarea (la caz schimbarea) practicii este o sarcină exclusivă a Curții Supreme de Justiție.

În acest caz, nu putem să nu reiterăm banalitatea eventualei situații, când o decizie este casată **având drept temei** un fapt (o circumstanță) care apare **după** emiterea respectivei decizii casate (apare când Curte Supremă Justiție decide să-și schimbe practica), adică o decizie legală și întemeiată (inclusiv conform practicii la momentul emiterii) este casată pe un temei ruşinos am spune (fără existența unei cuple a instanței ierarhic inferioare), o soluție considerăm noi foarte neinspirată a legiuitorului.

În cazul celui de al treilea temei *c) a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv sau a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen,* nu va fi aplicabilă împuternicirea de la lit. b) a art. 445, ori în situația în care a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv, instanța va aplica împuternicirea de la lit. g) a art. 445 – va admite recursul, casa decizia instanței de apel, cu pronunțarea unei încheieri de restituire a cererii de apel, iar în situația în care a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen, după cum am ajuns la concluzia în pct. 2.2.3 din Capitolul 2, instanța de apel sub nici o formă nu va *respinge ca fiind tardiv* apelul, dar, într-un caz va **restitui apelul** și în celălalt caz **va respinge cererea de repunere** în termen a cererii de apel, iar ambele acte de dispoziție (încheieri) vor putea fi atacate cu recurs (secțiunea 1) și vor trece controlul legalității de către Curtea Supremă de Justiție conform procedură prevăzute de art. 423-428 CPC (Recursul împotriva încheierilor judecătorești).

În cazul temeiului de la lit. *d) hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces;* considerăm că instanța de recurs nu poate rejudeca cauza în cazul constatării respectivului temei, ori chiar și în situația în care nu ar fi necesar acumularea a careva probatoriu nou, părțile, inclusiv recurentul va fi lipsit de dublul grad de jurisdicție.

În cazul temeiului de la lit. *e) hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor;* Pornim de la ideea că de fapt, la litera e) sunt 2 temeiuri de admitere a recursului: hotărârea sau decizia este arbitrară - primul caz și cel de al doilea - se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor, care nu sunt interdependente, deci, pot exista separat.

În primul caz, când temeiul de admitere a recursului va fi cazul în care instanța de recurs va aprecia hotărârea sau decizia ca **fiind arbitrară** și o va casa, considerăm că analiza urmează să o începem iarăși revenind la Dicționarul explicativ al limbii române, în situația în care legiuitorul nu a venit cu o definiție a respectivei aprecieri a hotărârii, astfel, **ARBITRAR, -Ă, Adj.** – 1. *Care pornește dintr-o hotărâre* ***luată după propria apreciere****, fără a ține seamă* ***de părerea altuia, de adevăr*** *etc.; abuziv; samavolnic. 2. Care este făcut, ales etc. la întâmplare.*[122].

Analizând definiția respectivă dată de dicționarul explicativ românesc, prima prisma problemei abordate și inserării de către legiuitor a calificativului de **arbitrară** - hotărârii judecătorești, prima impresie creată este că hotărârile judecătorești nu trebuie luate de judecător după propria apreciere (aici amintim intima convingere), totodată la emiterea hotărârilor judecătorii trebuie să țină seama de părerea altuia, dar noi totuși continuăm să sperăm că nu asta a vrut să se înțeleagă legiuitorul.

Astfel, din temeiul respectiv de admitere a recursului, chiar și fiind unul extrem de abstract, esența acestuia este totuși, inclusiv prin prisma definiției menționate anterior, **vicierea aprecierii** situațiilor de fapt raportate la cadrul legal, **făcute de judecător**, astfel revenind la exercițiu logic de mai sus, în procesul motivării unei decizii de casare a hotărârii pe respectivul temei, instanța supremă v-a fi obligată să argumenteze prin ce anume s-a materializat **arbitrariu** hotărârii, iar în procesul respectivului **exercițiu de apreciere a probelor** este evident că se va contura o poziție **viziune** a instanței supreme referitor la circumstanțele de fapt, probatoriu și legea aplicabilă cauzei, poziție care prin prisma puterii lucrului judecat nu va mai putea fi supusă aprecierii de către alte instanțe, și aici ajungem la concluzia că în cazul în care va fi admis un recurs având ca temei *arbitrariu hotărârii*, unica soluție a instanței de recurs va fi reținerea cauzei și emiterea unei hotărâri noi, în situația în care nu se va constata necesitatea administrării probelor noi și/sau circumstanțe noi.

În această ordine de idei, reamintim că în redacția temeiurilor vechi de recurs, instanța de recurs putea pronunța o nouă hotărâre în cazurile când la judecarea pricinii în fond şi apel au fost aplicate eronat normele de drept material, iar la adoptarea hotărârii legale nu se constata stabilirea sau verificarea circumstanțelor de fapt sau administrarea unor probe noi. Noua hotărâre era bazată pe circumstanțele constatate şi dovedite la judecarea pricinii în fond şi după caz în apel, important fiind ca respectivele circumstanțe să fi fost ignorate de instanțele inferioare.

[122] Dicționarul explicativ al limbii române. [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://dexonline.ro/definitie/arbitrar/31145

Observăm că în cel de al doilea caz legiuitorul a admis ipoteza existenței *aprecierii vădit nerezonabilă a probelor,* și nicidecum nu la insuficiența acestora (în mod logic deducem că a fost administrat un probatoriu **suficient** în vederea emiterii unei decizii pe caz), respectiv, în procesul motivării unei decizii de casare a hotărârii pe respectivul temei, instanța supremă **v-a fi obligată** să argumentele prin ce anume s-a materializat respectiva *aprecierii vădit nerezonabilă a probelor,* iar în procesul respectivului **exercițiu de apreciere a probelor** este evident că se va contura o poziție *viziune* a instanței supreme referitor la probatoriu respectiv, poziție care prin prisma puterii lucrului judecat nu va mai putea fi supusă aprecierii de către alte instanțe, și aici ajungem la concluzia fermă că în cazul în care va fi admis un recurs având ca temei *aprecierii vădit nerezonabilă a probelor*, unica soluție a instanței de recurs va fi reținerea cauzei și emiterea unei hotărâri noi.

Acest raționament este confirmat prin Decizia Curții Supreme de Justiție din 17 septembrie 2024, Dosar nr. 2ra-1379/2023[123], în care examinând un recurs declarat după 01 septembrie 2023, identificând la „fel din oficiu" temeiul nou de recurs „aprecierea vădit nerezonabilă a probelor", a casat în parte decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe și a emis o hotărâre nouă.

În cazul temeiului de la lit. *f) instanța nu a fost compusă potrivit legii sau hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale,* considerăm la fel că instanța de curs nu poate rejudeca cauza în cazul constatării respectivului temei, urmând a remite cauza la rejudecate în instanța unde sa săvârșit încălcarea.

Concluzionând la acest subcapitol, ajungem la concluzia că respectiva împuternicire de admitere a recursului, casarea integrală sau parțială a decizia instanței de apel şi hotărîrea primei instanțe cu pronunțarea unei noi hotărâri, urmează să fie cel mai des folosită de către Curte, sau cel puțin urmează a se depune maxim efort, în cazul în care eroarea judiciară poate fi reparată de către instanța de recurs, să facă uz de respectiva împuternicire.

3.2.2. Casarea cu restituirea cauzei spre rejudecare în instanța de apel.

Conform art. 445 lit. (c) CPC *instanța după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze integral decizia instanței de apel şi să trimită cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă* ***eroarea judiciară*** *nu poate fi corectată de către instanța de recurs.*

[123] Decizia Curții Supreme de Justiție din 17 septembrie 2024, Dosar nr. 2ra-1379/2023 NR. PIGD 2-21150026-01-2ra-05092023. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76016

Astfel, având în vedere că împuternicirea respectivă se aplică în situația în care **se casează** decizia instanței de apel, iar casarea, survine în urma **admiterii recursului**, care a fost întemeiat pe un **șir de temeiuri** prevăzute expres de lege, considerăm imperios necesar începerea analizei respectivei împuterniciri prin identificare situațiilor în care ipotetic ar fi putu fi admisă o *eroare judiciară* prin prisma aceloraşi temeiurilor de recurs, nu înainte însă de a încerca de a clarifica semnificația erorii judiciare.

Astfel, eroare judiciară, o sintagmă pe care legiuitorul nostru nu a definit-o în nici un act legislativ, fapt ce a condiționat necesitatea identificării unei definiții în doctrină, iar în respectivul proces de căutări, neam ciocnit de un *Studiu cu privire la mecanismul național de remediere și compensare pentru erorile judiciare și vicii de procedură*, elaborat de **Ministerul Justiției al Republicii Moldova**[124].

În cadrul respectivului studiu în vederea definirii s-a apelat la Lege nr. 178 din 25 iulie 2014 cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor. După cum a fost concluzionat de noi anterior, nici Legea nr. 178 din 25 iulie 2014 nu definește *eroarea judiciară,*

În concluzia respectivului studiu sa menționat că *„O eroare judiciară astfel poate fi înțeleasă ca fiind o situație când* ***se descoperă*** *unele* ***fapte sau circumstanțe și/sau probe necunoscute****, care* ***nu puteau fi într-un mod rezonabil cunoscute*** *la momentul* ***adoptării*** *soluției judiciare definitive, și care sunt atât de* ***fundamentale*** *încât* ***afectează și inversează*** *soluția judiciară și necunoașterea cărora nu este imputabilă justițiabilului".*

O altă concluzie al studiului ar fi că *„O eroare judiciară reprezintă în esență o soluție judiciară cu valoare de res judicata care a fost adoptată* ***fără a cunoaște o circumstanță, un fapt sau în lipsa unei probe fundamentale*** *pentru soluția dată și* ***necunoașterea nu este imputabilă*** *nici* ***judiciarului*** *și nici persoanei care a devenit victima acestei soluții judiciare."*

Analizând concluziile respectivului raport, înțelegem că de fapt, după cum a fost definită *eroarea judiciară*, aceasta s-ar încadra perfect în cadrul unui temei de revizuire a hotărârii judecătorești și nicidecum la un temei de recurs, mai mult ca atât temei de remitere a pricinii la rejudecare, ori din esența raționamentelor menționate mai sus, însăși faptul constatării *erorii judiciare* presupune implicit cunoașterea cauzelor care au provocat-o și respectiv rămâne doar a căuta soluții conforme și eficiente de remediere a acesteia. Tot în respectivul studiu s-a just s-a învederat că **eroarea judiciară** nu trebuie echivalată **cu erori veritabil procesuale**.

---

[124] *Studiu cu privire la mecanismul național de remediere și compensare pentru erorile judiciare și vicii de procedură, elaborat de Ministerul Justiției al Republicii Moldova.* [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://www.agentguvernamental.md//wp-content/uploads/2016/12/Studiu-eroare-judiciara-.pdf

În aceiași ordine de idei, nu putem să nu fim de acord cu raționamentul și totodată altă concluzie a studiului menționat anterior că *„arbitrară este acțiunea ori procedura care, chiar și* ***formal, ar corespunde rigorilor legii*** *dar este atât de* ***contrară unui bun simț*** *ori implică, chiar și dacă acest lucru nu este dovedit, o prezumție că ar exista un element de rea credință din partea autorităților ori a instanțelor"*. Relevante în această ordine de idei fiind *Hotărârea CtEDO din 13 ianuarie 2009 în cauza GIORGI NIKOLAISHVILI v. GEORGIA*[125], *Hotărârea CtEDO din 12 iulie 1984 în cauza BOZANO v. ITALY*[126] și *Hotărârea CtEDO din 12 iulie 1984 în cauza CEBOTARI c. MOLDOVEI*[127].

În acest sens, considerăm că temeiul respectiv de trimitere a pricinii la rejudecare a fost **excesiv de abstractizat** de către legiuitor, fapt care implicit acordă instanței de recurs un câmp larg de interpretare și o doză mare de subiectivism la faza examinării existenții sau lipsei posibilității reale de corectare a erorii judiciare de către însăși instanța de recurs.

Astfel, regula urmează a fi ca instanța de recurs să facă uz anume de împuternicirea de a reexamina fondul și a emite o decizie în acest sens după cum am menționat mai sus, iar dispunerea trimiterii cauzei instanței de apel pentru rejudecare, să fie o excepție în cazul când este necesară administrarea unor probe *pentru stabilirea corectă a situației de fapt, care nu poate avea loc în judecata din recurs*, în lumina prevederilor art. 443 CPC, conform cărora instanța de recurs verifică legalitatea hotărârii atacate, *fără a administra noi dovezi*.

În acest context, reținem și criticile în doctrina românească că „deși în Proiectul Codului de procedură civilă al României s-a prevăzut că Înalta Curte de Casație și Justiție hotărăște asupra fondului pricinii în toate cazurile în care casează hotărârea atacată numai în scopul aplicării corecte a legii la împrejurări de fapt ce au fost deplin stabilite în lege, a fost eliminată posibilitatea ca instanța supremă să soluționeze fondul."[128]

---

[125] *Hotărârea CtEDO din 13 ianuarie 2009 în cauza GIORGI NIKOLAISHVILI v. GEORGIA* [citat 18.02.2024]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-90590%22]}

[126] *Hotărârea CtEDO din 12 iulie 1984 în cauza BOZANO v. ITALY* [citat 18.02.2024]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%229991/82%22],%22documentcollectionid2%22:[%22DECCOMMISSION%22],%22itemid%22:[%22001-73979%22]}

[127] *Hotărârea CtEDO din 12 iulie 1984 în cauza CEBOTARI c. MOLDOVEI* [citat 18.02.2024]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-127793%22]}

[128] ROȘU Claudia, *Drept procesual civil, Partea specială*, ed. a IV-a, Ed. C.H. Beck, București, 2012.

În urma realizării unui studiu statistic încă în anul 2016, privind soluțiile adoptate de către Curtea Supreme de Justiție, în urma judecării cauzelor în ordine de recurs secț. II (conform vechilor temeiuri), pe perioada 01 ianuarie 2014 - 30 septembrie 2015 (21 luni), am constatat că din toate recursurile admise de către instanța supremă, circa **45,5 %** din cauze au fost **remise la rejudecare** (instanța de fond sau apel), iar în 34,5 % din cazuri, instanța de recurs a reexaminat fondul cu pronunțarea unei hotărâri noi. Aceiași tendință cu părere de rău este observată și în practica recentă, analizată și sistematizată în **Anexele** nr. 1-3 a prezentei lucrări.

În contextul acestor date statistice, considerăm că numărul mare de cauze trimise spre rejudecare în instanța de apel (când se constată că eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs) este condiționat inclusiv de percepția greșită a esenței „erorii judiciare" în calitate de temei de casare, în contextul aprecierii posibilității de corectare de către instanța de recurs în cadrul examinării nemijlocite a recursului.

Acest fapt, considerăm că a condiționat o practică mai puțin conformă cu spiritul legii, și anume cânt instanța de recurs în motivarea deciziei de trimitere a cauzei la rejudecare în instanța de apel, invoca insuficiența de claritate a motivelor pe care a fost întemeiată decizia supusă recursului (prin prisma principiului unui proces echitabil art. 6 alin. (1) al Convenției Europene a Drepturilor Omului), fără a menționa expres în ce constă eroarea judiciară și cel mai important - cauzele care împiedică corectarea acesteia de către instanța de recurs.

În final, am ajuns la concluzia că ar fi binevenită limitarea cazurilor când pricina urmează a fi trimisă la rejudecare în instanța de apel, și anume exclusiv când se va constata că este necesară administrarea unor probe - doar pentru stabilirea corectă a situației de fapt necesare *pentru a concluziona asupra aplicării corecte a legii* (și nicidecum în vederea probării temeiniciei acțiunii în sine), instanța de recurs urmând a indica expres care sunt acestea, și raționamentul de care s-a condus când a decis că respectiva eroarea nu poate fi corectată de către aceasta.

În situația respectivă, considerăm că și instanțele de apel se vor responsabiliza la judecarea repetată a pricinii și vor fi direcționate mai eficient în vederea efectuării unui act de justiție calitativ în termeni rezonabili.

Astfel cu titlu de lege ferenda considerăm necesar modificarea împuternicirii prevăzute la art. 445 lit. (c) CPC din *instanța după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze integral decizia instanței de apel și să trimită cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă* ***eroarea judiciară*** *nu poate fi corectată de către instanța de recurs* în următoarea formulare art. 445 lit. (c) CPC *instanța după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze integral decizia instanței de apel și să trimită cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă se constata necesitate administrării unor probe noi în vederea stabilirii circumstanțelor de fapt relevante necesare în vederea aplicării corecte a legii.*

Revenind la scopul propus la începutul studiului din cadru respectivului subcapitol, având în vedere că împuternicirea respectivă se aplică în situația în care **se casează** decizia instanței de apel, iar casarea, surveni în urma **admiterii recursului**, care a fost întemeiat pe un **șir de temeiuri** prevăzute expres de lege, considerăm necesar identificare situațiilor în care ipotetic ar fi putu fi admisă o „eroare judiciară" prin prisma temeiurilor de recurs, chiar ne cătând la faptul caracterului atât de abstract și incert a sintagmei „eroare judiciară".

În cazul temeiurilor de la *lit. a) interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție;* și *b) prin admiterea recursului, se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție;*, având în vedere raționamentele expuse la pct. 3.2.1. din prezentul capitol, considerăm că instanța de recurs nu poate aplica respectiva împuternicire, ori urmează a pronunța o hotărâre nouă prin care să aplice jurisprudența sa uniformă sau să o schimbe în cazul temeiului de la lit. b).

În cazul temeiului de la lit. *c) a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv sau a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen;* reamintim raționamentele expuse la pct. 2.2.3. din Capitolul 2, și considerăm că instanța urmează a face uz de împuternicirea de la art. 445 lit. (g) CPC.

În cazul temeiului de la lit. *d) hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces;* având la bază toate raționamentele expuse în pct. 2.2.3. din Capitolul 2, considerăm că aplicarea soluției analizate în acest paragraf, ar depinde foarte mult de felul în care „vor fi vizate" drepturile recurentului și în ce măsură și cum ar fi posibil în urma rejudecării pricii de a le revendica (drepturile) lezate.

Astfel, dacă respectiva revendicare ar fi posibilă în instanța de apel (circumstanțe și probe noi nu ar fi nevoie de stabilit și respectiv administrat), dar necitând la acest fapt având în vedere modificările operate și la art. 445 lit. (c^1), în care legiuitorul a prevăzut expres că instanța va trimite cauza la rejudecare în prima instanță, *în cazul în care a constatat* ***neatragerea în proces*** *a persoanelor ale căror* ***drepturi sunt lezate prin hotărâre***, este evidentă aplicabilitatea respectivei împuternici.

e) hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor; având la bază la fel toate raționamentele expuse în pct. 2.2.4. din Capitolul 2, considerăm că în cazul în care se v-a califica decizia sau hotărârea ca fiind arbitrară, are relevanță aspectele de fapt pe care o să fie întemeiată această calificare, ori de acestea o să depindă în mare parte posibilitatea remedierii erorii judiciare, iar în situația respectivă chiar nu vedem cum am putea anticipa ipotetic acest fapt, dar totuși, sperăm că instanța de recurs va face tot posibilul de „repara" atât eroarea judiciară cât și arbitrariu hotărârii și va emite o decizie nouă. Referitor la situația în care va fi constatată aprecierea vădit nerezonabilă a probelor după cum am remarcat anterior, dacă nu se va constata necesitatea administrării unui probatoriu nou, instanța de recurs ar urma să nu facă uz de împuternicirea de trimitere a cauzei la rejudecare dar de a emite o hotărâre nouă.

f) instanța nu a fost compusă potrivit legii sau hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale, având la bază la fel toate raționamentele expuse în pct. 2.2.5. din Capitolul 2, considerăm că instanța de recurs dacă va constata că încălcările prevăzute la respectivul temei adică, *instanța nu a fost compusă potrivit legii sau încălcarea competenței jurisdicționale* a avut loc în instanța de apel, v-a face uz de respectiva împuternicire și va restitui cauza spre rejudecare în instanța de apel.

3.2.3. Casarea cu restituirea cauzei spre rejudecare în prima instanță.

Conform art. 445 lit. (c^1) CPC - legea nouă *Instanța după ce judecă recursul, este în drept să: c^1) să admită recursul și să caseze integral decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe, trimițând cauza spre rejudecare în prima instanță, în cazul în care a constatat* ***neatragerea în proces*** *a persoanelor ale căror* ***drepturi sunt lezate prin hotărâre****;*

Reamintim că conform vechilor prevederi ale art. 445 lit. (c^1) CPC *Instanța după ce judecă recursul, era în drept să să admită recursul şi să caseze integral decizia instanței de apel şi hotărârea primei instanțe, trimițând cauza spre rejudecare în prima instanță doar în cazul în care a constatat încălcarea sau aplicarea eronată a normelor de drept procedural specificate la art. 432 alin. (3) lit. d) şi f).* Totodată, *la solicitarea participanților la proces, instanța de recurs avea împuternicirea de a trimite cauza spre rejudecare în prima instanță o singură dată în cazul prevăzut la art. 432 alin. (3) lit. b).*

Observăm că anterior, legiuitorul a prevăzut expres 3 cazuri când pricina putea fi restituită spre rejudecare în prima instanță şi anume:

1. Instanța a soluționat problema drepturilor unor persoane neantrenate în proces.

2. Hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale.

3. Pricina a fost judecată în absența unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data şi ora ședinței de judecată (doar la solicitarea participanților la proces). În toate celelalte cazuri, pricina urma a fi restituită spre rejudecare în instanța de apel.

Analizând noile prevederi, observăm că legiuitorul a prevăzut **expres și exhaustiv**, fără loc de interpretare cazul în care instanța de recurs poate face uz de respectiva împuternicire, și anume doar *în cazul în care v-a constatat* ***neatragerea în proces*** *a persoanelor ale căror* ***drepturi au fost lezate prin hotărâre.***

Analizând *noua împuternicire*, primul lucru pe care îl observăm este că la moment, instanța de recurs a fost lipsită de posibilitatea de a restitui cauza pentru a fi rejudecată în primă instanță în cazul în care hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale, iar sub acest aspect după cum a fost menționat mai sus, rezultă că în cazul constatării respectivei încălcări, instanța de recurs o poate calificată ca fiind *o eroare judiciară* cu posibilitatea de a trimite cauza la rejudecare doar în instanța de apel.

Cu referire la cazul de trimitere a cauzei la rejudecate în primă instanța prevăzut de legea veche şi anume *pricina a fost judecată în absența unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data şi ora ședinței de judecată*, observăm că anterior această situație era condiționată de *voința* persoanei care a fost lipsită de dreptul de a participa la judecarea cauzei, adică doar dacă aceştia solicitau (în caz contrar evident că pricina era remisă la rejudecare în apel).

În această ordine de idei, o dată cu noile modificări operate, observăm că în situația în care pricina a fost judecată în absența unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data şi ora şedinței de judecată, acesta poate pretinde la calificativul de *persoană ale căror* ***drepturi au fost lezate prin hotărâre,*** iar cu titlu de consecință, în contextul noilor modifică, o altă soluție a instanței de recurs decât a trimite pricina la rejudecare în primă instanță nu va avea (anterior fiind o oportunitate a recurentului).

Analizând sub acest aspect modificările operate, nu vedem nici un raționament a acestora, doar faptul că în formula legală anterioară exista posibilitate efectuării unei economii procesuale semnificative, adică a remite cauza la rejudecare în instanța de apel.

3.2.4. Casarea cu încetarea procesului sau scoaterea cererii de pe rol.

Conform art. 445 lit. (d) CPC *instanța după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul şi să caseze decizia instanței de apel şi hotărârea primei instanțe, dispunând încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol dacă există temeiurile prevăzute la art. 265 şi 267;"*

În acest sens menționăm că conform prevederilor art. 265 CPC, instanța judecătorească dispune **încetarea** procesului în cazul în care: *a) cauza nu urmează a fi judecată în procedură civilă; b) într-un litigiu între aceleaşi părți, cu privire la acelaşi obiect şi pe aceleaşi temeiuri s-a emis o hotărîre judecătorească rămasă irevocabilă sau o încheiere de încetare a procesului în legătură cu renunțarea reclamantului la acțiune sau cu confirmarea tranzacției dintre părți; c) reclamantul a renunțat la acțiune, renunțul fiind admis de instanță; c[1]) reclamantul şi-a retras acțiunea civilă la faza judecării cauzei în procesul penal, dacă retragerea a fost acceptată de instanță; d) părțile au încheiat o tranzacție, confirmată de instanță; e) într-un litigiu între aceleaşi părți, cu privire la acelaşi obiect şi pe aceleaşi temeiuri s-a emis o hotărîre arbitrală care a devenit obligatorie pentru părți, cu excepția cazului în care instanța refuză eliberarea titlului executoriu sau desființează hotărîrea arbitrală; f) partea în proces persoană fizică decedează şi raportul juridic litigios nu admite succesiunea în drepturi; g) reclamantului şi/sau pârâtului îi lipseşte capacitatea de folosință, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 59 alin. (2); h) cererea de chemare în judecată este depusă de un organ, o organizație sau o persoană în vederea apărării drepturilor, libertăților sau intereselor legitime ale unei alte persoane fără ca prezentul cod sau o altă lege să le confere acest drept.*

Analizând respectivele temeiuri de încetare a procesului, prin prisma ipotezei aplicabilității împuternicirii analizate, constatăm că probabilitatea aplicării acesteia este destul de mică, fapt confirmat și prin lipsa chiar a precedentelor judiciare pe unele din aceste temeiuri de încetare (constatate la faza examinării recursului) cel puțin conform portalului electronic a actelor de dispoziție emise de Curtea supremă de Justiției, ori aspectele strict procedurale a majorității temeiurilor prevăzute art. 265 CPC sunt constatate și aplicate de instanțele ierarhic inferioare.

În aceiași ordine de idei cu referire la temeiurile de scoatere a cererii de pe rol, stipulate în art. 267 CPC situația este similară, mai mult ca atât un șir dintre acestea, de principiu nu pot fi aplicate de către Curtea Supremă de Justiției, fiind aplicabile doar de către instanțele ierarhic inferioare.

Concluzionând referitor la respectiva împuternicire, prin prisma prevederilor art. 265 şi 267 CPC, observăm un mare număr de situații de fapt care ar condiționa posibilitatea aplicării acesteia dar care în esență nu ar trebui să întâmpine careva dificultăți în aplicare. Totodată, în o altă ordine de idei, în urma admiterii recursului pe acest temei, considerăm necesar a specifica că urmează a fi casate atât decizia instanței de apel cât și hotărârea primei instanței, care în unele cazuri pot fi perfect legale și întemeiate. Un exemplu în acest sens este încheierea unei tranzacții de împăcare.

3.2.5. Casarea cu modificarea deciziei instanței de apel şi/sau hotărârii primei instanțe.

Conform art. 445 lit. (e) CPC *Instanța după ce judecă recursul, este în drept să: e) să admită recursul şi să modifice decizia instanței de apel şi/sau hotărârea primei instanțe;*

Cu referire la respectiva împuternicire după cum am menționat la subcapitolul 3.1 din prezentul capitol, în care am adus argumente și propuneri de *lege ferenda*, considerăm că prin prisma noilor temeiuri de declararea a recursurilor inadmisibile, atunci când modificarea ține exclusiv de motivare, instanța de recurs urmează să respingă recursul ca nefondat, cu substituirea motivării, iar în restul cazurilor să caseze actele contestate și să emită o nouă hotărâre.

3.2.6. Casarea deciziei instanței de apel și menținerea hotărârii primei instanțe.

Conform art. 445 lit. (f) CPC *instanța după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze decizia instanței de apel şi să mențină hotărârea primei instanțe.*

Analizând respectiva împuternicire, considerăm că în procesul aplicării în practică nu ar trebui să apară careva dificultăți, ori dacă temeiurile de casare invocate în recurs se constată ca întemeiate exclusiv cu referire la decizia instanței de apel, și nu se regăsesc în hotărârea instanței de fond, ultima fiind legală și întemeiată, instanța de recurs urmează să admită recursul, să caseze decizia instanței de apel și să mențină hotărârea primei instanțe.

În cadrul examinării respectivei împuternici, ne vom conduce de același principiu și vom examina posibilitatea aplicării acestei împuterniciri prin prisma noilor temeiuri de recurs.

În cazul temeiului prevăzut la lit. *a) interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție,* admitem posibilitatea respectivei împuternici, în situația în care instanța de fond a emis hotărârea cu respectarea jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție.

În cazul temeiului prevăzut la lit. *b) prin admiterea recursului, se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție,* admitem posibilitatea respectivei împuternici, în situația în care instanța de fond la momentul emiterii hotărârii nu a ținut cont de *jurisprudența uniformă a Curții Supreme de Justiție,* iar în urma examinării apelului, instanța de apel sesizând respectiva nerespectare a jurisprudenței Curții Supreme de Justiție, v-a casa hotărârea, și respectiv, aceiași situație banală, când în urma examinării recursului Curtea Supremă de Justiție va decide să-și schimbe jurisprudența (în cea aplicată de prima instanță), va casa o decizie a instanței de apel (emisă cu aplicarea jurisprudența Curții Supreme de Justiție la momentul emiterii), și va menține o hotărâre (emisă contrar jurisprudența Curții Supreme de Justiție la momentul emiterii).

În cazul temeiului prevăzut la lit. *c) a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv sau a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen,* nu va fi aplicabilă prezenta împuternicire.

În cazul temeiului prevăzut la *d) hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces,* nu va fi aplicabilă prezenta împuternicire.

În cazul temeiului prevăzut la lit. *e) hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor;* considerăm că anume acest temei va fi folosit cel mai des de justițiabili, totodată și aplicat în cadrul respectivei împuternici.

În cazul temeiului prevăzut la lit. *f) instanța nu a fost compusă potrivit legii sau hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale,* nu va fi aplicabilă prezenta împuternicire.

Distinct de cele menționate anterior, un aspect pe care considerăm necesar să-l menționăm cu referire la respectiva împuternicire, care ar putea da naștere la unele discuții, este că casarea deciziei instanței apel urmează să fie efectuată în întregime, chiar și în situați în care prin respectiva decizie s-a casat parțial hotărârea primei instanțe (care în speță ar fi legală și întemeiată), deci în parte în care a fost menținută hotărârea primei instanțe, decizia instanței de apel este legală și întemeiată, ne cătând la acest fapt, prin prisma împuternicirii analizate ea urmează a fi casată în întregime.

În aceiași ordine de idei, ipotetic, în situația în care este contestată o decizie a instanței de apel, prin care a fost casată parțial hotărârea primei instanțe, în urma examinării recursului, dacă constată că hotărârea primei instanțe este în întregime legală și întemeiată, cu titlu de consecință decizia instanței de apel în partea prin care s-a casat hotărârea primei instanțe este viciată , instanța de recurs ar putea folosi și împuternicirea prevăzută la lit. e), și anume să admită recursul și să modifice decizia instanței de apel în parte în care s-a casat hotărârea instanței de fond, iar situația respectivă ar crea mai multe incertitudini cu referire la momentul devenirii definitive și executorii a hotărârii primei instanțe, iar din această perspectivă considerăm că totuși instanța urmează să facă uz de împuternicirea prevăzută la art. 445 lit. (f) CPC și anume *să admită recursul, să caseze decizia instanței de apel și să mențină hotărârea primei instanțe.*

3.2.7. Casarea cu restituirea cererii de apel.

Conform art. 445 lit. (g) CPC *instanța după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze decizia instanței de apel, cu pronunțarea unei încheieri de restituire a cererii de apel dacă există temeiurile prevăzute la art. 369."*

Conform prevederilor art. 369 CPC *1) Instanța de apel restituie, printr-o încheiere, cererea dacă: a) apelantul nu a îndeplinit în termen indicațiile instanței de apel din încheierea emisă în conformitate cu art. 368 alin. (1); b) apelul a fost depus în afara termenului legal, iar apelantul nu solicită repunerea în termen sau instanța de apel a refuzat să efectueze repunerea în termen;*[129]

[129] Decizia Curții Supreme de Justiție din 18 decembrie 2020, Dosar nr. 2ra-1681/20 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=59444

c) apelantul a înaintat o nouă pretenție, neexaminată în primă instanță; d) cererea de apel a fost depusă de o persoană care nu este în drept să declare apel, cu excepția cazului în care cererea depusă de persoana asupra căreia a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară se referă la contestarea hotărârii privind instituirea măsurii de ocrotire judiciare;[130] *e) apelantul solicită restituirea apelului până la începerea dezbaterii cauzei în fond în instanța de apel; f) în virtutea legii, hotărârea nu poate fi atacată în apel.*

Analizând prevederile art. 369 CPC, înțelegem că pentru a fi aplicată împuternicirea respectivă, instanța de recurs ar urma să constate existența a cel puțin un temei de restituire prevăzute expres de legiuitor la art. 369 CPC, temei care nu a fost sesizat de către instanța de apel în cadrul judecării cauzei.

Astfel, pornind de la primul temei de restituire a cererii de apel, prevăzut la litera **a)** ***apelantul nu a îndeplinit în termen indicațiile instanței de apel din încheierea emisă în conformitate cu art. 368 alin. (1)*** (Cazurile în care nu se dă curs cererii de apel), observăm că încheierea instanței de apel **de a nu da curs** cererii poate fi atacată o dată cu fondul (368 alin. (3) CPC), iar încheierea judecătorească **de restituire a cererii de apel** poate fi atacată cu recurs (369 alin. (2) CPC).

În asemenea circumstanțe, ajungem la concluzia că teoretic, instanța de recurs în cadrul examinării unui recurs împotriva deciziei instanței de apel (în secțiunea 2), ar putea restitui cererea de apel pe temeiul prevăzut la litera a), doar în situația în care va ajunge la concluzia că instanța de apel **eronat a constatat că** au fost îndeplinite în termen indicațiile acesteia din încheierea judecătorească prin care nu sa dat curs cererii de apel, adică de fapt, a fost neîntemeiat emisă încheierea privind intentarea procedurii în apel (necesitatea emiterii unei astfel de încheieri este prevăzută la art. 370 alin. (1) CPC), cu alte cuvinte, cererea de apel urma a fi restituită ca efect al neîndeplinirii în termen a indicațiilor din încheierea prin care nu sa dat curs cererii de apel, dar instanța de apel nu a făcut-o. Cazuri în practică de aplicare a respectivului temei, până la momentul de față nu au fost identificate.

[130] Decizia Curții Supreme de Justiție din 09 octombrie 2013, Dosar nr. 2ra-1813/13 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=4085

Cu referire la temeiul de recurs pe care ar putea eventual să fie întemeiat recursul în urma admiterii căruia Curtea ar putea face uz de împuternicirea respectivă este cel de la litera e) *hotărârea sau decizia este arbitrară sau se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor*, în situația în care arbitrariu hotărârii și/sau aprecierea vădit nerezonabilă a probelor s-ar referi și/sau au condiționat faptul că instanța de apel la faza respectivă a judecării pricinii în apel nu a constata temeiurile de restituire a apelului prevăzute de art. 368 alin. (1) lit. a) și implicit nu l-a restituit. Într-o altă ordine de idei, pur teoretic, admitem situația în care și în cazul temeiului prevăzut la litera *a) interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție*, ar putea fi aplicată împuternicirea respectivă, în circumstanțele în care interpretarea legii care a condiționat faptul că instanța de apel la faza respectivă a judecării pricinii în apel nu a constata temeiurile de restituire a apelului prevăzute de art. 368 alin. (1) lit. a) și implicit nu l-a restituit, ar fi contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție. Iar în final admitem o situație la limita absurdului și anume în care și în cazul temeiului prevăzut la litera *b) prin admiterea recursului se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție*, ar putea fi aplicată împuternicirea respectivă, în circumstanțele în care interpretarea legii care a condiționat faptul că instanța de apel la faza respectivă a judecării pricinii în apel nu a constata temeiurile de restituire a apelului prevăzute de art. 368 alin. (1) lit. a) și implicit nu l-a restituit, la acel moment a fost conformă jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție, iar la momentul examinării recursului Curte Supremă de Justiție decide să-și schimbe practica.

În cazul celui de al doilea temei de restituire a cererii de apel, prevăzut la litera **b), *apelul a fost depus în afara termenului legal, iar apelantul nu solicită repunerea în termen sau instanța de apel a refuzat să efectueze repunerea în termen***, observăm că pot fi două situații diferite, în dependență de faptul dacă a fost sau nu solicitat de către apelant repunerea în termen a cererii sale de apel.

Astfel, o speță clasică în care apelantul nu a solicitat repunerea în termen și totodată instanța de apel a considerat eronat că apelul este depus în termen, o găsim în cadrul Deciziei Curții Supreme de Justiție din 18 decembrie 2020, dosar nr. 2ra-1681/20[131] la care am făcut trimitere anterior.

[131] Decizia Curții Supreme de Justiție din 18 decembrie 2020, Dosar nr. 2ra-1681/20 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=59444

Atragem atenția că în situația respectivă Curtea a emis o **decizie** și nu o **încheiere,** după cum **expres prevede** art. 445 lit. (g) CPC, aspect la care vom reveni ulterior. Cel de al doilea caz, este situația în care după cum a prevăzut legiuitorul *„instanța de apel a refuzat să efectueze repunerea în termen"*. Reamintim că conform prevederilor art. 116 alin. (5) CPC *„Încheierea judecătorească prin care* ***este respinsă*** *cererea de repunere în termen* ***poate fi atacată cu recurs****. Încheierea prin care* ***s-a făcut repunerea*** *în termen* ***nu se supune recursului****"*.

Astfel, dacă instanța de apel ar refuza (ar respinge) cererea de repunere în termen, nu s-ar ajunge la examinarea fondului cauzei, și implicit nici la emiterea unei decizii care ar putea fi eventual casată de instanța de recurs cu restituirea cererii de ale, în concluzie situația a doua prevăzută de litera b), nu va putea fi aplicabilă în practică de către Curte.

Totuși, în cadrul examinării practicii judiciare, am identificat Decizia Curții Supreme de Justiție din 12 august 2020, Dosar nr. 2ra-715/20[132], în care Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a ajuns la concluzia că, instanța de apel neîntemeiat a admis cererea apelantului cu privire la repunerea în termenului de declarare a apelului, iar cu titlu de consecință a fost casată decizia instanței de apel și încheierea acesteia prin care a fost admisă cererea de repunere în termen, fiind pronunțată *„o nouă hotărâre sub formă de încheiere" (după cum s-a exprimat CSJ)* prin care **s-a respins cererea** apelantului cu privire la **repunerea în termenul** de declarare a apelului, iar cu titlu de consecință a fost **restituit apelul,** și iarăși atragem atenția că actul de dispoziție prin care s-a expus instanța de recurs a fost de fapt o decizie și nu o **încheiere,** după cum **expres prevede** art. 445 lit. (g) CPC.

Cu referire la temeiul de recurs pe care ar putea eventual să fie întemeiat recursul în urma admiterii căruia Curtea ar putea face uz de împuternicirea respectivă este cel de la litera *c) a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv sau a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen*; instanța de recurs va face uz de împuternicirea respectivă ori după cum a fost menționat la pct. 2.2.3. din capitolul 2, înaintarea unui recurs (în secțiunea a 2) pe temeiul respectiv, ar putea avea loc în situația în care instanța nu a constata din oficiu depunerea acestuia peste termen, ori în urma examinării cererii de repunere în termen a cererii de apel, apelantul a fost repus în termen.

[132] Decizia Curții Supreme de Justiție din 12 august 2020, Dosar nr. 2ra-715/20 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=57634

În cazul celui de al treilea temei de restituire a cererii de apel, prevăzut la litera ***c) apelantul a înaintat o nouă pretenție, neexaminată în primă instanță***; ipotetic putem presupune că instanța de recurs va putea aplica respectivul temei de restituire în situația în care instanța de apel, **eronat s-a expus** prin examinarea în fond și emiterea unei decizii asupra unor pretenții care nu au fost înaintate și respectiv examinate de prima instanță.

În situația respectivă, considerăm că chiar și dacă ipotetic ar fi posibilă o astfel de situație, respectiva „pretenție nouă" poate oarecum să fie sau accesorie sau una nouă pe lângă alte pretenții care totuși au fost examinate de primă instanța, ori nu credem că o instanța de apel poate examina eronat un litigiu **cu o singură pretenție**, **nouă**, formulată în cererea de apel și care nu are nimic comun cu ceia ce sa examinat de prima instanță.

Având la bază acest fir logic, ajungem la concluzia că aplicabilitatea respectivului temei de restituire (în cadrul împuternicirii examinate în prezentul subcapitol) poate duce doar la restituirea cererii de apel **în partea în care sau formulat pretenții noi**, iar cu referire la celelalte pretenții care au fost examinate și în primă instanță și în apel, instanța de recurs urmează la fel a se expune, respectiv cu adoptarea uneia din soluții (menținerea, casarea/casarea parțială și/sau emiterea unei hotărâri noi), adică prin aplicarea în paralel a unei alte împuternici prevăzute la art. 445 pe lingă acea prevăzută la litera g).

Oricare ar fi situația de fapt din cele analizate, credem că instanța de recurs va emite la fel o decizie și nu o **încheiere,** după cum **expres prevede** art. 445 lit. (g) CPC, ori până a purcede la restituirea cererii de apel, urmează a fi **casată decizia**, iar casarea acesteia bine înțeles nu se poate realiza **prin emiterea unei încheieri**.

Cu referire la temeiul de recurs pe care ar putea eventual să fie întemeiat recursul în urma admiterii căruia Curtea ar putea face uz de împuternicirea respectivă este de bază cel de la litera e), dar ipotetic ar putea fi cel de la litera a) și b) având aceleași raționamente expuse mai sus.

În cazul celui de al patrulea temei de restituire a cererii de apel, prevăzut la litera **d) cererea de apel a fost depusă de o persoană care nu este în drept să declare apel, cu excepția cazului în care cererea depusă de persoana asupra căreia a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară se referă la contestarea hotărârii privind instituirea măsurii de ocrotire judiciare;**

O situație clasică de acest fel am identificat-o în Decizia Curții Supreme de Justiție din 09 octombrie 2013[133], Dosar nr. 2ra-1813/13, atenție noastră fiind focusată pe dispozitivul acesteia (atragem iarăși atenția că este o decizie), în care Curtea a admis recursul, a casat decizia instanței de apel, şi a emis *o nouă hotărîre sub formă de încheiere* prin care a restituit cererea de apel, ca depusă de o persoană care nu este în drept să declare.

Observă iarăși „improvizarea" Curții referitor la denumirea „actului procesual" prin care este restituită cererea de apel și anume „hotărîre sub formă de încheiere", ceia ce după părerea noastră nu este cea mai inspirată soluție, iar în cele ce urmează, la finele respectivului subcapitol, vom încerca să identificăm o soluție mai viabilă.

O altă Decizie a Curții Supreme de Justiție care ne-a trezit interesul, este din 22 mai 2013, dosarul nr. 2ra-502/13[134], atenția fiind din nou focusată pe dispozitivul acesteia, în care Curtea a admis recursul, și **a modificat** decizia instanței de apel *„în partea respingerii cererii de apel după cum urmează: Se restituie avocatului ... cererea de apel declarată în interesele ..., ca depusă de o persoană care nu este în drept să declare apel."*

Am încercat să înțelegem logica și raționamentele de care s-a condus Curtea când a decis **modificarea** deciziei și nu **casarea** acesteia, și unica ipoteză a fost că în esență, și prin decizia instanței de apel (prin care a fost menținută hotărârea primei instanțe) și prin decizia Curții Supreme de Justiție (prin care s-a restituit apelul), a rămas în vigoare hotărârea primei instanței, dar necătând la acest fapt, considerăm că această soluție a Curții (de modificare) nu a fost cea mai inspirată decizie, ori în primul rând Curtea Supremă de Justiție nu a examinat fondul cauzei, după cum a făcut-o Curtea de Apel Chișinău, deci nicidecum nu se poate modifica o decizie emisă pe fondul cauzei fără a reexamina acest fond, în al doilea rând este evident că o dată cu restituirea apelului, decizia emisă de Curtea de Apel Chișinău (pe fondul cauzei) urmează a fi **casată total**, ori s-a constatat că procedura în instanța de apel a **fost pornită viciat** (la cerere unei persoane care nu este în drept să declare apel).

Cu referire la temeiul de recurs pe care ar putea eventual să fie întemeiat recursul în urma admiterii căruia Curtea ar putea face uz de împuternicirea respectivă este de bază cel de la litera e), dar ipotetic ar putea fi cel de la litera a) și b) având aceleași raționamente expuse mai sus.

---

[133] Decizia Curții Supreme de Justiție din 09 octombrie 2013, Dosar nr. 2ra-1813/13 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=4085

[134] Decizia Curții Supreme de Justiție din 22 mai 2013, Dosar nr. 2ra-502/13 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=594

În cazul celui de al patrulea temei de restituire a cererii de apel, prevăzut la litera **e) apelantul solicită restituirea apelului până la începerea dezbaterii cauzei în fond în instanța de apel**; este greu de închipuit o situație în care dacă ar fi înaintată o cerere de restituire a apelului, instanța de apel ar putea să o respingă și respectiv să examineze în continuare cererea de apel (contrar voinței apelantului), casă se ajungă în situația examinării unui recurs asupra unei asemenea decizii, cu titlu de consecință, considerăm că în practică nu va fi aplicat respectivul temei de restituire de că Curtea Supremă de Justiție în cadrul respectivei împuterniciri analizate.

În cazul celui de al cincilea temei de restituire a cererii de apel, prevăzut la litera **f) în virtutea legii, hotărârea nu poate fi atacată în apel**. Conform art. 358 CPC, hotărârile pronunțate în primă instanță de judecătorii pot fi atacate cu apel la curțile de apel de drept comun, totodată legiuitorul a prevăzut expres că nu pot fi atacate cu apel hotărârile pronunțate în primă instanță de către curțile de apel.

Considerăm la fel că este greu de închipuit o situație în care să fie examinat de o curte de apel, un apel asupra unei hotărâre pronunțate în primă instanță de către o curte de apel.

În concluzie, în primul rând, revenind la aspectul ce se referă la actul de dispoziție care urmează a fi emis în urma examinării recursului aplicând împuternicirea examinată în prezentul subcapitol, reamintim că conform prevederilor art. 445 alin. (3) CPC *„În urma examinării recursului, instanța de recurs* ***emite o decizie*** *care rămâne irevocabilă din momentul emiterii. Decizia se consideră a fi emisă din momentul plasării acesteia pe pagina web a Curții Supreme de Justiție.”*.

În această ordine de idei, nu este clară logica și intenția legiuitorului de a menționa la împuternicirea prevăzută de art. 445 alin. (1) lit. g), faptul că după ce judecă recursul, Curtea este în drept **să admită recursul**, să **caseze decizia** instanței de apel, cu pronunțarea **unei încheieri,** ori la art. 445 alin. (1) lit. d) de exemplu, care prevedere împuternicirea de admitere a recursul, casarea deciziei instanței de apel și hotărîrea primei instanțe, dispunând încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol, nu a fost specificat aspectul respectiv, cu toate că în situațiile similare, la fel instanțele inferioare urmau a emite încheieri.

În altă ordine de idei, având în vedere că din analiza celui de al treilea temei de restituire a cererii de apel, prevăzut la litera c), am ajuns la concluzia că e foarte probabil ca instanța de recurs să fie în situația în care ar fi necesar să caseze parțial decizia instanței de apel și anume în partea în care s-a expus pe o nouă pretenție, neexaminată în primă instanță, pe lângă alte pretenții care au fost înaintate și examinate în prima instanță, considerăm oportun cu titlu de *lege ferenda* de a menționa expres și împuternicirea de casare parțială a deciziei instanței de apel la lit. g) a art.445 CPC.

Sistematizând a ceste două teze, cu titlu de *lege ferenda* propunem modificarea conținutului art. 445 alin. (1) lit. g) după cum urmează *„g) să admită recursul, să caseze decizia instanței de apel, dispunând restituirea cererii de apel dacă există temeiurile prevăzute la art. 369."*

4. DECIZIA INSTANȚEI DE RECURS ÎMPOTRIVA DECIZIILOR DATE ÎN APEL ȘI PUTEREA LUCRULUI JUDECAT AL ACESTEIA

4.1 Considerații generale.

Hotărârea prin care instanța de recurs finalizează judecata unui proces poartă, denumirea de *decizie*. Potrivit dispozițiilor art. 14 alin. (5) CPC al RM, *dispoziția judecătorească prin care se soluționează fondul apelului și recursului se emite* ***în formă de decizie****, iar la soluționarea problemelor prin care nu se rezolvă fondul apelului și recursului, dispoziția se emite în formă de încheiere.*

În mod logic, hotărârea prin care se soluționează calea extraordinară de atac a recursului este destinată să tranșeze, în mod final, orice contestație referitoare la cauza dedusă judecății. Ea are, de aceea, cum s-a arătat, un scop precis, în principiu acela de a se pronunța asupra motivelor de recurs invocate de partea interesată sau, dacă este cazul, de instanța de recurs din oficiu și de a realiza un control judiciar eficient, spre a se evita trecerea în puterea lucrului judecat a unei hotărâri nelegale[135].

Hotărârea dată asupra recursului pune capăt în mod definitiv litigiului în ipotezele respingerii recursului, anulării sau constatării perimării sale, prin menținerea hotărârii recurate, care dobândește caracter irevocabil și trece în puterea lucrului judecat consolidat.

Tot astfel, procesul ajunge la final, cum s-a arătat, și urmare a admiterii recursului și modificării hotărârii atacate, în acest caz forță executorie dobândind hotărârea instanței de recurs, în măsura în care recursul este admis și hotărârea recurată este modificată; în ipoteza admiterii în parte a acțiunii și a admiterii în parte a recursului reclamantului, vor putea fi puse în executare, în consecință, ambele hotărâri.

În cazul admiterii recursului și casării totale, hotărârea atacată este desființată integral, urmând ca, ulterior acestui moment procesual, să se procedeze, în scopul pronunțării unei noi hotărâri asupra fondului, fie la reaprecierea probelor în etapa rejudecării de către instanța de recurs, fie la administrarea de noi probe, fie chiar la reînceperea unui nou ciclu procesual la prima instanță.[136]

---

[135] MĂNIGUȚIU, Niculae, *Soluțiile instanței de recurs în materie civilă*, Ed. Hamangiu, București, p. 844, 2011 ISBN: 978-606-522-531-2, op.cit. I. Leș, Tratat (4), p. 713.

[136] MĂNIGUȚIU, Niculae, *Soluțiile instanței de recurs în materie civilă*, Ed. Hamangiu, București, p. 844, 2011 ISBN: 978-606-522-531-2, op.cit. S. Spinei, Recursul, p.240.

Prin pct. 71 din Avizul nr. 11 (2008) al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (C.C.J.E.) în atenția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind calitatea hotărârilor judecătorești, sa relevat că *„Instanțele superioare, prin jurisprudența lor, examinarea practicilor judiciare și raporturile lor anuale, pot contribui la calitatea hotărârilor judecătoreștii la evaluarea lor."* În aceiași ordine de idei sa învederat că *„este esențial ca jurisprudența instanțelor să fie clară, coerentă și constantă."* Totodată, făcându-se referire la instanțele superioare sa menționat că ultimele *„pot contribui, de asemenea, la calitatea hotărârilor judecătorești, pregătind ghiduri metodologice în atenția instanțelor inferioare, în care principiile aplicabile sunt reamintite în conformitate cu jurisprudența relevantă"*[137]

O retrospectivă istorică a elementelor și caracteristicilor hotărârilor instanței de recurs din țara vecină o găsim la același doctrinar român N. Măniguțiu, astfel în Transilvania de exemplu, potrivit prevederilor art. 542 alin. (3) C. proc. civ. din anul 1911, *în motivele hotărârii sale, instanța de revizuire este obligată să se pronunțe asupra motivării cererilor de revizuire sau de aderare și în special asupra normei de drept invocate*. După Marea Unire, în conformitate cu dispozițiile art. 49 din Legea pentru Curtea de Casație și Justiție din 19 decembrie 1925, deciziile Curții de Casație se pronunțau în numele legii și se executau în numele regelui. Ele trebuiau să menționeze *întâmpinările părților, concluziunile procurorului, motivele și dispozitivul, numărul și numele judecătorilor ce au luat parte la judecată*.

4.2 Cuprinsul deciziei instanței de recurs împotriva deciziilor date în apel.

După cum a fost menționat mai sus, hotărârea prin care instanța de recurs finalizează judecata unui proces poartă, denumirea de ***decizie***. Potrivit dispozițiilor art. 14 alin. (5) CPC al RM, *dispoziția judecătorească prin care se soluționează fondul apelului și recursului se emite* ***în formă de decizie****, iar la soluționarea problemelor prin care nu se rezolvă fondul apelului și recursului, dispoziția se emite în formă de încheiere.*

Conținutul hotărârii pronunțate de instanța de recurs nu diferă în mod esențial de cel al unei hotărâri date în primă instanță sau în apel, astfel, fiind aplicabile prevederii Capitolului XVI a CPC, în special prevederile art. 241, iar în cele ce urmează vom analiza pe baza respectivelor prevederi caracterele specifice a deciziilor emise de către instanța de recurs.

---

[137] LEȘ, Ioan, *Tratat de drept procesual civil, ediția 4*, editura: C.H. Beck, p. 713.

Astfel, din prevederile art. 241 CPC desprindem că *hotărârea judecătorească constă din partea introductivă şi partea dispozitivă*, iar având în vedere că toate deciziile date de către în instanța de recurs urmează a fi motivate, ultimele vor consta din *partea introductivă, partea descriptivă, motivare şi dispozitiv, fiecare parte a hotărârii* (deciziei) *urmând a fi evidențiată separat în textul acesteia.*

În această ordine de idei reținem că partea introductivă urmează a se indica locul şi data adoptării, denumirea instanței care o pronunță, numele membrilor completului de judecată, al grefierului (dacă a fost dispusă examinarea recursului în ședință publică), al părților şi al celorlalți participanți la proces, al reprezentanților, obiectul litigiului şi pretenția înaintată judecății, mențiunea despre caracterul public sau închis al ședinței.

Totodată în partea descriptivă se indică succint pretențiile reclamantului (recurentului), obiecțiile pârâtului (intimatului) şi explicațiile celorlalți participanți la proces (referința intervenienților).

În aceiaşi ordine de idei, în motivare urmează fi indicate circumstanțele cauzei, constatate de instanță pe parcursul examinării pricinii, probele pe care îşi întemeiază concluziile raportate la aceste circumstanțe, cât şi argumentele instanței care vor sta la baza respingerii căror va probe. Nu în ultimul rând, în motivare urmează a se indica cadrul legal care a stat la baza emiterii hotărârii.

Dispozitivul urmează să cuprindă concluzia instanței de recurs în sensul admiterii sau respingerii integrale sau parțiale a recursului, repartizarea cheltuielilor de judecată, calea şi termenul de atac este evident că nu se va indica deoarece deciziile Curții Supreme de Justiție sunt irevocabile.

Un alt aspect nu mai puțin important care este de menționat este necesitatea anulării măsurilor de asigurare a acțiunii, în situația în care prin decizia Curții Supreme de Justiție se vor respinge pretențiile reclamantului.

Urmează să mai dezvolt cu exemple şi situații concrete inclusiv referitor la opinia separata.

Fără îndoială, considerăm că parte cea mai importantă a unei decizii a CSJ este partea de motivare a acesteia, iar în acest sens menționăm considerațiile introductive la Avizul nr. 11 (2008) al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (C.C.J.E.) privind calitatea hotărârilor judecătoreşti, s-a precizat că „o motivație şi o analiză clară sunt cerințele fundamentale ale hotărârilor judecătoreşti şi un aspect important al dreptului la un proces echitabil."

„O hotărâre judecătorească de mare calitate", s-a mai arătat în partea de introducere a aceluiaşi aviz, "este cea care conduce la un rezultat bun, câtă vreme judecătorul dispune de mijloacele necesare atingerii acestui scop, în mod echitabil, rapid, clar şi definitiv."

Potrivit al aceluiași aviz, *„calitatea hotărârilor judecătorești depinde nu numai de fiecare judecător implicat, ci și de un anumit număr de variabile care sunt în afara procesului de administrare a justiției, cum ar fi* ***calitatea legislației****, resursele adecvate alocate sistemului judiciar, calitatea pregătirii juridice".*

Sub acest aspect nu putem să nu menționăm faptul că în contextul noilor modificări introduse prin legea nr. 246 din 31.07.2023 și multitudinilor de *necunoscute* sesizate în prezentul studiu, inevitabil vor afecta calitatea hotărârilor emise de Curtea Supremă de Justiție, cel puțin până la o definitivare a jurisprudenței acesteia.

Într-o altă ordine de idei, nu putem să nu fim de acord cu constatările din același aviz că calitatea hotărârilor judecătorești este condiționată inclusiv de *„profesionalismul judecătorului, procedura, gestionarea cauzelor, ședința și elementele legate de hotărâre"*, iar în acest sens avem speranța legitimă că reforma Curții Supreme de Justiție actuală va condiționa doar amplificarea acestor indici.

Cât privește elementele inerente hotărârii, s-a precizat că un rol deosebit îl are claritatea. În această ordine de idei s-a specificat că un act de dispoziție a unei instanțe de judecată urmează să fie *„inteligibilă, redactată într-un limbaj clar și simplu, condiție esențială pentru a fi înțeleasă de părți și de public".*

În aceiași ordine de idei, sa atras atenția și asupra *„coerenței hotărârii"* cât și necesitatea *„enumerării argumentației într-un stil clar și accesibil tuturor"*. Totodată *„fiecare judecător își poate alege propriul stil și propria structură"* sau fiind oferită și o alternativă în sensul în care judecătorii s-ar putea conduce și de *„modelele standardizate"*, fiind înaintată recomandarea ca *„autoritățile judiciare să instituie culegeri de bune practici pentru a facilita redactarea hotărârilor".*

În acest sens nu putem să nu menționam implementarea respectivelor recomandări de către mediul academic al țării noastre, prin publicarea culegerilor de bune practici precum *Manualul judecătorului pentru cauze civile* cât și *Modele de acte judecătorești, Procedura civilă* un suport foarte util pentru judecătorii naționali și nu numai.

Un alt aspect nu mai puțin important elucidat prin aviz se referă la opinia separată emisă de judecători, fiind relevat că aceasta urmează să fie *„motivată adecvat, reflectând o apreciere gândită de judecător asupra chestiunilor în fapt și în drept".*

În aceiași ordine de idei, importanța opiniei separate a fost relevată prin considerațiile cuprinse în cadrul pct. 51 din aviz, conform căruia *„opinia separată va trebui publicată odată cu opinia majoritară".*

Cu referire la partea de motiva a opinie separate şi ce elemente ar trebui să conţină, sa menţionat că prin opinia separată *„judecători fac cunoscută dezaprobarea lor totală sau parţială faţă de hotărârea luată"* în aceiaşi ordine de idei ea trebuie să conţină *„motivele acestei dezaprobări.*

Referitor la efectele şi/sau repercusiunile opiniei separate s-a învederat că „a*ceasta poate contribui la îmbunătăţirea conţinutului hotărârii şi poate permite înţelegerea în acelaşi timp a hotărârii şi a evoluţiei dreptului".*

Astfel, după cum am menţionat mai sus, incontestabil o importanţă particulară trebuie acordată, de instanţa de recurs, **motivării deciziei**, prin care se soluţionează calea extraordinară de atac, o asemenea operaţiune fiind necesar a fi cantonată cu predilecţie la temeiurile de casare sau modificare invocate de părţi sau ridicate din oficiu[138].

În aceiaşi ordine de idei, pe parcursul dezvoltării instituţie cercetate, s-a pus chestiunea de a şti dacă instanţa de recurs este obligată să examineze toate motivele de recurs atunci când unul singur dintre cele invocate ar fi suficient pentru *admiterea integrală* a recursului şi s-a considerat, în general, că răspunsul ar trebui să fie negativ, pe considerentul că, la rejudecarea fondului după casare, instanţa de trimitere va ţine seama de toate motivele invocate prin cererea de recurs şi a căror examinare devenise inutilă, prin raportare la soluţia dispusă de instanţa de recurs, anume de casare totală. Cu toate acestea, în mod judicios s-a precizat în doctrină că este recomandabil ca instanţa de recurs să realizeze, chiar în cazul unei casări totale, un examen aprofundat al tuturor motivelor de recurs invocate în termen de recurent, pentru a se oferi astfel **un sprijin real şi eficient** instanţei de trimitere. O atare soluţie, s-a subliniat, s-ar impune cu atât mai mult, cu cât controlul judiciar are ca finalitate şi **îndrumarea instanţelor inferioare** asupra corectei aplicări a legii în activitatea de judecată, or, problemele de drept dezlegate de instanţa de recurs sunt obligatorii pentru judecătorii de la instanţa de trimitere. Instanţa de recurs, s-a învederat în mod întemeiat, trebuie să evite însă pronunţarea unor soluţii **prin care se limitează dreptul de apreciere** şi **libertatea de mişcare a instanţei de trimitere**, chemată să rejudece litigiul sub toate aspectele, cu excepţia, firească când instanţa de recurs dezlegă problemele de drept, cât şi a chestiunilor ce privesc necesitatea administrării unor probe, care sunt obligatorii pentru judecătorii fondului.[139]

---

[138] LEŞ, Ioan, *Tratat de drept procesual civil, ediţia 4*, editura: C.H. Beck, p. 713.
[139] MĂNIGUŢIU, Niculae, *Soluţiile instanţei de recurs în materie civilă*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011, p. 851. ISBN: 978-606-522-531-2.

În cazul în care se pronunță respingerea sau admiterea în parte a recursului, instanța care pronunțat o asemenea soluție este datoare, în principiu, să examineze toate motivele de recurs, deoarece, în caz contrar, hotărârea dată **poate forma obiectul căii extraordinare de atac**, adică pentru omisiunea, din greșeală, a cercetării de către instanța de recurs – care a respins recursul sau l-a admis numai în parte – a vreunuia dintre motivele de casare. Instanța de recurs, chiar şi atunci când procedează la analiza şi examinarea tuturor motivelor de recurs, nu este totuşi obligată să răspundă fiecărui argument folosit de recurent în dezvoltarea motivului de casare sau modificare, ci este în drept să grupeze aceste argumente, pentru a răspunde printr-un considerent comun. [140]

În acest sens, s-a opinat în literatura de specialitate, că instanța de recurs are obligația de a analiza cel puțin în sinteză fiecare motiv de recurs invocat de recurent şi să îşi formuleze propriile sale considerente cu referire la problema evocată în acel motiv, că analiza grupată a motivelor de recurs nu poate fi privită ca având semnificația analizei fiecărui motiv de recurs şi deci nu poate fi substituită unei analize individuale a motivelor de recurs şi că este admisă numai analiza grupată a argumentelor care susțin acelaşi motiv de recurs.

În sensul caracteristicilor deciziilor instanței de recurs în general, se apreciază că orice hotărâre judecătorească (deci inclusiv hotărârea instanței de recurs, mai ales dacă ea evocă fondul), ca act final şi de dispoziție al instanței prin care se soluționează litigiul civil concret intervenit între părți, are ca principale efecte: **pute lucrului judecat**; **desesizarea** (dezinvestirea) **instanţei**; **forța probantă a unui act autentic**; **forța executorie**; **caracterul declarativ**; **intervertirea prescripției.**[141]

O particularitate a hotărârilor date în recurs – indiferent de soluția la care s-a oprit instanța de recurs (respingerea recursului ca nefondat ori în temeiul unei excepții procesuale, modificarea hotărârii, casarea cu trimitere sau casarea cu reținere) – se referă la **caracterul lor irevocabil**.

În această ordine de idei, menționăm că potrivit art. 254 alin. (2) lit. c) CPC, rămân irevocabile *hotărârile judecătoreşti emise de instanța de recurs, după examinarea recursului.*

---

[140] MĂNIGUȚIU, Niculae, *Soluțiile instanței de recurs în materie civilă*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011, p. 852. ISBN: 978-606-522-531-2

[141] A se vedea la fel MĂNIGUȚIU, Niculae, *Soluțiile instanței de recurs în materie civilă*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011, p. 853. ISBN: 978-606-522-531-2

În aceiași ordine de idei, conform alin. (3) și (4) al aceluiași articol *după ce hotărîrea rămâne irevocabilă, părțile și ceilalți participanți la proces, precum și succesorii lor în drepturi, nu pot înainta o nouă cerere de chemare în judecată cu aceleași pretenții și în același temei,* ***nici să conteste în alt proces faptele și raporturile juridice stabilite în hotărîrea judecătorească irevocabilă,*** totodată legiuitorul nostru a prevăzut că *hotărîrea judecătorească* ***irevocabilă*** *este obligatorie pentru persoana în al cărei interes a fost pornit procesul de către organele și persoanele specificate la art. 7 alin. (2).*

Relevante în acest sens sunt și prevederile art. 443 alin. (2) CPC care prevăd situația de retragere a recursului și efectele acesteia și anume *în cazul retragerii recursului, instanța competentă dispune, printr-o încheiere* ***irevocabilă****, încetarea procedurii în recurs.*

Totodată conform art. 445 alin. (3) CPC *în urma examinării recursului, instanța de recurs* ***emite o decizie care rămâne irevocabilă*** *din momentul emiterii iar decizia se consideră a fi emisă din momentul plasării acesteia pe pagina web a Curții Supreme de Justiție.*

Din caracterul irevocabil al hotărârii instanței de recurs decurge, în mod inevitabil și predominant, o primă și importantă consecință, constând în aceea că hotărârea nu este ea însăși susceptibilă de recurs. Altfel spus, nu este admisibil recursul peste recurs, recursul la recurs[142]. Principiul inadmisibilității recursului la recurs a fost extins, în doctrină și jurisprudență, cu privire la toate hotărârile pronunțate în recurs, premergătoare rezolvării acestuia, indiferent de obiectul și natura lor.

4.3 Puterea lucrului judecat al deciziei instanței de recurs împotriva deciziilor date în apel.

Pornim de la ideea că decizia Curții Supreme de Justiție pronunțată în ordinea art. 445 alin. (3) din Codul de procedură civilă, este actul judecătoresc de dispoziție prin care se soluționează fondul recursului.

Luând în considerare împuternicirile instanței de recurs (art. 445 alin. (1) lit. b) CPC), în urma judecării recursului, instanța poate soluționa fondul cauzei, pronunțându-se pe marginea drepturilor încălcate sau contestate, a libertăților și a intereselor legitime deduse judecății.

Trebuie menționat și faptul că protecția drepturilor civile și intereselor legitime, se va realiza deplin doar în momentul în care hotărârea judecătorească va deveni irevocabilă și respectiv, va obține putere de *lucru judecat.*

---

[142] În acest sens, DELEANU, Ion, *Tratat de procedură civilă, ed. a 2-a, vol. II*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 264. ISBN: 973-655-774-2; LEȘ, Ioan – *Tratat de drept procesual civil, ediția 4*, editura: C.H. Beckp. p. 714.

Importanța acestui efect al hotărârii judecătorești, inclusiv a deciziei instanței de recurs, constă în crearea unei certitudini a circuitului civil și totodată, asigurarea securității raporturilor juridice, care presupune că, atunci când instanțele de judecată au tranșat final o chestiune, constatarea și contestarea acesteia să nu mai poată fi pusă în discuție.

În literatura de specialitate, puterea lucrului judecat ca fenomen juridic cunoaște o varietate de interpretări, atât ca formă cât și conținut.

Potrivit unei opinii, „puterea lucrului judecat este definită ca fiind unul din principalele efecte ale hotărârii judecătorești, ceea ce presupune că o cerere nu poate fi judecată definitiv decât o singură dată, prezumând-se că soluția cuprinsă în hotărâre exprimă un adevăr și nu trebuie contrazisă de o altă hotărâre"[143].

În opinia lui Ion Deleanu, lucrul judecat „este o calitate imanentă hotărârii, atașată acesteia de la momentul pronunțării și pe tot parcursul existenței ei, semnificând, în principiu, imutabilitatea actului jurisdicțional prin care, în cadrul unei proceduri contradictorii, s-a verificat și tranșat o situație litigioasă"[144].

Iarcov V., consideră că „lucrul judecat reprezintă acea calitate a actului judecătoresc în virtutea căreia hotărârea obține obligativitate, exclusivitate, executorialitate și prejudicialitate",[145] punând astfel accentele pe elementele constitutive ale lucrului judecat.

În literatura de specialitate s-au conturat următoarele caractere ale puterii lucrului judecat: exclusivitatea, incontestabilitatea, executorialitatea, prejudicialitatea și obligativitatea.

Din perspectiva legislației procesual-civile a Republicii Moldova, cumulul de caractere menționat mai sus survine în deplinătatea sa odată cu pronunțarea deciziei pe marginea fondului recursului.

Totodată, trebuie menționat faptul că aceasta este valabil doar în privința deciziilor finale, prin care litigiul a fost tranșat, or în cazul valorificării împuternicirii de a dispune rejudecarea cauzei de către instanța de apel sau prima instanță, nu putem vorbi despre o tranșare a litigiului.

Astfel, după cum a fost menționat anterior, potrivit art. 445 alin. (3) CPC, în urma examinării recursului, instanța de recurs emite o decizie care rămâne irevocabilă din momentul emiterii. Decizia se consideră a fi emisă din momentul plasării acesteia pe pagina web a Curții Supreme de Justiție.

---

[143] ROȘU Claudia, DĂNILĂ Ligia, *Drept procesual civil, ediția 5*, editura C.H. Beck, București 2007, p. 279-280.
[144] DELEANU, Ion, *Tratat de procedură civilă, Volumul II. Noul Cod de procedură civilă,* Universul Juridic, București 2013, p. 72. ISBN: 978-973-115-099-4.
[145] ЯРКОВ, В.В. *Гражданский процесс: учебник для вузов*. Москва: Wolters Kluwer, 2006, p. 179.

Astfel, la data publicării deciziei instanței de recurs, aceasta obține întregul spectru al efectelor puterii lucrului judecat. Totodată, nu putem afirma faptul că aceste efecte subsecvente survin în deplinătatea sa simultan.

Spre deosebire de legislația României, în Republica Moldova nu se regăsește o normă procesuală care să reglementeze expres puterea lucrului judecat precum și întinderea acesteia (cu excepția art. 278[17], care însă se referă doar la acțiunile posesorii).

Caracterele puterii lucrului judecat pot fi deduse dintr-o varietate de norme ale Codului de procedură civilă.

Raportate la decizia instanței de recurs, se pot constata următoarele:

- Exclusivitatea deciziei Curții Supreme de Justiție exprimă efectul negativ al puterii lucrului judecat și se manifestă prin faptul că partea care a pierdut procesul este împiedicată să mai repună în discuție, între aceleași părți, aceleași pretenții și invocându-se același temei juridic[146] (art. 254 alin. (3) CPC). Aceasta vizează direct premisele dreptului la acțiune. Fiind constatată existența unei decizii irevocabile a Curții Supreme de Justiție, instanța sesizată cu acțiunea ulterioară (în dependență de faza concretă a procesului la care s-a constatat existența deciziei menționate), fie refuză în primirea cererii de chemare în judecată (art. 169 alin. (1) lit. b) CPC), fie dispune încetarea procesului în temeiul art. 265 lit. b) CPC, făcând astfel imposibilă examinarea repetată a litigiului.
- Incontestabilitatea deciziei Curții Supreme de Justiție presupune că aceasta nu mai poate fi atacată decât în situații speciale, prin căile extraordinare de atac. Art. 446 CPC stabilește regula potrivit căreia, pot face obiect al revizuirii doar deciziile pronunțate în urma examinării în fond a recursului, prin care s-a tranșat litigiul. Cu toate acestea, posibilitatea contestării în ordine de revizuire depinde de împuternicirea valorificată de către Curte la examinarea recursului. În acest sens, pronunțarea deciziei în temeiul art. 445 alin. (1) lit. d) și g) CPC, fac imposibilă declanșarea procedurii de revizuire, excepție reprezintă situația când instanța de recurs în urma judecării recursului, casează decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe, dispunând încetarea procesului în temeiul art. 265 lit. c) și d) CPC, situație expres prevăzută la art. 446 alin. (2) CPC

[146] BOROI, Gabriel, STANCU, Mirela. *Drept Procesual Civil, Partea generală*. Judecata în fața primei instanțe, *Ediția a 6-a, revizuită și adăugită,* editura Hamangiu, 2023. [online]. [citat 16.02.2024]. Disponibil: https://bibliotecahamangiu.ro/doc/65a7f680b4f082001c4cdbf7

- Executorialitatea deciziei Curții Supreme de Justiție presupune că aceasta fi pusă în executare de către partea care a obținut câștig de cauză. Executarea silită constituie a doua fază a procesului civil, în care operează realizarea efectivă a dreptului creditorului constatat prin titlul executoriu, în ipoteza în care debitorul nu își execută de bunăvoie obligația din acesta[147].

Totodată, cu referire la posibilitatea executării actului judecătoresc, trebuie menționat că această calitate, potrivit art. 255 CPC este atașată (de regulă) hotărârii judecătorești definitive, adică, hotărârii judecătorești emise în primă instanță, supuse apelului, după examinarea cauzei în apel (art. 254 alin. (1), art. 394 CPC).

La fel, există excepții de la regula generală, care atribuie unui șir de hotărâri judecătorești forță executorie imediată, adică până la devenirea acesteia definitivă. Printre acestea se numără:

- hotărârea judecătorească prin care pârâtul este obligat la plata pensiei de întreținere;
- salariului şi a altor drepturi ce decurg din raporturi de muncă, precum şi a indemnizațiilor prevăzute de statutul șomerilor, în mărimea unui salariu mediu;
- reparației prejudiciilor cauzate prin vătămare a integrității corporale sau prin o altă vătămare a sănătății ori prin deces, dacă reparația s-a efectuat sub formă de prestații bănești periodice;
- unui salariu mediu pentru absență forțată de la lucru, în cazul reintegrării în serviciu;
- hotărârea judecătorească privind reintegrarea în serviciu a salariatului concediat sau transferat nelegitim (art. 256 CPC);
- hotărârile judecătorești pronunțate în cauzele privind adopția (art. 292 alin. (2^1) CPC).

Astfel, având în vedere că executarea deciziei instanței de apel care formează obiectul recursului, este posibilă până la examinarea în fond a recursului, putem afirma că decizia instanței de recurs (decizia de respingere a recursului) vine să fortifice forța executorie a actului judecătoresc, înlăturând astfel orice dubii în privința posibilității executării prescripțiilor instanței de judecată.

Totodată, instanța de recurs poate interveni în posibilitatea executării actului judecătoresc contestat prin dispunerea suspendării executării deciziei instanței de apel.

---

[147] DINU, Mădălina, STANCIU, Roxana, *„Executarea silită în Codul de procedură civilă. Comentariu pe articole."* Ediția a 2-a, Editura Hamangiu, p. 1. [online] [citat 16.02.2024]. Disponibil: https://bibliotecahamangiu.ro/doc/5fbee925d50cf90017f2d391.

Astfel, instituția suspendării poate opera *ex oficio*, în cazul strămutării de hotare, distrugerii de plantații și semănături, demolării de construcții sau de orice bun imobil, dezafectării incontestabile a mijloacelor bănești din contul bugetelor componente ale bugetului public național și din contul autorităților/ instituțiilor bugetare, fie la solicitarea persoanei, în cauzele patrimoniale – cu depunerea cauțiunii, iar în cele nepatrimoniale – la cererea motivată a recurentului (art. 435 CPC).

Prejudicialitatea deciziei instanței de recurs presupune că elementele de fapt constatate de către instanță nu pot fi apreciate în alt mod de către alte instanțe și nu se cer a fi dovedite din nou, într-un alt proces la care participă aceleași persoane.

Astfel, dacă într-un proces acest fapt a fost constatat, la soluționarea altei cauze, care rezultă dintr-un alt raport juridic, instanța nu va mai cere probarea lui, dar se va folosi de rezultatele din procesul anterior[148].

Acest caracter al puterii lucrului judecat reiese din prevederile art. 123 alin. (2) CPC. Sub aspect comparativ, în legislația României observăm o abordare diferită a prejudicialității.

Astfel, dacă în Republica Moldova prejudicialitatea (ca element a puterii lucrului judecat) se răsfrânge doar asupra circumstanțelor de fapt și de drept, în România, puterea lucrului judecată acoperă și considerentele pe care acesta (hotărârea judecătorească) se sprijină, inclusiv cele prin care s-a rezolvat o chestiune litigioasă (art. 430 alin. (2) CPC).

Potrivit doctrinei, autoritate de lucru judecat dobândește doar ceea ce a format obiectul dezbaterii contradictorii a părților, autoritatea de lucru judecat fiind atașată nu numai dispozitivului, ci și considerentelor hotărârii, însă doar acelor considerente care reprezintă justificarea și susținerea necesară a soluției adoptate.[149]

Prin urmare, într-un proces ulterior, partea ar putea invoca inclusiv raționamentele instanței pe marginea anumitor circumstanțe de fapt și de drept, prin care a fost dezlegat fondul cauzei.

---

[148] CHIFA Felicia, publicație științifică *„Temeiurile degrevării de probațiune”*, [online]. [citat 16.02.2024]. Disponibil: https://juridicemoldova.md/6743/temeiurile-degrevarii-de-probatiune.html

[149] BOROI Gabriel, ș.a., *„Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Vol. I. Articol 1-455. Ediția a 2-a”*, editura Hamangiu, p. 952. ISBN ediție electronică 978-606-27-0595-4, [online]. [citat 16.02.2024]. Disponibil: https://bibliotecahamangiu.ro/doc/5fbeeb05d50cf90017f2d6dd

Obligativitatea deciziei instanței de recurs presupune că acesta este obligatorie pentru părți și produce efecte corespunzătoare numai între acestea și succesorii lor. „Precum un contract, hotărârea produce drepturi și obligații doar față de părți și succesorii acestora, obligativitatea actului jurisdicțional fiind cea care impune ca părțile să se supună efectelor lucrului judecat și să își conformeze conduita corespunzător."[150]

Totodată, din perspectiva art. 238 alin. (3) CPC, obligativitatea se răsfrânge și asupra instanței emitente. În această ordine de idei, în situația în care judecătorul ar conștientiza după emiterea deciziei, că soluția emisă este una eronată, nu va mai putea modifica poziția deja exprimată. În doctrina și legislația Românească, acest fenomen este cunoscut sub denumirea de dezinvestire a instanței.

La fel, în temeiul art. 16 alin. (1) CPC, deciziile irevocabile ale instanței de recurs sânt obligatorii pentru toate autoritățile publice, asociațiile obștești, persoanele oficiale, organizațiile și persoanele fizice și se execută cu strictețe pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

Prin urmare, putem afirma cu certitudine că, în virtutea caracterului său obligatoriu, pe lângă efectele pe care le generează pentru părțile pe dosar, decizia instanței de recurs instituie îndatorirea tuturor persoanelor de a se conforma prescripțiilor acesteia.

[150] BOROI Gabriel, ș.a., *„Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Vol. I. Articol 1-455. Ediția a 2-a"*, editura Hamangiu, p. 962. ISBN ediție electronică 978-606-27-0595-4, [online]. [citat 16.02.2024]. Disponibil: https://bibliotecahamangiu.ro/doc/5fbeeb05d50cf90017f2d6dd

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI

În pofida austerității doctrinare și a ultra-noutății normative, considerăm că este extrem de necesară elucidarea celor mai importante repere ale recursului pentru a estima eficiența apărării justițiabililor de abuzurile judecătorești cu ajutorul acestei căi de atac, precum și analiza împuternicirilor instanței de recurs împotriva deciziilor civile date în apel în coraport cu temeiurile naționale de recurs – vechi și noi, a reperelor internaționale, precum și a abordărilor doctrinare.

În aspecte generale, concluzionăm că evoluția respectivei căi de atac, a evoluat din cele mai simple și primitive proceduri de verificare a legalității acțiunilor membrilor societății, iar la moment a condus la configurarea și instituționalizarea unor sistemelor moderne ale căilor de atac, în intenția de a pune la dispoziția participanților la activitatea procesuală instrumente diferite, adecvate și eficiente pentru fiecare sau orice categorie de eroare judiciară fiind conturate un șir de caracteristici conceptuale ale acestuia. Principalele fiind: recursul se referă, în primul rând, la chestiunile de drept, care vor evolua dreptul și/sau vor contribui la interpretarea uniformă a legii, cu repercusiuni benefice și de o importanță semnificativă pentru întreaga societate. În al doilea rând, implicit instanța de recurs urmează să prevină comiterea repetată a erorilor judiciare și să îndrume activitatea instanțelor inferioare în spiritul legii, îmbunătățind în ansamblu calitatea hotărârilor emise.

În aceiași ordine de idei, reținem că înfăptuirea justiției civile este un proces de durată și reflectă modul de organizare și funcționare a unui sistem judecătoresc, iar din această perspectivă rolul cel mai important în asanarea modului de instrumentare a cauzelor civile revine aproape exclusiv Curții Supreme de Justiție.

După cum s-a menționat anterior, tulburătoarele reforme din ultimul timp, care au amprentat inevitabil șansa justițiabililor de a accede la justiție, de a se apăra de abuzuri și erori judiciare au fost foarte atractive pentru noi, din punct de vedere al analizei științifice și prognoze/proiectări ale celor mai esențiale și radicale modificări.

Astfel, după cum s-a putut observa pe parcursul studiului, din 01 septembrie 2024, exercitarea recursului la Curtea Supremă de Justiție este substanțial schimbată din cauza unor temeiuri foarte noi (art. 432 CPC).

Legătura indispensabilă a temeiurilor de recurs cu împuternicirile Curții Supreme de Justiție (art. 445 CPC), precum și reconceptualizarea inadmisibilității recursurilor (art. 433 și 440 CPC) a fost o reală provocare pentru studiul nostru, care a condiționat și reconfigurarea obiectivelor după cum urmează: **analiza împuternicirilor instanței de recurs împotriva deciziilor civile date în apel în coraport cu temeiurile de recurs și de admisibilitate a acestuia**

prin prisma legislației naționale, străine, internaționale, precum și a abordărilor doctrinare, nu în ultimul rând în lumina noilor modificări a cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție, intrate în vigoare la 18 august 2023; evaluarea eficacității mijloacelor de apărare a drepturilor justițiabilului în cadrul exercitării recursului împotriva deciziilor civile date în apel; identificarea dificultăților existente la aplicarea cadrului legal actual; identificarea unor soluții interpretative sau legislative pentru anticiparea și/sau depășirea dificultăților existente; formularea unor viziuni și propuneri privind evoluția împuternicirilor instanței de recurs împotriva deciziilor civile date în apel atât sub aspect de practică judiciară, cât și sub aspect de reglementare.

În aceiași ordine de idei, pentru a atinge obiectivele am utilizat un suport doctrinar fundamental, dar auster. Și asta pentru că nu a putut fi identificat un alt stat în care să fie legiferate astfel de temeiuri de recurs ca număr.

Metodele clasice de cercetare au facilitat finalizarea studiului cu referire destul de critice la noile reglementări. Este vorba de metoda logică, metoda analizei şi sintezei, metoda istorică, metoda comparativă.

În cele ce urmează vom sistematiza în coraport cu capitolele tezei, contribuțiile personale în cadrul respectivului studiu, semnificația teoretice și valoarea practică a acestora, cât și a impactului elaborărilor în dezvoltarea doctrinei juridice prin o prezentare structurată a tuturor rezultatelor obținute, corelate cu tema, ipoteza, scopul şi obiectivele formulate în „Introducere".

În sensul **reperelor conceptuale și istorice ale recursului împotriva deciziilor date în apel**, am constatat că respectiva cale de atac în coroborare cu împuternicirile instanței de recurs, a evoluat din cele mai simple și primitive proceduri de verificare a legalității acțiunilor membrilor societății.

Iar la moment această evoluție a condus la configurarea şi instituționalizarea unor sistemelor moderne ale căilor de atac, în intenția de a pune la dispoziția participanților la activitatea procesuală instrumente diferite, adecvate şi eficiente pentru fiecare, sau orice categorie de eroare judiciară fiind conturate un șir de caracteristici conceptuale ale acestuia cum ar fi faptul că recursul se referă în primul rând la chestiunile de drept, care vor orienta evoluția dreptului și/sau vor contribui la interpretarea uniformă a legii, cu repercusiuni benefice și de o importanță semnificativă pentru întreaga societate, implicit instanța de recurs urmează să prevină comiterea repetată a erorilor judiciare și să îndrume activitatea instanțelor inferioare în spiritul legii, îmbunătățind în ansamblu calitatea hotărârilor emise.

Cu referire **la sediul juridic al instituției și aspectele de drept comparat**, în urma

studiului de drept comparat, am observat evoluția permanentă (de substanță) a reglementării instituției cercetate, iar în multe situații, statele aprobând legi și mecanisme noi de reglementare a acesteia, prezumându-se scopul nobil de a perfecționa respectiva instituție în vederea apărării efective a drepturilor și libertăților fundamentale a omului, după o perioadă de aplicare în practică a acestora, revin la reglementări (principii) care au fost anterior abrogate (exemplul României).

Acest fapt, considerăm noi învederează încă o dată complexitatea și importanța instituției cercetate, multitudinea de aspecte atât doctrinare cât și de nivel practic, de implementare, o fac un obiect al studiului (inepuizabil), fapt bine conturat și în țara noastră, chiar în perioada respectivului studiu.

Recent legiuitorul nostru a avut curajul de a modifica radical respectiva instituție cercetată prin modificarea în volum de 100% a temeiurilor recursului și implicit admisibilitatea acestuia, aducând atingere semnificată și limitelor judecării acestuia, fapt care v-a condiționa cu titlu de consecință (legătură cauză - efect) modificarea aplicării în practică și a soluțiilor instanței de recurs pentru că acestea sunt strâns legate de temeiurile de casare a deciziilor.

În sensul naturii juridice și a caracterelor juridice ale recursului împotriva deciziilor date în apel, am concluzionat că recursul împotriva deciziilor instanței de apel este caracterizat ca fiind o cale de atac extraordinară, comună, de reformare, nedevolutivă și, de regulă, nesuspensivă de executare, prin care se exercită controlul de legalitate asupra deciziilor pronunțate de instanța de apel în scopul apărării drepturilor încălcate sau contestate și asigurării aplicării uniforme a legii de către toate instanțele judecătorești.

Totodată, în capitolul dedicat separat **modificările conceptuale cu privire la recurs, condiționate de adoptarea Legii nr. 246. din 31.07.2023**, a fost analizată critic excluderea dreptului Curții Supreme de Justiție de a ridica din oficiu, probleme ce țin de aplicarea corectă și uniformă a legislației, cât și nemijlocit excluderea împuternicirii de emitere a hotărârilor explicative, astfel că la moment, având în vigoare prevederile art. 12^2 Avizele consultative ale Plenului Curții Supreme de Justiție, Curtea le poate emite doar dacă este sesizată de către instanțele ierarhic inferioare.

Un alt aspect elucidat a fost excluderea caracterului de îndrumare a avizelor consultative a CSJ și faptul că aceste avize consultative nu ar fi obligatorii pentru instanțele judecătorești.

În contextul respectivelor modificări, un moment foarte important îl considerăm faptul că s-a exclus posibilitatea de a ridica din oficiu, probleme ce țin de aplicarea corectă și uniformă a legislației, ori având în vedere noile temeiuri de declarare a recursului a) interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție; și mai ales

în situația celui de al doilea de la lit. b) prin admiterea recursului se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție; Curtea Supremă de Justiție pentru a evita și a anticipa aplicarea greșită și neuniformă a legislației și a minimaliza eventualele recursuri pe acest temei, urmează să aibă dreptul din oficiu, și chiar este obligată să se autosesizeze în situația când identifică practică neuniformă, iar în acest sens considerăm oportun reintroducerea art. 17 în formula anterioară care prevedea posibilitatea Curții Supreme de Justiție, din oficiu, precum și la propunerea organelor profesionale, create prin lege, ale profesiilor conexe justiției, să adopte hotărâri explicative și opinii consultative privind aplicarea corectă a normelor de drept și soluționarea justă a cauzelor.

Un alt aspect, nu mai puțin important este faptul că în actuala redacție a legii, o dată cu excluderea art. 17, a rămas incert, ce forță juridică vor avea avize consultative, fiind exclus caracterul de îndrumare și faptul că aceste avize consultative nu ar fi obligatorii pentru instanțele judecătorești, unica normă legală care ar face obligatorii respectivele avize exclusiv pentru Curtea Supremă de Justiție sunt prevederile art. 12^2 alin. (4) CPC Avizul consultativ al Plenului Curții Supreme de Justiție nu mai este obligatoriu pentru Curte în cazul în care ulterior se modifică legea sau se schimbă modul de punere în aplicare a acesteia.

Adică, dacă este condiționat caracterul obligatori prin careva circumstanțe (se modifică legea sau se schimbă modul de punere în aplicare a acesteia) în lipsa acestora, deducem logic că în actuala reglementare de lege, avizele consultative sunt obligatorii exclusiv pentru Curtea Supremă de Justiție, iar în acest sens reamintim că ipoteza de cercetare a fost că noile modificări a cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție și a legii nr. 246 din 31.07.2023, nu va transforma CSJ după cum au menționat principalii promotori a reformei, într-o veritabilă instanță de casație, dar va abstractiza și îngreuna mecanismul și instituția recursului.

Într-o altă ordine de idei, de o apreciere critică a avut parte și extinderea limitelor judecării recursului prin acordarea dreptului instanței de recurs de reapreciere a probele dată de prima instanță și instanța de apel când se invocă temeinic art. 432 alin. (1) lit. e), care, reamintim, prevede e) hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor.

Iar în acest sens am atras atenția la sintagma „se invocă" și nicidecum „se constată" acest temei de către instanța de recurs. Astfel în toate cazurile în care se va invoca, fie și temeinic, respectivul motiv nou de recurs, Curtea Supremă de Justiție va relua de fapt judecata procesului, va reanaliza starea de fapt prin reaprecierea probelor și încadrarea acestora în cadrul legal pertinent, contrar caracterului nedevolutiv a recursului analizat anterior, fapt care considerăm că

determină necesitatea renunțării la respectiva împuternicire a Curții Supreme de Justiție.

Mai mult ca atât, am ajuns și la concluzia critică asupra introducerii posibilității de reapreciere a probelor în recurs (și chiar prezentarea unor probe noi), și anume când Curtea Supremă de Justiție examinează cauza după trimitere la rejudecare fiind prevăzut expres și faptul că la examinarea recursului într-o cauză care a fost trimisă anterior la rejudecare, prevederile art. 372 alin. (1) se aplică în mod corespunzător.

O concluzie generalizată a modificărilor conceptuale cu privire la recurs, condiționate de adoptarea Legii nr. 246. din 31.07.2023 este că extinderea limitelor judecării recursului, prin acordarea dreptului instanței de recurs de reapreciere a probelor, chiar administrarea probelor noi în recurs, după regulile de prezentare a acestor în instanța de apel, mai mult examinarea recursului cu înștiințarea și audierea participanților la proces (în cazul în care se invocă întemeiat art. 432 alin. (1) lit. b) și e)), constituie de fapt deschiderea cutiei pandorei care va transforma Curtea Supremă de Justiție într-o veritabilă judecată în fond - după apel. (pag. 37-41)

Deci pe de o parte se declară că instanța supremă tinde spre misiunea exclusivă de instanță de casație, pe de altă parte unele temeiuri de recurs permit CSJ să se comporte ca o veritabilă instanță de fond. Acest paradox, nedeclarat desigur, creează nu doar o disonanță cognitivă printre profesioniști, dar compromite anunțatele nobile intenții, prin suspiciuni ale înfăptuirii controlului judecătoresc în mod imprevizibil, inexplicabil, ca să nu zicem selectiv.

În capitolul separat dedicat **soluțiilor privind admisibilitatea recursului împotriva deciziilor date în apel**, având în vedere că temeiurile de inadmisibilitate au fost completate de către legiuitor, am considerat oportună analiza separată a fiecăruia, încercând stabilirea unui sistem de repere și trăsături definitorii care să le individualizeze, indiferent dacă sunt sau nu atractive pentru critici. Cea mai mare pondere a revenit temeiurilor de recurs care, din rațiuni obiective nu au încă suficientă aplicare, nu din considerentul că nu se depun cereri de recurs, ci din cauza că nu avem finalități bine argumentate din partea Curții Supreme de Justiție.

Un subcapitol separat fiind dedicat temeiurilor de admisibilitate echivalente cu temeiurile declarării recursului împotriva deciziilor date în apel, am concluzionat că menținerea respectivelor temeiuri de inadmisibilitate, similare cu cele a declarării recursului, va avea drept efect nu altceva decât o aplicare neuniformă (imprevizibilă) a instituției admisibilității în coroborare cu cea a examinării în fond a recursului.

Astfel considerăm necesară renunțarea la unele temeiuri de admisibilitate. Atât temeiul prevăzut la litera e) *problema juridică invocată în recurs nu este de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea jurisprudenței*; cât și temeiul prevăzut la litera f) *recursul este vădit neîntemeiat*

sunt excesiv de dure ca formulare. Or, problema unui justițiabil poate să nu fie importantă pentru jurisprudența națională, dar pentru drepturile acestuia ea – această problemă de drept – poate fi vital de importantă. Iar caracterul *vădit neîntemeiat*, *prima facie* semnifică nici un argument, nici o motivare, nici o analiză, fapt care nu excludem că se poate produce. Însă utilizarea acestui temei pentru recursurile voluminos motivate devine o problemă cronică din start, fapt care îl regretă întreaga comunitate de practicieni (pag. 49-50).

Fiind supuse analizei temeiurile noi a declarării recursului introduse prin Legea nr. 246 din 31.07.2023, la fiecare din acestea am identificat dificultăți și carențe la aplicarea în practică, fapt care a confirmat temeinicia ipotezei de cercetare că introducerea temeiurilor noi de recurs pe alocuri abstracte și evazive, vor crea incertitudine și blocaje la aplicarea în practică.

În această ordine de idei, cu referire la noul temei de recurs și anume „*interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție*" una din concluziile de bază a fost că judecătorilor din instanțele ierarhic inferioare li s-a luat o povară de pe umeri și anume aceștia nu ar mai trebui să încerce într-un fel sau altul să interpreteze legea (dacă circumstanțele cauzei necesită o asemenea interpretare). Judecătorii naționali ar urma să aplice direct o interpretare a unei instanțe superioare cu care ar putea să nu fie de acord. Acest fapt considerăm că va desființa cerința de legalitate a hotărârii judecătorești și o va substitui cu cerința de conformitate cu jurisprudența Curții Supreme Justiție. Respectiv, considerăm că redacția art. 432 alin. (1) lit. a) din CPC, contravine art. 114 și art. 116 alin. (1) din Constituție, art. 239, 241 CPC și art. 1 alin. (3) din Legea nr. 544 cu privire la statutul judecătorului, fiind necesar renunțarea la temeiul de înaintare a recursului prevăzut la lit. a) a art. 432 CPC cu titlu *de lege ferenda*. (pag. 53-54)

Cu referire la noul temei de recurs și anume „*prin admiterea recursului se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție*" urmează a fi reținut în special faptul că reieșind din limitele judecării recursului, prin prisma controlului de legalitate a hotărârilor contestate cu recurs, temeiul respectiv de recurs, nu urmărește scopul de a corecta careva erori judiciare manifestată prin aplicarea eronată a normelor de drept material sau procedural, dar mai degrabă de a „răsturna" decizii irevocabile care au fost emise de complete de judecată (judecători nemijlocit) cu alte „viziuni" de interpretare, decizii care vor fi răsturnate de către judecătorii Curții Supreme de Justiție, fapt care întărește ipoteza de cercetare în sensul necesității renunțării la noul temei de recurs și revenirea la cadrul legal anterior. (pag. 58).

În sensul noului temei de recurs și anume „*a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv sau a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen*" concluzia la care am ajuns este că

temeiul respectiv de recurs, în partea ce ține de situația când **a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen** nu are o logică. Este imposibil de identificat vreun caz ipotetic măcar în care ar putea fi aplicat, iar cu titlu de consecință considerăm că urmează a fi exclus, cu titlu *de lege ferenda* (pag. 61).

Cu referire la noul temei de recurs „*hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces*" am evidențiat critic temeiul similar de revizuire prevăzut la art. 449 lit. c) CPC, conform căruia revizuirea se declară în cazul în care: c) instanța a emis o hotărâre cu privire la drepturile persoanelor care nu au fost implicate în proces cât și prevederile art. 449 lit. c) CPC care reglementează subiecții care au dreptul de a depune revizuire astfel sunt în drept să depună cerere de revizuire: a) părțile și alți participanți la proces; b) persoanele care nu au participat la proces, dar care sunt lezate în drepturi prin hotărârea, încheierea sau decizia judecătorească. Astfel, prima concluzie la care am ajuns este aparența similitudinii între respectivele temeiuri, unul de recurs, și celălalt de revizuire, care fără îndoială nu este benefic și nu este conform principiului clarității și previzibilității legii. O altă concluzie care s-a conturat în acest sens este că formularea noului temei de recurs analizat, nu s-a făcut altceva decât că s-a abstractizat cercul persoanelor care ar fi în drept (aparent) să declare recurs și implicit, ar putea pretinde la casarea actului de dispoziție contestat cu recurs. În viziunea noastră, acest lucru nu cel mai benefic. Or, o primă problemă simplă și foarte importantă care va apărea în practică este situația în care ipotetic, va fi admis un recurs a unei persoane vizate de decizia contestată, dar respectiva persoană nu va avea o calitate procesuală conform art. 55 CPC (nu se va încadra în condițiile obținerii statutului de parte, intervenient), prin prisma lezării concrete a drepturilor acestora, situație banală din care cel puțin noi la moment nu vedem o ieșire procesuală. În această ordine de idei în contextul similitudinii între temeiurile de recurs și revizuire sesizate anterior și implicit suprapunerea acestora, având în vedere carențele și inadvertențele noului temei de recurs prevăzut de legiuitor (abstract și evaziv), considerăm imperios necesar renunțarea la respectivul temei cu titlu *de lege ferenda* și revenirea la formula anterioară menționată la începutul prezentului capitol instanța *a soluționat problema drepturilor unor persoane care nu au fost implicate în proces*, ori pe lângă faptul excluderii problemelor în aplicarea în practică a acestuia, nu vor fi afectate în nici un fel drepturile justițiabililor, care vor avea la îndemână instituția revizuirii (mult mai apropiată conceptual circumstanțelor) în situația în care instanțele vor emite hotărâri cu privire la drepturile unor persoane neimplicate în proces. Chiar dacă am admite că acest subiect este un recurent nou, cu un pachet de drepturi și obligații procesuale foarte specifice, nu este clar de ce fix acestei categorii de subiecți le este oferit aparent același drept procesual la apărare prin exercitarea

revizuirii. Subtilitățile legate de termen nu le considerăm cele mai relevante (2 sau 3 luni), dar instanța competentă este mult mai relevantă în acest caz. Optăm pentru apărarea drepturilor celor neimplicați în procese, dar în recurs este suficient acest mecanism lăsat ca prerogativă *ex oficio* a CSJ. (pag. 64).

Cu referire la noul temei de recurs „*hotărârea sau decizia este arbitrară sau se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor*", am concluzionat că introducerea noțiunii precum „hotărâre arbitrară" nu a fost cea mai reușită inspirație a legiuitorului, având în vedere faptul că este o noțiune foarte abstractă și interpretativă, iar tot ce este abstract și interpretativ în mai multe feluri este teren foarte fertil pentru abuzuri. Totodată în urma analizei detaliate am concluzionat că o asemenea abordare va reduce la zero independența judecătorilor (prevăzută la art. 116 alin. (1) din Constituție). Judecătorii transformându-se astfel în niște funcționari publici care se vor supune ordinelor superiorilor lor (Opinia Comisiei de la Veneția din 21 octombrie 2022, par. 15). În ceea ce privește sintagma „*aprecierea vădit nerezonabilă a probelor*", din prezentul temei, concluzia a fost că în redacția anterioară a textului – aprecierea arbitrară a probelor (care presupune încălcarea regulilor de apreciere a probelor prevăzute la art. 130 CPC) era mult mai reușită, în special în situația în care legiuitorul nu definește în nici un fel conceptul de vădit nerezonabil. Respectiv, cu titlu *de lege ferenda* considerăm imperios necesar renunțarea la actuala redacție a respectivul temei și revenirea la formula anterioară.

Cu referire la temei de recurs „*instanța nu a fost compusă potrivit legii sau hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale*" concluzia la care sa ajuns este că încălcarea normelor cu privire la competența jurisdicțională teritorială nu ar trebui considerată drept temei absolut de declarare a recursului, ori de cele mai deseori aceasta nu influențează soluția adoptată de instanță.

În capitolul 3 a tezei, s-a pus accentul pe soluțiile privind fondul recursului împotriva deciziilor date în apel, unde legiuitorul în contextul noilor reforme, nu a fost într-atât de radical, însă am încercat a face legătura temeiurilor de recurs cu împuternicirile instanței supreme. S-a încercat ca fiecare împuternicire să treacă filtrul certitudinii formulării, caracterului previzibil al aplicării, legăturii exclusive sau posibile cu noile temeiuri de recurs, precum și a forței juridice imperative sau dispozitive ori limitele de judecare a recursului împotriva deciziilor date în apel formează chintesența acestei căi de atac și conferă viabilitate împuternicirilor Curții Supreme de Justiție, în măsura în care va supraviețui testelor de constituționalitate și corespundere cu standardele Uniunii Europene. Este vorba de o categorie nouă de recurenți, precum și de administrarea de noi probe în recurs, trimiterile la rejudecare la apel sau la fond, și în consecință

de caracterul devolutiv al unei căi extraordinare de atac.

În această ordine de idei, cu referire la împuternicirea de respingere a recursului, una din concluzii a fost, în vederea efectuării unei economii procesuale şi a respectării termenul rezonabil de examinare a cauzelor inclusiv a nu lăsa loc de interpretare în legislația actuală, cu titlu de *lege ferenda*, completarea conținutului normei legale prevăzute la art. 445 lit. a) CPC, după cum urmează: să respingă recursul şi să mențină decizia instanței de apel şi hotărârea primei instanțe, precum şi încheierile atacate cu recurs, *inclusiv în situația motivării eronate în drept, atunci când dispozitivul este conform cu dreptul aplicabil. În acest caz, instanța se limitează să corecteze doar motivarea*; (pag. 83).

Un alt aspect relevant în sensul respectivei împuterniciri, având în vedere noile temeiuri de admisibilitate a recursului, credem că împuternicirea de respingere a recursului va fi aplicată extrem de rar, având în vedere filtru drastic instituit de legiuitor la faza admisibilității recursului. Iar cu titlu de precizare de ordin terminologic, ne alăturăm la acele păreri doctrinare care învederează că recursul urmează a fi respins ca nefondat, şi nu ca neîntemeiat, ultima ducând la concluzia, eronată, că recursul ar putea privi şi temeinicia hotărârii, contrar scopului edictării lui ca mecanism de control al respectării legii în procedura de elaborare a hotărârii judecătoreşti. Respingerea recursului ca nefondat nu semnifică cercetarea în fond a cauzei civil, ci analiza în fond a motivului de casare ori modificare ce susține calea de atac.

Cu referire la împuternicirea *de casare cu pronunțarea unei hotărâri noi*, fiind analizată în detaliu prin prisma noilor temeiuri de recurs, concluzia la care am ajuns este că respectiva împuternicire de admitere a recursului, casarea integrală sau parțială a deciziei instanței de apel şi a hotărârii primei instanțe cu pronunțarea unei noi hotărâri, urmează să fie cel mai des folosită de către Curte. Sau cel puțin urmează a se depune maxim efort, în cazul în care eroarea judiciară poate fi reparată de către instanța de recurs, să facă uz de respectiva împuternicire. (pag. 99)

În sensul împuternicii de *casare integrală a deciziei instanței de apel şi trimiterea cauzei spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs,* am concluzionat argumentat că temeiul respectiv de trimitere a cauzei la rejudecare a fost excesiv de abstractizat de către legiuitor, fapt care implicit acordă instanței de recurs un câmp larg de interpretare şi o doză mare de subiectivism la faza examinării existenții sau lipsei posibilității reale de corectare a erorii judiciare de către însăşi instanța de recurs.

Cu titlu de consecință ar fi binevenită limitarea cazurilor când cauza urmează a fi trimisă la rejudecare în instanța de apel. Şi anume: exclusiv când se va constata că este necesară administrarea unor probe doar pentru stabilirea corectă a situației de fapt necesare pentru a

concluziona asupra aplicării corecte a legii (şi nicidecum în vederea probării temeiniciei acţiunii în sine). Iar instanţa de recurs urmează să indice expres care sunt acestea, precum şi raţionamentul de care s-a condus când a decis că respectiva eroarea nu poate fi corectată de către aceasta. În situaţia respectivă, considerăm că şi instanţele de apel se vor responsabiliza la judecarea repetată a cauzei şi vor fi direcţionate mai eficient în vederea efectuării unui act de justiţie calitativ în termeni rezonabili. Astfel cu titlu de *lege ferenda* am propus modificarea împuternicirii prevăzute la art. 445 lit. (c) CPC în următoarea „*instanţa după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze integral decizia instanţei de apel şi să trimită cauza spre rejudecare în instanţa de apel o singură dată dacă se constata necesitate administrării unor probe noi în vederea stabilirii circumstanţelor de fapt relevante necesare în vederea aplicării corecte a legii*". (pag. 103)

Cu referire la noua formulare a împuternicirii de *casare cu remiterea cauzei spre rejudecare în prima instanţă, în cazul în care s-a constatat neatragerea în proces a persoanelor ale căror drepturi sunt lezate prin hotărâre*, în comparaţie cu prevederile anterioare, o dată cu noile modificări operate, am concluzionat că în situaţia în care cauza a fost judecată în absenţa unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data şi ora şedinţei de judecată, acesta poate pretinde la calificativul de persoană ale căror drepturi au fost lezate prin hotărâre. Iar cu titlu de consecinţă, în contextul noilor modificări, o altă soluţie a instanţei de recurs decât a trimite cauza la rejudecare în primă instanţă nu va avea (anterior fiind o oportunitate a recurentului). Analizând sub acest aspect modificările operate, nu vedem nici un raţionament a acestora, doar faptul că în formula legală anterioară exista posibilitate efectuării unei economii procesuale semnificative, adică a remite cauza la rejudecare în instanţa de apel, fapt ce condiţionează ideea revenirii la cadrul legal anterior.

În urma studiului şi analizei împuternicirii *de casare cu restituirea cererii de apel*, au fost aduse critici argumentate asupra intenţiei legiuitorului de a menţiona la împuternicirea prevăzută de art. 445 alin. (1) lit. g), faptul că după ce judecă recursul, Curtea este în drept să admită recursul, să caseze decizia instanţei de apel, cu pronunţarea unei încheieri. Or, la art. 445 alin. (1) lit. d) de exemplu, care prevedere împuternicirea de admitere a recursul, casarea deciziei instanţei de apel şi hotărârea primei instanţe, dispunând încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol, nu a fost specificat aspectul respectiv. Cu toate că în situaţiile similare, la fel instanţele inferioare urmau a emite încheieri. În altă ordine de idei, având în vedere că din analiza celui de al treilea temei de restituire a cererii de apel, prevăzut la litera c), am ajuns la concluzia că e foarte probabil ca instanţa de recurs să fie în situaţia în care ar fi necesar să caseze parţial decizia instanţei de apel şi anume

în partea în care s-a expus pe o nouă pretenție, neexaminată în primă instanță, pe lângă alte pretenții care au fost înaintate și examinate în prima instanță. Considerăm oportun cu titlu de *lege ferenda* de a menționa expres și împuternicirea de casare parțială a deciziei instanței de apel la lit. g) a art. 445 CPC. Sistematizând aceste două teze, cu titlu de *lege ferenda* am propus modificarea conținutului art. 445 alin. (1) lit. g) după cum urmează *„g) să admită recursul, să caseze decizia instanței de apel, dispunând restituire a cererii de apel dacă există temeiurile prevăzute la art. 369."* (pag. 118).

Capitolul 4 al tezei fiind dedicat actului de dispoziție pe care îl emite CSJ în urma examinării recursurilor și implicit puterea lucrului judecat al acestora, au fost analizate efectele deciziilor Curții Supreme de Justiție asupra raporturilor juridice, jurisprudenței din întreg sistemul, impactul acestora în societate, dar și asupra carierei magistraților și a independenței sistemului judecătoresc care este o vulnerabilitate actuală, deseori analizată din diferite puncte de vedere, cel științific fiind în ultimul rând. În această ordine de idei s-a încercat a investiga accentele și a fundamenta științific de ce într-o societate modernă și democratică fără puterea lucrului judecat se dezechilibrează în mod fatal funcționarea statală.

Concluzionând în final, considerăm că prezenta cercetare, practic unica de o asemenea complexitate la moment în țara noastră cu referire la modificările radicale la instituția recursului, va spori șansele aplicării noilor modificări cât mai efectiv și va diminua riscurile de interpretare contradictorie a reglementărilor ce țin de respectiva cale de atac și împuternicirile instanței de recurs, fapt ce va condiționa, de ce nu, posibilul succes a reformei Curții Supreme de Justiție, de care ne vom putea bucura cu toții în viitor, în special justițiabilii.

BIBLIOGRAFIE

Literatură de specialitate

În limba română

1. BĂLAN, IOAN I., *Motive de recurs*, Ed. Wolterskluwer, ISBN: 6068201236.
2. BÎCU, Adelina. *Drept Procesual Civil. Partea generală*: Curs universitar. Chișinău: [s. n.], 2013. ISBN 978-9975-56-094-8.
3. BOROI Gabriel, ș.a., *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Vol. I. Articol 1-455. Ediția a 2-a*, editura Hamangiu, p. 952. ISBN ediție electronică 978-606-27-0595-4. [online]. Disponibil: https://bibliotecahamangiu.ro/doc/5fbeeb05d50cf90017f2d6dd
4. BOROI, Gabriel, STANCU, Mirela. *Drept Procesual Civil, Partea generală*. Judecata în fața primei instanțe, *Ediția a 6-a, revizuită și adăugită,* editura Hamangiu, 2023 [online] Disponibil: https://bibliotecahamangiu.ro/doc/65a7f680b4f082001c4cdbf7
5. BOROI, Gabriel, STANCU, Mirela. *Drept Procesual Civil.* Ed. a 5-a. Iaşi: Hamangiu, 2020. ISBN 978-606-27-1428-4.
6. BOROI, Gabriel, STANCU, Mirela. *Drept Procesual Civil.* Ed. a 5-a. Iaşi: Hamangiu, 2020. ISBN 978-606-27-1428-4.
7. BOROI, Gabriel, RĂDUCAN, Gabriela. *Codul de procedură civilă (Adnotat).* Bucureşti: AllBeck, 2000. ISBN 973-9435-90-4.
8. CIOBANU, Viorel Mihai. *Tratat teoretic şi practic de procedură civilă*. Vol. I. Bucureşti 1996. ISBN 973-97574-1-3.
9. CIOBANU, Viorel Mihai, *Tratat teoretic şi practic de procedură civilă (vol. II)*, Ed. Național, Bucureşti, 1997. ISBN: 973-9308-00-7.
10. CIOBANU, Viorel Mihai. *Tratat teoretic și practic de procedură civilă.* Bucureşti: Național, 1997, vol. 2, pp. 60-61. ISBN 973-97574-1-3
11. CIUTACU, Florin. *Codul de procedură civilă Român: adnotat*. Bucureşti: Sigma, 2001. ISBN 973-649-031-9.
12. CHIFA Felicia, publicație științifică *Temeiurile degrevării de probațiune*, [online] Disponibil: https://juridicemoldova.md/6743/temeiurile-degrevarii-de-probatiune.html
13. *Codul Hamurappi* [online]. [citat 18.01.2024]. Disponibil: https://ro.scribd.com/doc/258156946/Codul-Lui-Hammurabi
14. DELEANU, Ion. *Tratat de procedură civilă*. Bucureşti: Servo-Sat, 2000. ISBN 973-9442-11-0.
15. DELEANU, Ion. *Tratat de procedură civilă* Vol. 2. Bucureşti, 2005. ISBN 978-606-27-1428-4.

16. DELEANU, Ion, *Tratat de procedură civilă, Volumul II. Noul Cod de procedură civilă,* Universul Juridic, București 2013. ISBN: 978-973-115-099-4.
17. DORFMAN, Ina. *Drept procesual civil*: (note de curs). Chișinău: [s. n.], 2003. ISBN 9975-9511-5-5.
18. DELEANU, Ion, *Tratat de procedură civilă, ed. a 2-a, vol. II*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 115. ISBN: 973-655-774-2.
19. *Drept Procesual Civil. Partea Generală:* manual. Coord. Elena BELEI. Chișinău: Lexon Plus, 2014. ISBN 978-9975-4188-5-0.
20. *Drept Procesual Civil. Partea Generală:* manual. Coord. Elena BELEI. Chișinău: [s. n.], 2016. ISBN 978-9975-4072-9-8.
21. *Drept Procesual Civil. Partea Specială*: manual. Coord. Elena BELEI. Chișinău: [s. n.], 2016. ISBN 978-9975-4072-2-9.
22. DREPT PROCESUAL CIVIL. Partea generală. Coord. Elena BELEI. Chișinău: S. n. (Tipogr. «Lexon-Prim»), 2024. ISBN 978-9975-173-07-0.
23. GRUŞCA, I. *Dicționar de drept procesual civil*. Chișinău: Reclama, 2003. ISBN 9975-932-47-9.
24. FILINCOVA, Svetlana, BELEI, Elena. Asigurarea acțiunii. În: POALELUNGI, M., et al. *Manualul judecătorului pentru cauzele civile*. Chișinău: [s. n.], 2013, pp. 164-174. ISBN 978-9975-53-197-9.
25. LOHĂNEL, Mihail, *Recurs în procesul civil*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 2. ISBN 978-606-522-412-4.
26. LEŞ, Ioan, *Organizarea sistemului judiciar românesc*, Ed. All Beck, București, 2004, p. 5-8, ISBN: 973-655-515-1.
27. LEŞ, Ioan. *Comentariile Codului de procedură civilă*. Vol. II. București: Editura ALL Beck, 2001.
28. LEŞ, Ioan. *Tratat de drept procesual civil*. București: Editura ALL Beck, 2001.
29. LEŞ, Ioan. *Tratat de drept procesual civil.* Ed. a 2-a. București: AllBeck, 2002. ISBN-973-655-233-0.
30. LEŞ, Ioan. *Principii şi instituții de drept procesual civil.* Vol. 1. București: Lumina Lex, 1998. ISBN 973-588-073-3.
31. LEŞ, Ioan, et al. *Tratat de drept procesual civil.* Vol. 2. Ed. a 2-a. București: Universul Juridic, 2020. ISBN 978-606-39-0723-4.
32. HANGA, Vladimir. *Mic Dicționar Juridic*. Ed. a 2-a. București: Lumina Lex, 2005. ISBN 973-588-895-5.

33. JOMIRU-NICULIȚĂ Veronica, *„Noțiunea și esența recursului împotriva deciziilor instanței de apel”*. Ziarul Dreptul 2014, nr. 5. [online]. Disponibil: https://uspee.md/wp-content/uploads/2016/10/Ziarul_Dreptul_05-6.pdf
34. MĂNIGUȚIU, Niculae, *Soluțiile instanței de recurs în materie civilă*, Ed. Hamangiu, București, 2011. ISBN: 978-606-522-531-2
35. MUNTEANU, Alexandru *„Admisibilitatea recursului împotriva deciziilor instanței de apel”*. Teza de doctor. p. 23-24. [online]. Disponibil: https://ro.scribd.com/document/238520525/Admisibilitate-Recurs-Munteanu-2007
36. MUNTEANU, Alexandru, *Clasificarea temeiurilor de ordin procedural pentru declararea recursului împotriva deciziilor instanței de apel*, Revista Națională de Drept, nr. 7-8, 2010 [online] Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/5.Clasificarea%20temeiurilor%20de%20ordin%20procedural%20petru%20declararea%20recursului%20impotriva%20deciziilor%20instantei%20de%20apel.pdf
37. Manualul judecătorului pentru cauze civile. Ediția II. Chișinău, 2013. Coordonatorii Ediției: Mihai Poalelungi, Elena Belei, Diana Sîrcu.
38. Mole N., Harby C. *Dreptul la un proces echitabil. Ghidul privind punerea în aplicare a articolului 6 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului.* Chișinău, 2003.
39. *Noul Cod de procedură civilă: comentat și adnotat.* Vol. 2. Coord. CIOBANU Viorel Mihai, MARIAN Nicolae. București: Universul Juridic, 2016. ISBN 978-606-673-309-0.
40. MĂGUREANU, Florea. *Drept Procesual Român*. Vol. I. București: Lumina Lex, 1997. ISBN 973-588-036-9.
41. MĂGUREANU, Florea. *Drept Procesual Civil*. Ed. a 4-a. București: Allbeck, 2001. ISBN 973-655-114-8.
42. DINU, Mădălina, STANCIU, Roxana, *Executarea silită în Codul de procedură civilă. Comentariu pe articole* Ediția a 2-a, Editura Hamangiu, [online] Disponibil: https://bibliotecahamangiu.ro/doc/5fbee925d50cf90017f2d391
43. MOTICA, Radu I., NEGRESCU, Dan. *Lexicon Juridic: latin – român*. București: Lumina Lex, 2001. ISBN 973-588-359-7.
44. Note de curs drept procesual civil (partea generală). USEM - 2013. [online]. Disponibil: https://ro.scribd.com/doc/295109389/Drept-Procesual-Civil-I
45. PISARENCO, Olga. *Drept procesual civil:* (note de curs). Chișinău: Tehnica-Info, 2012. ISBN 978-9975-45-180-2.

46. PÎRVU, Liviu Narcis. *Elemente de procedură civilă și contencios administrativ*. București: Lumina Lex, 2003. ISBN 973-588-613-8.
47. POALELUNGI, Mihai, PÂRLOG, Vitalie. Libertatea de exprimare. În: POALELUNGI, M., et al. *Manualul judecătorului pentru cauzele civile*. Chișinău: [s. n.], 2013, pp. 955-974. ISBN 978-9975-53-197-9.
48. PRISAC, Alexandru. *Comentariul Codului de procedură civilă al Republicii Moldova*. Chișinău: Cartea Juridică, 2019. ISBN 978-9975-139-79-3.
49. RADU, Dumitru, DURAC, Gherghe. *Drept Procesual Civil*. Iași: Junimea, 2001. ISBN 973-37-0581-0.
50. RĂDUCAN, Gabriela. *Drept Procesual Civil*. București: AllBeck, 2005. ISBN 973-665-558-5.
51. ROȘU Claudia, DĂNILĂ Ligia, *Drept procesual civil, ediția 5*, editura C.H. Beck, București 2007,.
52. SPINEI, Sebastian, *Recurs în procesul civil*, București: Editura Hamangiu, 2008. ISBM 978-606-522-019-5.
53. *Studiu cu privire la mecanismul național de remediere și compensare pentru erorile judiciare și vicii de procedură*, elaborat de Ministerul Justiției al Republicii Moldova. [online] https://www.agentguvernamental.md//wp-content/uploads/2016/12/Studiu-eroare-judiciara-.pdf

În limba rusă

54. *Арбитражный процесс.* Отв. ред. В. В ЯРКОВА. 2-е изд. Москва: Волтерс Клувер, 2005. ISBN 5-466-00003-5.
55. *Большой юридический словарь.* Под. ред. А. Я. СУХАРЕВА, В. Е. КРУТСКИХ. Москва: Инфра-М, 2004. ISBN 5-16-000169-7.
56. ВАСЬКОВСКИЙ, Н. В. *Учебник гражданского процесса.* Москва: Зерцало, 2003. ISBN 5-8078-009-7.
57. ВЛАСОВ, А. А. *Гражданское процессуальное право*: учебник. Москва: ТК Велби, 2005. ISBN 5-98032-357-0.
58. КАЦ, С. Ю., „Судебный надзор в гражданском судопроизводстве", Москва: Юридическая литература, 1980.
59. АВДЮКОВ, М.Г., *„Принцип законности в гражданском судопроизводстве"* – Москва: Издательство Московского университета, 1970.
60. АВДЮКОВ, М.Г., *„ Судебное решение"* – Москва: Госюриздат, 1959.

61. ЖУЙКОВ, В.М., *„Проблемы гражданского процессуального права”* – Москва: Городец-издат, 2001.
62. *Гражданский процесс:* учебник. Отв. ред. В. В. ЯРКОВ. 5-е изд. Москва: Волтерс Клувер, 2004. ISBN 5-466-00016-7.
63. *Гражданский процесс*: учебник. Отв. ред. В. В. ЯРКОВ. Москва: Издательство Бек, 2000. ISBN 5-85639-264-7.
64. *Гражданский процесс*: учебник. Под ред. М. К. ТРЕУШНИКОВА. 3-е изд. Москва: Издательский дом «Городец», 2000. ISBN 078-5-906815-71-2.
65. *Гражданское процессуальное право*: учебник. Под ред. М. С. ШАКАРЯН. Москва: Проспект, 2005. ISBN 5-482-0073-7.
66. ДОБРОВОЛЬСКИЙ, А. А. *Основные проблемы исковой формы защиты права*. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1979.
67. ЗАЙКОВ, А. В. *Римское частное право в систематическом изложении:* учебник. Москва: Русский Фонд Содействия Образованию и Науке, 2012. ISBN 978-5-91244-089-2.
68. *Коментарий к Гражданскому процессуальному кодексу РСФСР.* Под ред. М. К. ТРЕУШНИКОВА. Москва: Спарк, 1997. ISBN 5-88914-029-9.
69. *Краткий юридический словарь.* Под. ред. М. Е. ВОЛОСОВА. Москва: Инфра-М, 2000. ISBN 978-5-16-002606-0.
70. МАМУЛЯН, А. С., КАШКИН, С. Ю. *Англо-русский полный юридический словарь, первое издание.* Москва: Рэббит, 1993. ISBN 5-87465-001-6.
71. АРГУНОВ, В. Н. et al. *Научно-практический коментарий к Гражданскому процессуальному кодексу РСФСР.* Москва: Изд. дом «Городец», 2000. ISBN 978-5-00156-135-4.
72. ОСОКИНА, Г. Л. *Гражданский процесс. Общая часть.* Москва: Юристь, 2004. ISBN 5-7975-0636-X.
73. *Римское Частное Право* [online]: учебник. Под ред. И. Б. НОВИЦКОГО, И. С. ПЕРЕТЕРСКОГО. Москва: Юриспруденция, 2000, ISBN 978-5-9916-3728-2. [citat 15.02.2024]. Disponibil: http://www.bibliotekar.ru/rimskoe-pravo-2/76.htm
74. *Советский гражданский процесс.* Под. ред. К. И. КОМИСАРОВА, В. М. СЕМЕНОВА. Москва: Юридическая литература, 1978.
75. БОЙЦОВ, В. В., БОЙЦОВ Л. В. *Правовая система Нидерландов*. Москва 1998.
76. ЗАЙЦЕВ, И. Устранение судебных ошибок в гражданском процессе. Саратов, 1985.
77. ФЕДОРОВ, Г. Теория государства *и права*. Кишинев, 1998.

78. ЯРКОВ, В.В. *Гражданский процесс: учебник для вузов*. Москва: Wolters Kluwer, 2006.

Acte normative:

Republica Moldova:

79. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. Publicat: 29-03-2016 în Monitorul Oficial Nr. 78 art. 140. Registrul de stat al actelor juridice [bază de date online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro
80. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova: nr. 225 din 30.05.2003. În: *Registrul de stat al actelor juridice* [bază de date online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110220&lang=ro
81. Codul Civil al Republicii Moldova: nr. 1107 din 06.06.2002. În: *Registrul de stat al actelor juridice* [bază de date online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112573&lang=ro
82. Codul Administrativ al Republicii Moldova: nr. 116 din 19.07.2018. În: *Registrul de stat al actelor juridice* [bază de date online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=132907&lang=ro
83. Codul de Executare al Republicii Moldova: nr. 443 din 24.12.2004. În: *Registrul de stat al actelor juridice* [bază de date online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122067&lang=ro
84. *Codul de procedură civilă al RSSM.* Chișinău: Cartea Moldovenească., 1983.
85. Codul de procedură penală al RM: nr. 122 din 14.03.2003. În: *Registrul de stat al actelor juridice* [bază de date online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113967&lang=ro
86. Legea nr. 544 din 20.07.1955 cu privire la statutul judecătorului, Publicat: 26-10-1995 în Monitorul Oficial Nr. 59-60 art. 664. [bază de date online] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125037&lang=ro
87. Legea privind accesul la informațiile de interes public nr. 148 din 09-06-2023. În: *Registrul de stat al actelor juridice* [bază de date online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=137908&lang=ro

Internaționale:

88. Opinia Comisiei de la Veneția din 21 octombrie 2022, [online]. Disponibil: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2022)024-e

89. *Convenția nr. 342 din 04-11-1950 pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale* [online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115582&lang=ro
90. *Regulamentul Curții Europene a Drepturilor Omului* [online]. Disponibil: http://echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf

Elveția:

91. *Codul de Procedură Civilă al Elveției* [online]. Disponibil: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2010/262/en.

Belgia

92. *Codul de Procedură Civilă al Belgiei* [online]. Disponibil: http://www.droitbelge.be/codes.asp#jud

Italia

93. *Codul de Procedură Civilă al Italiei [online]. Disponibil: https://www.brocardi.it/codice-di-procedura-civile/*

Austria

94. *Codul de Procedură Civilă al Austriei* [online]. Disponibil: https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Erv&Dokumentnummer=ERV_2006_1_7n

Federația Rusă

95. *Codul de procedură civilă al Federației Ruse* [online]. Disponibil: https://rulaws.ru/gpk-rf/Razdel-II/Glava-13/Statya-139/

Germania

96. *Codul de procedură civilă a Germaniei* [online]. Disponibil: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.pdf

India

97. *Codul de procedură civilă al Indiei* nr. 5 din 1908. [online]. Disponibil: https://www.ma-law.org.pk/pdflaw/CODE%20OF%20CIVIL%20PROCEDURE%201908.pdf

România

98. *Codul de Procedură civilă al României* [online]. Disponibil: http://www.avocatura.com/ll490-noul-cod-de-procedura-civila.html
99. *Codul de Procedură Civilă al României* [online]. 1865. Disponibil: https://lege5.ro/Gratuit/heztqnju/codul-de-procedura-civila-din-1865-al-romaniei/18
100. *Ordonanța de urgență nr. 138 din 14 septembrie 2000* [online]. 1865. Disponibil: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/24428

Columbia

101. *Codul de Procedură Civilă al Columbiei* [online]. Disponibil: https://www.oas.org/dil/esp/codigo_de_procedimiento_civil_colombia.pdf

Paraguay

102. *Codul de Procedură Civilă al Paraguay* [online]. Disponibil: https://www.bacn.gov.py/leyes-paraguayas/3038/ley-n-1337-codigo-procesal-civil

Regatul Unit al Marii Britanii

103. *Regulile de Procedură Civilă a Marii Britanii* [online]. Disponibil: https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part25

Practica judiciară:

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO). Hotărâri, ghiduri de aplicare.

104. *Hotărârea CtEDO din 12 iulie 1984 în cauza BOZANO v. ITALY* [citat 18.02.2024]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%229991/82%22],%22documentcollectionid2%22:[%22DECCOMMISSION%22],%22itemid%22:[%22001-73979%22]}

105. *Hotărârea CtEDO din 13 ianuarie 2009 în cauza GIORGI NIKOLAISHVILI v. GEORGIA* [citat 18.02.2024]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-90590%22]}

106. *Hotărârea CtEDO din 12 iulie 1984 în cauza CEBOTARI c. MOLDOVEI* [citat 18.02.2024]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-127793%22]}

107. *Hotărârea CtEDO din 09.10.1979 în cauza Airey v. Irlanda* [online]: cererea nr. 6289/73 [citat 22.02.2023]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/?library=ECHR&id=001-57420&filename=CASE%20OF%20AIREY%20v.%20IRELAND.docx&logEvent=False

108. *Hotărârea CtEDO din 05.05.1995 în cauza Air Canada v. the United Kingdom* [online]: cererea nr. 18465/91 [citat 14.01.2023]. Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57939

109. *Hotărârea CtEDO din 02.07.2002 în cauza Markass Car Hire Ltd v. Cyprus (dec)* [online]: cererea nr. 51591/99 [citat 18.03.2023]. Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/?i= 001-60557

110. *Hotărârea CtEDO din 15 iunie 2006 în cauza Zlínsat, spol. s r.o. v. Bulgaria* [online]: cerea nr. 57785/00 [citat 20.05.2023]. Disponibil: http://hrlibrary.umn.edu/research/bulgaria/Zlinsat_en.pdf

111. *Hotărârea CtEDO din 18.09.2006 în cauza Mohammad Yassin DOGMOCH vs Germany* [online]: cererea nr. 26315/03 [citat 10.02.2023]. Disponibil: https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2015/06/DOGMOCH-v.-GERMANY.pdf
112. *Hotărârea CtEDO din 04.11.2014 în cauza Tocarenco c. Republica Moldova* [online]: cererea nr. 769/13. Disponibil: file:///C:/Users/User/Downloads/CASE%20OF%20TOCARENCO%20v.%20THE%20REPUBLIC%20OF%20MOLDOVA%20-%20[Romanian%20Translation]%20by%20the%20P.A.%20_Lawyers%20for%20Human%20Rights_.pdf
113. *Hotărârea CtEDO din 18.12.2008, Unédic c. Franței*, § 74; [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-1774%22]}
114. *Hotărârea CtEDO din 26.05.2011, Legrand c. Franței*, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22FRE%22],%22appno%2%2223228/08%22],%22documentcollectionid2%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid% 2:[%22001-104901%22]}
115. *Hotărârea CtEDO din 14.01.2010, Atanasovski c. Macedoniei, § 38* [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%2236815/03%22],%22documentcollectionid2%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-96673%22]}
116. *Hotărârea CtEDO din 21.02.1975, Golder împotriva Regatului Unit,* [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57496%22]}
117. *Hotărârea CtEDO din 29.06.2010, Stanev împotriva Bulgariei,* [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-99998%22]}
118. *Hotărârea CtEDO din 17.07.2003, Luordo împotriva Italiei*, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-61231%22]}
119. *Hotărârea CtEDO din 23.10.1996, Levages Prestations Services împotriva Franței*, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58065%22]}
120. *Hotărârea CtEDO din 19.02.1996, Botten împotriva Norvegiei*, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57970%22]}
121. *Hotărârea CtEDO din 29.10.1991, Helmers împotriva Suediei*, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-57701%22]}
122. Hotărârea CtEDO din 12.02.2004, Perez împotriva Franței, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-61629%22]}

123. Hotărârea CtEDO din 27.09.2001, Hirvisaari împotriva Finlandei, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-59682%22]}
124. Hotărârea CtEDO din 05.04.2018, ZUBAC împotriva Croației, [online] Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-181821%22]}

Hotărâri ale Curții Constituționale ale Republica Moldova

125. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 21 din 22.07.2016 privind excepția de neconstituționalitatea a articolului 125 lit. b) din Codul penal, a articolelor 7 alin. (7), 39 pct. 5), 313 alin. (6) din Codul de procedură penală și a unor prevederi din articolele 2 lit. d) și 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție*. [online] Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=587&l=ro
126. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 33 din 23.11.1997 privind controlul constituționalității art. 302 alin. 1 pct. 4) din Codul de procedură civilă și art. 327 alin. 1 pct. 5) din Codul de procedură penală*. [online] Disponibil: https://www.constcourt.md/public/files/file/Actele%20Curtii/acte1997/h_33.pdf

Hotărâri și acte ale instanțelor judecătorești din Republica Moldova

Curtea Supremă de Justiție

127. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție privind procedura de judecare a cauzelor civile în ordine de recurs nr. 5 din 11.11.2013. [online] Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=357
128. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la examinarea pricinilor civile în ordine de apel nr. 15 din 03.10.2005. Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005.
129. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova privind activitatea Curții Supreme de Justiție în anul 2015. [online] Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_plen_csj.php?id=122.
130. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 2 din 07.07.2008, cu privire la aplicarea legislației procesuale civile la întocmirea hotărârii și încheierii judecătorești. Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2008.
131. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea legislației procesuale civile la întocmirea hotărârii și încheierii judecătorești nr. 2 din 07.07.2008. Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2008.

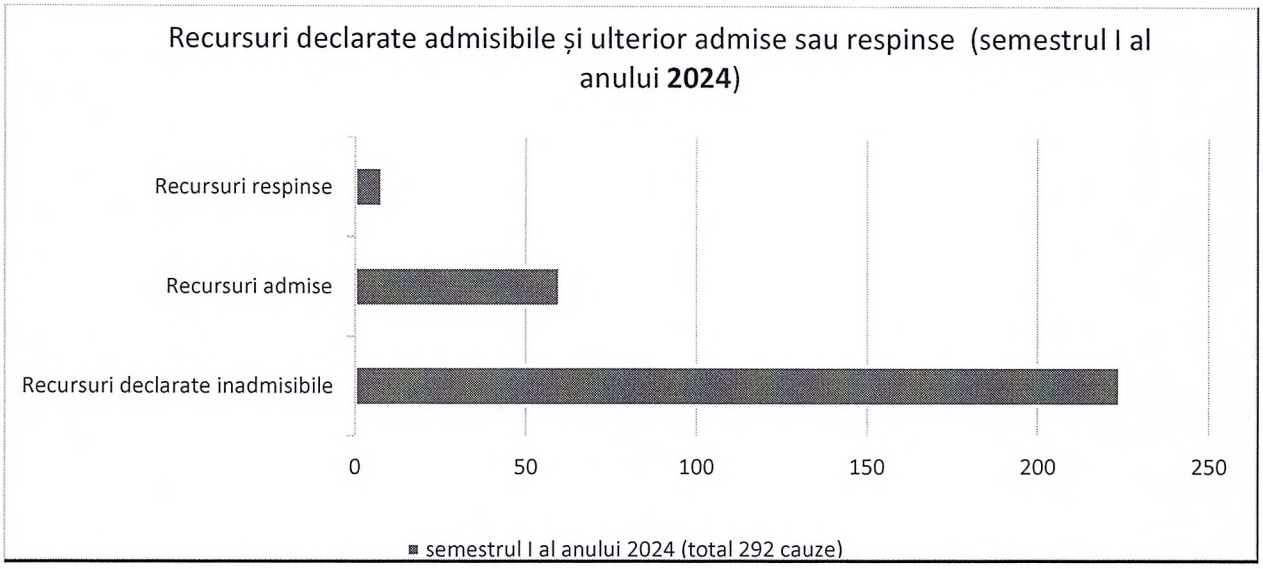
132. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr. 3 din 27 martie 2006 cu privire la practica aplicării legislației procedurale la examinarea cauzelor civile în recurs. Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2006. nr. 11. p. 12-18.
133. Decizia Colegiului Civil Comercial și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție din 20.09.2023. Dosar civil nr. 2ra-1462/2023. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=72476
134. Decizia Colegiului Civil Comercial și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție din 13.12.2023. Dosar civil nr. 2ra-584/2023. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=73196
135. Decizia Colegiului Civil Comercial și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție din 15.12.2023. Dosar civil nr. 2rac-266/2023. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=73255
136. Decizia Colegiului Civil Comercial și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție din 06.12.2023. Dosar civil nr. 2ra-631/2023. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=73078
137. Decizia Colegiului Civil Comercial și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție din 06.10.2023. Dosar civil nr. 2ra-294/2023. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=72587
138. Decizia Colegiului Civil Comercial și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție din 27.10.2023. Dosar civil nr. 2ra-567/2023. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=72778
139. Decizia Colegiului Civil Comercial și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție din 27.10.2023. Dosar civil nr. 2ra-567/2023. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=72778
140. Decizia Colegiului Civil Comercial și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție din 22.11.2023. Dosar civil nr. 2ra-513/2023. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=73022
141. Încheierea Colegiului Civil Comercial și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție din 12.03.2014. Dosar civil nr. 3ra-301/14. [online]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=8076
142. Încheierea Colegiului Civil Comercial și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție din 22.04.2015. Dosar civil nr. 3ra-535/15. [online]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=18785

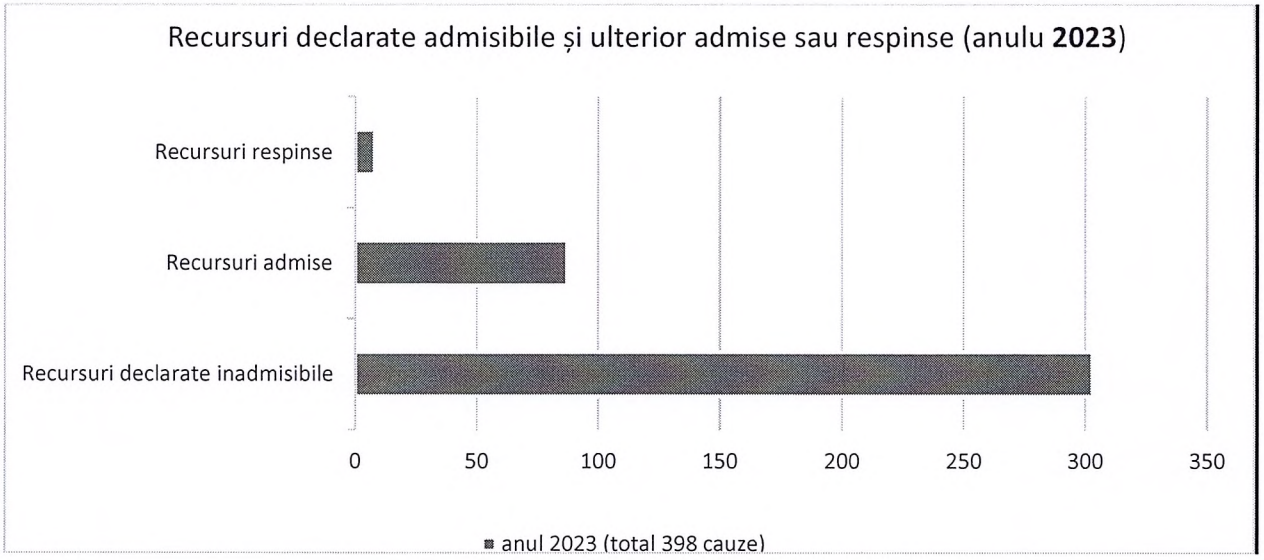
143. Încheierea Colegiului Civil Comercial și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție din 11.11.2015. Dosar civil nr. 2ra-2367/15. [online]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=23662
144. Încheierea Colegiului Civil Comercial și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție din 24.12.2015. Dosar civil nr. 2ra-2826/15. [online]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=25015
145. Încheierea Colegiului Civil Comercial și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție din 21.03.2014. Dosar civil nr. 2ra-469/23. [online]. Disponibil: www.csj.md.
146. Încheierea Curții Supreme de Justiție din 11.12.2024. Dosar nr. 2ra-1504/23, NR. PIGD 2-21168284-01-2ra-04102023. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76872
147. Încheierea Curții Supreme de Justiție din 13.12.2024. Dosar nr. 2ra-1053/23, NR. PIGD 2-23068137-01-2ra-17092024. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76884
148. Încheierea Curții Supreme de Justiție din 11.12.2024. Dosarul nr. 2ra-1661/23 NR. PIGD 2-21170137-01-2ra-01122023. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76874
149. Încheierea Curții Supreme de Justiție din 27 noiembrie 2024, Dosar nr. 2ra-1514/23 NR. PIGD 2-19015422-01-2ra-06102023 din 27 noiembrie 2024. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76691
150. Încheierea Curții Supreme de Justiție din 18 decembrie 2024, Dosar nr. 2r-119/24 NR. PIGD 2-23027340-01-2r-05032024. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76691
151. Decizia Curții Supreme de Justiție din 01 februarie 2023, Dosar nr. 2ra-1154/2022 NR. PIGD 2-19057479-01-2ra-24082022. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=70696
152. Decizia Curții Supreme de Justiție din 17 septembrie 2024, Dosar nr. 2ra-1379/2023 NR. PIGD 2-21150026-01-2ra-05092023. [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76016
153. Decizia Curții Supreme de Justiție din 29 martie 2023, Dosar nr. 2ra-1816/22 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=71321
154. Decizia Curții Supreme de Justiție din 07 decembrie 2016, Dosar nr. 2ra-2340/16 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=33200

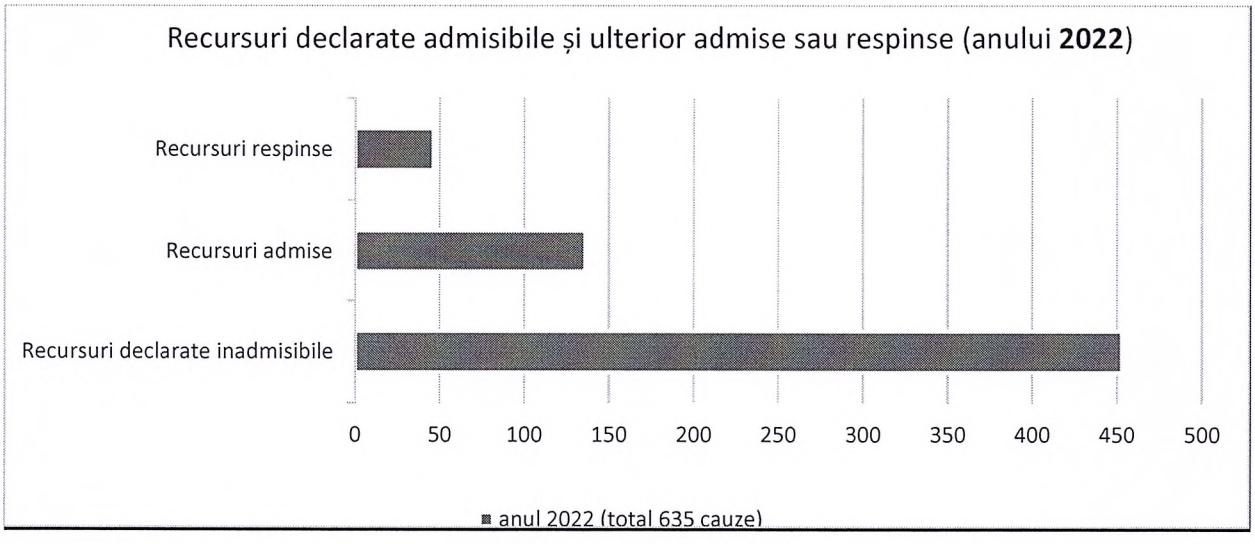
155. Decizia Curții Supreme de Justiție din 13 mai 2015, Dosar nr. 2ra-766/15 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=19265
156. Decizia Curții Supreme de Justiție din 25 iunie 2018, Dosar nr. 2ra-1351/18 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=45660
157. Decizia Curții Supreme de Justiție din 31 iulie 2024, Dosar nr. 2ra-1539/18 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=75656
158. Decizia Curții Supreme de Justiție din 05 iunie 2013, Dosar nr. 2ra-1170/13 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=895
159. Decizia Curții Supreme de Justiție din 28 decembrie 2022, Dosar nr. 2ra-1418/22 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=70248
160. Decizia Curții Supreme de Justiție din 18 decembrie 2020, Dosar nr. 2ra-1681/20 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=59444
161. Decizia Curții Supreme de Justiție din 12 august 2020, Dosar nr. 2ra-715/20 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=57634
162. Decizia Curții Supreme de Justiție din 22 mai 2013, Dosar nr. 2ra-502/13 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=594
163. Decizia Curții Supreme de Justiție din 30 octombrie 2024, Dosar nr. 2ra-1471/23 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76485
164. Decizia Curții Supreme de Justiție din 27 octombrie 2023, Dosar nr. 2ra-470/23 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=72780
165. Decizia Curții Supreme de Justiție din 05 iunie 2023, Dosar nr. 2ra-586/23 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=75063
166. Decizia Curții Supreme de Justiție din 26 august 2020, Dosar nr. 2ra-632/20 [online]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=57734
167. *Fișă Tematică, Procedural penală, Temeiurile de recurs (art. 427 alin. (1) CPP în vigoare din 1 septembrie 2023*, [online]. Disponibil: FT_Final-_Temeiurile_de_recurs-_427_CPP_.pdf

ANEXE

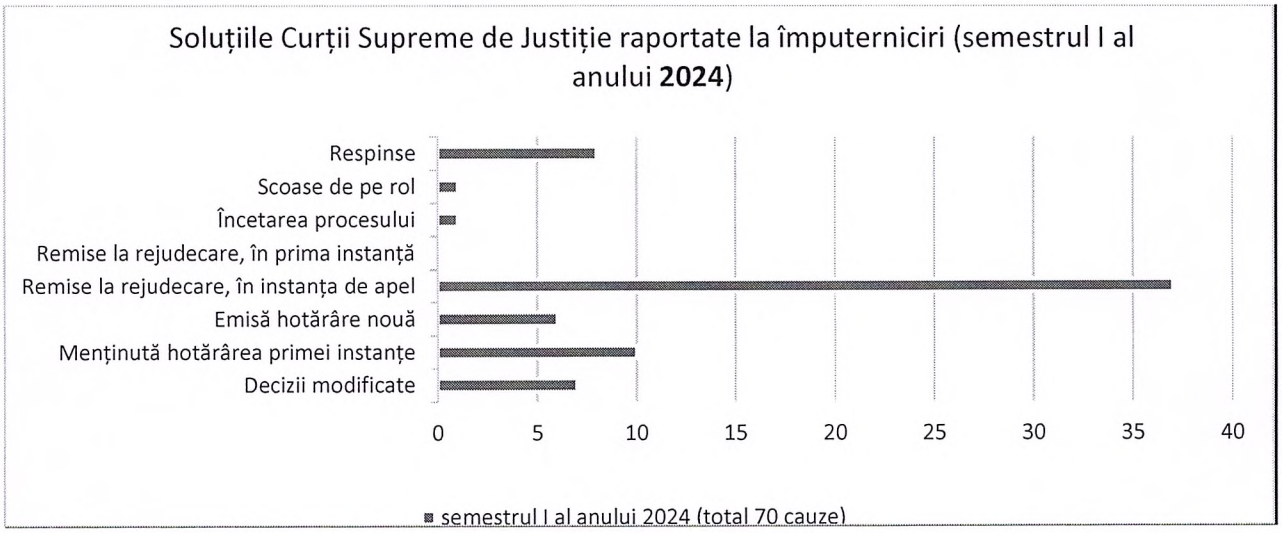
Anexa 1 Date statistice referitor la admisibilitatea recursurilor în coraport cu ulterioara admiterea sau respingere a acestora pe perioada anilor 2022-2024 (semestru I)

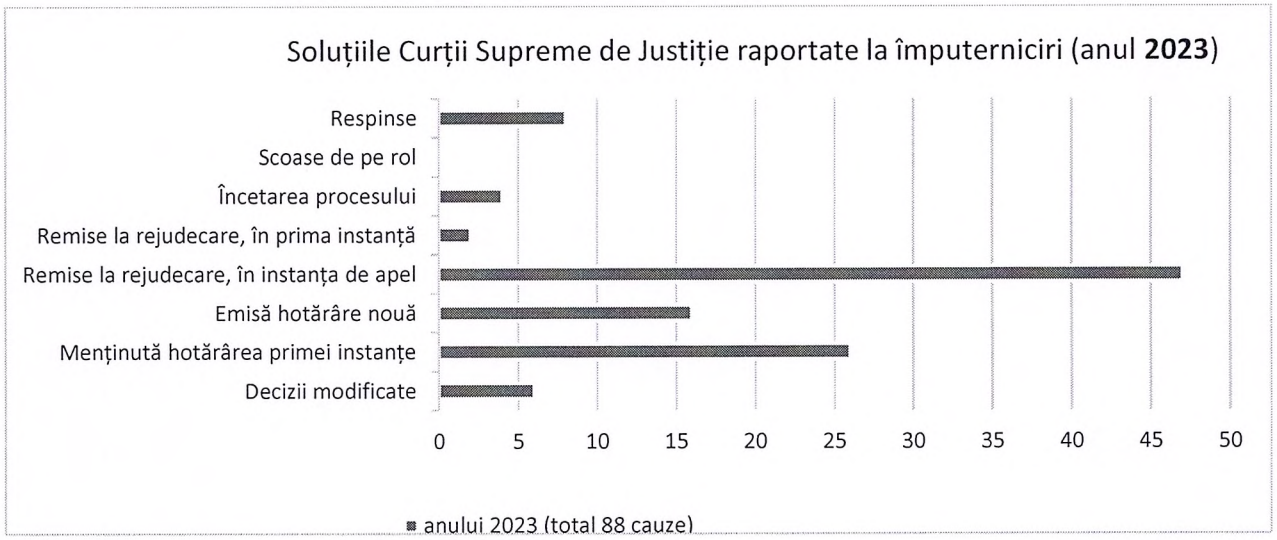

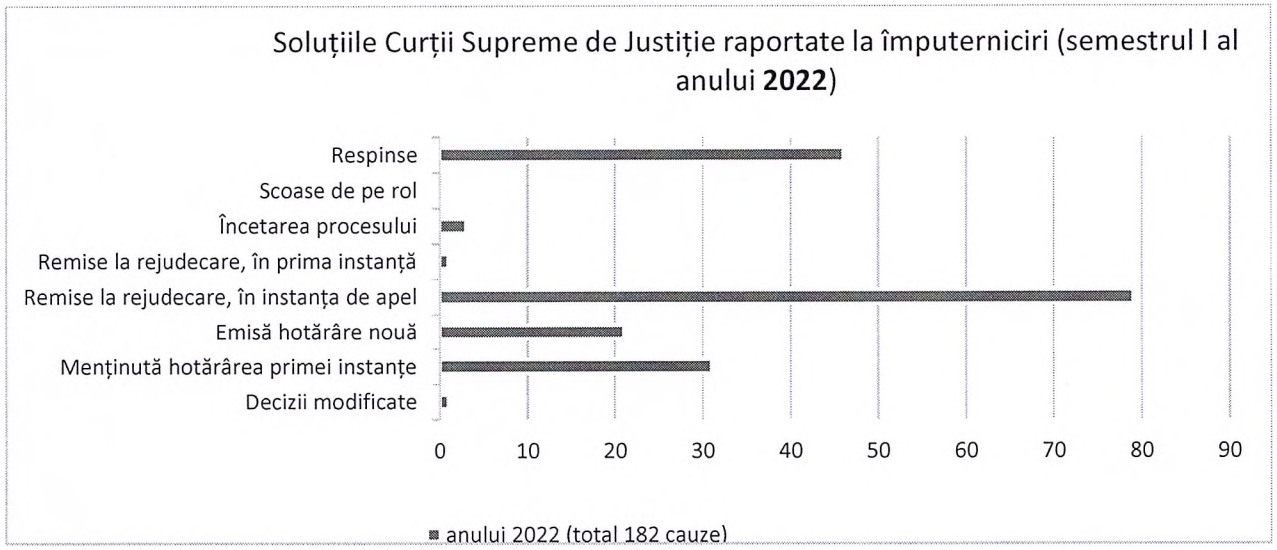

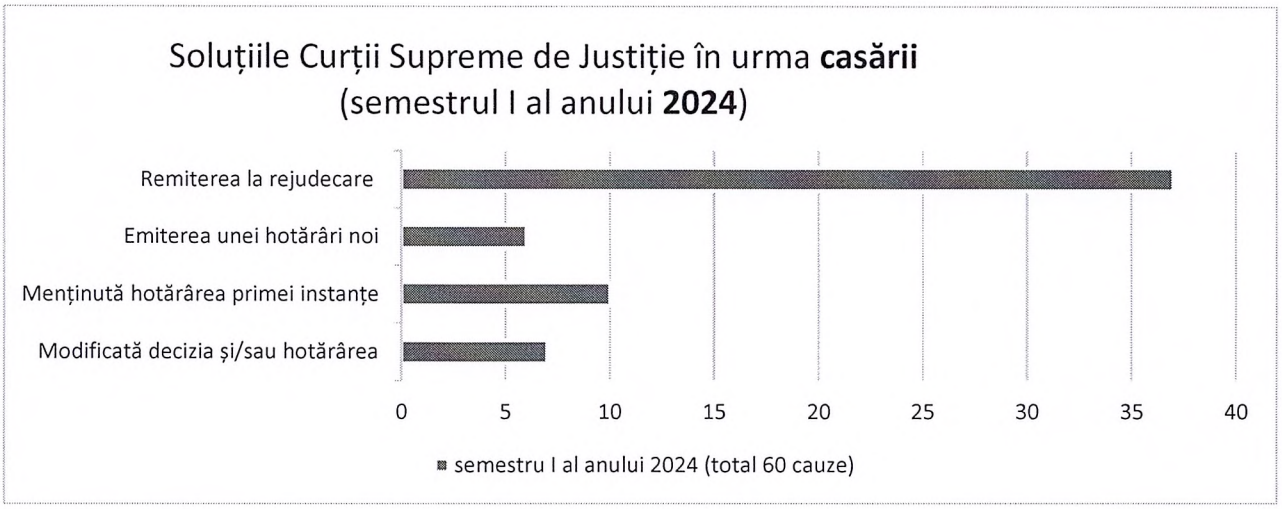
Anexa 2 Date statistice referitor la soluțiile Curții Supreme de Justiție în urma examinării recursurilor declarate admisibile (Secțiunea II) în materie civilă și comercială, pentru perioada anilor 2022-2024 (semestru I)

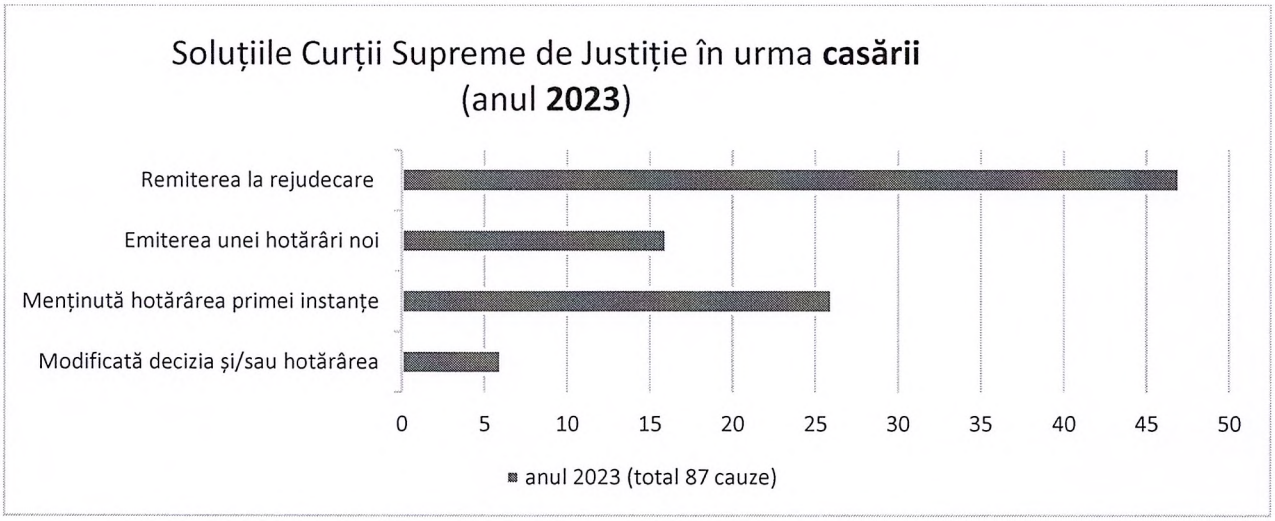

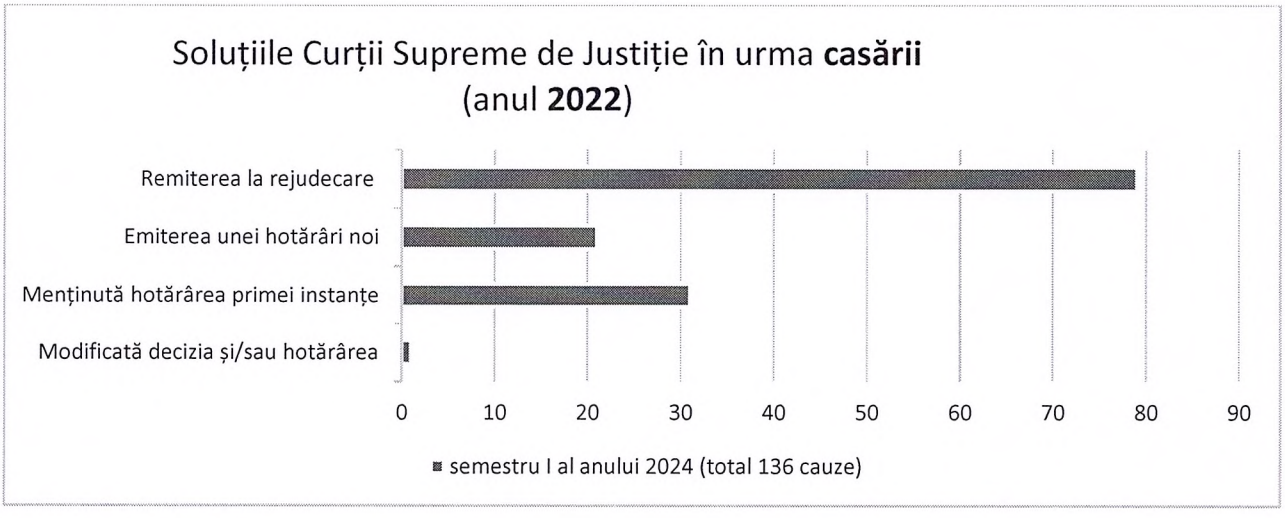

Anexa 3 Date statistice referitor la soluțiile Curții Supreme de Justiție în urma **admiterii recursului** și **casării deciziilor** Curților de apel și/sau hotărârilor primei instanțe în materie civilă și comercială, pentru perioada anilor 2022-2024 (semestru I)

Anexa 4. În tabelul respectiv, am ilustrat comparativ diferențele cât și asemănările între temeiurile de recurs până și respectiv după adoptarea Legii nr. 246 din 31.07.2023, în vigoare 01.09.2023.

Art. 433 CPC – până la modificări	Art. 432 CPC – **după modificări**
Temeiurile declarării recursului (1) Părțile şi alți participanți la proces sînt în drept să declare recurs în cazul în care se invocă încălcarea esențială sau aplicarea eronată a normelor de drept material sau a normelor de drept procedural. (2) Se consideră că normele de drept material au fost încălcate sau aplicate eronat în cazul în care instanța judecătorească: a) nu a aplicat legea care trebuia să fie aplicată; b) a aplicat o lege care nu trebuia să fie aplicată; b[1]) a aplicat o lege care a fost declarată neconstituțională; c) a interpretat în mod eronat legea; d) a aplicat în mod eronat analogia legii sau analogia dreptului. (3) Se consideră că normele de drept procedural au fost încălcate sau aplicate eronat în cazul în care: a) cauza a fost judecată de un judecător care nu avea dreptul să participe la judecarea ei; b) cauza a fost judecată în absența unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data şi ora şedinței de judecată; c) în judecarea cauzei au fost încălcate regulile privind limba de desfăşurare a procesului; d) instanța a soluționat problema drepturilor unor persoane care nu au fost implicate în proces; e) în dosar lipsește procesul-verbal al şedinței de judecată;	**Temeiurile recursului** (1) Recursul este admis dacă: a) interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție; b) prin admiterea recursului, se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție; c) a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv sau a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen; d) hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces; e) hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor; f) instanța nu a fost compusă potrivit legii sau hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale. (2) Temeiurile menționate la alin.(1) lit. d)–f) pot fi invocate în recurs doar dacă au fost invocate în apel sau dacă încălcarea a avut loc în instanța de apel.

f) hotărîrea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale. (4) Săvârșirea altor încălcări decât cele indicate la alin.(3) constituie temei de declarare a recursului doar în cazul şi în măsura în care acestea au dus sau ar fi putut duce la soluționarea greșită a cauzei sau în cazul în care instanța de recurs consideră că aprecierea probelor de către instanța judecătorească a fost arbitrară, sau în cazul în care erorile comise au dus la încălcarea drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului. (5) Temeiurile prevăzute la alin.(3) se iau în considerare de către instanță din oficiu.	

Anexa 5. În tabelul respectiv, am ilustrat comparativ diferențele cât și asemănările între temeiurile de inadmisibilitate a recursului până și respectiv după adoptarea Legii nr. 246 din 31.07.2023, în vigoare 18.08.2023.

Art. 433 CPC – până la modificări	Art. 433 CPC – după modificări
Cererea de recurs se consideră inadmisibilă în cazul în care: a) recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute la art.432 alin.(2), (3) şi (4); a[1]) recursul este depus împotriva unui act ce nu se supune recursului, cu excepţia cazurilor prevăzute la art.429 alin.(5); b) recursul este depus cu omiterea termenului de declarare prevăzut la art.434; c) persoana care a înaintat recursul nu este în drept să-l declare; d) recursul se depune în mod repetat după ce a fost examinat.	**(1) Cererea de recurs se consideră inadmisibilă în cazul în care:** a) recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute la art.432 alin.(1); a[1]) recursul este depus împotriva unui act ce nu se supune recursului, cu excepţia cazurilor prevăzute la art.429 alin.(5); b) recursul este depus cu omiterea termenului de declarare prevăzut la art.434; c) persoana care a înaintat recursul nu este în drept să-l declare; d) recursul se depune în mod repetat după ce a fost examinat; e) problema juridică invocată în recurs nu este de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea jurisprudenței; f) recursul este vădit neîntemeiat. (2) Recursul declarat în temeiul art.432 alin.(1) lit. e) nu poate fi declarat inadmisibil în temeiul alin.(1) lit.e) din prezentul articol.

Anexa 6. În tabelul respectiv, am ilustrat comparativ diferențele cât și asemănările între temeiurile de inadmisibilitate și cele de admitere a recursului, cât și împuternicirile instanței după ce judecă recursul în cazul Codului de procedură Civilă și respectiv Codului Administrativ.

Art.433 CPC	Art 246 Cadm
(1) **Cererea de recurs se consideră inadmisibilă în cazul în care:** a) recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute la art. 432 alin. (1); a[1]) recursul este depus împotriva unui act ce nu se supune recursului, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 429 alin. (5); b) recursul este depus cu omiterea termenului de declarare prevăzut la art.434; c) persoana care a înaintat recursul nu este în drept să-l declare; d) recursul se depune în mod repetat după ce a fost examinat; e) problema juridică invocată în recurs nu este de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea jurisprudenței; f) recursul este vădit neîntemeiat.	(2) Recursul se declară inadmisibil în special când: a) decizia instanței de apel nu poate fi contestată cu recurs; a[1]) recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute la art. 245[1]; b) recursul este depus în mod repetat; c) recursul este depus de o persoană neîmputernicită; d) recursul a fost depus după expirarea termenului stabilit la art. 245 alin. (1); e) motivarea recursului nu a fost depusă sau a fost depusă după expirarea termenului prevăzut la art. 245 alin. (2); f) cererea de recurs nu corespunde cerințelor stabilite la art. 244 alin. (2), art. 233 alin. (1) și (2) și art. 234 alin. (1) și recurentul nu a înlăturat neajunsurile în termenul stabilit de Curtea Supremă de Justiție; g) problema juridică invocată în recurs nu este de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea jurisprudenței; h) recursul este vădit neîntemeiat.
Art.432 CPC	Art.245/1 Cadm
(1) Recursul este admis dacă: a) interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție;	(1) Recursul este admis dacă: a) interpretarea legii din hotărârea sau decizia contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție;

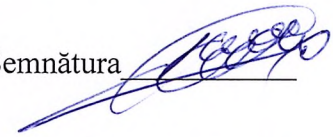
b) prin admiterea recursului, se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție; c) a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv sau a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen; d) hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces; e) hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor; f) instanța nu a fost compusă potrivit legii sau hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale.	b) prin admiterea recursului, se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție; c) hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces; d) hotărârea sau decizia este arbitrară sau se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor; e) a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv; f) instanța nu a fost compusă potrivit legii sau hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale.
Art.445 CPC	Art.248 Cadm
(1)Instanța, după ce judecă recursul, este în drept: a) să respingă recursul și să mențină decizia instanței de apel și, după caz, hotărîrea primei instanțe, precum și încheierile atacate cu recurs; b) să admită recursul și să caseze integral sau parțial decizia instanței de apel și hotărîrea primei instanțe, pronunțând o nouă hotărîre; c) să admită recursul, să caseze integral decizia instanței de apel și să trimită cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă	(1) În urma examinării recursului, Curtea Supremă de Justiție adoptă una dintre următoarele decizii: a) respinge recursul și menține hotărârea și/sau decizia; b) admite recursul, casează integral sau parțial hotărârea și/sau decizia și adoptă o nouă decizie; c) admite recursul și modifică hotărârea și/sau decizia;

eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs;	d) admite recursul, casează integral decizia instanței de apel și trimite cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.
c[1]) să admită recursul și să caseze integral decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe, trimițând cauza spre rejudecare în prima instanță, în cazul în care a constatat neatragerea în proces a persoanelor ale căror drepturi sunt lezate prin hotărâre; d) să admită recursul și să caseze decizia instanței de apel și hotărîrea primei instanțe, dispunând încetarea procesului ori scoaterea cererii de pe rol dacă există temeiurile prevăzute la art.265 și 267; e) să admită recursul și să modifice decizia instanței de apel și/sau hotărîrea primei instanțe; **f) să admită recursul, să caseze decizia instanței de apel și să mențină hotărîrea primei instanțe;** **g) să admită recursul, să caseze decizia instanței de apel, cu pronunțarea unei încheieri de restituire a cererii de apel dacă există temeiurile prevăzute la art.369.**	

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări şi realizări ştiinţifice. Conştientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecinţele în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Ceban Alexandru

Semnătura

Data 16.04.2025

CV-UL AUTORULUI

Numele şi prenumele: Ceban Alexandru

Grad ştiinţific: magistru în drept

Data naşterii: 21.10.1988

DOMENII DE CERCETARE: drept procesual civil

STUDII:

Magistru în Drept. USM, Facultatea de Drept. Specialitatea: drept civil (2011-2013)

Licenţiat în Drept. USM, Facultatea de Drept. Specialitatea: drept civil (2007-2011)

EXPERIENŢA PROFESIONALĂ :

noiembrie 2017 - prezent: Judecător, Judecătoria Chişinău, sediul Central.

februarie 2014 - noiembrie 2017: Asistent judiciar - din cadrul Grefei Curţii Supreme de Justiţie a RM.

octombrie 2013 - februarie 2014: Asistent judiciar Judecătoria Botanica, Chişinău.

februarie 2013 - octombrie 2013 : Grefier al judecătorului Judecătoria Botanica, Chişinău.

octombrie 2012 - februarie 2013: Specialist principal în cadrul Direcţiei evidenţă şi documentare procesuală.

noiembrie 2011 - octombrie 2012: Stagiu profesional în avocatură BAA „Baieş şi Roşca".

COMPETENŢE PERSONALE:

I. ARTICOLE ÎN CULEGERI NAŢIONALE ŞI INTERNAŢIONALE

1. **CEBAN, Alexandru.** Problematica exercitării recursului împotriva încheierilor şi hotărârilor instanţei de insolvabilitate. În: *Studia Universitatis Moldaviae,* 2015, nr.11, Seria „Ştiinţe Sociale" ISSN 1814-3199, ISSN online 2345-1017, p.164-170, Categoria „B"; https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/43514
2. **CEBAN, Alexandru.** Repercusiunile noilor temeiuri de recurs asupra împuternicirilor Curţii Supreme de Justiţie. În: *Revista Institutului Naţional al Justiţiei.* nr. 1 din 2024, Categoria „B". https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/204172
3. **CEBAN, Alexandru.** Împuternicirile Curţii Supreme de Justiţie în lumina legii nr. 246 din 31.07.2023. În: Publicaţia ştiinţifico-practică „Legea şi viaţa" nr. 1 (377), 2024, Chişinău. Categoria „C". https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/202871

4. **Ceban, Alexandru**. Puterea lucrului judecat al decizie Curții Supreme de Justiție, În Revista științifico-practică internațională „Supremația Dreptului", nr. 2, 2023, Chișinău pISSN: 2345-1971, eISSN: 2587-4128 Categoria „B". https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/208248/gscholar
5. **Ceban, Alexandru**. Reforma Curții Supreme de Justiție în Republica Moldova, și repercusiunile sale asupra competențelor acesteia În Revista Universul Juridic nr. 3/2024, Romania, indexată **BDI-EBSCO și HEINONLINE**. https://www.universuljuridic.ro/reforma-curtii-supreme-de-justitie-in-republica-moldova-si-repercusiunile-sale-asupra-competentelor-acesteia/

II. ARTICOLE ÎN LUCRĂRILE CONFERINȚELOR ȘI ALTOR MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE

6. **CEBAN, Alexandru.** Trimiterea cauzei la rejudecare în urma admiterii recursului declarat împotriva actelor de dispoziție ale Curților de Apel,. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice*. Conferința națională cu participare internațională. 9-10 noiembrie 2017, Chișinău, Republica Moldova: CEP USM, 2017, R, SJ, pp. 118-121. ISBN 978-9975-71-924-7. https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/122157
7. **CEBAN, Alexandru.** Respingerea recursului declarat împotriva actelor de dispoziție ale Curților de Apel. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice*. Conferința națională cu participare internațională. 28-29 septembrie 2016, Chișinău: CEP USM, 2016, pp. 216-218. ISBN 978-9975-71-815-8. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/75661
8. **CEBAN, Alexandru.** Aspecte de procedură la ridicarea excepției de neconstituționalitate în lumina hotărârii Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016 - Experiența Republicii Moldova, În: *Materialele Conferinței Internaționale „Procesul Civil și executare silită. Teorie și Practică",* 25-27 august 2016, Tîrgu Mureș, Romania, coordonator (editor) dr. Eugen Huruba, editura Universul Juridic, București, 2016, ISBN: 978-6060-673-900-9.

III. PARTICIPĂRI LA MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE ȘI PRACTICE

9. Conferința Științifică Națională cu Participare Internațională „Integrare prin cercetare și Inovare", 9-10 noiembrie 2017, Chișinău.
10. Comunicare la Conferința Internațională „Procesul Civil și executare silită. Teorie și Practică", 25-27 august 2016, Tîrgu Mureș, Romania.
11. Conferința Științifică Națională cu Participare Internațională „Integrare prin cercetare și Inovare" 28-29 septembrie 2016.

12. Discurs cu tema „Asigurarea calității actelor de dispoziție emise de Curtea Supremă de Justiție în urma examinării recursurilor împotriva deciziilor date în apel" la Conferința națională cu genericul „Mecanismul de asigurare a calității actului de justiție" 20 noiembrie 2015, mun. Chișinău, RM.
13. Discurs cu tema „Sistematizarea practicii judiciare a Curții Supreme de Justiție în urma examinării recursurilor împotriva deciziilor date în apel", la Conferința națională cu participare internațională „Asigurarea uniformității practicii judiciare sarcina curților supreme" 3-4 noiembrie 2016, mun. Chișinău, RM.
14. Conferința Internațională „Justice of the administrative litigation as an instrument of the rule of law" 25-26 iunie 2015, mun. Chișinău.
15. Conferința internațională „The contribution of Judges Associations in ensuring the efficiency of the judiciary", 26-27 iunie 2014, mun. Chișinău, RM.
16. Conferința națională cu genericul „Răspunderea disciplinară a judecătorilor: temeiuri și procedură" 16-17 noiembrie 2015, mun. Chișinău, RM.
17. Conferința Națională „Practica aplicării și noutăți ale Legii Insolvabilității", 30 octombrie 2020, Chișinău.
18. Conferința Internațională de insolvență, 29-30 septembrie 2023, Iași, Romania.